

NBSAP

Biodiversity Strategy and Action Plan
of Bosnia and Herzegovina

Šesti nacionalni izvještaj

Bosne i Hercegovine prema
Konvenciji o biološkoj raznolikosti

Convention on
Biological Diversity

ŠESTI NACIONALNI IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE
prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti

IMPRESSUM

Operativni Focal Point za Globalni fond za okoliš:

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine

Nacionalni Focal Point za Konvenciju o biološkoj raznolikosti:

Federalno ministarstvo okoliša i turizma

Pripremljeno uz podršku:

Globalnog fonda za okoliš

Programa Ujedinjenih nacija za okoliš (Globalna implementaciona agencija)

Kancelarija Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (Izvršna agencija)

Vanjski saradnici:

Senka Barudanović

Stjepan Matić

Radoslav Dekić

Mirjana Miličević

Dragoљa Golub

Konsultant:

Centar za energiju, okolinu i resurse (CENER 21)

Prevodioci i lektori:

OPD „Babilon“ Sarajevo

Sanja Onešćuk-Tahirović

Aldijana Bihorac-Mujičić

Dizajn i DTP:

Timur Selmanović

Centar za energiju, okolinu i resurse (CENER 21)

Autor fotografija:

Dženad Džino

**ŠESTI NACIONALNI IZVJEŠTAJ
BOSNE I HERCEGOVINE
prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti**

2019.

ZAHVALE

Zahvaljujemo se svim dole navedenim institucijama koje su pružile podršku pri izradi Šestog nacionalnog izvještaja Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti te kroz učešće na radionicama, pružanju podataka, infomacija, komentara i sugestija:

Poljoprivredni institut Republike Srpske
Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH
Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Vlade Brčko distrikta BiH
Poljoprivredno - prehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu
Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
Prirodno - matematički fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Prirodno - matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu
Federalni zavod za agropedologiju
Federalni hidrometeorološki zavod
Federalni zavod za statistiku
Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Federalno ministarstvo prostornog uređenja
Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine
Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti Republike Srpske
Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH
GIZ Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet
Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine
Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske
Udruženje „Centar za životnu sredinu“ iz Banja Luke
Udruženje „Centar za održivi razvoj i ekologiju (CORIE)“ iz Trebinja
Udruženje „Drin-tim“ iz Višegrada
Udruženje „Ekološki Pokret“ iz Jajca
Udruženje za razvoj, unapredjenje i promociju eko-poljoprivrede, turizma i zaštitu okoliša (EKOPOT) iz Tuzle
Udruga za zaštitu ptica i prirode “Čaplja” iz Čapljine
Udruga „Lijepa Naša“ iz Čapljine
Udruga za zaštitu okoliša i održivog razvitka „Naša baština“ iz Tomislavgrada
Ornitološko društvo „Naše ptice“
Udruženje „Planina“ iz Teslića

Udruženje „Resursni Aarhus centar u BiH“
Udruženje „Sharklab Adria“
Javna ustanova „Vode Srpske“
Javno preduzece „Komunalno“ d.o.o. Breza
Javno Komunalno Poduzeće „Čapljina“ d.o.o. Čapljina
Javno komunalno preduzeće „Jablanica“ d.d. Jablanica
Javno preduzeće „VODOKOM“ d.o.o. Kakanj
Komunalno javno društvo d.o.o. Maglaj
Javno poduzeće Komunalno Neum d.o.o Neum
Javno preduzeće „Rad“ d.d. Tešanj
avno komunalno preduzeće „Radnik“ d.o.o. Zavidovići
Javno preduzeće „Komunalno“ d.o.o. Žepče
Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa
Kancelarija Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini
Program Ujedinjenih nacija za okoliš
WWF Adria

Takođe, zahvaljujemo se i ostalim institucijama i pojedincima koji nisu navedeni, a koji su dali doprinos konačnom oblikovanju ovog Izvještaja.

SADRŽAJ

1. O NACIONALNIM CILJEVIMA BIOLOŠKE RAZNOLIKOSTI BIH.....	13
2. O PODUZETIM/IMPLEMENTIRANIM MJERAMA, NJIHOVOJ EFEKTIVNOSTI I POVEZANIM POTREBAMA ZA ISPUNJAVANJE NACIONALNIH CILJEVA.....	41
3. PROCJENA NAPRETKA PREMA SVAKOM POSTAVLJENOM NACIONALNOM CILJU ZA BIOLOŠKU RAZNOLIKOST.....	111
4. DOPRINOS BiH U POSTIZANJU GLOBALNIH AICHI CILJEVA I CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA.....	153
4.1 Doprinos BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost.....	155
4.2 Doprinos BiH u postizanju Ciljeva održivog razvoja.....	177
5. DOPRINOS BIH U OSVARIVANJU CILJEVA GLOBALNE STRATEGIJE ZA ZAŠTITU BILJAKA.....	191
5.1 Pregled Nacionalnih ciljeva koji su povezani s GSPC ciljevima.....	193
5.2 Informacije o aktivnim mrežama za očuvanje biljaka u BiH.....	194
5.3 Mjere poduzete od strane BiH za provedbu GSPC-a.....	196
5.4 Doprinos BiH u postizanju GSPC ciljeva.....	197
6. DOPRINOS AUTOHTONOG/STAROSJEDILAČKOG STANOVNJIŠTVA I LOKALNIH ZAJEDNICA U POSTIZANJU AICHI CILJEVA ZA BIOLOŠKU RAZNOLIKOST.....	201
7. AŽURIRANI PODACI O STATUSU BIOLOŠKE RAZNOLIKOSTI U BIH.....	207
7.1 Stanje biološke raznolikosti BiH: status i trendovi, uključujući benefite od biološke raznolikosti i usluge ekosistema.....	209
7.2 Mjere poboljšanja implementacije Konvencije.....	212
7.3 Nacionalni kontakti.....	215

LISTA TABELA

Tabela 1: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s pregledom Nacionalnih ciljeva u BiH.....	15
Tabela 2: Nacionalni ciljevi i s njima povezane informacije	16
Tabela 3: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom efektivnosti poduzetih mjera u BiH.....	43
Tabela 4: Karakter i stepen realizacije mjera u cilju implementacije NBSAP-a BiH, njihovoj efektivnosti i povezanim preprekama i potrebama za realizaciju.....	44
Tabela 5: Detalji o pruženoj podršci za organsku proizvodnju u BiH, period 2011-2015 u KM.....	66
Tabela 6: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele sa procjenom napretka i sistem praćenja svakog nacionalnog cilja za biološku raznolikost u BiH.....	113
Tabela 7: Procjena napretka i sistem praćenja svakog nacionalnog cilja za biološku raznolikost	114
Tabela 8: Površina pod organskom proizvodnjom u BiH (ha)	125
Tabela 9: Porijeklo otpadnih voda u sistemu javne odvodnje.....	127
Tabela 10: Ispuštene otpadne vode u sistem javne odvodnje.....	127
Tabela 11: Zapremina šume u FBiH, period 2011–2017.....	141
Tabela 12: Zapremina šume u RS-u, period 2011–2016.....	141
Tabela 13: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost.....	155
Tabela 14: Doprinos BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost.....	156
Tabela 15: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa BiH u postizanju Ciljeva održivog razvoja.....	177
Tabela 16: Doprinos BiH u postizanju Ciljeva održivog razvoja.....	178
Tabela 17: Pregled GSPC ciljeva	193
Tabela 18: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele sa procjenom doprinosa BiH u postizanju GSPC ciljeva.....	197
Tabela 19: Doprinos BiH u postizanju GSPC ciljeva.....	197
Tabela 20: Stanje biološke raznolikosti u BiH.....	210
Tabela 21: Nacionalni kontakti.....	215

LISTA SLIKA

Slika 1: Nivoi rizika od požara na prostoru BiH.....	22
Slika 2: Internetska stranica CHM ³ -a BiH.....	103
Slika 3: Ispuštanje industrijskih otpadnih voda u industriji prema tipu tretmana vode.....	128
Slika 4: Zaštićena prirodna područja BiH prema IUCN kategorijama.....	131
Slika 5: Planirana zaštićena prirodna područja BiH	132
Slika 6: Potencijalna Natura 2000 područja.....	139
Slika 7: Zelene površine u devet općina u BiH.....	141
Slika 8: Područja s prenamjenom šumske površine.....	142
Slika 9: Gubitak i dobitak šume u BiH.....	160
Slika 10: Prikaz namjene upotrebe zemljišta u BiH.....	162
Slika 11: Područja u BiH s najvećim stepenom antropogenih utjecaja.....	166

LISTA SKRAĆENICA

ABT	Aichi cilj za biološku raznolikost (eng. <i>Aichi Biodiversity Target</i>)
BD	Brčko distrikt
BDP	Bruto domaći proizvod
BiH	Bosna i Hercegovina
BIP	Partnerstvo za indikatore biološke raznolikosti (eng. <i>Biodiversity Indicators Partnership</i>)
CBD	Konvencija o biološkoj raznolikosti (eng. <i>Convention on Biological Diversity</i>)
CEPA	Komunikacija, edukacija i javna svijest (eng. <i>Communication, Education and Public Awareness</i>)
CHM	Portal BiH s mehanizmom razmjene podataka o biološkoj raznolikosti (eng. <i>Clearing House Mechanism</i>)
CLC	Stanje i promjene zemljišnog pokrivača (eng. <i>Corine Land Cover</i>)
COP	Konferencija stranaka (eng. <i>Conference of Parties</i>)
EEA	Evropska agencija za okoliš/životnu sredinu (eng. <i>European Environment Agency</i>)
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj (eng. <i>European Bank for Reconstruction and Development</i>)
EIB	Evropska investiciona banka (eng. <i>European Investment Bank</i>)
EIONET	Evropska informaciona i posmatračka mreža za okoliš/životnu sredinu (eng. <i>European Environment Information and Observation Network</i>)
EU	Evropska unija
FAO	Organizacija UN-a za poljoprivredu i hranu (eng. <i>Food and Agriculture Organization of the United Nations</i>)
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMOIT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
FMPViŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
GBO	Globalni pregled biološke raznolikosti (eng. <i>Global Biodiversity Outlook</i>)
GEF	Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (eng. <i>Global Environment Facility</i>)
GIS	Geografski informacioni sistem (eng. <i>Geographic Information System</i>)
GSPC	Globalna strategija za očuvanje biljaka (eng. <i>Global Strategy for Plant Conservation</i>)
IBAs	Važna područja za ptice (eng. <i>Important Bird and Biodiversity Areas</i>)
IBRD	Međunarodna banka za obnovu i razvoj (eng. <i>International Bank for Reconstruction and Development</i>)
IFC	Međunarodna finansijska korporacija (eng. <i>International Finance Corporation</i>)

IUCN	Međunarodna unija za očuvanje prirode (eng. <i>International Union for Conservation of Nature</i>)
JICA	Japanska agencija za međunarodnu saradnju (eng. <i>Japan International Cooperation Agency</i>)
JP	Javno poduzeće
KEAP	Kantonalni akcioni plan za zaštitu okoliša/životne sredine
MPUGIE RS	Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije Republike Srbije
MPVIŠ RS	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Republike Srbije
MVTEO	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
NBSAP	Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti (eng. <i>National Biodiversity Strategy and Action Plan</i>)
NFP	Nacionalna fokalna tačka (eng. <i>National Focal Point</i>)
NP	Nacionalni park
NVO	Nevladine organizacije
ODA	Službena pomoć za razvoj (eng. <i>Official Development Assistance</i>)
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (eng. <i>Organization for Economic Co-operation and Development</i>)
POPs	Postojani organski polutanti (eng. <i>Persistent Organic Pollutants</i>)
PP	Park prirode
RS	Republika Srbija
SIDA	Švedska međunarodna agencija za razvojnu saradnju (eng. <i>Swedish International Development Cooperation Agency</i>)
TEEB	Ekonomска valorizacija ekosistema i biološke raznolikosti (eng. <i>The Economics of Ecosystems and Biodiversity</i>)
UN	Ujedinjene nacije (eng. <i>United Nations</i>)
UNCCD	Konvencija UN-a o suzbijanju dezertifikacije (eng. <i>United Nations Convention to Combat Desertification</i>)
UNDP	Razvojni program UN-a (eng. <i>United Nations Development Programme</i>)
UNECE	Ekomska komisija UN-a za Evropu (eng. <i>United Nations Economic Commission for Europe</i>)
UNEP	Program UN-a za okoliš/životnu sredinu (eng. <i>United Nations Environment Programme</i>)
UNFCCC	Okvirna konvencija UN-a o klimatskim promjenama (eng. <i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj (eng. <i>US Agency for International Development</i>)

LISTA KLJUČNIH DEFINICIJA

Aichi ciljevi za biološku raznolikost (eng. *Aichi Biodiversity Targets – ABT*), ukupno njih 20, su ciljevi Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020, koji trebaju motivirati sve stranke/zemlje i interesne grupe za očuvanje biološke raznolikosti i unaprjeđenje koristi koje proizilaze iz biološke raznolikosti za sve ljude.

Ciljevi održivog razvoja dio su Programa održivog razvoja do 2030. godine usvojenog od strane država članica Ujedinjenih nacija na Samitu o održivom razvoju, koji je održan 25. septembra 2015. godine. Program održivog razvoja sadrži 17 Ciljeva održivog razvoja čija je svrha iskorjenjivanje siromaštva, borba protiv neravnopravnosti i nepravde i rješavanje pitanja klimatskih promjena do 2030. godine.

Globalna strategija za očuvanje biljaka (eng. *Global Strategy for Plant Conservation*) je desetogodišnji strateški okvir unutar kojeg su definirani strateški ciljevi. Globalna strategija za očuvanje biljaka 2011–2020. usvojena je na Konferenciji strana 10 Konvencije o biološkoj raznolikosti. Definirani ciljevi podijeljeni su u pet grupa ciljeva: (i) Poznavanje diverziteta biljaka, dokumentiranost i dostupnost; (ii) brza i efikasna zaštita biljaka; (iii) Korištenje biljnog diverziteta na održiv način; (iv) Edukacija i jačanje javne svijesti o ulozi i važnosti biljnog diverziteta i; (v) Razvoj kapaciteta i jačanje javnog učešća u implementaciji Strategije za očuvanje biljaka. Ukupno je definirano 16 ciljeva u okviru pet navedenih grupa kojima bi se trebale motivirati stranke i interesne grupe za očuvanje biljaka i biološke raznolikosti biljaka.

Konvencija o biološkoj raznolikosti (eng. *Convention on Biological Diversity – CBD*) prvi je međunarodni sporazum koji na integralan način pokušava riješiti probleme u vezi sa zaštitom i održivim korištenjem biološke raznolikosti od globalnog, preko regionalnog, do nacionalnog i lokalnog nivoa. Kao osnovni međunarodni princip u zaštiti prirode, očuvanje biološke raznolikosti predstavlja najvažniji strateški zadatak u zaštiti i održivom korištenju prirodnih resursa, te zajedničku i pojedinačnu brigu i odgovornost svih zemalja. Bosna i Hercegovina je punopravna stranka CBD-a od 2002. godine, otkada se i slijede globalni svjetski trendovi o očuvanju i održivom korištenju biološke raznolikosti.

Nacionalni ciljevi za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine temelje se na njenim prioritetima i specifičnostima, a identificirani su kroz participativni proces planiranja sa zainteresiranim stranama, multidisciplinarni pristup i kvalitetnu međusektorsku koordinaciju u okviru Strategije i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (NBSAP-a). Postavljeni nacionalni ciljevi su ambiciozni, ali su također uz aktivno zalaganje i angažman svih institucija u procesu na svim nivoima vlasti u državi, realni i izvodivi.

Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (eng. *National Biodiversity Strategy and Action Plan – NBSAP*) je ključni alat za implementaciju Konvencije o biološkoj raznolikosti generalno, a Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020 specifično. U okviru NBSAP-a BiH definiran je 21 nacionalni cilj, koji u većoj ili manjoj mjeri korespondira s ciljevima Strateškog plana za biološku raznolikost/Aichi ciljevima biološke raznolikosti.

Strateški plan za biološku raznolikost 2011–2020. je desetogodišnji strateški okvir koji obuhvaća zajedničku viziju, misiju, strateške ciljeve i ambiciozne, ali ostvarive potciljeve – Aichi ciljeve. Strateški plan 2011–2020. usvojen je na Konferenciji stranaka 10 (eng. *Conference of Parties – COP 10*) Konvencije o biološkoj raznolikosti, u Nagoyi 2010. godine. Strateški plan služi kao fleksibilan okvir za donošenje nacionalnih i regionalnih ciljeva, te promovira koherentnu i učinkovitu implementaciju tri cilja Konvencije o biološkoj raznolikosti: (i) Zaštitu biološke i pejzažne raznolikosti; (ii) Održivo korištenje njenih komponenti; i (iii) Pravednu raspodjelu dobrobiti koje proizilaze iz korištenja genetskih izvora. Strateškim planom identificirano je pet globalnih strateških ciljeva (A, B, C, D i E), od kojih svaki strateški cilj pokriva određeni broj Aichi ciljeva koje stranke/zemlje Konvencije žele i trebaju ostvariti do 2020. godine.

1.

O NACIONALNIM
CILJEVIMA BIOLOŠKE
RAZNOLIKOSTI BIH

U ovom dijelu Izvještaja nalaze se svi Nacionalni ciljevi koje je Bosna i Hercegovina (BiH) postavila i/ili usvojila prema Strateškom planu za biološku raznolikost 2011–2020. Nacionalni ciljevi opisani u ovom poglavlju bit će povezani s poglavljem 3 ovog dokumenta/Izvještaja, gdje će biti izanaliziran napredak BiH u njihovom postizanju. S obzirom na to da je BiH donijela Strategiju i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti BiH (2015–2020), ekvivalentno NBSAP-u, u ovom izvještaju dat je detaljni pregled svih Nacionalnih ciljeva s fokusom na sljedeća pitanja:

- obrazloženje razloga postavljanja svakog cilja pojedinačno i koje su njihove koristi za nacionalnu biološku raznolikost;
- prikaz Aichi ciljeva za biološku raznolikost koji su djelimično ili potpuno vezani za nacionalne ciljeve, kao i one koji su indirektno povezani s njima;
- pregled svih relevantnih informacija, procesa planiranja i usvajanja nacionalnog cilja, uključivanja zainteresiranih strana u procesu uspostavljanja cilja;
- pregled relevantnih dokumenata i internetskih poveznica na kojima se može pružiti detaljniji uvid u informacije i podatke koji su osnova za napisane tvrdnje.

Pregled Nacionalnih ciljeva dat je tabelarno prateći metodologiju koja je zadata Smjernicama za izradu Šestog nacionalnog izvještaja, a koje čine Prilog Odluke br. XIII/27 koju je 15. decembra 2016. godine usvojila Konferencija stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti¹. Ispod slijedi tabelarni pregled metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s pregledom Nacionalnih ciljeva u BiH, a koja korespondira unosu u online alat koji će se koristiti za podnošenje Šestog nacionalnog izvještaja Sekretarijatu Konvencije o biološkoj raznolikosti.

Tabela 1: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s pregledom Nacionalnih ciljeva u BiH

Nacionalni cilj	Cilj kakav je postavljen u Strategiji i akcionom planu za zaštitu biološke raznolikosti BiH (2015–2020)
Razlog postavljanja cilja	Navesti koji je razlog postavljanja ovog cilja.
Nivo aplikacije	Molimo navedite nivo na koji se primjenjuje cilj (može se odnositi na nivo vlasti ili teritorijalnu primjenjivost) – ponuđeni odgovori: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regionalni/multilateralni – <u>molimo naznačite područje koje je u pitanju (unos teksta)</u> ▪ Nacionalni/federalni ▪ Subnacionalni – <u>molimo naznačite područje koje je u pitanju (unos teksta)</u>
Važnost prema Aichi ciljevima za biološku raznolikost – ABT	Direktno korespondirajući: Brojčano navesti (jedan ili više) korespondirajućih ABT-ova (od 1 do 20) koji su u potpunosti ili djelimično povezani s Nacionalnim ciljem. Indirektno korespondirajući: Brojčano navesti ABT (od 1 do 20) koji je indirektno povezan s Nacionalnim ciljem – po potrebi. Nekorespondirajući: Ako Nacionalni cilj ne korespondira nijednom ABT-u, bilo direktno ili indirektno, upisati u ovu kolonu tekstualno objašnjenje za njegovo postavljanje.
Druge relevantne informacije	Ovdje navesti svaku relevantnu informaciju, kao što je proces razvoja i usvajanja nacionalnog cilja, uključene interesne strane ili strategije i planove u koje je ovaj nacionalni cilj uključen.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	Ovdje navesti sve relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumente u kojima se mogu naći dodatne informacije vezane za predmetni nacionalni cilj.

¹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-27-en.pdf>

Tabela 2: Nacionalni ciljevi i s njima povezane informacije

Nacionalni cilj	1. Do 2020. godine povećati nivo javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti						
Razlog postavljanja cilja	Vrijednosti biološke raznolikosti u BiH nisu dovoljno zastupljene u organima vlasti i u društvu. Javna svijest o zaštiti okoliša, uključujući biološku raznolikost, na niskom je nivou, što je prepoznato u više strateških dokumenata koji se bave zaštitom okoliša/životne sredine. Kao što je i u samom NBSAP-u BiH navedeno, niska javna svijest o značaju biološke raznolikosti za očuvanje temeljnih vrijednosti okoliša/životne sredine predstavlja jedan od problema s kojim se suočavaju zemlje u razvoju i zemlje s privredom u tranziciji, među kojima je i BiH. Važno je naglasiti da u BiH nevladin sektor ima veliku ulogu kada je riječ o komuniciranju, podizanju javne svijesti i educiranju o zaštiti okoliša/životne sredine, uključujući biološku raznolikost.						
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski i kantonalni						
Važnost prema Aichi ciljevima	<table border="1"> <tr> <td>Direktno korespondirajući</td><td>1</td></tr> <tr> <td>Indirektno korespondirajući</td><td>/</td></tr> <tr> <td>Nekorespondirajući</td><td>Nije primjenjivo</td></tr> </table>	Direktno korespondirajući	1	Indirektno korespondirajući	/	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Direktno korespondirajući	1						
Indirektno korespondirajući	/						
Nekorespondirajući	Nije primjenjivo						
Druge relevantne informacije	Ovaj cilj izrađen je kroz učestvovanje predstavnika ministarstava, nadležnih agencija, zavoda, fondova, obrazovnih i naučnih institucija, stručnih institucija u BiH tokom izrade NBSAP-a BiH koji je usvojen u maju 2017. godine. Cilj se oslanja se na Aichi cilj 1 na osnovu kojeg bi se trebale poduzeti aktivnosti jačanja javne svijesti o važnosti i vrijednosti biološke raznolikosti i održivosti biološke raznolikosti kroz različite pristupe javnog interpretiranja, tj. nalaže pristup informacijama o okolišu/životnoj sredini. Dakle, glavni fokus Aichi cilja 1 je javna svijest o vrijednostima biološke raznolikosti iz kojeg proizilazi Program za komunikaciju, edukaciju i javnu svijest CBD-a (engl. Communication, Education and Public Awareness – CEPA; dalje u tekstu: CEPA program). Program predstavlja alat za postizanje ovog cilja, kao i pružanje podrške u razvoju i provedbi CEPA strategije i Plana komunikacije (Plan komunikacije za potrebe NBSAP-a BiH 2015–2020. dat je u Poglavlju 5 NBSAP-a BiH).						
	Važno je naglasiti da je BiH je popisnica Arhuske konvencije koja nalaže sistem javnosti u donošenju odluka u očuvanju okoliša, a time i očuvanju i upoznavanju biološke raznolikosti. U skladu sa Zakonima o zaštiti okoliša/životne sredine predviđeno je da su nadležni organi za zaštitu okoliša/životne sredine dužni pomagati i razvijati svijest javnosti, kao i podsticati učešće u odlučivanju, omogućavajući dostupnost informacija široj javnosti. Sve navedeno daje dodatni značaj za implementaciju ovog nacionalnog cilja. Dodatno, u skladu sa članom 15. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 20/14) osigurava se učešće javnosti, putem javnog uvida, tokom izrade akata o zaštiti prirodnih vrijednosti, plana upravljanja i drugih akata, vezanih za zaštitu prirode.						
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH https://biodiversity.europa.eu/data https://aarhus.osce.org/sr/node/12</p> <p>Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS</p>						

Nacionalni cilj	2. Do 2020. godine integrirati vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove, s naglaskom na ruralni razvoj		
Razlog postavljanja cilja	U BiH postoje razne sektorske strategije u kojima su u jednoj manjoj mjeri integrirane vrijednosti biološke raznolikosti, međutim, s obzirom na to da entitetski zakoni o zaštiti okoliša/životne sredine propisuju stratešku procjenu okoliša/životne sredine tokom izrade planova i drugih relevantnih dokumenata, potrebno je integrirati biološku raznolikost i u strategije sektora poput energije, rudarstva, industrije i šumarstva. Na nivou BiH, kao i na nivou entiteta, usvajanje ove vrste strategija je sporo, što dodatno usporava i njihovu provedbu. Potrebno je ubrzati proces usvajanja strategija, te uključiti u strategije i planove sve relevantne interesne strane, što bi omogućilo i efikasniju primjenu Nacionalnih ciljeva. Tokom izrade NBSAP-a prepoznata je potreba za uvrštavanjem vrijednosti biološke raznolikosti strategije razvoja, kao i njihovo usvajanje, budući da su u BiH strategije razvoja donesene pretežno na nivou lokalnih zajednica, ali bez značajnog naglaska na biološku raznolikost na koju razvoj lokalnih zajednica ima veliki utjecaj. Potreba za uvrštavanje vrijednosti očuvanja biološke raznolikosti naglašena je kada su u pitanju strategije ruralnog razvoja, jer stanovništvo koje se bavi poljoprivredom ima još veći utjecaj po pitanju održavanja autohtonih vrsta i primjene praksi održive poljoprivredne proizvodnje.		
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski i kantonalni		
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	2	
	Indirektno korespondirajući	7	
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo	
Druge relevantne informacije	Nacionalni cilj 2 direktno korespondira s Aichi ciljem 2 na osnovu kojeg do 2020. godine vrijednosti biološke raznolikosti trebaju biti integrirane u nacionalne i lokalne strategije razvoja, strategije smanjenja siromaštva i procese planiranja, a po potrebi i u nacionalne finansije, kao i sisteme izvršavanja. Dodatno, prema članu 6. Konvencije od svake stranke očekuje se da uvrsti mjere očuvanja i održivog korištenja biološke raznolikosti u odgovarajuće sektorske i međusektorske planove, programe i politiku, te ojača koordinaciju među svim nivoima vlasti. Na osnovu navedenog, vrijednosti biološke raznolikosti kao što su ekosistemski usluge, zaštićeno područje, ekosistem, biljna vrsta, životinjska vrsta i slično trebaju biti uvrštene u proces prostornog planiranja određene lokacije, što se u BiH i radi u fazi izrade i donošenja prostornih planova. Međutim, smatra se da navedene mjere nisu dovoljne, te da je potrebno da se na svim nivoima vlasti razviju i provedu planovi za održivu proizvodnju i potrošnju i u ostalim sektorima, poput šumarstva, vodoprivrede, poljoprivrede, energije i industrije, s krajnjim ciljem očuvanja prirodnih resursa u okviru sigurnih ekoloških granica.		
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	NBSAP BiH https://www.cbd.int/convention/text/default.shtml Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS		

Nacionalni cilj	3. Do 2020. godine smanjiti negativne i povećati pozitivne podsticaje i subvencije u cilju očuvanja biološke raznolikosti		
Razlog postavljanja cilja	U BiH postoje podsticajne mjere i subvencije koje se dodjeljuju u sektorima poput industrije, transporta, energije, poljoprivrede i zaštite okoliša/životne sredine s ciljem poboljšanja ekonomskog i održivog razvoja i unaprjeđenja privrede. Podsticaji i subvencije iz navedenih sektora mogu imati pozitivan ili negativan utjecaj na biološku raznolikost, međutim, nisu radene analize kako bi se odredilo koje tačno podsticajne mjere imaju negativan utjecaj, a koje pozitivan i u kojoj mjeri, niti se njihov iznos procijenio. Kroz iskustvo se pokazalo da neke od podsticajnih		

mjera u sektoru energije, poput feed-in tarifa za hidroelektrane, imaju negativne utjecaje na biološku raznolikost, jer kroz izgradnju hidroelektrana dolazi do promjene u ekosistemima rijeka i neke od vrsta flore i faune mogu biti ugrožene. Primjeri pozitivnih podsticaja mogu se naći pretežno u poljoprivrednom sektoru kroz subvencioniranje uzgoja autohtonih ugroženih pasmina životinja ili poljoprivrednog bilja.

Ova problematika identificirana je kroz izradu NBSAP-a BiH, te su ovaj cilj predložili učesnici iz raznih institucija koji su kroz participativni proces zajedno odredili da se ovo pitanje treba riješiti i da se trebaju predložiti konkretni koraci kako bi se identificirali negativni podsticaji, kvantificirali i reformirali, a pozitivni povećali. Kako bi se cilj uspio realizirati, sve institucije koje dodjeljuju podsticajne mjere i subvencije bi trebale prvo odrediti koje mjere imaju pozitivan, a koje negativan utjecaj na biološku raznolikost u BiH, te kvantificirati navedene podsticaje i subvencije. Nakon ovog prvog koraka potrebno je reformirati negativne podsticaje i povećati sredstva za one koji imaju pozitivan utjecaj na biološku raznolikost. Povećanjem pozitivnih podsticaja može se doći i do boljeg održivog razvoja ukoliko se sredstva usmjeravaju u poljoprivredni uzgoj autohtonih vrsta. Posljednji korak predstavlja uspostava sistema praćenja navedenih podsticajnih mjeru, što u ovom momentu ne postoji u BiH.

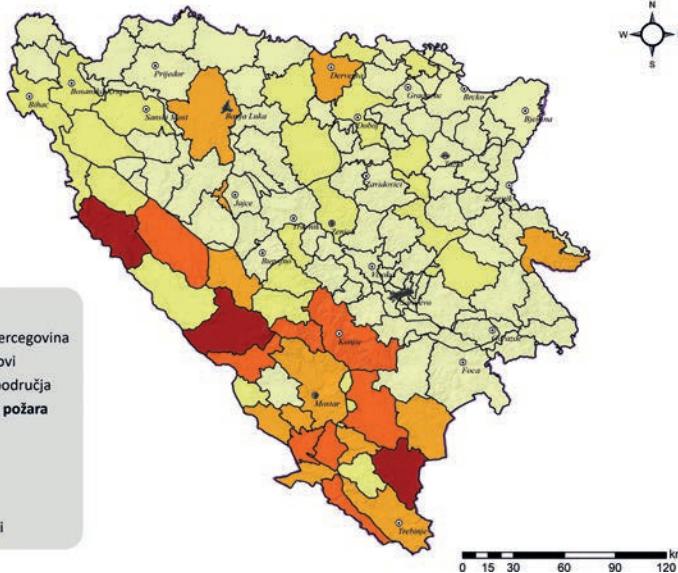
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski i kantonalni		
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	3	
	Indirektno korespondirajući	/	
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo	
Druge relevantne informacije	<p>Ovaj cilj oslanja se na Aichi cilj 3, na osnovu kojeg bi se podsticaji štetni za biološku raznolikost trebali eliminirati i ukinuti. Uzimajući u obzir činjenicu da BiH još nije stekla taj nivo industrijskog i ekonomskog razvoja koji bi joj omogućio da preusmjeri podsticaje samo na očuvanje biološke raznolikosti i eliminiira one koji su štetni po biološku raznolikost, predstavnici institucija su se dogovorili da je potrebno smanjiti podsticaje koji imaju negativan utjecaj na biološku raznolikost bez njihovog potpunog eliminiranja. Na ovaj način bi se održao ekonomski razvoj BiH i određene vrste podsticaja koje su ključne za pokretanje privrede ne bi se eliminirale.</p> <p>Dodatno, budući da u BiH ne postoji zvanična definicija štetnih, odnosno negativnih subvencija za biološku raznolikost, kroz izradu NBSAP-a BiH, predloženo je da se koristi definicija koju je usvojila Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) 2005. godine. Prema navedenoj definiciji, štetna subvencija za biološku raznolikost je rezultat vladine akcije koja daje prednost potrošačima i proizvođačima kako bi dopunili svoje prihode ili smanjili svoje troškove, a da se na taj način diskriminira politika zaštite okoliša/životne sredine. Štetne (negativne) subvencije povećavaju nivo otpada, zagađenje i eksploraciju prirodnih resursa.</p>		
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>		

Nacionalni cilj	4. Do 2019. godine pripremiti i usvojiti planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa
Razlog postavljanja cilja	Cilj je postavljen radi definiranja načina očuvanja i održivog korištenja biološke raznolikosti. U BiH, održiva proizvodnja i potrošnja, kao i čuvanje resursa u okviru ekološki sigurnih granica su predmet raznih pravnih akata, strategija i planova. Prekomjerno iskorištanje resursa predstavlja jednu od prijetnji za biološku

		raznolikost. Da bi se ovaj proces poboljšao i ostvario vidni napredak potrebno je da se u svim najvažnijim sektorima koji su vezani za proizvodnju i potrošnju donesu planovi za održivu proizvodnju i potrošnju. Kako bi se ovaj cilj ostvario, potrebno je da vlade na svim nivoima razviju i implementiraju planove za održivu proizvodnju i potrošnju u sektorima poput šumarstva, vodoprivrede, poljoprivrede, energije i industrije, s krajnjim ciljem očuvanja prirodnih resursa u okviru sigurnih ekoloških granica.
Nivo aplikacije		Subnacionalni – entitetski i kantonalni
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	4
	Indirektno korespondirajući	/
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije	Nacionalni cilj 4 postavljen je u NBSAP-u BiH, te je direktno vezan za Aichi cilj 4 na osnovu kojeg do 2020. godine vlade na svim nivoima u strankama CBD-a trebaju poduzeti korake za postizanje ili primjenu planova za održivu proizvodnju i potrošnju, a efekte upotrebe prirodnih resursa trebaju čuvati u okviru ekološki sigurnih granica. Dodatno, Aichi cilj nalaže da navedene aktivnosti implementiraju i biznisi i interesne strane na svim nivoima unutar država članica. Ovaj cilj je važan iz razloga što su mnoge stranke CBD-a u svojim Četvrtim nacionalnim izvještajima navele neodrživo korištenje ili prekomjerno iskorišćavanje resursa kao prijetnju za biološku raznolikost, dok su kroz Peti nacionalni izvještaj naglasile da nema velikih pomaka u suzbijanju negativnih utjecaja od korištenja prirodnih resursa, posebno u pogledu korištenja vode.	
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH http://www.fzfbih.org.ba/userfiles/file/Strategija%20zastite%20okolisa%20FBiH.pdf http://www.naslijedje.org/prirodno-naslijedje/108-strategija-zastite-prirode-republike-srpske Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>	
Nacionalni cilj	S. Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe održivog upravljanja ribolovnim vodama (ribarske osnove)	
Razlog postavljanja cilja	<p>Ribarske osnove predstavljaju stručne studije o načinu upravljanja određenim ribolovnim područjem. Smisao postavljanja cilja odnosi se na potrebu za dobijanjem velikog broja različitih podataka o ribolovnim vodama, koji omogućavaju adekvatnu procjenu stanja životne sredine, a istovremeno mogu dati i prijedlog mjera. Ribarske osnove obuhvaćaju: hidrološke, biološke, fizičke, hemijske i druge karakteristike voda ribolovnog područja, sastav ribljeg fonda po vrstama, mogućnost i način prirodnog i umjetnog prirasta ribljeg fonda po vrstama riba, mjere za gajenje, zaštitu i lov riba i životinja kojima se ribe hrane, mjere za zaštitu ribljeg mrjestilišta, riba i riblje ikre s plavnih područja, mjere za otkrivanje i suzbijanje zagađivača voda ribarskog područja, program poribljavanja, ribočuvarsku službu i druge podatke. Također, predlažu se mjere zaštite i održivog upravljanja ribljim zalihamama koje obuhvaćaju mjere za gajenje, zaštitu i lov riba i životinja kojima se ribe hrane, mjere za zaštitu ribljih mrjestilišta, kao i mjere za utvrđivanje i suzbijanje zagađivača voda ribarskog područja.</p> <p>U ribarskim osnovama navode se i uslovi obavljanja sportsko-rekreativnog ribolova i ribolovnog turizma na ribolovnom području i ekonomska osnova za provođenje ribarske osnove.</p>	

		Na osnovu navedenih podataka iz ribolovnih osnova utvrđuje se stanje istraživanih vodenih ekosistema na osnovu kvaliteta voda s fizičko-hemijskog i biološkog aspekta, sastav i brojnost vrsta, a istovremeno i prisustvo i brojnost endemske i autohtonih vrsta, kao i prisustvo invazivnih vrsta u vodenim ekosistemima. Prisustvo ili odsustvo nekih riba i odstupanja od karakteristične strukture biocenoze vodene sredine može biti dobar indikator stepena zagađenja.
Nivo aplikacije		Subnacionalni – entitetski/lokalni
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	6
	Indirektno korespondirajući	4, 7
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije		<p>Postavljanje ovog cilja od strane tima eksperata i učesnika na izradi NBSAP-a BiH ima i zakonsko uporište u BiH, što daje veću mogućnost da se on postigne. Izrada ribolovnih (ribarskih) osnova na području BiH regulirana je Zakonom o slatkovodnom ribarstvu FBiH, Zakonom o ribarstvu RS-a i Zakonom o ribarstvu BD-a, koji propisuju obuhvat ribolovnog područja i postupak izrade ribarske osnove. Prema navedenim Zakonima u FBiH i BD-u, ribarska osnova važi trajno uz njenu obaveznu reviziju najkasnije u roku od pet godina u FBiH, a šest u BD-u od dana potvrđivanja ribarske osnove, dok se u RS-u ribarska osnova usvaja na period od 20 godina. Pored navedenih Zakona u FBiH, u dva kantona usvojeni su kantonalni zakoni o slatkovodnom ribarstvu, i to u Hercegovačko-neretvanskom kantonu (HNK) i Kantonu 10. Dodatno, u Hercegovačko-neretvanskom kantonu na snazi je i Zakon o morskom ribarstvu HNK-a. Ovdje je potrebno istaknuti da BiH, odnosno FBiH, raspolaže s jednim dijelom morske obale, odnosno s morskom ihtiofaunom.</p> <p>Pored ribarskih osnova, značajni dokumenti s aspekta planiranja upravljanja određenim vodenim ekosistemom mogu poslužiti i studije monitoringa vode koje sadrže određene elemente kvaliteta vode s fizičko-hemijskog i biološkog aspekta. Monitoring kvaliteta vodotoka pored kvaliteta vode u određenim vremenskim periodima obuhvaća i ihtioška istraživanja.</p>
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti		<p>NBSAP BiH Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 72/12) Zakon o slatkovodnom ribarstvu FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 64/04) Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 35/05) Zakon o izmjenama i dopunama zakona o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 19/07) Zakon o slatkovodnom ribarstvu Hercegbosanske županije („Narodne novine Hercegbosanske županije”, br. 2/06) Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja BiH za 2017. godinu Dekić R., Friščić J., Manojlović M., Lolić S., Golub D. (2017): Raznolikost ihtiofaune slivnog područja Drinjače. Zbornik radova 7. međunarodnog simpozija ekologa. Sutomore 77-81. Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>

Nacionalni cilj	6. Do 2019. godine pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i porobljavanja ekonomski važnih vrsta riba (za vodene sisteme koji nisu stanište rijetkih i endemske vrsta)						
Razlog postavljanja cilja	Akvakultura predstavlja jednu od aktivnosti u proizvodnji hrane koja globalno pokazuje rast. Izrada strategija za razvoj akvakulture i porobljavanja ekonomski važnih vrsta riba predstavlja osnovni uslov koji će pospješiti proizvodnju ribe i porobljavanje ekonomski važnih vrsta. Na području BiH nalazi se značajan dio vodnih resursa (riječni tokovi, prirodna jezera i vještačke akumulacije), koji predstavlja značajan hidropotencijal. Mrjestilišta i ribogojilišta u BiH su brojna i različitih su kapaciteta, površine i godišnje proizvodnje. S aspekta razvoja ribarstava, a uzimajući u obzir i tradiciju uzgoja ribe i razvoja ribnjaka na ovom području strategije bi omogućile postizanje značajnih rezultata i povećavanja proizvodnje ribe. Prema lokalitetu i vrsti uzgoja ribe, ribnjaci i ribogojilišta dijele se na salmomidna, ciprinidna i marinska. Prema Zakonu o ribarstvu RS-a, korisnik voda dužan je najkasnije u roku od šest mjeseci od dana potpisivanja ugovora o korištenju ribolovne zone donijeti Program upravljanja ribolovnom zonom za period na koji mu je dodijeljena ribolovna zona na korištenje. Program upravljanja, između ostalog, sadrži i plan porobljavanja voda. Programi upravljanja donose se za svaku godinu. Također, prema Zakonu o slatkovodnom ribarstvu FBiH korisnik je dužan svake godine, u skladu s godišnjim programom, vršiti porobljavanje ribolovnog područja. Kao što je već navedeno, dio koji se odnosi na porobljavanje ekonomski važnih vrsta riba, prvenstveno je sadržan u planovima ribolovnih društava za upravljanje određenim vodama. Naime, ovi planovi sadrže više elemenata, a jedna od stavki jeste i porobljavanje, odnosno, plan porobljavanja.						
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski/lokalni						
Važnost prema Aichi ciljevima	<table border="1"> <tr> <td>Direktno korespondirajući</td><td>5, 6</td></tr> <tr> <td>Indirektno korespondirajući</td><td>7</td></tr> <tr> <td>Nekorespondirajući</td><td>Nije primjenjivo</td></tr> </table>	Direktno korespondirajući	5, 6	Indirektno korespondirajući	7	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Direktno korespondirajući	5, 6						
Indirektno korespondirajući	7						
Nekorespondirajući	Nije primjenjivo						
Druge relevantne informacije	Ovaj cilj nalazi se u vezi s prethodnim ciljem, jer priprema strategija za razvoj akvakulture i porobljavanje ekonomski važnim vrstama riba podrazumjeva postojanje određenih podataka koji se dobijaju kroz izradu ribarskih osnova kao baznog dokumenata. Zakonski je regulirano da se porobljavanje može vršiti zdravom ribom, oplođenom ikrom i ribljom mladi. Neka sportsko-ribolovna društva imaju i posebna mrjestilišta, te vrše i proizvodnju mladi. Potrebno je istaknuti da u zavisnosti od korisnika voda i elektroprivredna poduzeća zajedno sa sportsko-ribolovnim društvima učestvuju u porobljavanju.						
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH Ribarstvo i akvakultura u BiH Godišnji izvještaj o akvakulturi, 2017. Agencija za statistiku. Bosne i Hercegovine Sektor ribarstva i akvakulture u BiH Pavličević, J., Savić, N., Glamuzina, B. (2014): Akvakultura i ribarstvo – stanje i perspektive u BiH Nacrt plana porobljavanja rijeke Une, ribolovno područje 4 ribolovna zona 4.2 za 2016. godinu Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>						

Nacionalni cilj	7. Do 2020. godine certificirati sve državne šume u BiH						
	<p>Činjenica je da BiH u evropskim okvirima spada u države koje su izuzetno bogate šumskim resursima s aspekta njihove rasprostranjenosti i biološke raznolikosti. Oko 53% ukupne površine BiH zauzimaju šume, što ukazuje na njihovu važnost u osiguravanju mnogostrukih koristi za širok društvenu zajednicu. Sve su češće pojave degradacije ovih resursa u smislu nekontrolirane sječe, kalamiteta štetnika i šumskih požara, što sve skupa utječe na smanjenje potencijala šumskih sastojina da pružaju dugotrajne koristi za društvo, a posebno za očuvanje biološke raznolikosti. U BiH identificirano je pet vrsta šumskih šteta, a to su ljudski faktori, štete od insekata, štete od elementarnih nepogoda, štete od biljnih bolesti i štete od požara. Osim navedenog, značajan problem u šumarstvu FBiH predstavlja kontaminiranost šuma i šumskog zemljišta minama. Među ovim šumama značajan udio čine i ekonomski visokovrijedne šume koje su za duži vremenski period bez gospodarenja.</p> <p>Na slici ispod prikazana je karta s nivoima rizika od požara.</p> 						
Razlog postavljanja cilja	<p>Slika 1: Nivoi rizika od požara na prostoru BiH</p> <p>Iz navedenih razloga šumama je potrebno upravljati na održiv način i primijeniti neophodne mjere kako bi se sprječile navedene štete i negativni utjecaji. Jedan od načina kako bi se osiguralo održivo upravljanje šumama jeste dobijanjem FSC certifikata, te se u FBiH i RS-u certifikacija šuma vrši po FSC sistemu certifikacije. Ciljevi certificiranja šuma su: (i) zaustavljanje mogućih negativnih utjecaja koji bi doveli do smanjenja šumskih površina; (ii) poboljšanje kvaliteta gospodarenja šumama; (iii) nesmetan i bolji pristup svjetskom tržištu; (iv) unaprjeđenje čovjekove okoline; (v) bolji privredni i društveni razvoj. Rok trajanja certifikata je 5 godina, nakon čega se kontinuirano treba provoditi postupak recertificiranja ili obnove certifikata. Certificiranjem osigurava se promicanje ekološki prihvatljivog, društveno korisnog i privredno uspješnog upravljanja šumama, te je iz navedenih razloga postavljen ovaj nacionalni cilj.</p>						
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski/lokalni						
Važnost prema Aichi ciljevima	<table border="1"> <tr> <td>Direktno korespondirajući</td><td>7</td></tr> <tr> <td>Indirektno korespondirajući</td><td>2, 10, 11</td></tr> <tr> <td>Nekorespondirajući</td><td>Nije primjenjivo</td></tr> </table>	Direktno korespondirajući	7	Indirektno korespondirajući	2, 10, 11	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Direktno korespondirajući	7						
Indirektno korespondirajući	2, 10, 11						
Nekorespondirajući	Nije primjenjivo						

Druge relevantne informacije	Ovaj nacionalni cilj proizilazi iz Aichi cilja 7, na osnovu kojeg je potrebno do 2020. godine upravljati na održiv način područjima pod šumarstvom osiguravajući očuvanje biološke raznolikosti. Jedan od načina da se postigne Nacionalni cilj jeste FSC certificiranje, koje je svakako u praksi u šumskim gazdinstvima u BiH. Međutim, nisu sve šume pokrivene navedenim certifikatom i održivim upravljanjem, pa je potrebno da se certificiraju i one koje dosad nisu bile certificirane. FSC (<i>Forest Stewardship Council</i>) je nezavisna, nevladina i neprofitna organizacija uspostavljena s ciljem promoviranja odgovornog upravljanja svjetskim šumama. Jedan od zadataka FSC organizacije je uspostava standarda čijom se primjenom osigurava promoviranje ekološki odgovornog, društveno korisnog i ekonomski održivog upravljanja svjetskim šumskim resursima.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	NBSAP BiH https://ic.fsc.org/en Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS

Nacionalni cilj	8. Do 2020. godine uspostaviti i razviti sistem održive poljoprivredne proizvodnje, posebno organske i integralne proizvodnje, te očuvanje i uzgoj autohtonih vrsta
Razlog postavljanja cilja	BiH kao zemlja je bogata prirodnim resursima, međutim, potreba za hranom je jedan od pritisaka koji bi mogao narušiti biološku raznolikost i ekosistemske usluge. Prema Godišnjem izvještaju iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu i na osnovu podataka koji su za navedeni izvještaj preuzeti iz Registra poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata koje vode entitetska ministarstva i Odjela za poljoprivrednu, šumarstvo i vodoprivredu BD-a BiH, ukupan broj poljoprivrednih gazdinstava upisanih u registar u 2017. godini iznosio je 114.576. Broj registriranih gazdinstava u 2017. godini bio je za 11.883 gazdinstava ili 12% veći u poređenju s brojem gazdinstava u prethodnoj godini, odnosno 21% više u poređenju s brojem registriranih gazdinstava 2015. godine. Ukupno prijavljene površine poljoprivrednog zemljišta koje su registrirana gazdinstva upisana u 2017. godini iznose 327.507 hektara. Poljoprivredna proizvodnja predstavlja značajan sektor u BiH, ali ona može imati negativne utjecaje na biološku raznolikost i predstavlja jedan od glavnih pritisaka na sastavne komponente biološke raznolikosti. Organska proizvodnja mogla bi omogućiti veće prisustvo autohtonih vrsta, a samim time i njihovo održivo korištenje. Također, efekasnije rješenje predstavlja uvođenje ekosistemskih mjeđura, kao što je agroekologija, odnosno poljoprivreda na malim farmama na širem području zasnovana na agroekološkom pristupu. U BiH se organska poljoprivredna proizvodnja, uglavnom, razvija u biljnem sektoru, proizvodnji meda, sakupljanju ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, te destilaciji eteričnih ulja. U sistemu organske proizvodnje poljoprivredni proizvođači moraju primjenjivati stroge propise, a njihov krajnji proizvod mora biti certificiran, tj. dobiti potvrdu da je proizveden uz poštivanje tih propisa. Iako BiH raspolaže prirodnim resursima koji su pogodni za razvoj organske proizvodnje, kao i ostalih vidova održive proizvodnje, broj proizvođača koji se bave tom proizvodnjom je mali, a količine proizvedene organske hrane skromne. Generalno, može se zaključiti da je sistem održive poljoprivredne proizvodnje u BiH još uvijek nedovoljno razvijen, te je iz navedenih razloga usvojen ovaj cilj. Kada je u pitanju očuvanje autohtonih vrsta, važno je spomenuti da u RS-u na aktivnostima očuvanja autohtonih vrsta aktivno djeluje Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci sa svoja dva centra – Centar za biodiverzitet i Centar za održivo korišćenje genetičkih resursa.
Nivo aplikacije	Nacionalni/federalni

Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	8
	Indirektno korespondirajući	2,3, 13,18,12,19
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije	<p>Tokom izrade NBSAP-a BiH, zainteresirane strane prepoznale su da je u BiH potrebno uspostaviti mehanizme za promociju i uspostavu sistema održive poljoprivredne proizvodnje koja nije u BiH još uvijek zastupljena u onoj mjeri u kojoj je zastupljena u drugim, razvijenijim državama. Ovaj nacionalni cilj oslanja se na Aichi cilj 7 na osnovu kojeg je potrebno do 2020. godine upravljati na održiv način područjima pod poljoprivredom kako bi se osiguralo očuvanje biološke raznolikosti. U BiH, poljoprivreda je zastupljena u ruralnim područjima, međutim, ona predstavlja pritisak za očuvanje biološke raznolikosti. Kroz analize koje su rađene tokom izrade NBSAP-a BiH utvrđeno je da postoji niz problema s kojima se BiH suočava u oblasti poljoprivrede, koji se prvenstveno odnose na korištenje stare tehničke opreme, neadekvatne prakse održivog razvoja u poljoprivredi, nedostatku agrookolišnih podataka (npr. potrošnja i sastav gnojiva, pesticida, omjer zastupljenosti azota, ekološka efikasnost, korištenje energije itd.), zbog čega je teško ocijeniti stvarni utjecaj poljoprivrede na okoliš/životnu sredinu, uključujući i biološku raznolikost. Održiva poljoprivredna proizvodnja bi smanjila negativne utjecaje i probleme koji su identificirani izradom NBSAP-a BiH.</p>	
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH Institut za genetičke resurse RS Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu Strateški plan ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, Okvirni dokument Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>	

Nacionalni cilj	9. Do 2020. godine uspostaviti sistem prečišćavanja industrijskih i komunalnih otpadnih voda, te monitorirati potrošnje pesticida i fertilizatora
Razlog postavljanja cilja	Postavljanje ovog cilja i vrijeme njegove implementacije kroz postavljene mјere predstavlja snažan podsticaj za zaštitu važnih komponenti biološke raznolikosti. Razvoj urbanizacije, industrije i intenzivne poljoprivrede, kao i povećanje standarda življenja, dovodi do zagađenja okoliša/životne sredine, a među najteže oblike spada zagađenje voda. Potrošnja vode za razne potrebe postaje sve veća, što uzrokuje i porast količina otpadnih voda. S aspekta organskog zagađenja vode najrelevantniji su otpadne kanalizacijske vode iz domaćinstava te otpadne vode iz različitih sektora, poput poljoprivrede, industrije i sl. U BiH, količine neprečišćene otpadne vode veće su od količina prečišćene otpadne vode zato što mnogi gradovi i naselja u nemaju postrojenja za tretman otpadnih voda u kojima bi se postigli dopušteni parametri za ispuštanje prečišćenih otpadnih voda u vodotoke. Drugi dio ovog cilja odnosi se na problem prekomjerne prisutnosti nutrijenata u tlu, koji su najčešće posljedica korištenja mineralnih gnojiva. Podaci o bruto ravnoteži nutrijenata u tlu i ravnoteži azota (npr. kg N na ha zemljišta) u BiH nisu dostupni, niti su dostupni podaci o korištenju pesticida i fertilizatora. Zbog navedenih razloga kroz izradu NBSAP-a BiH postavljen je ovaj cilj kako bi se negativni utjecaji na vode i tlo smanjili, a samim time bi se smanjio i pritisak na biološku raznolikost i ekosisteme koji se nalaze u navedenim komponentama okoliša/životne sredine.
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski/lokalni

Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	8	
	Indirektno korespondirajući	7	
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo	
Druge relevantne informacije		Ovaj nacionalni cilj uspostavljen je kako bi se u BiH na što lakši način postigao i Aichi cilj 8 na osnovu kojeg je potrebno do 2020. godine smanjiti zagađenje i prekomjerne hranjive tvari na nivo koji nije štetan za funkciranje ekosistema i biološku raznolikost. Važno je naglasiti da su skoro sve stranke Konvencije u okviru svojih Četvrтиh nacionalnih izvještaja izvjestile da zagađenje medija (vode, tla i zraka) predstavlja prijetnju po biološku raznolikost, dok su u Petim nacionalnim izvještajima izvjestile da se udaljavaju od zadatog cilja. Prekomerna količina nutrijenata (tvari koje dospijevaju u okoliš/zivotnu sredinu kao posljedica korištenja mineralnih gnojiva, deterdženata i sl.), prije svega azota (N) i fosfora (P), glavni je i sve veći uzrok gubitka biološke raznolikosti i disfunkcije ekosistema. Aichi cilj 8 specifično ističe da višak hranjivih tvari može dovesti do eutrofikacije koja je posebno štetna u vodenim ekosistemima. Do eutrofikacije može doći prirodnim putem (spor proces) ili djelovanjem čovjeka (intenzivan i jako brz proces) zbog neodgovarajućeg ispusta hranjivih tvari u otpadne vode, ispiranja poljoprivrednih površina uz masovno korištenje umjetnih gnojiva, deforestacije slivnih područja i dr. Sve spomenuto može narušiti ekološku ravnotežu, uz vrlo štetne posljedice po biološku raznolikost i funkciranje ekosistema. Budući da Aichi cilj 8 ne zahtijeva da se eliminiraju svi zagađivači, ali zahtijeva da su svedeni na nivo koji nema negativan efekat na biološku raznolikost i ekosisteme, Nacionalni cilj 9 predviđa povećanje broja uspostavljenih prečišćivača otpadnih voda kao i uspostavljeno praćenje potrošnje fertilizatora i pesticida.	
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti		NBSAP BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS	

Nacionalni cilj	10. Do 2018. godine pripremiti strategije za invazivne vrste
Razlog postavljanja cilja	Razlog postavljanja cilja vezan je prvenstveno za moguće negativne utjecaje invazivnih vrsta, kako na autohtone vrste, tako i na zdravlje ljudi. Pod invazivnim vrstama podrazumijevaju se one vrste biljaka, životinja i gljiva koje potječu iz drugih florno-zoogeografskih oblasti, a brzo se šire i razmnožavaju na nekom području i potiskuju autohtone vrste osvajajući raspoložive ekološke niše. Proces širenja invazivnih vrsta najčešće je povezan s različitim ljudskima aktivnostima, a smatra se jednim od najvećih faktora ugrožavanja biodiverziteta, odmah nakon uništavanja staništa. Pored negativnog utjecaja na biodiverzitet, ove vrste negativno djelovanje mogu ispoljavati i na život i zdravlje ljudi. Procjena invazivnosti određenog taksona veoma je kompleksna i zahtijeva poznavanje ekosistema u koji je vrsta unesena i bioloških karakteristika unesenog taksona. Invazivne vrste najčešće posjeduju veliki reproduktivni potencijal, izražene kompetitivne sposobnosti i veliku sposobnost adaptacije, što im omogućava da mnogo brže napreduju u novoj sredini u odnosu na nativne taksonе. S tim u vezi, priprema i izrada strategije i identifikacija invazivnih vrsta predstavlja bitan segment za kontrolu širenja ovih vrsta. Liste invazivnih vrsta date su u različitim dokumentima koji se bave ovom problematikom, kao što su prethodni izvještaji i strategije, pri čemu nisu donesene strategije za invazivne vrste. Kao dijelovi objavljeni kroz radove istraživača mogu se naći određeni segmenti koji se odnose na invazivne vrste određenih kategorija.
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski

Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	9
	Indirektno korespondirajući	1, 5
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije		<p>Ovaj nacionalni cilj oslanja se na Aichi cilj 9 na osnovu kojeg do 2020. godine invazivne strane vrste i njihovi putevi trebaju biti identificirani i prioritizirani, prioritetne vrste trebaju biti kontrolirane ili iskorijenjene, a mjere kojima se sprječava njihovo uvođenje i uspostavljanje trebale bi biti na snazi.</p> <p>Ekspertni tim u saradnji s ostalim učesnicima koji su bili uključeni u izradu NBŠAP-a BiH smatrali su da je postizanje ovog cilja realno uzimajući u obzir činjenicu da su popis prisutnih invazivnih vrsta, kao i podaci o distribuciji i veličini populacija ovih vrsta segmentirani i dati kao rezultati različitih istraživanja. Invazivne vrste mogu se sresti u gotovo svim biološkim kategorijama, a najviše podataka odnosi se na invazivne vrste biljaka i životinja. Invazivne vrste predstavljaju jedan od faktora narušavanja biodiverziteta, te je izrada strategija na osnovu postojećih podataka i novih istraživanja od velikog značaja za očuvanje biološke raznolikosti.</p>
Relevantne web-tranice, web-poveznice i dokumenti		<p>NBSAP BiH Inventarizacija i geografska interpretacija invazivnih vrsta u Federaciji BiH Odluka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambrozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07) Semir Maslo (2016): Preliminarni popis invazivnih biljnih vrsta u Bosni i Hercegovini. Herbologia, Vol. 16, No. 1, 2016. Sjeničić J., Gašić B., Pašić J., Đurić G. 2015. Fauna zaštićenog područja „Univerzitetski grad“ u Banjoj Luci i mogućnosti biokontrole štetnih vrsta, AGROZNANjE, Vol. 16, br. 1, pp. 89-106 Babić Gordana, Trkulja, V. (2017): Kartiranje distribucije odabranih invazivnih vrsta korova u sjeverozapadnom dijelu Republike Srpske (Bosna i Hercegovina). VIII Međunarodni naučni poljoprivredni simpozijum “Agrosym 2017”, Zbornik radova: 1524–1530. Babić, G., Trkulja, V. (2015): Mapiranje pojavljivanja i distribucije invazivne vrste korova Helianthus tuberosus L. u sjeverozapadnom dijelu Republike Srpske. Zbornik radova VI međunarodnog naučnog poljoprivrednog simpozijuma „Agrosym 2015“; 15-18. Oktobar 2015; Jahorina, Bosna i Hercegovina, str. 1248–1255. Trkulja, V., Babić Gordana (2012): Širenje invazivne korovske vrste Amorpha fruticosa L. na području Republike Srpske. IX simpozijum o zaštiti bilja u Bosni i Hercegovini, Teslić. Zbornik rezimea: 80–81 Širenje invazivnih vrsta na veće visine Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13) Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14) Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>

Nacionalni cilj	11. Do 2020. godine specifičnu biološku raznolikost BiH (kanjonski, gorski, visokoplanički i močvarni ekosistemi, kraška polja i aluvijalne ravni) mapirati i urgentno zaštитiti u skladu s važećim prostornim dokumentima
Razlog postavljanja cilja	Prirodno-geografski položaj i klimatske karakteristike uslovili su raznolikost pejzaža i prirodnih ljepota koje se skladno smjenjuju, idući od sjevera, od prostranih nizina i brežuljaka, pa preko planinskih vrhova i Dinarskog gorja do Jadranskog mora. Sve skupa implicira iznimno bogatstvo diverziteta, specifične biološke raznolikosti, prirodnih ljepota i prirodnih fenomena. U BiH postotak zaštićenih područja se mijenjao kroz historiju. Od 1954. godine, otkad se krenulo s procesima

zaštite, bilo je predviđeno zaštititi 15,03% teritorije BiH. Međutim, do 1990. godine zaštićeno je svega 0,55% teritorije BiH (253 područja, odnosno 28.127 ha) (NEAP, 2003). S obzirom na to da je nadležnost u oblasti zaštite prirode u BiH regulirana na entitetskom nivou (RS, FBiH i BD), osnovni zakonski akti na kojima se zasniva zaštita prirode, uključujući i kategorije zaštićenih područja te postupak zaštite, definirani su Zakonom o zaštiti prirode FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13), Zakonom o zaštiti prirode RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14) i Zakonom o zaštiti prirode BD-a BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 24/04, 1/05, 19/07 i 9/09). Postojeća zaštićena područja ne provode u cijelosti sistem zaštite, monitoringa i održivog korištenja. Uzrok tome leži u nedovoljnom izdvajajuju budžetskih sredstava, potkапacitiranosti (u smislu organizacijskih i ljudskih kapaciteta), nepostojanju planova upravljanja, neuspostavljanju institucija nadležne za upravljanje zaštićenim područjem i dr. Površina zaštićenih područja za cijelu BiH iznosi 2,28%, za FBiH 3,24%, a za RS 1,30%. Međutim, navedena površina i dalje predstavlja malu površinu u odnosu na onu od 17% koja je predviđena Strateškim planom za biološku raznolikost 2011–2020. Uzimajući u obzir navedeno, postavljen je ovaj cilj unutar NBSAP-a BiH kako bi se specifična biološka raznolikost BiH zaštita u onom postotku koji je predviđen navedenim Strateškim planom.

Na osnovu Prostornog plana Republike Srpske do 2025. godine osnovna konцепција zaštite prirodnih dobara i biodiverziteta zasniva se na povećanju ukupne površine pod zaštitom, njihovom sagledavanju u okviru ekološke mreže Republike Srpske, identifikaciji područja za evropske ekološke mreže NATURA 2000 i EMERALD, i izgradnji efikasnog sistema upravljanja područjima koja su obuhvaćena navedenim mrežama.

Nivo aplikacije		Subnacionalni – entitetski	
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	11	
	Indirektno korespondirajući	12	
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo	
Druge relevantne informacije		Postizanje ovog cilja, odnosno uspostava dodatnih zaštićenih područja vrši se u skladu s navedenim pravnim okvirom na osnovu kojeg je u momentu uspostave zaštićenog područja potrebno uspostaviti javno poduzeće/ustanovu koja će biti nadležna za upravljanje novouspostavljenim zaštićenim područjem. Navedeno upravljanje sprovodi se u skladu s odredbama iz navedenih zakona koji sadrže niz mjera koje je potrebno implementirati i pratiti. Kroz implementaciju nacionalnog cilja 11 potrebno je raditi i na adekvatnom i zakonski propisanom upravljanju zaštićenim područjima. Dodatno se ovaj nacionalni cilj oslanja na Aichi cilj 11 na osnovu kojeg je potrebno do 2020. godine očuvati efikasnim i ravnopravnim upravljanje najmanje 17% kopnenih voda i 10% obalnih i morskih područja, naročito područja od posebnog značaja za biološku raznolikost i usluge ekosistema. Budući da je tokom izrade NBSAP-a BiH bilo zaštićeno samo 1,96% površine BiH, u samom cilju nije naveden postotak površine koja se treba zaštititi do 2020. godine.	
Relevantne web stranice, web poveznice i dokumenti		Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Federalno ministarstvo okoliša i turizma NBSAP BiH	

Nacionalni cilj	12. Do 2020. godine kompletirati inventarizaciju: (i) flore, faune i gljiva BiH; (ii) ekosistema i tipova staništa BiH
Razlog postavljanja cilja	Područje BiH odlikuje se značajnim bogatstvom i raznolikošću vrsta. Flora, fauna i funga BiH ubraja se u najraznovrsnije u čitavoj Evropi, a visok stepen endemičnosti i reliktnosti daje joj značaj na nivou globalne biološke raznolikosti. Također, na ovom području zastupljeni su različiti tipovi staništa, počevši od marinskih do visokoplaninskih staništa, a također i različiti tipovi ekosistema. Da bi se u potpunosti stekla jasna slika o tipovima staništa, ekosistema, te zastupljenosti biljaka, životinja i gljiva, potrebno je izvršiti potpunu inventarizaciju.

Napretkom u ostvarivanju ovog cilja mogu se smatrati aktivnosti na uspostavi informacionog sistema zaštite prirode u FBiH i RS-u. Uspostavljena je web-aplikacija informacionog sistema i osnovna baza podataka endemskih vrsta. Navedena web-aplikacija je u funkciji u RS-u, dok u FBiH još uvijek nije u funkciji. Također, značajan doprinos u inventarizaciji predstavljaju i istraživanja prilikom zaštite određenih područja, jer samoj zaštiti prethode istraživanja flore, faune, gljiva, ekosistema i sl. na određenom prostoru. Inventarizacija određene grupe organizama može se naći u odgovarajućim publikacijama naučnih radnika koji se bave ovim istraživanjima. Tako se navode npr. slatkovodne rive BiH, biodiverzitet sisara BiH i sl., ili se navode istraživanja određenih područja. Potrebno je istaknuti da se istraženost biodiverziteta razlikuje u zavisnosti od grupe organizama, pri čemu za neke grupe organizama postoji više podataka.

Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući 12
	Indirektno korespondirajući 5, 8, 13
	Nekorespondirajući Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije	Ovaj cilj direktno se veže za Aichi cilj 12 na osnovu kojeg je potrebno sprječiti izumiranje poznatih ugroženih vrsta i poboljšati njihov status očuvanja. Kako bi se navedeni Aichi cilj postigao, potrebno je napraviti inventarizaciju svih vrsta i ekosistema u BiH. Trenutni podaci o inventarizaciji flore, faune i gljiva, ekosistema i tipova staništa nisu potpuni, pri čemu se podaci u značajnoj mjeri razlikuju u zavisnosti o kojoj kategoriji organizama je riječ. Više podataka ima za kičmenjake i vaskularne biljke, dok manje podataka postoji za beskičmenjake. I kada su u pitanju beskičmenjaci, za neke od grupa postoji veći broj podataka. Aktivnosti na uspostavi informacionog sistema zaštite prirode, istraživanja na lokalnom nivou, te kantonalni akcioni planovi predstavljaju napredak u realizaciji cilja.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH Institut za genetičke resurse RS Inventarizacija i evaluacija biljnih, životinjskih, šumskih i vodnih genetičkih resursa na području grada Banj luka – prva faza između Grada Banja Luka i Univerziteta u Banjoj Luci (2018, studija)</p> <p>Petković, M. (2015). Identifikacija i valorizacija postojećih autohtonih životinjskih genetičkih resursa u Bosni i Hercegovini. Master rad. Banja Luka: Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci</p> <p>Maletić Zoran, Stojanović Mladen, Ćirković Nevena, Antić Marina, Kajkut Zeljković Mirela. (2018) Analiza stanja bosanskog brdskog konja u ergeli Borike. Agroznanje 19 (1): 1-7</p> <p>Sjeničić J., Gašić B., Pašić J., Đurić G. 2015. Fauna zaštićenog područja „Univerzitetski grad“ u Banjoj Luci i mogućnosti biokontrole štetnih vrsta, AGROZNA-NjE, Vol. 16, No. 1, pp. 89-106</p> <p>Todorović V., Vasić M., Vasić J., Zarić D., Gvozdanović-Varga J., Tepić A. (2012): Rezultati inventarizacije i kolekcionisanja visokih i niskih pasulja i boranija u Republici Srpskoj. Zbornik radova XVII savetovanja o biotehnologiji sa međunarodnim učešćem, Čačak, Vol. 17 (19), 62-66.</p> <p>Kotrošan, D. (2008/2009): Dopune i korekcije popisa ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. Godine. Bilten 4-5, Mreže posmatrača ptica.</p> <p>Glamuzina, B., Tutman, P., Pavličević, J., Bogut, I., Dulčić, J. (2010): Bioraznolikost riba Hercegovine. Međunarodni kolokvij 2010. godina bioraznolikosti Livno, 13.-15. 12. 2010.</p> <p>Sofradžija A. (2009): Slatkovodne rive Bosne i Hercegovine. Sarajevo, 2009.</p> <p>Sofradžija A. i Muzaferović, Š. (2007): Biodiverzitet sisara Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2007.</p>

	<p>Vodic kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU</p> <p>Milanović, Đ., Brujić, J., Stupar, V., Bucalo, V., Travar, J., Cvjetićanin R. (2015): Vaskularna flora planine klekovače u Bosni i Hercegovini. Glasnik Šumarskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci 23, 2015, 15-83</p> <p>Biodiverzitet vodozemaca (Chordata: Vertebrata: Amphibia) Bosne i Hercegovine: Biosistematski prijegled podataka sa preliminarnim kartama rasprostranjenja</p> <p>Zakon o Nacionalnom parku „Drina“ („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 63/17)</p> <p>Stručno obrazloženje za proglašenje Zaštićenog pejzaža „Bentbaša“ / elaborat Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa</p> <p>Federalno ministarstvo okoliša i turizma</p>
--	---

Nacionalni cilj	13. Do 2020. godine izraditi crvene knjige biljaka, životinja i gljiva, te usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona							
Razlog postavljanja cilja	<p>Cilj je postavljen kao potreba za zaštitom ugroženih taksona i donošenja planova s prijedlogom mjera za njihovu zaštitu. Problematika ugroženih taksona identificirana je prilikom izrade NBSAP-a BiH i prethodnog izvještaja i s tim u vezi izdvojen je poseban cilj. Naime, izmjena faktora životne sredine, narušavanje i degradacija staništa, klimatske promjene i sl. predstavljaju neke od uzroka smanjivanja brojnosti i ugrožavanja određenih taksona. Provođenje terenskih istraživanja, te definiranje kriterija za svrstavanje u odgovarajuće kategorije predstavlja polazni okvir za izradu crvenih knjiga i donošenje akcionalnih planova. S tim u vezi, vrste koje se nalaze pod određenim opterećenjem trebale bi biti prioritetno istražene i predložene za zaštitu. Od zvaničnih dokumenata ove vrste usvojene su Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske i Crvene liste ugroženih biljaka, životinja i gljiva u Federaciji BiH. Također, određene aktivnosti vezane za crvene liste odvijaju se trenutno kroz realizaciju određenih projekata. Potrebno je naglasiti da je za formiranje crvenih lista i knjiga, te određivanja kategorija ugroženosti za određene vrste potrebno provesti obimna terenska i literatura istraživanja, te definirati kriterije na osnovu kojih se određuje kategorija ugroženosti za pojedine vrste.</p>							
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski							
Važnost prema Aichi ciljevima	<table border="1"> <tr> <td>Direktno korespondirajući</td> <td>12</td> </tr> <tr> <td>Indirektno korespondirajući</td> <td>8, 9, 13</td> </tr> <tr> <td>Nekorespondirajući</td> <td>Nije primjenjivo</td> </tr> </table>		Direktno korespondirajući	12	Indirektno korespondirajući	8, 9, 13	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Direktno korespondirajući	12							
Indirektno korespondirajući	8, 9, 13							
Nekorespondirajući	Nije primjenjivo							
Druge relevantne informacije	<p>Izrada crvenih knjiga predstavlja jedan od preduslova za kategorizaciju taksona u određene kategorije i, shodno tome, poduzimanje odgovarajućih mjera zaštite. Dokumenti koji doprinose realizaciji ovog cilja su Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske i Crvene liste ugroženih biljaka, životinja i gljiva u Federaciji BiH. Pored navedenog, značajan je doprinos istraživača koji objavljuju radove u kojima predlažu određene vrste koje bi trebale biti na crvenoj listi. Ovaj cilj nalazi se u vezi s Aichi ciljem 12, koji se bavi ugroženim vrstama.</p> <p>Pod utjecajem različitih faktora (npr. konverzija staništa, klimatske promjene, invazivne vrste, zagađenje, prekomjerna eksploatacija, eutrofikacija), opstanak mnogih biljnih i životinjskih vrsta danas je ugrožen, mnoge se nalaze pred iščezavanjem, a veliki broj je zauvijek nestao. Zbog navedenih razloga značajan korak u zaštiti ugroženih vrsta predstavlja formiranje i izrada crvenih lista i crvenih knjiga.</p>							

Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13) Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14) Zakon o zaštiti prirode BD BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 24/04, 01/05 i 19/07) Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 142/12) Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14) Lelo, S., Zimić, A., & Šunje, E. (2016). Crvena lista gmizavaca (Chordata: Vertebrata: Reptilia) Federacije Bosne i Hercegovine. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 12, 31-42. Lelo, S. (2015). Crvena lista listorožaca (Coleoptera: Scarabaeoidea) Federacije Bosne i Hercegovine. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 11, 13-28. Gajić, A., Kahrić, A., & Lelo, S. (2017). Preliminarni prijedlog crvene liste elasmobranhija, klase Elasmobranchii Bonaparte, 1838, u Bosni i Hercegovini. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 13, 21-34.</p>
---	---

Nacionalni cilj	14. Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštite domaćih sorti i pasmina, njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju, te uspostavljanje parametara autohtonosti						
Razlog postavljanja cilja	Agrobiodiverzitet (poljoprivredna biološka raznovrsnost) komponenta je ukućnog biodiverziteta i kao takav predstavlja važno prirodno, ali i kulturno nasljeđe BiH. U tom smislu, agrobiodiverzitet predstavljen je autohtonim sortama i rasama biljaka i životinja, ali i karakterističnim prirodnim i kultiviranim pejzažima karakterističnim za našu zemlju (npr. livade i planinski pašnjaci). S obzirom na modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, trend migracije stanovništva iz ruralnih u urbana područja, ali i zbog nekih drugih razloga, došlo je do potpunog gubitka nekih autohtonih genetičkih resursa, dok mnogima prijeti nestanak. Zbog svega navedenog, pri izradi NBSAP-a BiH definiran je ovaj cilj kako bi se kroz osmišljene <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> programe zaštite biljnih i životinskih autohtonih genetičkih resursa pokušao zaustaviti ili ublažiti ovaj negativan trend. U BiH uspostavljene su banke gena na entitetskom nivou u relevantnim institucijama koje se bave genetičkim resursima. U RS-u, banka biljnih gena nalazi se u sklopu Instituta za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, dok se u FBiH banka biljnih gena nalazi pri Poljoprivredno-prehrabrenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Dodatno, RS je sigurnosne kopije svog sjemena pohranila u Globalni sjemenski rezerv Svalbard (Norveška).						
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski/Brčko distrikt						
Važnost prema Aichi ciljevima	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">Direktno korespondirajući</td><td style="padding: 5px;">13, 16, 18</td></tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Indirektno korespondirajući</td><td style="padding: 5px;">1, 2, 3, 7, 14, 20</td></tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Nekorespondirajući</td><td style="padding: 5px;">Nije primjenjivo</td></tr> </table>	Direktno korespondirajući	13, 16, 18	Indirektno korespondirajući	1, 2, 3, 7, 14, 20	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Direktno korespondirajući	13, 16, 18						
Indirektno korespondirajući	1, 2, 3, 7, 14, 20						
Nekorespondirajući	Nije primjenjivo						
Druge relevantne informacije	Ovaj cilj direktno se oslanja na Aichi cilj 13 koji se odnosi na genetičku raznovrsnost, ali i Aichi cilj 16 koji se bavi problematikom Protokola iz Nagoye, odnosno pristupu genetičkim resursima i poštenoj raspodjeli dobiti koja nastaje njihovim korištenjem, a koji podrazumijeva korištenje genetičkih resursa samo pod zajednički dogovorenim uslovima između dvije zemlje, na osnovu pretходno utvrđenih informacija i dogovora. Također, ovaj cilj je direktno vezan za Aichi cilj 18 koji se bavi problemom tradicionalnih znanja, inovacija i prakse, a koji se u BiH velikim dijelom odnose na proizvodnju hrane porijeklom upravo od autohtonih sorti biljaka i rasa životinja. Ovakva znanja vezana su prvenstveno za ruralno stanovništvo pri čemu depopulacija sela prijeti kako očuvanju autohtonih genetičkih resursa, tako i tradicionalnim znanjima i praksama vezanim za njihovo iskorištanje.						

<p>Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti</p>	<p>Evidentna je povezanost i s drugim Aichi ciljevima kroz jačanje javne svijesti (Aichi 1), implementaciju problematike očuvanja autohtonih genetičkih resursa u sektorske i međusektorske strategije razvoja (Aichi 2), favorizovanje održive poljoprivrede, akvakulture i šumarstva (Aichi 7) kao i važnost očuvanja ekosistema koji pružaju esencijalne usluge (Aichi 14). Evidentno je da će ispunjenje Aichi cilja 20 (koji se odnosi na finansijska sredstva) imati jasnu i direktnu implikaciju na izvodljivosti postizanja svih ostalih 19 Aichi ciljeva, pa i na ovaj nacionalni cilj.</p> <p>NBSAP BiH Institut za genetičke resurse RS Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Agrobiodiverzitet u jugoistočnoj Evropi - Preporuke za procjenu i politiku, 2018 Agrobiodiverzitet u jugoistočnoj Evropi - Preporuke za procjenu i politiku, 2018, Izvještaj – Republika Srpska, 2018 Agrobiodiverzitet u jugoistočnoj Evropi - Preporuke za procjenu i politiku, 2018, Izvještaj – Federacija BiH, 2018 Antić, M., Đurić, G., Kajkut Željković, M., Bosančić, B. (2016): Genetska raznolikost divljih jabuka i krušaka u parku šuma Starčevica, Banja Luka, Bosna i Hercegovina. <i>Agriculturae Conspectus Scientificus</i>, 81 (4), 205–211 Bosančić, B. (2009): Domestikacija i morfološka varijacija u divljim i kultiviranim populacijama drenja (<i>Cornus mas L.</i>) na području doline Drvara, Bosna i Hercegovina. Master rad. Uppsala: SLU, Univerzitet Uppsala Đurić, G., Tomić, L., Radun, M., Pećanac, D. (2009). Očuvanje i održivo korišćenje biljnih genetičkih resursa u Republici Srpskoj. Zbornik radova „Sigurnost i zdravlje na radu i zaštita okoliša“. Naučno - stručna konferencija sa međunarodnim učešćem, 24–26 jun 2009, Banja Luka. Institut za zaštitu, ekologiju i informatiku, Banja Luka, 81–93.. Maletić Zoran, Stojanović Mladen, Ćirković Nevena, Antić Marina, Kajkut Željković Mirela. (2018) Analiza stanja bosanskog brdskog konja u ergeli Borike. <i>Agroznanje</i> 19 (1): 1-7 Todorović, V., Vasić, M., Zarić, D., Čičić, D., Davidović, M. (2011): Mogućnost korištenja genetskih resursa istočne Hercegovine u organskoj poljoprivredi. Zbornik radova 22. međunarodni simpozij "Proizvodnja hrane za sigurnost", Trebinje, BiH, Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, 281–283. Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>
--	--

<p>Nacionalni cilj</p>	<p>15. Do 2020. godine mapirati i evaluirati koristi od šumskih, poljoprivrednih i vodenih ekosistema, a mehanizam okolišne/ekološke dozvole i nadzornu inspekciju ojačati unutar prostora zaštićenih područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000</p>
<p>Razlog postavljanja cilja</p>	<p>Iako prirodu BiH čine različiti tipovi ekosistema u prostornom i singenetskom kontinuitetu, izdvojene su tri grupe ekosistema s esencijalnim uslugama:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šumski ekosistemi koji zauzimaju površinu od oko 27.000 km² ili oko 53% teritorije BiH. S aspekta proizvodnje drvene mase, kao jedne od esencijalnih usluga za stanovništvo, šumski ekosistemi mogu se grubo diferencirati na visokoproduktivne i niskoproduktivne šume. Esencijalnu ulogu zaštitne funkcije šuma imaju posebno visokoplanske i poplavne šume. Posljednje se nalaze pod velikim pritiscima zbog urbanizacije i gradnje putnih komunikacija uz riječne tokove. Među drugim, ne manje važnim, koristima od šuma su smanjenje rizika od poplava, usvajanje CO₂, regulacija klime, prečišćavanje zraka, regulacija erozije zemljišta. • Vodeni ekosistemi odnosno ekosistemi tekućica, planinskih potoka, snježanika, jezerskih ekosistema, te močvarnih staništa, među kojima posebnu vrijednost imaju ekosistemi tresetišta, a također i morski ekosistemi. Nekima od navedenih ekosistema prijete negativni utjecaji od izgradnje hidroelektrana, koje predstavljaju uzrok jednog od većih konfliktata u održivom upravljanju vodama.

- Poljoprivredni ekosistemi u BiH su od velike važnosti zbog proizvodnje hrane i ekosistemskih usluga koje potječu od agrobiodiverziteta. Proizvodnja hrane u agroekosistemima je ekosemska usluga koja nije korištena u skladu s njegovim potencijalima, a to ukazuje i na potrebu ozbiljne i organizirane restauracije zapuštenih agroekosistema. Od ukupne površine BiH, oko 2.572 miliona ha ili 50,3% pogodno je za poljoprivredu. Od toga oranice zauzimaju 1.009.000 ha ili 20,0% ukupnog zemljišta, od kojeg je 478.000 ha ili 47% trenutno neobrađeno.

Veliki dio šumskih i vodenih ekosistema u BiH još uvijek ima primarnu, prirodnu strukturu. Mnogi od njih nalaze se u područjima koja su dio plana za mrežu Natura 2000, ili su područja od značaja za očuvanje biodiverziteta. Ekosistemski servisi ovih područja nisu evaluirani i mapirani. S tim u vezi postoji potreba za pažljivijim upravljanjem ovim područjima. S druge strane, ekosistemski servisi poljoprivrednih ekosistema nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni za razvoj održive poljoprivrede. Zbog navedenih razloga tokom izrade NBSAP-a BiH odlučeno je da je potrebno postaviti ovaj nacionalni cilj.

Nivo aplikacije	Nacionalni/federalni
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući 14
	Indirektno korespondirajući 5, 11
	Nekorespondirajući Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije	Uspostavi ovog nacionalnog cilja posvećena je značajna pažnja tokom 4 održana konsultativna sastanaka sa zainteresiranim stranama tokom izrade NBSAP-a BiH. Cilj odražava stepen međusektorske koordinacije u upravljanju biodiverzitetom, što predstavlja izrazito komplikiran i zahtjevan proces u uslovima administrativne složenosti BiH. Statistički pokazatelji upućuju na značaj i stanje ekosistemskih servisa iz šumskih, vodenih i poljoprivrednih ekosistema.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	Biodiverzitet i ekosistemski servisi Bosne i Hercegovine (2015) Zasijane površine i zasadi na kraju proljetne sjetve (2018) Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu (2016) Korištenje vode u domaćinstvima i prerađivačkoj industriji, iz javnog sistema vodosnabdijevanja i samosnabdijevanja i druge vrste snabdijevanja (2015) Korištenje vode po ekonomskim sektorima - javni vodovod (2015) Upotreba vode u domaćem sektoru (domaćinstva i usluge) - svi izvori (2005–15) Bosna i Hercegovina, FAO potpisao novi sporazum o saradnji (2018) Gubitak pokrivenosti drveća u Bosni i Hercegovini Žene - lideri novih praksi u poljoprivredi (2018) Podsticanje aktivnosti na poljoprivrednom tržištu, FARMA (2015) Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS

Nacionalni cilj	16. Do 2020. godine restaurirati 30 kopovskih jezera u močvarna staništa, povećati produktivnost svih kategorija šuma, očuvati postojeću površinu poplavnih šuma joha i vrba te povećati uređene gradske zelene površine za 20%
Razlog postavljanja cilja	Degradirani ekosistemi u BiH nalaze se najvećim dijelom u industrijskim i urbanim zonama. Visoki stepen degradacije događa se u rudarskim zonama BiH, i to kroz površinsku i jamsku eksplotaciju uglja. U dubokim kraterima koji nastaju slijeganjem jama ili površinskim iskopima danas se nalazi veliki broj stalnih jezera, od kojih su neka stara i preko 50 godina. U većini ovih vodenih tijela odvija se prirodnji proces progredacije, te se uspostavljaju močvarni ekosistemi. Međutim, taj proces je veoma spor. Restauracijskim aktivnostima bilo bi moguće postići

		<p>različite vrste koristi za ljude i za biološku raznolikost. Restauracijske aktivnosti mogле bi stvoriti socijalne benefite, kao što su zapošljavanje, razvoj ekoturizma, razvoj akvakulture itd.</p> <p>Šumski ekosistemi i šumska zemljišta su pod konstantnim pritiscima klimatskih i drugih antropogenih faktora, te je potrebno raditi na njihovoj restauraciji.</p> <p>Određene tipove šumskih zajednica veoma je teško restaurirati, a među takve spadaju poplavne šume vrba i topola. Upravo ove šume se nalaze pod velikim pritiscima zbog urbanizacije i gradnje putnih komunikacija uz riječne tokove. Zbog slabih mogućnosti za njihovu reforestaciju, ove šume je neophodno očuvati u današnjem obimu. U gradskim sredinama, veliki značaj za poboljšanje kvaliteta življenja imaju zelene parkovske površine, koje su također dobrim dijelom devastirane u ratnom i poratnom periodu zbog sve veće izgradnje na urbanim područjima. Zbog navedenih razloga usvojen je ovaj nacionalni cilj čije će postizanje dodatno doprinijeti i povećanje mogućnosti za usvajanje ugljika.</p>
Nivo aplikacije		Nacionalni/federalni
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući Indirektno korespondirajući Nekorespondirajući	15 / Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije		Restauracija ekosistema (za koju se koriste različiti nazivi u domaćoj praksi) je dio zakonskih obaveza u šumarstvu, rudarskoj industriji, pri gradnjih različitih infrastruktura i u komunalnoj djelatnosti. Uslijed nedovoljnih finansijskih i tehničkih kapaciteta zemlje, ove aktivnosti ne provode se regularno. S obzirom na nadolazeće klimatske promjene, svijest o potrebi zdravih ekosistema postaje sve veća, što se uklapa u potrebu dostizanja Aichi cilja 15. U identifikaciji nacionalnog cilja odabrani su oni tipovi ekosistema u kojima je restauracija izvodljiva i značajna za postizanje socijalne i ekonomske koristi.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti		Raznolikost dijatoma na kopovskom jezeru vrtlište (Kakanj, Bosna i Hercegovina) (2015) Maršinska vegetacija reda Phragmitetalia na obalama kopovskih jezera u sjeveroistočnoj Bosni i Hercegovini (2014) Rudnici uglja u dolini Tuzle, Bosna i Hercegovina (2003) Informacija o stanju javnih zelenih površina na području grada Sarajeva, plan i program za održavanje i uređenje istih (2016)
Nacionalni cilj	17. Do 2018. godine pripremiti legislativu i uspostaviti uslove za ratifikaciju i implementiranje Protokola iz Nagoye	
Razlog postavljanja cilja	<p>Savremeno doba karakteriziraju novi oblici eksploracije genetičkih resursa, i to najviše za potrebe farmaceutske i prehrambene industrije, ali također i kroz različite biotehnologije i razvoj nauke kao baze napretka svakog društva.</p> <p>Protokol iz Nagoye podrazumijeva korištenje genetičkih resursa samo pod zajednički dogovorenim uslovima između dvije zemlje, na osnovu prethodno utvrđenih informacija i dogovora.</p> <p>U BiH ne postoji dovoljna kontrola korištenja i izvoza različitih proizvoda koji nastaju korištenjem domaćih genetičkih resursa. Također ne postoji ni dovoljna kontrola korištenja i izvoza ljekovitih, vitaminiziranih i aromatičnih vrsta, kao ni drugih ekosistemskih dobara na koja BiH polaže suverena prava. Posljednjih godina veći broj farmaceutskih firmi nastao je ostvariti kontakt s relevantnim institucijama u našoj zemlji, u cilju informiranja o načinu dobijanja dozvole za iskorištanje određenih biljnih resursa.</p> <p>Veći broj naučnika iz regionalnih i drugih dijelova svijeta dolazi u našu zemlju u cilju prikupljanja biljnog i životinjskog materijala za naučna istraživanja. Domaći</p>	

		stručnjaci vrlo su često pozivani kao pomoć u identifikaciji staništa, ali bez prilike da sami učestvuju u istraživanjima. Dakle, u BiH postoji identificirana potreba za reguliranjem pitanja dobiti od upotrebe lokalne biološke raznolikosti, što bi se moglo postići usvajanjem i primjenom Protokola iz Nagoye. Svrha cilja je razvoj aktivnosti za ratifikaciju Nagoya protokola u BiH, kao i razvoj mehanizama koji će podržavati nacionalnu implementaciju ovog protokola.
Nivo aplikacije		Nacionalni/federalni
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	16
	Indirektno korespondirajući	/
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije		O značaju reguliranja korištenja genetičkih resursa BiH govore i sve češći upiti o postojećim domaćim procedurama koji pristižu od različitih, naročito farmaceutskih kompanija iz inostranstva, na adresu fokalne tačke za Nagoya protokol u BiH. Jedan od najvećih problema predstavlja široko nerazumijevanje materije Protokola. Veliki dio zainteresiranih strana u procesu ratifikacije Nagoya protokola u BiH, pod genetičkim resursima posmatra isključivo poljoprivredne kulture i pasmine, te ratifikaciju ovog protokola uslovjava pristupom drugim međunarodnim sporazumima (Međunarodnom ugovoru o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu, na primjer) u kojima BiH još uvjek nije članica. Na ovaj način, svi drugi genetički resursi, kao i istraživanja o njima, ostaju i dalje nezaštićeni od slobodnog inostranog korištenja. Također, ovakvim shvaćanjem genetičkih resursa se i pitanje nadležnosti (u BiH od velikog značaja), pomjera sa sektora okoliša/životne sredine isključivo na sektor poljoprivrede. Brojni relevantni izvori govore o diverzitetu genetičkih resursa BiH koji se danas široko iskorištavaju i izvoze.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti		<p>Operativni program za biljne genetske resurse FBiH (2014) https://www.agroklub.ba/hortikultura/izvoz-etericnih-ulja-u-proteklih-pet-godina-porastao-za-320-posto/40666/ Smilje (2018)</p> <p>Pravilnik o uzgoju, iskorištanju, sakupljanju i prometu sekundarnih šumskih proizvoda („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/05)</p> <p>Pravilnik o uzgoju, iskorištanju, sakupljanju i prometu nedrvnih šumskih proizvoda („Narodne novine Herceg-bosanske županije“, br. 15/14)</p> <p>Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13)</p> <p>Program očuvanja šumskih genetičkih resursa Republike Srpske 2013-2025</p> <p>Program očuvanja biljnih genetičkih resursa Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 59/08)</p> <p>Nikitović, J., Sjeničić, J., Đurić, G. 2015. Analiza zakonodavstva u oblasti očuvanja životinjskih genetičkih resursa u Republici Srpskoj. Agroznanje 16 (5): 645-653.</p> <p>Izvještaj o implementaciji Programa očuvanja biljnih genetičkih resursa Republike Srpske za period 2009-2012 („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 102/12)</p> <p>Izvještaj o implementaciji Programa očuvanja biljnih genetičkih resursa Republike Srpske za period 2012-2014 („Službeni Glasnik Republike Srpske“, br. 17/16)</p> <p>Đurić, G., Radun, M., Todorović, V., Kondić, D., Pećanac, D., Jovanović Cvetković, T., Mandić, D., Pašalić, N., Radić, V. (2012). Provedba Programa za očuvanje biljnih genetičkih resursa u Republici Srpskoj od 2009. do 2012. godine. Agroznanje, 13 (4), 563-571.</p> <p>Federalno ministarstvo okoliša i turizma</p> <p>Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS</p>

Nacionalni cilj	18. Do 2017. godine uspostaviti centre za očuvanje i implementaciju tradicionalnih znanja i praksi, posebno u ruralnim područjima od interesa		
Razlog postavljanja cilja	<p>Dugotrajni procesi etnogeneze s izraženim diverzitetom kultura u BiH dali su dovoljno vremena i prostora za razvoj praksi koje je karakterizirala raznolikost korištenja prirodnih dobara s jedne strane, a umjereno u njihovoј potrošnji s druge strane. Tradicionalna znanja o upotrebi biološke raznolikosti u velikoj mjeri odnose se na proizvodnju hrane koja se u bogatim i klimatski povoljnim uslovima BiH odvijala u stalno razvijanje novih praksi u obradi zemlje. Ovi načini proizvodnje osiguravali su dovoljno hrane za stanovništvo bosanskohercegovačkih prostora. Pored toga, znanja i prakse o korištenju ljekovitih biljaka bile su izuzetno dobro razvijene. Međutim, savremeno doba u BiH, zbog velike urbanizacije izazvane velikim migracijama bosanskohercegovačkog stanovništva, proizvelo je laki i brzi načini zadovoljavanja životnih potreba, a tradicionalni pristup više nije atraktivan. Sa starijim generacijama građana stara znanja i prakse odlaze u nepovrat, što predstavlja gubitak kojeg bosanskohercegovačko društvo danas nije svjesno. Uzimajući u obzir navedeno u NBSAP-u BiH, postavljen je ovaj nacionalni cilj koji se odnosi na uspostavu centara za očuvanje i implementaciju tradicionalnih znanja i praksi kako bi se tradicionalna znanja dokumentirala te očuvala, a sve ima direktni utjecaj na očuvanje biološke raznolikosti kroz tradicionalne prakse.</p>		
Nivo aplikacije	Subnacionalni – lokalni		
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	18	
	Indirektno korespondirajući	19	
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo	
Druge relevantne informacije	<p>Ovaj nacionalni cilj uspostavljen je kako bi se očuvala tradicionalna znanja i prakse koje imaju direktni utjecaj na upotrebu prirodnih resursa i na očuvanje biološke raznolikosti u BiH. Tradicionalna znanja i iskustva u BiH prenosila su se s koljena na koljeno, uz razvijanje i čuvanje vlastitih receptura i praksi. Nažalost, veliki dio ovih znanja nestao je tokom ratnog i poratnog vremena. Treba istaknuti i činjenicu da je veliki dio ruralnog stanovništva u to vrijeme raseljen sa svojih ognjišta, te da populaciju seoskog stanovništva u mnogim krajevima BiH danas uglavnom čine samo starije osobe. Slične probleme, kada su u pitanju tradicionalna znanja, imaju i druge zemlje članice Konvencije, te je zbog toga uspostavljen i Aichi cilj 18 koji se odnosi na tradicionalna znanja, inovacije i prakse autohtonih i lokalnih zajednica relevantne za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti, te koje se trebaju poštovati, uvrstiti u zakonodavstvo država članica, te integrirati u proces implementacije Konvencije. Nacionalni cilj 18 postavljen je unutar NBSAP-a BiH kako bi se na taj način kroz njegovu implementaciju integrirale vrijednosti tradicionalnih znanja i praksi u samu implementaciju Konvencije u BiH.</p>		
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	<p>NBSAP BiH Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018-2021 - Okvirni dokument https://igr.unibl.org/index.php www.kudmodrackimornari.com http://ruralnamreza.ba/?start=24 http://www.bacar-project.org/en/home-eng/ http://hdr.undp.org/sites/default/files/nhdr_bih_web.pdf</p>		

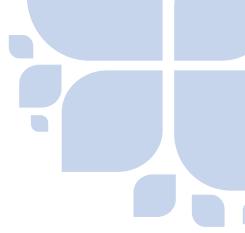
Nacionalni cilj	19. Do 2020. godine ojačati ulogu naučnoistraživačkih i stručnih institucija, te NVO sektora i medija, uključujući unaprjeđenje naučnih tehnologija						
Razlog postavljanja cilja	Nacionalni cilj 19 uspostavljen je kako bi se ojačale institucije koje se bave naučnoistraživačkim radovima kao i naučne tehnologije koje navedene institucije koriste. Cilj je postavljen na osnovu pregleda sektora koji je dat u NBSAP-u koji se odnosi na nauku i tehnologije, a posebno uzimajući u obzir njihovu primjenu u očuvanju biološke raznolikosti. Na osnovu navedenog pregleda zaključeno je da položaj nauke i naučnoistraživačkih organizacija u BiH najbolje opisuje činjenica da do sada nije izvršena inventura raspoloživih kapaciteta, njihovog pravnog statusa, kadrovske popunjenoštvi, načina finansiranja i tehničke opremljenosti. U nedostatku takvog inventara, nema dostupnih informacija za naučnoistraživačku djelatnost za pitanja CBD-a u BiH. U BiH postoji veći broj fakulteta koji u svom sastavu sadrže studijske programe ekologije i zaštite životne sredine ili smjerove sličnog naziva, što omogućava znatno širenje i primjenu znanja o biološkoj raznolikosti i životnoj sredini. Na nekim od ovih fakulteta organizirani su i postdiplomske studije upravo iz ovih oblasti. Osim fakulteta u BiH djeluju i istraživačke institucije i laboratorije relevantne za pitanja biološke raznolikosti u BiH. Iako se finansiraju i sprovode projekti u sklopu navedenih institucija, važno je naglasiti da sredstva koja su dodijeljena za takve projekte nisu značajna, te da bi i naučne tehnologije koje se koriste mogle biti poboljšane i uz saradnju s drugim institucijama koje djeluju u drugim državama. Uzimajući u obzir navedeno, potrebno je raditi na jačanju uloge naučnoistraživačkih i stručnih institucija u očuvanju biološke raznolikosti i podizanju javne svijesti široj javnosti.						
Nivo aplikacije	Subnacionalni – entitetski						
Važnost prema Aichi ciljevima	<table border="1"> <tr> <td>Direktno korespondirajući</td><td>19</td></tr> <tr> <td>Indirektno korespondirajući</td><td>1</td></tr> <tr> <td>Nekorespondirajući</td><td>Nije primjenjivo</td></tr> </table>	Direktno korespondirajući	19	Indirektno korespondirajući	1	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Direktno korespondirajući	19						
Indirektno korespondirajući	1						
Nekorespondirajući	Nije primjenjivo						
Druge relevantne informacije	Ovaj nacionalni cilj oslanja se na Aichi cilj 19 na osnovu kojeg je potrebno do 2020. godine poboljšati, prenijeti i primijeniti znanja, naučne baze i tehnologije koje se odnose na biološku raznolikost kako bi se smanjili gubici koji se odnose na biološku raznolikost. Kako bi se pratilo stanje biološke raznolikosti, potrebno je raditi monitoring i istraživanje, međutim, nedostatak relevantnih podataka ili poteškoće u pristupu relevantnim podacima predstavljaju veliku prepreku za provedbu ciljeva CBD-a. Akcije prema ostvarivanju Aichi i nacionalnog cilja 19 podrazumijevaju podsticanje novih istraživanja, razvoj novih tehnologija i poboljšan monitoring biološke raznolikosti. Sve navedeno podrazumijeva i znatna ulaganja u tehnologije koje se koriste za praćenje stanja okoliša/životne sredine (i biološke raznolikosti), kao i ulaganja u brojna istraživanja.						
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Registar naučnih radnika i organizacija u BiH Ministarstvo za naučnotehnički razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS NBSAP BiH						

Nacionalni cilj	20. Do 2017. godine pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti
Razlog postavljanja cilja	Razlog postavljanja cilja leži u činjenici da je za potrebu realizacije mjera iz NBSAP-a potrebno obezbijediti adekvatna finansijska sredstva. Mobilizacija sredstava predstavlja jedan od generatora primjene potrebnih mjera i mora biti planirana kroz budžete entiteta, kantona i lokalnih zajednica. Kroz planiranja u budžetima određenih institucija koje se bave ovom problematikom izdvajaju se određene količine finansijskih sredstava za očuvanja biološke raznolikosti. Dodatno,

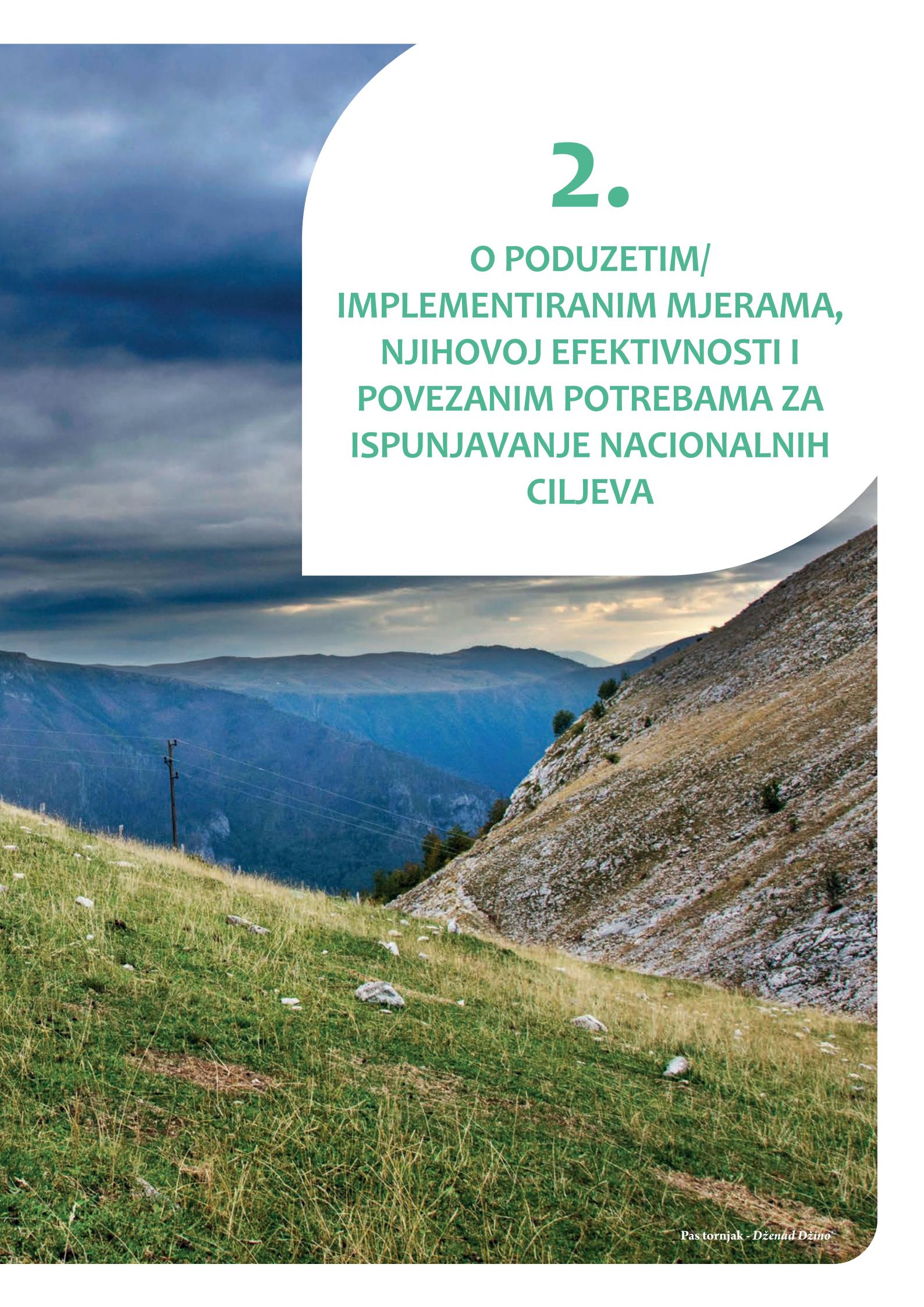
		znatan dio sredstava za finansiranje zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti u BiH moguće je dobiti iz međunarodnih razvojnih organizacija, fondova i finansijskih institucija. Plasiranje navedenih sredstava ne vrši se uvijek na koordiniran način, te iznos sredstava koji se plasira ne omogućava uvijek potpuno postizanje ciljeva zaštite biološke raznolikosti. Izradom strategija za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti bi se moglo iskoordinirati plasiranje sredstava za navedenu namjenu i odrediti koje aktivnosti predstavljaju prioritet, te na njih preusmjeriti potrebna finansijska sredstva.
Nivo aplikacije		Subnacionalni – entitetski/lokalni
Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	20
	Indirektno korespondirajući	1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,10, 11, 12, 13,14, 15, 16, 17, 18,19
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije		Za donošenje ove strategije potrebna je koordinacija više institucija, kako bi u skladu s nadležnostima bile predložene odgovarajuće aktivnosti. Ovaj cilj oslanja se direktno na Aichi cilj 20 koji se odnosi na mobilizaciju finansijskih sredstava za efektivnu implementaciju Strateškog plana (2011–2020) iz svih izvora. Navedena mobilizacija sredstava treba biti u skladu s konsolidiranim i usvojenom procedurom opisanom u Strategiji za mobilizaciju sredstava koja je usvojena na COP-u 10. Strategija sadrži proces razvoja finansiranja ciljeva, pokazatelje, konkretnе aktivnosti i inicijative, kao i način provedbe i nadzora korištenja finansijskih izvora. Stranke Konvencije dužne su napraviti i Plan za mobilizaciju resursa, koji je u BiH izrađen kao implementacijski plan u sklopu NBSAP-a BiH koji je usvojen od strane Vijeća ministara BiH u maju 2017. godine.
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti		NBSAP BiH Troškovi za zaštitu okoliša, 2016. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Troškovi za zaštitu okoliša, 2017. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Nacionalni cilj	21. Do 2020. godine uspostaviti i ojačati saradnju za unapređenje zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti u zemljama zapadnog Balkana
Razlog postavljanja cilja	S aspekta stanja i vrijednosti biološke raznolikosti, područje Balkanskog poluo-toka predstavlja jedno od najvrednijih u Evropi. Međutim, zemlje jugoistočne Evrope ne posjeduju zadovoljavajuće kapacitete za očuvanje i održivu upotrebu biološke raznolikosti, kao ni kapacitete za fer raspodjelu dobiti od korištenja genetičkih resursa. U pogledu nedostatka kapaciteta posebno se ističe BiH, koja je pretrpjela veliku štetu i zastoj u razvoju uslijed ratnih dešavanja i oporavka tokom poratnih godina. Razvoj institucionalnih kapaciteta za implementaciju Konvencije o biološkoj raznolikosti je usporen, s obzirom na administrativnu kompleksnost države. S tim u vezi, razvoj regionalne saradnje može doprinijeti lakšem i efikasnijem organiziranju procesa efikasnog upravljanja biodiverzitetom. Kroz regionalnu saradnju mogu se uspostaviti zajednički i korespondirajući mehanizmi, kroz koje bi sve zemlje regiona imale odgovarajuće benefite i napredak. Regionalna saradnja treba se razviti u različitim aspektima razvoja vezanog za održivu upotrebu i očuvanje biodiverziteta. Posebnu pažnju treba posvetiti: (a) razmjeni podataka o stanju biodiverziteta u regionu, (b) prekograničnim projektima kao što je uspostava prekograničnih zaštićenih područja i područja prirodnih cjelina s potrebom zaštite, te (c) promociji regionalnih prirodnih vrijednosti u cilju njihove zaštite i razvoja regionalnog ekoturizma itd.
Nivo aplikacije	Regionalno/multilateralni – zapadni Balkan

Važnost prema Aichi ciljevima	Direktno korespondirajući	19
	Indirektno korespondirajući	1
	Nekorespondirajući	Nije primjenjivo
Druge relevantne informacije		<p>Tokom izrade NBSAP-a BiH stručnjaci koji su bili angažirani na njegovoj izradi, kao i predstavnici zainteresiranih strana, prepoznali su potrebu za postavljanjem jednog cilja koji bi se odnosio na saradnju na međunarodnom nivou. Iako se u Aichi ciljevima ne spominje navedena vrsta saradnje, ocijenjeno je da bi saradnja među zemljama zapadnog Balkana mogla doprinijeti održivoj upotrebi biološke raznolikosti, te postizanju ciljeva Konvencije.</p> <p>Kao što će se vidjeti u narednim poglavljima ovog izvještaja, pokrenute su razne aktivnosti koje uključuju učešće zemalja regionala, a koje su podržale i međunarodne institucije. Jedan od pozitivnih primjera je Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD), koji je formirao i podržao GIZ, koji provodi projekte vezane za konzervaciju i održivu upotrebu biodiverziteta u regionu jugoistočne Europe. ORF BD je, u tom smislu, u periodu 2015–2018 ujedinio napore šest balkanskih zemalja, te su provedeni sljedeći projekti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Regionalna mreža za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR), 2. Ocjenjivanje i vrednovanje usluga ekosistema (ESAV), 3. Regionalna mreža organizacija civilnog društva za biološku raznolikost (Bio-NET), 4. Prekogranično upravljanje ekosistemima (BiH nije uključena u ovaj projekat).
Relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumenti		https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html

2.

O PODUZETIM/ IMPLEMENTIRANIM MJERAMA, NJIHOVOJ EFEKTIVNOSTI I POVEZANIM POTREBAMA ZA ISPUNJAVANJE NACIONALNIH CILJEVA

U ovom dijelu Izvještaja opisane su sve mjere koje su predložene NBSAP-om BiH kao podrška u postizanju Nacionalnih ciljeva koji su prethodno opisani u poglavlju 1 ovog izvještaja. Ukoliko su navedene mjere implementirane ili djelimično implementirane, dat je i opis aktivnosti koje su poduzete tokom implementacije mjere. Uz opis svake mjere, u procjeni je prikazana njihova efektivnost i povezane potrebe za njihovu realizaciju/ostvarenje. Ocjena efektivnosti svake mjere prikazana je tabelarno prateći metodologiju koja je zadata Smjernicama za izradu Šestog nacionalnog izvještaja, a koje čine Prilog Odluke br. XIII/27 koju je 15. decembra 2016. godine usvojila Konferencija stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti². Ispod slijedi tabelarni pregled metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa u implementaciji pojedinih mjer. Navedena tabela korespondira unosu u online alat koji će se koristiti za podnošenje Šestog nacionalnog izvještaja Sekretarijatu Konvencije o biološkoj raznolikosti.

Tabela 3: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom efektivnosti poduzetih mjera u BiH

Naziv mјере	U ovom dijelu treba objasniti sve mјере koje su poduzete u cilju implementacije akcionog plana BiH (u okviru NBSAP-a)
Opis mјere	Opisati mjeru koja je poduzeta kako bi doprinijela implementaciji NBSAP-a
Karakter mјere	Za svaku mjeru navesti karakter te mjeru (zakonske, regulatorne, finansijske, političke/strateške (eng. <i>policy</i>) itd.): <ul style="list-style-type: none"> a. Zakonska b. Regulatorna c. Finansijska d. Političko/strateška (eng. <i>policy</i>).
Korespondirajući cilј	Brojčano navesti korespondirajuće Nacionalne i Aichi ciljeve, tj. identificirati kojim Nacionalnim/Aichi ciljevima navedena mјera najviše doprinosi.
Efektivnost mјere	<p>Procjena efektivnosti mјere: treba izvršiti procjenu efektivnosti mјere/a prema zadataoj shemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. poduzeta mјera pokazala se efikasnom, b. poduzeta mјera pokazala se neefikasnom, c. poduzeta mјera je djelimično efikasna, d. nepoznato. <p>Obrazložiti razlog odabira prethodnog odgovora (obrazloženje procjene efektivnosti). Dodatno, ako neka od poduzetih mjeru ne može biti procijenjena neophodno je navesti zašto, odnosno obrazložiti tvrdnju i pokrijepiti je dokumentima.</p> <p>Alati i metodologije korištenе za procjenu: vezano za odabir odgovora iznad tj. procjenu efektivnosti mјere, potrebno je ukazati na alate i metode na osnovu kojih je data ocjena – nema ponuđenih odgovora, unos tekstualan.</p> <p>Reference: Ovdje navesti sve relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumente u kojima se mogu potvrditi navedene informacije i naći dodatne informacije vezane za navedeno.</p>
Druge relevantne informacije	Poželjno je da se daju i druge relevantne informacije ili navedu studije slučaja (eng. <i>case studies</i>), kako bi se ilustriralo kako rezultat/ishod (eng. <i>outcome</i>) mјere doprinosi implementaciji NBSAP-a.
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mјere	Potrebno je opisati sve prepreke u vezi implementacije ove mјere, identificirati sve naučne i tehničke potrebe za rješavanje ovih pitanja, uključujući tehničku i naučnu saradnju, aktivnosti razvoja kapaciteta ili potrebu za razvojem različitih materijala (npr. vodiča).
Reference	Ovdje navesti sve relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumente u kojima se mogu potvrditi navedene informacije i naći dodatne informacije vezane za navedeno.

2 <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-27-en.pdf>

Tabela 4: Karakter i stepen realizacije mjera u cilju implementacije NBSAP-a BiH, njihovoj efektivnosti i povezanim preprekama i potrebama za realizaciju

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 1									
Naziv mjere	Anketiranje javnosti i monitoring medija								
Opis mjere	Ova mjera podrazumijeva dvije aktivnosti: a) anketiranje javnosti, i b) monitoring medija. Anketiranje javnosti trebaju provesti naučnoistraživačke institucije/agencije u saradnji s NVO sektorom putem online anketa, telefonskim putem ili direktnim kontaktom, a uzorak ne bi trebao biti manji od 400. Anketiranje treba provesti najmanje 2 puta u periodu 2015–2020, i to: a) u 2015. godini, i b) u 2020. godini. Cilj anketiranja je da se identificira trenutni nivo javne svijesti, uradi uporedna analiza i vidi trend promjene javne svijesti. Ovo također može poslužiti i kao osnovna baza za izradu Strategije CEPA BiH. Monitoring medija odnosi se na zastupljenost pojmove i informacija vezanih za biološku raznolikost u medijima (štampanim i elektronskim) u BiH na svim administrativnim nivoima. Za monitoring medija potrebno je da naučnoistraživačke institucije/agencije prate najmanje 5 štampanih i 5 elektronskih medija u isto vrijeme svake godine za period 2015–2020. godine. Navedene aktivnosti predviđene ovom mjerom nisu sprovedene.								
Karakter mjere	Regulatorna								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>1</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>1</td></tr> </table>	Nacionalni	1	Aichi	1				
Nacionalni	1								
Aichi	1								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td><td>Nepoznato</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Do sada nisu urađena istraživanja o utjecaju na javnu svijest građana niti monitoring medija u oblasti zaštite biološke raznolikosti.</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Pregled postojećih internetskih stranica institucija, medija i NVO sektora.</td></tr> <tr> <td>Reference</td><td>NBSAP BiH</td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Do sada nisu urađena istraživanja o utjecaju na javnu svijest građana niti monitoring medija u oblasti zaštite biološke raznolikosti.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Pregled postojećih internetskih stranica institucija, medija i NVO sektora.	Reference	NBSAP BiH
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Do sada nisu urađena istraživanja o utjecaju na javnu svijest građana niti monitoring medija u oblasti zaštite biološke raznolikosti.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Pregled postojećih internetskih stranica institucija, medija i NVO sektora.								
Reference	NBSAP BiH								
Druge relevantne informacije	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Glavna prepreka realizacije ove mjere proizilazi iz činjenice da je NBSAP BiH usvojen u maju 2017. godine, dok je početak implementacije ove mjerne bio predviđen za 2015. godinu. Dodatna prepreka jeste nedovoljna komunikacija između institucija i medija, te nizak nivo interesa medija za ovu problematiku.								
Reference	/								
Naziv mjere	Omogućiti osiguranje novčanih sredstava za projekte zaštite biološke raznolikosti								
Opis mjere	Tokom procesa izrade Petog nacionalnog izvještaja BiH prema CBD-u (2014) uočen je značajan nedostatak finansijskih sredstava i institucionalnih kapaciteta u napretku implementacije NBSAP-a BiH (2008–2015). Međutim, taj dokument je pokazao da su NVO sektor i naučnoistraživačke i stručne institucije imale ključnu ulogu u realizaciji projekata (preko 50), a indirektno i u implementaciji NBSAP-a BiH (2008–2015). Stoga, NVO sektor, mediji, naučnoistraživačke i stručne institucije mogu i moraju imati veću ulogu u implementaciji projekata vezanih za zaštitu biološke raznolikosti, što zahtijeva i izdvajanje novčanih sredstava na godišnjem nivou. Novčana izdvajanja trebala bi se povećavati iz godine u godinu za projekte na svim								

	<p>nivoima (entiteta, distrikta, kantona i općina). S tim u vezi, da bi se omogućila realizacija ove mjere, neophodno je da stručne institucije/agencije ili NVO sektor organiziraju seminare (najmanje 2) i okrugle stolove (najmanje 2) za predstavnike vlasti na svim nivoima, s ciljem njihovog informiranja o važnosti izdvajanja novčanih sredstava za zaštitu biološke raznolikosti, standardizacije projektne dokumentacije i izvještaja za korisnike sredstava, te pružanja pomoći u popunjavanju aplikacija za sredstva međunarodnih fonda. Svi spomenuti sastanci imaju za cilj podizanje svijesti kod donosilaca odluka u organima vlasti, kao i donošenje odluke za izdvajanje novčanih sredstava koja bi se usmjerila za prioritetne oblasti zaštite biološke raznolikosti. Aktivnosti predviđene ovom mjerom nisu realizirane.</p>	
	Karakter mjere	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	1
	Aichi	1
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere Obrazloženje procjene efektivnosti Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti Reference	<p>Nepoznato</p> <p>Aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom nisu implementirane. Međutim, važno je naglasiti da su institucije nadležne za pitanja zaštite okoliša/životne sredine upoznate s potrebotom finansiranja i podržavanja aktivnosti koje imaju za cilj očuvanje biološke raznolikosti, te u skladu s mogućnostima i planovima rada odvajaju finansijska sredstva za implementaciju projekata koje implementiraju NVO-i.</p> <p>Pregled postojećih internetskih stranica institucija, te dostavljeni podaci o projektima koje su finansirala i implementirala ministarstva nadležna za zaštitu okoliša/životne sredine, te fondovi za zaštitu okoliša/životne sredine.</p> <p>Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsку efikasnost RS</p>
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	<p>Prepreka u implementaciji ove mjere jeste činjenica da je NBSAP BiH usvojen u maju 2017. godine, dok je početak implementacije mjeru bio predviđen za 2015. godinu. Dodatno, kako bi se mjeru implementirala, potrebno je da se predstavnici NVO sektora više uključe u njenu realizaciju tako što će organizirati seminare i okrugle stolove koji su mjerom predviđeni. Kako bi se organizirali navedeni događaji bit će potrebno pronaći i izdvojiti finansijska sredstva, što dodatno predstavlja prepreku.</p>	
Reference	/	
Naziv mjere	Formiranje baze podataka realiziranih projekata	
Opis mjere	<p>Tokom izrade NBSAP-a BiH (2015–2020) i Petog nacionalnog izvještaja BiH prema CBD-u (2014) prepoznat je problem identificiranja i praćenja novčanih sredstava usmjerenih za projekte očuvanja biološke raznolikosti zbog različitih formi izvještaja i projektne dokumentacije ili nemogućnosti pristupa toj dokumentaciji. Stoga je cilj ove mjeru formiranje baze podataka realiziranih projekata vezanih za zaštitu biološke raznolikosti. Aktivnosti koje ova mjeru podrazumijeva su: a) uspostaviti komunikaciju između FMOiT-a, kao NFP-a BiH za CBD, i relevantnih institucija na svim nivoima koji finansiraju projekte putem informativno-edukativnih sastanaka (najmanje 2), i b) formiranje baze podataka od strane FMOiT-a. Baza podataka treba biti dostupna javnosti, <i>online</i> u okviru internetske stranice CHM-a od strane imenovanog NFP CHM-a. Ova mjeru još nije implementirana.</p>	

Karakter mjere		Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	1
	Aichi	1
Procjena efektivnosti mjere		Nepoznato
Efektivnost mjere	Obrazloženje procjene efektivnosti	Aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom nisu implementirane. Međutim, važno je naglasiti da NFP BiH za CBD ima uspostavljenu dobru saradnju s institucijama koje finansiraju aktivnosti koje se odnose na biološku raznolikost. Dodatno, navedene institucije koje plasiraju sredstva za implementaciju projekata koji se odnose na zaštitu okoliša/životne sredine vode baze podataka o projektima koje su finansirale ili sufinansirale.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Pregled postojećih internetskih stranica institucija, te dostavljeni podaci o projektima koje su finansirala i implementirala ministarstva nadležna za zaštitu okoliša/životne sredine, te fondovi za zaštitu okoliša/životne sredine. Pregled web-stranice CHM-a.
	Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS, http://www.bih-chm-cbd.ba
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Implementacija ove mjeru bila je predviđena za 2016. godinu, međutim, NBSAP je usvojen u maju 2017. godine, što je dovelo do kašnjenja u implementaciji mnogih mjeru. Dodatno, potrebno je obezbijediti finansijska sredstva za uspostavu softvera (baze podataka) u kojem će se voditi evidencija implementiranih projekata, te za njegovo vođenje.
Reference		/
Naziv mjere		Pripremiti i usvojiti Strategiju CEPA BiH
Opis mjere		Na COP-u 6 usvojen je Program CEPA, prepoznat kao ključni faktor u implementaciji CBD-a. Program CEPA predstavlja globalnu inicijativu koja pruža podršku u razvoju Strategije CEPA. Cilj ove mjeru je pripremiti i usvojiti Strategiju CEPA u BiH. Strategiju CEPA u BiH pripremaju nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine, obrazovanje, nauku i kulturu na nivou entiteta i nivou distrikta, a usvaja je Vijeće ministara BiH. Također je neophodno da spomenuta ministarstva u saradnji s NVO sektorom izrade promotivne materijale u smislu podizanja javne svijesti o značaju i budućoj implementaciji Strategije CEPA u organima vlasti BiH koje imenovani NFP CHM-a treba objaviti na internetskoj stranici CHM-a.
Karakter mjere		Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	1
	Aichi	1
Procjena efektivnosti mjere		Nepoznato
Efektivnost mjere	Obrazloženje procjene efektivnosti	Aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom nisu implementirane.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Analiza izvještaja o implementiranim aktivnostima institucija i konsultacije s institucijama.

Reference	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS
Druge relevantne informacije	/
Reference	/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Ova mjera još nije implementirana. NBSAP-om BiH predviđeno je da se Strategija CEPA usvoji 2017. godine. Kašnjenje u usvajanju NBSAP-a BiH je dovelo do toga da ova mjera nije još implementirana. Za njenu implementaciju potrebno je obezbijediti finansijska sredstva.
Reference	/

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 2

Naziv mjere	Pripremiti Studiju o ekonomskoj valorizaciji ekosistema i biološkoj raznolikosti (TEEB)	
Opis mjere	TEEB predstavlja globalnu inicijativu koja se odnosi na ekonomske koristi biološke raznolikosti, uključujući rastuće troškove gubitka biološke raznolikosti i degradacije ekosistema. Cilj TEEB-a je da donosioci odluka prepoznaju vrijednosti ekosistemskih usluga i biološke raznolikosti. U BiH određene informacije ili nedostaju ili nisu javno dostupne, te se mogu dati samo opće procjene o korištenju ekosistemskih usluga i biološke raznolikosti. Stoga je potrebno da nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine u saradnji s ministarstvima poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva izrade TEEB. Nadležna ministarstva trebaju održati 3 konsultativna sastanka s relevantnim interesnim stranama iz vladinog i nevladinog sektora i odrediti plan rada prije same izrade TEEB-a. Do sada TEEB nije izrađen niti usvojen.	
Karakter mjere	Političko-strateška	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	2
	Aichi	2
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije moguće procijeniti efektivnost ove mjere zato što mjera nije implementirana.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
	Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Ova mjera nije implementirana iz više razloga, a među glavnim razlozima jeste činjenica da nisu predviđena finansijska sredstva za njenu implementaciju. Ekomska valorizacija ekosistema zahtijeva detaljne analize i procjene, te uključivanje više stručnjaka. Nadležna ministarstva dosad nisu pokrenula izradu ove studije, te je potrebno da se u narednom periodu, u programima rada nadležnih ministarstava, predvide aktivnosti na izradi TEEB-a.	
Reference	NBSAP BiH	

Naziv mjere	Uskladiti postojeće i nove strategije razvoja, uključujući smanjenje siromaštva, s Nacionalnim ciljevima o biološkoj raznolikosti	
Opis mjere	<p>Prije realizacije ove mjere prema NBSAP-u BiH predviđena je uspostava radne grupe za koordinaciju svih sektora (npr. zaštitu okoliša/životne sredine, vodoprivredu, poljoprivredu, šumarstvo, prostorno planiranje, energetiku, rudarstvo i industriju) na nivou Vijeća ministara BiH. Kako bi se ova mjeru implementirala potrebno je da navedene radne grupe urade Gap analizu i odrede u kojoj mjeri su vrijednosti, tj. Nacionalni ciljevi biološke raznolikosti, integrirani u svaku od postojećih i novih strategija. Nakon usvajanja navedenih strategija, potrebno je također pratiti i njihovu implementaciju putem godišnjih izvještaja, pripremljenih od radnih grupa po sektorima. Predviđeno je da se navedeni izvještaji šalju FMOiT-u, koji bi trebao sumirati sve dospjele izvještaje i dati zaključke u kojoj mjeri je svaka od strategija doprinijela realizaciji Nacionalnih ciljeva o biološkoj raznolikosti.</p>	
Karakter mjere	Političko-strateška	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	2
	Aichi	2
Efektivnost mjere	<p>Procjena efektivnosti mjere Nepoznato</p> <p>Obrazloženje procjene efektivnosti Nije moguće procijeniti efektivnost ove mjeru zato što mjeru nije implementirana.</p> <p>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.</p> <p>Reference Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Ministarstvo energetike i rudarstva RS, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Ministarstvo saobraćaja i veza RS</p>	
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	<p>Radne grupe za realizaciju ove mjeru nisu formirane. Revizije strategija u smislu pronaalaženja nedostataka koji se odnose na pitanja biološke raznolikosti ne rade se kao što je ovom mjerom predviđeno. Na implementaciji ove mjeru trebalo bi se kontinuirano raditi, međutim, nijedna od gore navedenih aktivnosti nije sprovedena. Strategije razvoja pretežno su usvojene na nivoima jedinica lokalne samouprave, te bi u narednom periodu bilo potrebno predvidjeti i izdvojiti finansijska sredstva za reviziju strategija u smislu da se identificiraju nedostaci koji se odnose na biološku raznolikost unutar svake strategije kako bi se moglo raditi na prijedlogu adekvatnih mjeru koje bi uključivale biološku raznolikost.</p>	
Reference	NBSAP BiH	
Naziv mjere	Integrirati nacionalne ciljeve o biološkoj raznolikosti u postojeće i nove prostorne planove	
Opis mjere	<p>Kada je u pitanju integriranje Nacionalnih ciljeva o biološkoj raznolikosti koji su usvojeni kroz NBSAP BiH u postojeće i nove prostorne planove, može se konstatirati da je ova aktivnost djelimično implementirana. Jedan od Nacionalnih ciljeva iz NBSAP-a BiH jeste cilj 11 na osnovu kojeg je potrebno do 2020. godine specifičnu biološku raznolikost BiH (kanjonski, gorski, visoko-planinski i močvarni ekosistemi, kraška polja i aluvijalne ravni) mapirati</p>	

i urgentno zaštititi u skladu s važećim prostornim dokumentima. Dakle, na osnovu navedenog cilja potrebno je unutar prostornih planova identificirati područja koja je potrebno zaštititi kako bi se navedena zaštita kasnije i sprovedla.

Kroz analizu postojećih prostornih planova može se konstatirati da oni sadrže identificirana područja od prirodnog značaja koja je potrebno zaštititi.

Prostorni plan FBiH (2008–2028), koji još nije usvojen u FBiH zato što Dom naroda Parlamenta FBiH još uvijek nije razmatrao prijedlog navedenog plana (iako ga je usvojio Zastupnički dom Parlamenta FBiH), predstavlja krovni strateški dokument na osnovu kojeg će se definirati korištenje prostora i izradivati razvojni planovi koji će definirati objekte i područja prirodnog nasljeđa, te ciljeve prostornog razvoja, zaštitu, korištenje i namjenu zemljišta. U okviru Prostornog plana bilo je neminovno navesti prijedloge zaštite i unaprjeđenja stanja okoliša u FBiH, te je stoga u sklopu ovog dokumenta izrađena strateška procjena okoliša. Prostornim planom FBiH (2008–2028) predviđa se uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja s ukupnim prostornim obuhvatom od oko 4.488 km² površine, što iznosi 18,5% od površine FBiH.

Prostorni plan RS-a do 2025. godine posvećuje jedno potpoglavlje biološkoj raznolikosti, gdje je uređenje prostora vodeno vrijednostima očuvanja biološke raznolikosti, kao i zaštite životne sredine. U RS-u prema Prostornom planu do 2025. godine planirano je zaštititi između 15–20% teritorije.

Prostornim planom BD-a BiH 2007–2017. godine naglašeno da su parkovi i prirodni rezervati područja Brčko distrikta od posebne važnosti zbog prirodnih ljepota i životne sredine, u okviru kojih se stroga zaštita površinskih i dubinskih slojeva tla, voda, flore i faune kombinira s aktivnostima naučne promocije i izletničkog turizma, koje moraju biti prikladno regulirane.

Donošenjem prostornih planova na nivou općina i kantona ili prostornih planova područja posebnih obilježja predviđena su područja za zaštitu. Dodatno, potrebno je naglasiti da je zakonska obaveza izrade strateške procjene utjecaja na okoliš/životnu sredinu pri usvajanju prostornih planova, te se na taj način direktno integriraju i vrijednosti biološke raznolikosti u prostorne planove.

	Karakter mjere	Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	2
	Aichi	2
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost poduzete mjeru proizilazi iz činjenice da do sada Prostorni plan FBiH (2008–2028) nije usvojen jer bi se na osnovu njega trebali izraditi i usvojiti kantonalni i općinski prostorni planovi. Dodatno, navedena ocjena efektivnosti mjeru proizilazi iz činjenice da se i u BD-u BiH sprovodi prostorni plan koji je istekao.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Procjena je urađena kroz analizu postojećih prostornih planova koji su na snazi i Nacrta prostornog plana za FBiH
	Reference	http://www.vladatk.kim.ba/vlada-tk/dokumenti-tk/prostorni-plan-fbih http://nasprostor.org/dokumenti-2/prostorni-plan-republike-srpske/ http://ppipo.bdcentral.net/Content/Read/Prostorni_plan_NBSAP_BiH
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Nedonošenje novog prostornog plana u FBiH i BD-u BiH.	
Reference	NBSAP BiH	

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 3

Naziv mjere		Definirati i izračunati pozitivne i negativne podsticaje i subvencije	
Opis mjere		Podsticajne mjere i subvencije koje imaju negativan ili pozitivan utjecaj u BiH nisu tačno određene niti kvantificirane. Potrebno je, dakle, definirati i kvantificirati navedene podsticaje i subvencije. Kako bi se ova mjera implementirala, potrebno je oformiti radne grupe po ključnim sektorima u kojima se dodjeljuju podsticaji (odnosno sektori industrije, transporta, energije, okoliša/životne sredine, poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede). Zadaci radnih grupa su da: a) analiziraju postojeće podsticaje i subvencije, i b) odredе koji od navedenih podsticaja i subvencija predstavljaju prijetnju i nanose štetu biološkoj raznolikosti, a koje imaju pozitivan utjecaj u smislu zaštite. Nakon što se odredi koji su negativni, a koji pozitivni podsticaji i subvencije, radne grupe po sektorima u dogovoru s nadležnim ministarstvima za zaštitu okoliša/životne sredine i Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH trebaju izračunati njihove vrijednosti, te izraditi plan povećanja pozitivnih, te smanjenja ili eliminacije negativnih podsticaja i subvencija do 2020. godine.	
Karakter mjere		Regulatorna Finansijska	
Korespon- dirajući cilj	Nacionalni	3	
	Aichi	3	
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjere nije poznata jer na osnovu istraživanja koja su izvršena nije bilo podataka o samoj implementaciji ove mjere.	
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.	
	Reference	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Ministarstvo energetike i rudarstva RS, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Ministarstvo saobraćaja i veza RS	
Druge relevantne informacije		/	
Reference		/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Među glavnim preprekama u realizaciji ove mjere jeste ta da je NBSAP BiH usvojen tek u maju 2017. godine, a mjeru koje su u njemu predviđene trebale su već do tada biti implementirane. Na primjer, implementacija ove mjeru bila je predviđena za 2016. godinu. Dodatna prepreka je nedostatak međuinstitutionalne saradnje po pitanju negativnih utjecaja od podsticaja. Institucije su generalno kroz NBSAP prepoznale potrebu da se navedeni podsticaji trebaju smanjiti, međutim, do sada nema dokaza da se počelo raditi na njihovoj koordinaciji i analizi kako bi se usaglasilo koje podsticaje je potrebno smanjiti. Dakle, potrebno je da, kao što je predloženo u samoj mjeri, jedna institucija preuzme koordinirajuću ulogu i pokrene samu implementaciju ove mjeru, odnosno, da organizira prve sastanke s institucijama koje bi kasnije trebale uraditi analizu svojih podsticaja, kao što je to mjerom predviđeno.	
Reference		/	

Naziv mjere	Omogućiti osiguranje novčanih sredstava za pozitivne podsticaje i subvencije	
Opis mjere	Ova mjera strogo je vezana za prethodnu mjeru. Mjera se nalazi u sklopu NBSAP-a BiH, a ona podrazumijeva da, nakon što se odrede pozitivni podsticaji i subvencije, nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine organiziraju najmanje 4 konsultativna sastanka s interesnim stranama raznih sektora na kojima bi se dogovorili o sljedećem: a) prioritizacija postojećih i novih mogućih podsticaja i subvencija, b) osiguranje novčanih sredstava na državnom nivou, c) izrada uputstava za apliciranje na međunarodne fonde, i d) ravnopravna raspodjela dobijenih novčanih sredstava po sektorima.	
Karakter mjere	Političko-strateška	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	3
	Aichi	3
Efektivnost mjere	<p>Procjena efektivnosti mjere</p> <p>Obrazloženje procjene efektivnosti</p> <p>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</p> <p>Reference</p>	<p>Nepoznato</p> <p>Efektivnost ove mjeru nije poznata jer na osnovu istraživanja koja su izvršene nije bilo podataka o implementaciji aktivnosti predviđene ovom mjerom.</p> <p>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</p> <p>Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodooprivrede RS, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Ministarstvo energetike i rudarstva RS, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Ministarstvo saobraćaja i veza RS</p>
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Prepreka u implementaciji ove mjeru nalazi se u tome što je došlo do kašnjenja u usvajajuju NBSAP-a BiH i njegove same implementacije. Ova mjeru bi se trebala implementirati nakon što relevantne institucije prethodno odrede i kvantificiraju podsticaje i subvencije koje imaju pozitivne utjecaje na biološku raznolikost. Dakle, kako bi se ova mjeru implementirala, potrebno je implementirati mjeru koja glasi: <i>Definirati i izračunati pozitivne i negativne podsticaje i subvencije.</i>	
Reference	NBSAP BiH	
Naziv mjere	Uvesti sistem praćenja pozitivnih i negativnih podsticaja i subvencija, te pripremiti godišnje izvještaje	
Opis mjere	U BiH ne postoji sistem praćenja podsticajnih mjeru i subvencija koje imaju negativan ili pozitivan utjecaj na biološku raznolikost. Potrebno je uspostaviti jedan ovakav sistem kako bi se uspostavio i u budućnosti održao kontinuitet praćenja podsticaja i subvencija. Ova mjeru podrazumijeva da se unutar svakog sektora (kroz radne grupe) pripreme godišnji izvještaji o vrijednostima pozitivnih i negativnih podsticaja i subvencija i pošalju FMOiT-u. Ovaj sistem praćenja osigurao bi redovno i transparentno izvještavanje o napretku u smanjenju negativnih i povećanju pozitivnih podsticaja i subvencija. Na osnovu godišnjih izvještaja različitih sektora, FMOiT bi trebao napraviti zajednički izvještaj o napretku u postizanju nacionalnog cilja koji se odnosi na smanjenje negativnih i povećanje pozitivnih podsticaja za biološku raznolikost.	
Karakter mjere	Političko-strateška	

Korespon-dirajući cilj	Nacionalni Aichi	3 3
Procjena efektivnosti mjere		Nepoznato
Obrazloženje procjene efektivnosti		Efektivnost ove mjere nije poznata jer na osnovu istraživanja koja su izvršena nije bilo podataka o implementaciji ove mjere.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Ministarstvo energetike i rudarstva RS, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Ministarstvo saobraćaja i veza RS
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Prepreka u implementaciji ove mjere nalazi se u tome što je došlo do kašnjenja u usvajanju NBSAP-a BiH i njegove same implementacije. Ova mjera bi se trebala implementirati nakon što relevantne institucije prethodno odrede i kvantificiraju sve podsticaje i subvencije koje imaju negativan ili pozitivan utjecaj na biološku raznolikost. Tek nakon implementacije ove mjere bilo bi moguće uspostaviti sistem praćenja subvencija putem kojeg bi se pratio napredak u ostvarivanju nacionalnog cilja koji se odnosi na smanjenje podsticaja koji imaju negativan utjecaj na biološku raznolikost i povećanje podsticaja koji imaju pozitivan utjecaj. Dakle, kako bi se ova mjera implementirala potrebno je implementirati mjeru koja glasi: <i>Definirati i izračunati pozitivne i negativne podsticaje i subvencije</i> .
Reference		NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 4

Naziv mjere	Uspostaviti funkcionalan institucionalni i zakonski okvir za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa
Opis mjere	Za realizaciju ove mjeru nadležna ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo trebaju analizirati postojeći institucionalni i zakonski okvir u cilju identifikacije koje bi se institucije trebalo ojačati, u kojoj oblasti i na koji način, koje zakone, pravilnike ili uredbe je potrebno donijeti na državnom ili entitetском nivou i sl. Nakon što se uradi analiza, neophodno je da nadležna ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo održe najmanje 4 konsultativna sastanka s interesnim stranama na kojima je potrebno utvrditi potrebe i nedostatke u oblasti održive proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa, kao i organizirati najmanje 3 obuke za zaposlenike relevantnih institucija. Uspostavljanje funkcionalnog institucionalnog i zakonskog okvira za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa treba biti u skladu s ciljevima Plana za razvoj kapaciteta – implementacijski plan (Poglavlje 5 NBSAP-a BiH). Nakon što se ovi koraci implementiraju, ojačat će se vertikalna i horizontalna saradnja postojećih institucija u oblasti održive proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa. Aktivnosti predložene ovom mjerom nisu još implementirane.

Karakter mjere		Regulatorna
Korespon- dirajući cilj	Nacionalni	4
	Aichi	4
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije moguće procijeniti efikasnost ove mjere zato što mjera nije implementirana.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za procjenu efektivnosti ove mjere predstavlja prikupljanje i istraživanje podataka na različitim web-stranicama nadležnih ministarstava.
	Reference	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS,
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Prema NBSAP-u BiH, implementacija ove mjere bila je predviđena za 2017. godinu, međutim, zbog kašnjenja u usvajanju NBSAP-a BiH došlo je do kašnjenja u usvajanju ove mjere. Pored toga, potrebno je obezbijediti predviđena finansijska sredstva za implementaciju svih aktivnosti iz ove mjere kako bi relevantna ministarstva mogla pokrenuti aktivnosti na implementaciji mjere.
Reference		NBSAP BiH
Naziv mjere		Izraditi i usvojiti akcione planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa
Opis mjere		<p>Na osnovu mjere 4.1, tj. analize institucionalnog i zakonskog okvira, te konsultativnih sastanaka s interesnim stranama, nadležna ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo trebaju utvrditi postojeće stanje, odnosno prikupiti podatke o proizvodnji i trenutnoj potrošnji prirodnih resursa kako bi se mogli odrediti ciljevi koji se žele postići, te mjere koje je potrebno poduzeti da bi proizvodnja i potrošnja prirodnih resursa bila održiva. Važno je da se prilikom izrade analize stanja napravi procjena utjecaja na okoliš/životnu sredinu i društvo pojedinih ekonomskih grana, poput energije, vode, transporta, poljoprivrede itd. Poslije određivanja stanja, nadležna ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo trebaju predložiti akcioni plan i predstaviti ga na sastancima (najmanje 2) interesnih strana, te poslati entitetskim vladama na usvajanje.</p> <p>Aktivnosti koje su opisane u ovoj mjeri nisu implementirane i akcioni planovi koji se samo odnose na održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa nisu izrađeni i doneseni. Međutim, održiva proizvodnja i potrošnja prirodnih resursa integrirana je u mnogim sektorskim strategijama i planovima.</p> <p>Na primjer, problematika održive proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa nalazi se u dokumentima u Strateškom planu ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, u planovima upravljanja za zaštićena područja za veliki broj zaštićenih područja u BiH, u prostornim planovima u BiH, u Strategiji razvoja šumarstva Republike Srpske 2011–2021, u Programu postizanja neutralnosti degradacije zemljišta RS-a, u Planu upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH, u Planu upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora, u Planu upravljanja vodama Save (RS), u Planu upravljanja vodama Trebišnjice, u Akcionim planovima za energetsku efikasnost koji su doneseni na nivou BiH, FBiH i RS-a, te kroz strategije energetskog razvoja, i ostale koje se na direktni ili indirektni način dotiču prirodnih resursa.</p>

Karakter mjere		Strateško-politička
Korespondirajući cilj	Nacionalni	4
	Aichi	4
	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije moguće procijeniti efektivnost ove mjere zato što mjera nije implementirana.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za ovu mjeru je istraživanje web-portala nadležnih institucija.
	Reference	http://www.vladars.net/sr-sp-cyrl/Pages/default.aspx http://www.fbihvlada.gov.ba/ http://www.vlada.bdcentral.net/
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Ova mjera vezana je za prethodnu mjeru, što znači da je potrebno implementirati prvo mjeru koja se odnosi na uspostavu funkcionalnog institucionalnog i zakonskog okvira za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa. Nakon implementacije navedene mjere potrebno je obezbijediti potrebna finansijska sredstva i izraditi akcione planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa.	
Reference	/	

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 5

Naziv mjeru	Izraditi programe za održivo upravljanje svim ribolovnim vodama
Opis mjeru	Ribarske osnove predstavljaju stručne studije o načinu upravljanja određenim ribolovnim područjem i kao takve predstavljaju osnovu za održivo upravljanje ribolovnim vodama, odnosno ribiljim fondom, staništima riba i sl. Novčana sredstva za ostvarenje ove mjeru treba osigurati putem budžeta resornih ministarstava, korisnika ribolovnih voda i iz međunarodnih izvora/fondova. Paralelno s realizacijom finansijske konstrukcije neophodno je da nadležna ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo raspisu konkurs za izvršioca usluga izrade ovih programa kako bi u onim slučajevima u kojima ribarskih osnova uopće nema, ili su zastarjele, taj posao što prije počeo. Izrada programa za održivo upravljanje ribolovnim vodama treba obuhvaćati izlov ribe na terenu (povlačne i stajaće mreže, elektroagregati za lov ribe i sl.), procjenu o vrstama i količinama riba, kvalitetu vode (terenska i laboratorijska ispitivanja vode), bolestima riba (terenska i laboratorijska ispitivanja) itd. Djelimična implementacija ove mjeru ogleda se kroz izradu ribolovnih osnova za određena ribolovna područja. Kao primjer implementacije ove mjeru mogu se navesti Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje VI, Revizija ribarstveno-gospodarske osnove Jablanica, Ribarska osnova Sanski Most, Revizija ribarske osnove za područje Srednjobosanskog kantona, Odluka o davanju saglasnosti na revidiranu privrednu osnovu za ribolovno područje Brčko distrikta BiH itd.
Karakter mjeru	Zakonska Finansijska

Korespondirajući cilj	Nacionalni Aichi	5 6
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost mjere objašnjava se činjenicom da su ribarske osnove ili revizije uradene ili se rade za neka područja i regije (Ribolovno područje Sanski Most, Mostar, Jablanica, Bihać, Ključ, Srednjobosanski kanton, Brčko distrikt, Sarajevo, itd.).
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija iz sektora vodoprivrede, ribolovnih udruženja, sredstava informiranja, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje VI Revizija ribarske osnove za područje Srednjobosanskog kantona Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 72/12) Zakon o slatkovodnom ribarstvu FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 64/04) Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 35/05) Zakon o izmjenama i dopunama zakona o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 19/07)
	Druge relevantne informacije	Mjera je djelimično implementirana.
Reference		Revizija ribarske osnove za područje Srednjobosanskog kantona Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje IV http://usr-unabihac.com/ Saglasnost na reviziju ribarske osnove za ribolovno područje Srednjobosanskog kantona na rok od 5 godina Odluka o davanju saglasnosti na revidiranu privrednu osnovu za ribolovno područje Brčko distrikta BiH Pravilnik o ribolovnim područjima i granicama ribolovnih voda na području Srednjobosanskog kantona
	Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Među glavnim preprekama u realizaciji ove mjere jeste ta da je NBSAP BiH usvojen tek u maju 2017. godine, a mjere koje su u njemu predviđene trebale su već do tada biti implementirane. Izrada Ribolovne osnove i programi održivog upravljanja regulirani su zakonskim aktima i vremenskim okvirom u okviru kojih se donose. Također, njihova realizacija zahtijeva određena finansijska sredstva. S obzirom na to da je ova mjera zakonski regulirana i da se ona provodi, za očekivati je da će u doglednom periodu biti i izvršena.
Reference		NBSAP BiH
Naziv mjere	Implementacija programa za održivo upravljanje svim ribolovnim vodama	
Opis mjere	Realizacija programa za održivo upravljanje ribolovnim vodama BiH uključuje unaprijeđenje ribočuvarske službe (više zaposlenih ribočuvara, dodatna obuka i usavršavanje zaposlenih ribočuvara), ograničavanje ribolova ugroženih i endemskih vrsta riba, naročito u periodu mrijesta, porobljavanje autohtonim ekonomski važnim ribljim vrstama u smislu očuvanja genetičkog diverziteta (u vezi s Aichi ciljem 13 – akvatični genetički resursi), stalni monitoring kvaliteta vode i zdravstvenog stanja riba itd., na bazi čega bi se ojačali mehanizmi implementacije ne samo ribarskih osnova nego i Zakona o ribarstvu, odnosno slatkovodnom ribarstvu na području oba entiteta i BD-a. Ribočuvarske službe organizirane su i funkcioniраju u okviru ribolovnih	

		društava, uz propise i ovlaštenja koja imaju na terenu. Također je potrebno istaknuti da se monitoring površinskih voda sa stanovišta fizičkohemijskih i bioloških karakteristika provode i na prostoru RS-a, FBiH i BD-a BiH.
Karakter mjere		Zakonska Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	5
	Aichi	6
Procjena efektivnosti mjere		Poduzeta mjeru je djelimično efikasna.
Efektivnost mjere	Obrazloženje procjene efektivnosti	Organizacija ribočuvarske službe regulirana je zakonima o slatkovodnom ribarstvu i provodi se nezavisno od NBSAP-a. Iz razgovora s predstavnicima sportsko-ribolovnih društava uočava se da je ribočuvarska služba organizirana u skladu s mogućnostima društva. Također se provode i mjeru zabrane ribolova u određenom periodu, što je povezano s mrijestom ribe. Potrebno je istaknuti da planove upravljanja donose ribolovna društva i dostavljaju ih na saglasnost nadležnim ministarstvima. Planovi upravljanja ribolovnim vodama sadrže različite podatke koji se odnose na upravljanje ribolovnim vodama, a između ostalog u okviru ovih dokumenata sadržani su podaci o mjerama za zaštitu i održivo korištenje ribljeg fonda i mogućnosti i načinima njegovog godišnjeg povećanja, program porobljavanja po vrstama i količini riba, te vremenu i mjestu porobljavanja, mjeru za zaštitu posebnih staništa, organizaciji ribočuvarske službe i slično. Potrebno je istaknuti da su planovi upravljanja (gospodarenja) predviđeni da se donesu i prema aktuelnim zakonima iz ove oblasti, odnosno prema Zakonu o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 72/12), Zakonu o slatkovodnom ribarstvu („Službene novine Federacije BiH“, br. 64/04), te Zakonu o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 35/05).
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija iz sektora vodoprivrede, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci, saradnja sa sportsko-ribolovnim društvima, te učešće institucija u realizaciji nekih aktivnosti koje su povezane s ovom mjerom.
	Reference	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Ministarstvo energetike i rudarstva RS, SRD Banja Luka, SRSRS, USR UNA Bihać, Vlada Brčko distrikta BiH, SRSFBIH
Druge relevantne informacije		Mjeru je djelimično implementirana.
Reference		Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015. – 2019. godina Strategija Integralnog upravljanja vodama Republike Srpske 2015-2024 Pravilnik o programu i načinu polaganja ribarskog ispita, obrascu i načinu izdavanja uvjerenja o položenom ribarskom ispitu i registru o izdatim uvjerenjima o položenom ribarskom ispitu http://usr-unabihac.com/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjeru		Kao nedostaci provođenju mjeru mogu se istaknuti manji broj ribočuvara u odnosu na potrebe uzimajući u obzir broj vodnih tijela, proširivanje komponenti monitoringa vode, uvođenje monitoringa ihtiofaune i zdravstvenog stanja riba. Potrebno je proširiti područja koja su obuhvaćena monitoringom, kako vodnih tijela, tako i broja praćenih parametara.
Reference		NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 6	
Naziv mjere	Mapirati područja i odrediti ekonomski važne vrste za porobljavanje i uzgoj
Opis mjere	Za realizaciju ove mjere potrebno je da nadležna ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu imenuju članove stručnog tima iz vladinog sektora, naučnoistraživačkih i stručnih institucija/agencija te NVO sektora koji će na stručan način izvršiti mapiranje područja u cilju prosperitet (održivog razvoja) svih sektorskih politika. Prema naučnim podlogama, formirani stručni bi trebalo odrediti područja za porobljavanje, uzgoj s određenim vrstama i količinama. Korisnici voda su prema Zakonima o ribarstvu RS-a, FBiH i BD-a BiH dužni donijeti planove upravljanja ribolovnim vodama. Ovi planovi sadrže veći broj komponenti, a između ostalih jedna od komponenti odnosi se na porobljavanje određenih voda. Iako do sada nije urađeno mapiranje svih područja, što predstavlja prvi dio ove mjere, potrebno je istaći da sportsko-ribolovna društva određuju vode i područja na kojima će biti izvršeno porobljavanje, kao i odabir vrsta riba sa kojima će biti provedeno porobljavanje. Neka od ribolovnih društava imaju svoja mjestilišta, čime je omogućena proizvodnja mlađi za porobljavanje. Izbor vrste za porobljavane, kao i područja gdje će se vršiti porobljavanje vrši se u skladu sa karakteristikama voda i područja, a samo porobljavanje se provodi u određenim periodima u zavisnosti od vremenskih prilika. Prilikom porobljavanja potrebno je voditi računa da je mlađ autohtonog porijekla. Shodno karakteristikama područja i drugim važnim parametrima određuju se ekonomski važne vrste koje će biti u uzgoju.
Karakter mjere	Regulatorna Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni 6 Aichi 6
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna
Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost mjeri objašnjava se činjenicom da sportsko-ribolovna društva u svojim planovima i programima rada provode i proces porobljavanja određenih područja. Naima ribolovna društva kao korisnici voda imaju obavezu donošenja planova upravljanja, a planovi između ostalog sadrže i programe porobljavanja voda. U skladu sa karakteristikama ribolovnih voda vrši se i odabir vrsta s kojim se vrši porobljavanje, a određena ribolovna društva imaju mogućnost i proizvodnje rible mlađi. Krajem kalendarske godine donose se planovi upravljanja ribarskim područjem za narednu godinu, a sastavni dio ovih planova predstavljaju i programi porobljavanja ribolovnih voda. Porobljavanje se provodi u skladu sa važećim Ribarskim osnovama i godišnjim programima porobljavanja, pri čemu nadležna ministarstva daju saglasnost na program porobljavanja. Porobljavanje se vrši različitim vrstama shodno lokalitetima koji se porobljavaju npr. zaštita i očuvanje neretvanskog zubatka, pastrmke i glavatice u kontroliranim uslovima do porobljavanja u rijeku Neretu i pritoke. Važno je spomenuti da se radi i o porobljavanje ribolovnih voda na kojima su izgrađene hidroelektrane HE Mostar, HE Peć Mlini, HE Mostarsko blato, SP CHE Čapljina.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti
	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je kontakt sa sportsko-ribolovnim društvima, učešće u izradi stručnih studija na određenim lokalitetima, istraživanje na web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija. Proces porobljavanja najčešće je praćen i u sredstvima informisanja.
	Reference
	Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje VI, 2016 SRD Banjaluka, SRSRS,

	<p>http://www.banjaluka-tourism.com/index.php/sr/smjestaj/hosteli/item/2339-poribljanje-vrbasa-mladicom</p> <p>Javno preduzeće Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. – Sarajevo. Godišnji izvještaj zaštite okoliša/okoline za 2017. godinu</p> <p>Zaštita i očuvanje neretvanskog zubatka, pastrmke i glavatice u kontroliranim uslovima do poribljavanja u rijeku Neretu i pritoke</p> <p>Odluka o izboru najpovoljnijeg ponuđača</p> <p>Poribljavanje ribolovnih voda na kojima su izgrađene hidroelektrane HE Mostar, HE Peć Mlini, HE Mostarsko blato, SP CHE Čapljina</p>				
Druge relevantne informacije	Mjera je djelimično implementirana.				
Reference	/				
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Izrada Planova upravljanja i programa korištenja ribolovnog područja regulisani su zakonskim aktima i vremenski okvir u okviru koje se donose. Poribljavanja se provode kroz aktivnosti sportsko-ribolovnih društava, a neki nedostaci se prvenstveno ogledaju kroz činjenicu da se poribljavanje ne provodi sistemski i kroz stručni nadzor od strane ovlaštenih institucija. Takođe poribljavanje nije ravnomjerno raspoređeno, već zavisi od finansijske mogućnosti ribolovnih društava koja gazduju određenim vodnim područjima. Potrebno je istaći da bi i mlađoj kojom se vrši poribljavanje trebala biti autohtonog porijekla.				
Reference	NBSAP BiH				
Naziv mjere	Pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i poribljavanja ekonomski važnih vrsta				
Opis mjere	<p>Izrada strategija na entitetskom nivou za implementaciju ove mjere predstavlja bazni uslov za dalje aktivnosti po pitanju razvoja akvakulture i poribljavanja važnih vrsta. Strategije su također osnova za implementaciju projekata i osiguranje sredstava od strane domaćih i međunarodnih institucija. BiH ima veliki potencijal za razvoj akvakulture, kako sa aspekta hidropotencijala, tako i sa aspekta ribnjaka, pri čemu se u značajnoj mjeri mogu povećati i salmonidni i ciprinidni kapaciteti. Pored klasičnih pastrmskih i šaranskih ribnjaka, zastupljen je i kavezni uzgoj, koji takođe ima mogućnost povećanja kapaciteta. Uzgoj morske ribe moguć je u području Neuma. Takođe i ribogojilišta imaju dobre mogućnosti za proizvodnju mlađi koja bi se koristila u poribljavanju. Naravno proces poribljavanja treba biti ispraćen adekvatnim programima. Može se reći da vodni kapaciteti daju mogućnost za razvoj akvakulture i značajnijeg povećanja proizvodnje ribe.</p> <p>Osim izrade i implementacije strategija za razvoj akvakulture i poribljavanja ekonomski važnih vrsta mjera predviđa i organizovanje međusektorskih radionica i okruglih stolova u cilju pripreme strategija. Institucije nadležne za implementaciju strategija su ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo. Strategije za razvoj akvakulture na području RS-a i FBiH nisu donesene, te se može zaključiti da ova mjera nije implementirana. Međutim doneseni su programi poribljavanja kao sastavni dio ribolovnih planova koje donose udruženja sportskih ribolovaca kao korisnici voda.</p>				
Karakter mjere	Političko/strateška				
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>6</td> </tr> </table>	Nacionalni	6	Aichi	6
Nacionalni	6				
Aichi	6				
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td> <td>Nepoznato</td> </tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td> <td>Efikasnost ove mjere nije poznata jer ista nije implementirana.</td> </tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efikasnost ove mjere nije poznata jer ista nije implementirana.
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato				
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efikasnost ove mjere nije poznata jer ista nije implementirana.				

	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Procjena efikasnosti mjere izvršena je na osnovu dostupnih podataka ove vrste. Podaci su sadržani web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija i organizacija.
	Reference	<p>Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p> <p>Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje VI, 2016</p> <p>SRD Banjaluka, SRSRS,</p> <p>http://www.banjaluka-tourism.com/index.php/sr/smjestaj/hosteli/item/2339-poribljavanje-vrbasa-mladicom</p> <p>Javno preduzeće Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. – Sarajevo. Gođišnji izvještaj zaštite okoliša/okoline za 2017. godinu</p> <p>Zaštita i očuvanje neretvanskog zubatka, pastrmke i glavatice u kontroliranim uslovima do poribljavanja u rijeku Neretvu i pritoke</p> <p>Odluka o izboru najpovoljnijeg ponuđača</p> <p>Poribljavanje ribolovnih voda na kojima su izgrađene hidroelektrane HE Mostar, HE Peć Mlini, HE Mostarsko blato, SP CHE Čapljina</p>
	Druge relevantne informacije	/
	Reference	/
	Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kao nedostaci provođenju mjere mogu se istaći kasno usvajanje NBSAP-a BiH te nedostatak pravne osnove za usvajanje navedenih strategija za razvoj akvakulture kao što postoji za izradu ribarskih osnova.
	Reference	NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 7

Naziv mjere	Donošenje/usvajanje zakona o šumarstvu FBiH					
		Šume i šumska zemljišta su od posebnog interesa za BiH. S obzirom na to da šume predstavljaju dobrobit društva, kao i važan ekosistem i idealno stanište za brojni živi svijet, ovom mjerom je bilo predviđeno da se usvoji zakon o šumarstvu u FBiH jer bi isti omogućio preduvjete za očuvanje i zaštitu šuma, jačanje njihove ekološke funkcije, osiguranje planiranja u šumarstvu i upravljanja šumama, jačanje ekonomskih funkcija, financiranje obnove i unapređenje stanja šuma na teritoriji FBiH.				
Opis mjere	<p>Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ) je izradilo Prednacrt zakona o šumama i dostavilo isti na razmatranje Vladi FBiH u novembru 2011. godine. Nakon dostavljanja Prednacrta, FMPVŠ je od 2012. do 2015. godine u više navrata urgiralo kod Vlade FBiH da se isti uzme u razmatranje. U septembru 2015. godine je Vlada FBiH donijela Zaključak na osnovu kojeg je formirana radna grupa za pružanje stručne pomoći FMPVŠ u izradi Nacrta zakona o šumama. Nakon izrade novog Prednacrta i održavanja javne rasprave, FMPVŠ je uputilo novi Prednacrt zakona o šumama Vladi FBiH koja je isti usvojila 27. maja 2016. godine i proslijedila ga u formi Nacrt u parlamentarnu proceduru. Nacrt zakona je još uvijek u parlamentarnoj proceduri.</p> <p>U međuvremenu je devet kantona donijelo svoje propise za oblast šumarstva. Donošenjem kantonalnih propisa FBiH se uskraćuju nadležnosti propisane Ustavom FBiH. Na različite načine je uređeno upravljanje i gospodarenje šumama, pitanje vlasništva, kao i izdvajanje finansijskih sredstava za korištenje, zaštitu i unapređenje šuma, što je u suprotnosti sa ustavnim odredbama.</p>					
Karakter mjere	Zakonska					
Korespon-dirajući cilj	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 15%;">Nacionalni</td> <td style="width: 15%;">7</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>7</td> </tr> </table>		Nacionalni	7	Aichi	7
Nacionalni	7					
Aichi	7					

Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera se pokazala neefikasnom
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Mjera se smatra neefikasnom zato što Zakon o šumama u FBiH nije još usvojen a isti je već 3 godine u parlamentarnoj proceduri.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za procjenu efektivnosti ove mjere predstavlja prikupljanje i istraživanje podataka na različitim web stranicama nadležnih i specijaliziranih institucija.
	Reference	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		U ovom konkretnom slučaju prepreke u implementaciji ove mjere su pretežno političke prirode.
Reference		/
Naziv mjere		Osigurati novčana sredstva i angažirati akreditirane firme za certifikaciju
Opis mjere	U momentu izrade NBSAP-a BiH izvori finansiranja za certificiranje šuma u najvećem broju bili su samo šumskoprivredna preduzeća, nadležna kantonalna ministarstva, te druge međunarodne organizacije (npr. Svjetska banka, IKEA). Tokom procedure certifikacije, šumskoprivredna preduzeća angažiraju firme akreditirane za certifikaciju odabirom najpovoljnije ponude putem međunarodnog konkursa. Osim 60.000-70.000 KM za certificiranje, treba izdvijiti oko 20.000 KM za radionicu o procesu i metodologiji certifikacije te za radionicu o identifikaciji i mapiranju šuma visokih zaštitnih vrijednosti (HCVF) za zaposlenike preduzeća. Za vrijeme procesa certificiranja također je potrebno 10.000 KM za HCVF radionicu za ostale učesnike koji trebaju izraziti svoje mišljenje i interes o kasnijem upravljanju šumama visoke zaštitne vrijednosti.	
	Šumskoprivredna društva su do sada uspjela da osiguraju finansijska sredstva kako bi prošli kroz proceduru certificiranja. Osim svojih sredstava, šumskoprivredna društva su koristila i sredstva koja su im plasirana implementacijom projekata koji imaju za cilj certifikaciju šuma u BiH. Na primjer IKEA (tvornica skandinavskog modernog namještaja i pokućstva) i WWF Adria su 2012. započeli projekt certifikacije šuma u Tuzlanskom kantonu kojima upravljaju Šume Tuzlanskog kantona Kladanj d.o.o. Navedeni projekt certifikacije je ustvari jedna od komponenti projekta „Promoviranje održivog gospodarenja šumama kao podrška održivom razvoju u BiH“ (eng. <i>Promote responsible forest management to support sustainable development BiH</i>) koji upravo implementira WWF Adria. Također se uz potporu GEF projekta „Održivo upravljanje šumama i upravljanje krajolikom (SFLMP)“ koji je implementiran od strane Međunarodne Banke za obnovu i razvoj (IBRD) obavljalo certificiranje ili obnova certifikata za gospodarenje šuma u četiri kantona (BPK, USK, TK i K10). Do sada u BiH je certificirano oko 75% šuma.	
Karakter mjere		Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	7
	Aichi	7
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera se pokazala djelimično efikasnom
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Mjera se smatra djelimično efikasnom jer je certificirano tek oko 75% šuma u BiH.

	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za ovu mjeru je istraživanje web portala nadležnih institucija.
	Reference	<p>http://sumerepubikesrske.org/index.php/fsc-c-r-if</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/odrzivo-upravljanje-sumama-i-krajolikom/</p> <p>http://www.wwfadria.org/projekti/sume/promoviranje_odrivog_gospodarenja_umama_kao_podrka_odrivom_razvoju_u_bosni_i_hercegovini/</p> <p>https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/fsc-certificiranje</p>
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Poteškoće za potpunu realizaciju ove mjeru se nalaze u nedostatku sedrestava za sprovođenje procedura certificiranja šuma i nedovoljno obučenim i certificiranim osobama i institucijama koje su nadležne za certifikaciju. Osim navedenog, značajan problem u šumarstvu FBiH predstavlja kontaminiranost šuma i šumskog zemljišta minama. Među ovim šumama značajan udio čine i ekonomski visoko vrijedne šume koje su za duži vremenski period bez gospodarenja.
Reference		/
Naziv mjeru	Osigurati kontrolu tokom procesa implementacije certificiranja	
Opis mjeru	Akreditirana firma za certifikaciju će provesti proces certificiranja u tri stepena: 1) preprocjena (<i>pre-audit</i>), 2) glavna procjena (<i>main audit</i>), i 3) dodjeljivanje certifikata. Preprocjena uključuje dolazak procjenitelja, koji ocjenjuju svaki segment preduzeća i popisuju sve što treba popraviti do glavne procjene. Glavna procjena podrazumijeva da procjenitelj provjerava je li ono što su opisali u preprocjeni napravljeno, a ono što nije navode kao ko-rektivne mjeru koje treba ispuniti do iduće kontrole unutar jedne godine. Posljednji stepen je dodjeljivanje certifikata, tj. administrativni postupak bez izlazaka na teren. Dodatno, samo preduzeće može u vremenu do glavne procjene organizirati interne sastanke ili sastanke sa savjetnicima koji su iskusni u FSC (engl. <i>Forest Stewardship Council</i>) certifikaciji kako bi što bolje i brže ispunilo zahtjeve preprocjene.	
Karakter mjeru	Regulatorna	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	7
	Aichi	7
	Procjena efektivnosti mjeru	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Kroz istraživanje koje je sprovedeno nije poznato da li su firme koje su radile na certifikaciji šuma u BiH pratile proceduru koja je opisana u mjeri.
Efektivnost mjeru	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama institucija i šumskoprivrednih društava
	Reference	<p>http://sumerepubikesrske.org/index.php/fsc-c-r-if</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/odrzivo-upravljanje-sumama-i-krajolikom/</p> <p>http://www.wwfadria.org/projekti/sume/promoviranje_odrivog_gospodarenja_umama_kao_podrka_odrivom_razvoju_u_bosni_i_hercegovini/</p> <p>https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/fsc-certificiranje</p>
Druge relevantne informacije	/	

Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	U ovom slučaju ne postoje značajne prepreke kako bi se mjera implementirala. Potrebno je da se tokom procedure certifikacije angažuju i procjenitelji koji će ocijeniti cijelu proceduru certifikacije i predložiti korektivne mjere. Finansijska sredstva bi jedino mogla predstavljati barijeru u implementaciji ove mjere unutar svakog šumskoprivrednog društva.								
Reference	/								
Naziv mjere	Razviti planove dinamike certificiranja šuma								
Opis mjere	Šumskoprivredno predučeće kreće u certifikaciju nakon što osigura finansijska sredstva definirana mjerom 7.2 (Osigurati novčana sredstva i angažirati akreditirane firme za certifikaciju). Dinamika certificiranja zavisi od kapaciteta zaposlenika da provjere svaki od devet principa FSC certifikata te da ih usklade s FSC kriterijima. Što je više neusklađenosti, potreban je duži vremenski period za usklađivanje. Proces uglavnom traje oko jedne do dvije godine. Po akcionom planu provedbe certifikacije koji se pravi na samom početku i nadopunjava nakon preprocjene može se zaključiti koliko će trebati vremena za dobijanje certifikata.								
Karakter mjere	Regulatorna								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>7</td> </tr> </table>	Nacionalni	7	Aichi	7				
Nacionalni	7								
Aichi	7								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td> <td>Poduzeta mjera se pokazala djelimično efikasnom</td> </tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td> <td>Mjera se smatra djelimično efikasnom jer je certificirano tek oko 75% šuma u BiH. Šumskoprivredna društva u svoje godišnje planove i programe rada predviđaju i dinamiku certificiranja šuma.</td> </tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td> <td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama institucija i šumskoprivrednih društava</td> </tr> <tr> <td>Reference</td> <td> http://sumerepublike.rspske.org/index.php/fsc-c-r-if https://fmppvs.gov.ba/odrzivo-upravljanje-sumama-i-krajolikom/ http://www.wwfadria.org/projekti/sume/promoviranje_odrivog_gospodarenja_umama_kao_podrka_одривом_развоју_у_босни_и_херцеговини/ https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/fsc-certificiranje </td> </tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera se pokazala djelimično efikasnom	Obrazloženje procjene efektivnosti	Mjera se smatra djelimično efikasnom jer je certificirano tek oko 75% šuma u BiH. Šumskoprivredna društva u svoje godišnje planove i programe rada predviđaju i dinamiku certificiranja šuma.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama institucija i šumskoprivrednih društava	Reference	http://sumerepublike.rspske.org/index.php/fsc-c-r-if https://fmppvs.gov.ba/odrzivo-upravljanje-sumama-i-krajolikom/ http://www.wwfadria.org/projekti/sume/promoviranje_odrivog_gospodarenja_umama_kao_podrka_одривом_развоју_у_босни_и_херцеговини/ https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/fsc-certificiranje
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera se pokazala djelimično efikasnom								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Mjera se smatra djelimično efikasnom jer je certificirano tek oko 75% šuma u BiH. Šumskoprivredna društva u svoje godišnje planove i programe rada predviđaju i dinamiku certificiranja šuma.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama institucija i šumskoprivrednih društava								
Reference	http://sumerepublike.rspske.org/index.php/fsc-c-r-if https://fmppvs.gov.ba/odrzivo-upravljanje-sumama-i-krajolikom/ http://www.wwfadria.org/projekti/sume/promoviranje_odrivog_gospodarenja_umama_kao_podrka_одривом_развоју_у_босни_и_херцеговини/ https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/fsc-certificiranje								
Druge relevantne informacije	/								
Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Poteškoće za potpunu realizaciju ove mjere se nalaze u nedostatku sredstava za sprovođenje procedura certificiranja šuma i nedovoljno obučenim i certificiranim osobama i institucijama koje su nadležne za certifikaciju.								
Reference	/								

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 8

Naziv mjere	Usvojiti zakon o organskoj proizvodnji hrane u FBiH
Opis mjere	U fazi izrade NBSAP-a BiH Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji nije bio usvojen te se na osnovu analize ovog sektora procijenilo da je neophodno da se u FBiH urede i pravno regulišu metode koje spadaju pod poljoprivrednu organsku proizvodnju. U septembru 2016. usvojen je Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji („Službene novine Federacije BiH“, br. 72/16) a isti se primjenjuje od 30. septembra 2017. godine. Odredbama

utvrđenim članom 54. Zakona ostavljen je prijelazni period u trajanju od jedne godine dana od dana stupanja na snagu Zakona, koji je procijenjen kao potreban za izradu i usvajanje podzakonskih propisa i uspostavu institucionalnih i administrativnih kapaciteta za primjenu Zakona.

Zakonom se propisuju ciljevi i načela organske proizvodnje, proizvodna pravila za organsku poljoprivrednu proizvodnju, označavanje organskih proizvoda, sistem kontrole u organskoj proizvodnji, registar subjekata u organskoj proizvodnji, upravni i inspekcijski nadzor, uvoz, izvoz i stavljanje na tržište organskih proizvoda, prekršaji i druga pitanja od značaja za organsku proizvodnju.

Na osnovu analize izvještaja Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodo-privrede i šumarstva, 2017. godine Ministarstvo je izradilo prijedlog Pravilnika za organsku biljnu i stočarsku proizvodnju koji je donesen 2018. godine i objavljen u Službenim novinama Federacije BiH br. 14/18.

Ovim se Pravilnikom propisuju minimalni zahtjevi za organsku biljnu proizvodnju koji obuhvaćaju postupke i određene norme uzgoja bilja, uslove prijelaznog perioda, paralelnu proizvodnju, održavanje plodnosti, plodored, liste odobrenih đubriva, liste sredstava za zaštitu bilja i sredstava za poboljšanje tla; minimalne zahtjeve za organsku stočarsku proizvodnju za uzgoj životinja, uslove prijelaznog perioda, način držanja životinja, ishranu, njegu i liječenje životinja; i uslovi za prilagođavanje proizvodnih pravila za biljnu i stočarsku proizvodnju u izuzetnim slučajevima. Donošenje ovog Pravilnika je u cilju omogućavanja izvršavanja Zakona o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji u odnosu na organsku biljnu i stočarsku proizvodnju i nastavak usklajivanja zakonodavstva za oblast poljoprivredne organske proizvodnje u FBiH sa zakonodavstvom EU, preuzimanjem odredbi utvrđenih za oblast organske biljne i stočarske proizvodnje iz Uredba Komisije (EZ) br. 889/2008 o detaljnim pravilima za provođenje Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda s obzirom na organsku proizvodnju, označavanje i kontrolu (SL L 250, 18.9.2008.) kako je posljednji put izmijenjena Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2017/838.

Kada su u pitanju ostali pozadkonski akti, prema planu rada Ministarstva za 2019. godinu predviđeno je da se u 2019. godini radi na njihovoj izradi i usvajanju.

Karakter mjere	Zakonska	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	8
	Aichi	7
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera se pokazala efikasnom
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Doneseni Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji („Službene novine Federacije BiH“, br. 72/16) omogućuje primjenu metoda poljoprivredne organske proizvodnje, provedbu poticaja kroz proračunske politike nadležnih institucija u FBiH, označavanje organskih proizvoda.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je analiza pravnog okvira koji se odnosi na poljoprivrednu organsku proizvodnju u FBiH, te godišnjih izvještaja i planova rada Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodooprivrede i šumarstva.
	Reference	<p>https://fmpvs.gov.ba/wp-content/uploads/2017/Poljoprivreda%20legislative/Poljoprivreda-zakoni/Zakon-polj7216.pdf</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/wp-content/uploads/2017/Poljoprivreda%20legislative/Poljoprivreda-pravilnici/prav-org-14-18.pdf</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/wp-content/uploads/2017/Planovi-izvjestaji/plan-rada-2019-2.pdf</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/wp-content/uploads/2017/Planovi-izvjestaji/godisnji-izvj2018.pdf</p>

Druge relevantne informacije	/						
Reference	/						
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Budući da je mjeru implementirana nisu evidentirane prepreke. Među nedostacima može se spomenuti nedonošenje svih podzakonskih akata koji su predviđeni Zakonom organske poljoprivredne proizvodnje u FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 72/16)						
Reference	/						
Naziv mjere	Analizirati trenutno stanje i tržište u oblasti organske i integralne proizvodnje						
Opis mjere	Kako organska proizvodnja sve više dobija na značaju, ovom mjerom se planira niz aktivnosti. Prije svega je potrebno putem relevantnih državnih institucija (npr. statistika) doći do pokazatelja o količinama i vrstama proizvedenih roba te broju certificiranih gazdinstava koja se bave organskom proizvodnjom. Ovom mjerom je predviđeno da se ove aktivnosti obave u okviru Studije analize trenutnog stanja organske i integralne proizvodnje u BiH, koju treba izraditi stručni tim nominiran od nadležnih ministarstava za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo na entitetskom nivou i nivou BD-a. Anketnim listićima, telefonskim pozivima i e-mailom potrebno je provesti proces anketiranja pojedinaca, institucija, pravnih subjekata i dr. uz unaprijed definirana pitanja. Nakon obavljenog anketiranja stručni tim statistički obrađuje cijeli uzorak i na osnovu rezultata donosi zaključke. Za ove aktivnosti potreban je vremenski period oko jedne godine. Ova mjeru do sada nije implementirana.						
Karakter mjere	Političko/strateška						
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td> <td>8</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>7</td> </tr> </table>	Nacionalni	8	Aichi	7		
Nacionalni	8						
Aichi	7						
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato						
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td> <td>Efektivnost ove mjeru nije poznata zato što aktivnosti koje su istom predviđene nisu implementirane.</td> </tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td> <td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni od strane eksperta.</td> </tr> <tr> <td>Reference</td> <td>Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</td> </tr> </table>	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjeru nije poznata zato što aktivnosti koje su istom predviđene nisu implementirane.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni od strane eksperta.	Reference	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjeru nije poznata zato što aktivnosti koje su istom predviđene nisu implementirane.						
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni od strane eksperta.						
Reference	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS						
Druge relevantne informacije	/						
Reference	/						
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Implementacija ove mjeru je NBSAP-om BiH bila predviđena 2016. godinu, međutim NBSAP BiH je usvojen u maju 2017. godine što je dovelo do kašnjenja u implementaciji svih mjeru, tako i ove. Kako bi se implementirale ove mjeru potrebno je obezbijediti finansijska sredstva i uspostaviti tim koji će raditi na analizi i aktivnostima koje su mjerom predvidene.						
Reference	/						
Naziv mjere	Odabratи potencijalne agencije za certificiranje organske i integralne proizvodnje						
Opis mjere	Nadležnost za Akreditaciju kontrolnih odnosno certifikacionih tijela vrši Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine (BATA) koji je samostalna upravna i neprofitna institucija koja vrši akreditiranje tijela za ocjenjivanje usklađenosti u BiH. BATA je uspostavljena Zakonom o osnivanju Instituta za akreditiranje BiH („Službeni glasnik BiH”, br. 10/02), a na osnovu Zakona o akreditiranju BiH („Službeni glasnik BiH”, br. 19/01).						

Na teritoriji BiH djeluje više certifikacijskih tijela koji obavljaju poslove kontrole i certifikacije organske proizvodnje. Registrovana tijela sa sjedištem firme u BiH koje rade certifikaciju organske proizvodnje su:

- Organska Kontrola, sa sjedištem u Sarajevu je akreditovana od strane Evropske komisije za certificiranje organskih proizvoda u trećim zemljama, namijenjenih za prodaju na tržišta zemalja članica EU. To je jedino ovlašteno certifikacijsko tijelo od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije,
- BeHaBIOCert, sa sjedištem u Sarajevu radi nadzor, a certifikaciju izdaje preko AgriBIOCerta iz Hrvatske,
- DQS BIH sa sjedištem u Sarajevu radi nadzor, a certifikaciju preko DQS Frankfurt firme.

Pored ovih certifikacijskih tijela evidentirane su i djelatnosti inostranih tijela koje duži niz godina rade certifikaciju organskih proizvoda na području BiH, a nisu registrovana i nemaju sjedište u BiH, kao što su:

- “Agreco R.F. Göderz GmbH”, iz Njemačke,
- “Bio.inspecta AG”, iz Švajcarske,
- “Ecocert SA”, iz Francuske,
- “IMOSwiss AG”, iz Švajcarske,
- “LACON GmbH”, iz Njemačke,
- “ORSER”, iz Turske,
- “Organic Control System”, iz Srbije.

To je takođe još jedan od razloga što se nema uvid u cijelokupan sektor organske proizvodnje u BiH. Izradom i donošenjem cijelokupnih propisa za ovaj sektor uspostaviće se i sistem koji će urediti sektor organske proizvodnje, odnosno rad samo onih certifikacijskih tijela koja imaju ovlaštenja entitetskih ministarstava. Zato je bitno da se u skladu sa budućim propisima osiguraju i uspostave jasne šeme kontrole organske proizvodnje od strane nadležnih organa u cilju efikasne kontrole proizvođača, certifikacionih tijela i prometa domaćih i uvezenih organskih proizvoda.

Karakter mjere	Regulatorna				
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>8</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>7</td></tr> </table>	Nacionalni	8	Aichi	7
Nacionalni	8				
Aichi	7				
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna				
Obrazloženje procjene efektivnosti	Poduzeta mjera je djelimično efikasna iz razloga što u BiH djeluje mali broj ovlaštenih kuća za certifikaciju organskih proizvoda.				
Efektivnost mjere	<p>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</p> <p>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni od strane eksperta.</p> <p>Reference</p> <p>Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD BiH http://www.dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_strategija/Upitnik/odgovoriupitnik/Archive.aspx?pageIndex=1&langTag=bs-BA http://www.mvteo.gov.ba/attachments/bs_Home/Ostale_stranice/POLJOPRIVREDA,_PREHRANA,_ŠUMARSTVO_I_RURALNI_RAZVOJ/Podzakonski_akti_poljoprivreda/Odluku_o_harmoniziranim_registrovima__poljoprivrednih_gazdinstava_BiH_B_S_H_ENG.pdf</p>				
Druge relevantne informacije	/				

Reference	/												
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	U budžetima nije predviđeno dovoljno finansijskih sredstava za certificiranje organske proizvodnje, dok za integralnu proizvodnju nema dostupnih relevantnih podataka. Dodatno potrebno je uspostaviti dodatna certifikacijska tijela koja imaju ovlaštenja entitetskih ministarstava.												
Reference	/												
Naziv mjere	Kontinuirano povećavati poticaje i subvencije za organsku i integralnu proizvodnju, te za <i>in situ on farm</i> uzgoj autohtonih vrsta												
Opis mjere	<p>U kontekstu politike poticaja u BiH, kao i slučaju ostalih mjeru podrške, ključna je podrška entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH. Mjere koje se finansiraju iz budžeta entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH, a koje imaju karakter podrške organskoj proizvodnji su uglavnom usmjerene na podršku certifikaciji organske proizvodnje.</p> <p>Kao što je prikazano u tabeli ispod ukupni iznosi potrošeni za podršku organskoj proizvodnji u BiH od 2011. do 2015. godine iznose oko 700.000 BAM, a isti su u kontinuiranom opadanju, te su u 2015. godini se sveli na 59.272 BAM. Isto tako nastavljen je smanjeni trend proračunskih poticajnih srdstava i za period 2016. i 2017. godine koji iznosi oko 70.000 KM, s tim da se ova plaćanja odnose uglavnom na opći certifikat za organsku proizvodnju i certifikaciju meda u Unsko-sanskom kantonu.</p> <p>Tabela 5: Detalji o pruženoj podršci za organsku proizvodnju u BiH, period 2011-2015 u KM</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Podrška organskoj proizvodnji</th> <th>2011</th> <th>2012</th> <th>2013</th> <th>2014</th> <th>2015</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>371.456,90 BAM</td> <td>143.136,08 BAM</td> <td>55.046,92 BAM</td> <td>69.137,66 BAM</td> <td>59.272,00 BAM</td> </tr> </tbody> </table> <p>Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, na osnovu podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu BD</p> <p>U FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva dodjeljuje podsticajna sredstva za certifikaciju proizvoda. Pravilnikom o uslovima i načinu ostvarenja novčanih podrški po modelu ruralnog razvoja propisuju se uslovi podrške za razvoj organske proizvodnje. Ispunjenošć uslova za dodjelu podsticajnih sredstava utvrđuju inspektorji nadležni za poslove poljoprivrede i tom prilikom sačinjavaju zapisnik o izvršenom pregledu organske proizvodnje koji čini osnovu za isplatu podsticajnih sredstava. Visina podrške se ostvaruje u iznosu do 75% od ukupno dokumentovanih troškova certifikacije. Predviđen iznos sredstava za ove namjene isplaćuje se jednom godišnje podnosiocu zahtjeva koji ispunjava tražene uslove. Isplaćena sredstva su također u konstantnom opadanju.</p> <p>U RS-u, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS svake godine donosi Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela, kojim se propisuju mjeru podrške za poljoprivredne proizvođače. Prva mjeru za koju se dodjeljuju podsticajna sredstva je za organsku biljnu proizvodnju i biljnu proizvodnju u periodu konverzije. Druga mjeru za koju se dodjeljuju podsticajna sredstva je certifikacija poljoprivredne organske proizvodnje. Navedenim pravilnikom od 2016. godine propisana su i podsticajna sredstva za organsku stočarsku proizvodnju i period konverzije. I u RS-u isplaćena sredstva su također u konstantnom opadanju.</p> <p>U BD-u BiH, Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu dodjeljuje podsticajna sredstva za certifikaciju organske proizvodnje iz svog budžeta. Poljoprivrednici mogu ostvariti podršku za organsku biljnu proizvodnju, stočarsku organsku proizvodnju. Podsticaji za organsku biljnu proizvodnju obuhvataju sljedeće kategorije: ratarske kulture, sadni materijal (osim jagodastog voća), sadni materijal jagodastog voća i višegodišnje nasade. Kategorija stočarske organske proizvodnje obuhvata sljedeće kategorije: mlijeko</p>	Podrška organskoj proizvodnji	2011	2012	2013	2014	2015		371.456,90 BAM	143.136,08 BAM	55.046,92 BAM	69.137,66 BAM	59.272,00 BAM
Podrška organskoj proizvodnji	2011	2012	2013	2014	2015								
	371.456,90 BAM	143.136,08 BAM	55.046,92 BAM	69.137,66 BAM	59.272,00 BAM								

		(kravljе), telad za tov, tov junadi, tov svinja, tov janjadi, tov pilića, mlječne krave, krave u sistemu krava/tele, ovce, ovnovi, koze i jarčevi, ženke uzgojno valjanih kunića, tov čurića, svinje i pčelinje zajednice. Predviđen iznos sredstava za ove namjene isplaćuje se jednom godišnje podnosiocu zahtjeva koji ispunjava tražene uslove.
Karakter mjere		Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	8
	Aichi	7
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna
	Obrazloženje procjene efektivnosti	S obzirom da propisana mjera u NBSAP-u pokriva period 2016-2020. godine registrirani su određeni pomaci ali nedovoljni. Također je uočen kontinuirani pad sredstava predviđenih izdvajanjem iz proračuna.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni od strane eksperta.
	Reference	Godišnji izvještaj o stanju u poljoprivredi Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS Odjeljenje za poljoprivrednu, šumarstvu i vodoprivredu BD BiH
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Najveća prepreka se nalazi u činjenici što je iz godine u godinu sve manji iznos sredstava koji se odvaja za poljoprivrednu organsku proizvodnju.
Reference		Godišnji izvještaj o stanju u poljoprivredi
Naziv mjere		Izraditi Akcioni plan razvoja organske i integralne poljoprivredne proizvodnje u BiH
Opis mjere		Iako još nije usvojen, izrađen je akcioni plan za unaprjeđenje organske proizvodnje u BiH za period od 2017 do 2021. godine. (Radna verzija) od strane Asocijacija za ruralni razvoj — ARD. Akcioni plan unapređenja organske proizvodnje sadrži 3 opšta cilja, 16 specifičnih ciljeva i 50 aktivnosti, definisanih u konsultaciji sa ključnim akterima organske proizvodnje koristeći „pristup odozdo na gore“. Uz predložene ciljeve i aktivnosti koji oslikavaju realne potrebe postojećih i potencijalnih organskih proizvođača i prerađivača, definisani su i akteri koji bi trebali da budu odgovorni za realizaciju definisanih ciljeva i aktivnosti a sve u svrhu modernizacije i intenziviranja organske proizvodnje u BiH, što bi je učinilo konkurentnijom kako na domaćem tako i na međunarodnom tržištu. Proces izrade akcionog plana je iniciran od organizacija civilnog društva u saradnji sa poljoprivrednim proizvođačima, a u procesu izrade su pored njih bili uključeni i predstavnici privrednih društava i javnih institucija sa lokalnog, entitetskog i BiH nivoa. Prilikom izrade ovog akcionog plana uzete su u obzir prednosti, slabosti, šanse i prepreke sektora organske proizvodnje u BiH kako bi se dobole relevantne informacije. U okviru kampanje „Unaprjeđenje organske proizvodnje u BiH“, dana 27. novembra 2017. godine Asocijacija za ruralni razvoj, u saradnji sa Centrima civilnih inicijativa (CCI) uputila je Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i Vijeću ministara BiH „Inicijativu za uvrštanje Akcionog plana za unaprjeđenje organske proizvodnje za period 2017-2021 u BiH u Program rada Vijeća ministara BiH za 2018. godinu.“ Međutim ovaj Akcioni plan još uvijek nije usvojen.

Karakter mjere		Političko/strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	8
	Aichi	7
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjeru je djelimično efikasna
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Mjera se može smatrati djelomično efikasnom iz razloga što je akcioni plan izrađen međutim isti još uvijek nije usvojen. Usvajanjem plana i njegovom implementacijom moglo bi se ocijeniti da je ova mjeru potpuno efikasna.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Asocijacija za ruralni razvoj i nadležnih ministarstava.
	Reference	<p>http://ardbih.org/aktivnosti/javne-kampanje/unapredjenje-organ-ske-proizvodnje-u-bih/</p> <p>Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS</p>
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Među najvećim preprekama u implementaciji ove mjeru jeste neusvajanje akcionog plana od strane Vijeća ministara BiH.
Reference		NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 9

Naziv mjeru		Uspostaviti sistem prioritizacije izgradnje najvećih i najznačajnijih prečistača
Opis mjeru		Prioritizacijom izgradnje sistema najvećih i najznačajnijih zagađivača, tj. onih koji direktno ugrožavaju vrijedne i osjetljive ekosisteme, doprinosi se zaštiti zdravlja ljudi i okoliša u cjelini. Ovom mjerom je predviđeno da nadležna ministarstva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo s agencijama/javnom ustanovom za vodne slivove nominira stručni tim od 10 članova. Dodatno je bilo predviđeno da navedeni stručni tim organizira 3 sastanka na kojima će se definirati kriteriji prioritizacije, uspostaviti plan rada i odgovornosti za realizaciju ove mjeru. Do sada se ova mjeru nije implementirala. Prioritizacija izgradnje sistema za prečišćavanje otpadnih voda se bazira na raspoloživim finansijskim sredstvima u budžetima jedinica lokalne samouprave i mogućnosti zaduživanja kod međunarodnih finansijskih institucija.
Karakter mjeru		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	9
	Aichi	8
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjeru	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije moguće procijeniti efektivnost ove mjeru zato što ista nije implementirana.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama institucija koje su nadležne u sektoru praćenja stanja voda i drugih relevantnih institucija..

	Reference	Agencija za vodno područje Jadranskog mora Agencija za vodno područje rijeke Save Javna ustanova „Vode Srpske“
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Veliko kašnjenje u implementaciji ove mjere ovisi i dva faktora. Prvi se odnosi na kašnjenje u usvajajuju NBSAP-a BiH. Implementacija ove mjere je bila predviđena za 2016. godinu, međutim NBSAP BiH je usvojen u 2017. godini. Drugi faktor jeste da nije bilo međuinsticunalne koordinacije i institucije nadležne za implementaciju ove mjere nisu pokrenule aktivnosti kako bi se oformio stručni tim koji bi trebao da radi na prioritizaciji izgradnje sistema za prečišćavanje otpadnih voda.
Reference	/	
Naziv mjere	Uspostaviti monitoring kvaliteta otpadnih voda i formirati baze podataka	
Opis mjere	<p>Kontinuirano praćenje vodotoka koji predstavljaju recipijente otpadnih voda iz industrije i komunalnih otpadnih voda predstavlja i zakonsku obavezu s ciljem prevencije i zaštite zdravlja ljudi, a time i cjelokupne biološke raznolikosti. Praćenje kvalitete voda, ekološkog stanja površinskih voda te podzemnih voda trenutno provode agencije za vodne slivove i zavodi za javno zdravstvo. Agencije za vodno područje u FBiH i JU „Vode Srpske“ u RS-u raspolažu sa automatskim stanicama koje mjere određene parametre kvalitete vode. Shodno tome, raspolažu i sa određenim bazama podataka koji se pohranjuju u informacioni sistem voda.</p> <p>Dodatno, kada su u pitanju industrijske aktivnosti koje imaju ili mogu imati negativan utjecaj na životnu sredinu (uključujući ispuštanja u vodu) moraju imati okolišnu/ekološku dozvolu. Okolišna/ekološka dozvola se zasniva na konceptu sprečavanja zagađenja i korišćenja BAT-ova. Okolišna/ekološka dozvola reguliše aktivnosti u okviru industrijskih procesa i ispuštanja zagađujućih materija u životnu sredinu, granične vrijednosti emisija i praćenje i izvještavanje o godišnjoj proizvodnji. Važno je naglasiti da okolišna/ekološka dozvola sadrži i program praćenja / izvještavanja od strane operatera pogona.</p> <p>Operatori pogona i postrojenja (nosioci okolišne/ekološke dozvole) godišnje izvještavaju o emisijama i ispuštanjima u životnu sredinu, uključujući emisije u vode, putem registara ispuštanja i prenosa onečišćivača (engl. Pollutant Release and Transfer Register – PRTR) na nivou FBiH, RS-a i BD-a. PRTR se bazira na informacijama dobivenim od strane ovlaštenih institucija ili operatera pogona. PRTR sadrži baze podataka o ispuštanju zagadivanja, okolišnim dozvolama, aktivnostima okolišne inspekcije i supstancama štetnim za zdravstvo ljudi. Dakle podaci o zagadivanjima iz industrije se mogu naći i unutar PRTR-a.</p>	
Karakter mjere	Regulatorna	
Korespondirajući cilj	Nacionalni	9
	Aichi	8
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je efikasna
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Poduzeta mjera je efikasna iz razloga toga što nadležne Agencije za vode imaju svoj djelokrug djelovanja (po slivovima) uspostavljenu mrežu sa automatskim mernih stanica, ekipiranost sa ljudskim resursima. Također Zavodi za javno zdravstvo sa opremom i ljudskim resursima mogu odgovoriti na pitanja zdravstvenog stanja vode, za ljudsku upotrebu.

Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama institucija koje su nadležne u sektoru praćenja stanja voda i drugih relevantnih institucija.
Reference	Agencija za vodno područje Jadranskog mora Agencija za vodno područje rijeke Save Javna ustanova „Vode Srpske“ Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH JZU Institut za javno zdravstvo Republike Srpske
Druge relevantne informacije	/
Reference	/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Jedan od nedostataka kada je u pitanju uspostava sistema praćenja i slanje podataka u PRTTR sistem se odnosi na operatere koji su dužni da šalju podatke o ispuštanjima u vodu i polutanima. Navedeni operateri ne pošalju uvek podatke te je u tom slučaju potreban jači rad inspekcije i veće kazne za operatere koji ne dostavljaju sve neophodne podatke o polutantima koje ispuštaju u vode.
Reference	NBSAP BiH
Naziv mjere	Analizirati vrste i količine pesticida i fertilizatora koji se koriste
Opis mjere	<p>Danas nije poznato koje se količine i vrste pesticida i fertilizatora koriste za poljoprivrednu proizvodnju u BiH, te je ovom mjerom planirano niz aktivnosti. Prije svega je potrebno putem relevantnih državnih institucija (npr. statistika, zavoda za poljoprivredu, carinske službe) doći do pokazatelja o količinama i vrstama uvezenih preparata, kao i podataka o domaćoj proizvodnji. Na osnovu prikupljenih podataka, mjeru je predviđala i izradu studije u kojoj će se detaljno analizirati vrste i količine pesticida i fertilizatora koji se koriste u BiH. Međutim navedena studija nije do sada urađena te se u okviru ovog Izvještaja napravila jedna kraća analiza na osnovu dostupnih podataka. Širok je spektar korištenja pesticida i fertilizatora posebno u poljoprivredi. Od podataka o Trgovinskoj razmjeni BiH (uvozu) raspolaze se sa količinama od azotnih, fosfatnih mineralnih ili hemijskih gnojiva i mineralnih ili hemijskih gnojiva koja sadrže dva ili tri elementa (N, P i K). Međutim, ne postoje podaci o količinama koje su u upotrebi.</p> <p>Kada je u pitanju uvoz razmatrani period je od 2014. do 2018. godine. Općenito se može zaključiti da je od 2014. bio značajan rast uvoza za sve vrste gnojiva do 2016. godine, a poslije je uslijedio pad količina uvoza navedenih gnojiva. Stanje uvoza u kg za 2018. godine je bilo kako slijedi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • azotna gnojiva- 53.582.297,78 kg, • fosfatna – 5.000 kg i • mineralna ili hemijska sa tri elementa 49.968.347,43 kg. <p>Prema statističkim pokazateljima o uvezenim i izvezenim količinama pesticida u BiH za 2017. i 2018. godinu stanje je sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> • u 2018. godini insekticida je uvezeno 566.060,52 kg u a izvezeno je 28.016,28 kg; • u 2017. godini fungicida je uvezeno 549.824,96 kg a izvezeno je 26.535,45 kg; • u 2018. godini herbicida i dr. je uvezeno 11.352.139,59 kg a izvezeno je 18.670,18 kg; • u 2018. godini dezifikacija je uvezeno 740.248,10kg a izvezeno je 1.114,00 kg; • u 2018. godini DDT uvezeno 483,00 kg; • u 2017. godini rodenticida je uvezeno 152.464,15 kg a izvezeno je 2.661,69 kg; • u 2018. godini ostalih pesticida je uvezeno 294.127,29 kg a izvezeno je 5.477,71 kg.

		Iz navedenog može se zaključiti da pojedine vrste pesticida se višestruko više uvoze u odnosu na izvoz. Registriran je pad uvoza rodenticida u 2018. u odnosu na 2017. godinu. DDT i ostalo registriran je samo uvoz bez izvoza. Agencija za sigurnost hrane prema zakonskim dokumentima provodi provjere o maksimalnim nivoima ostataka pesticida u i na hrani i hrani za životinje biljnog i životinjskog porijekla.
Karakter mjere		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	9
	Aichi	8
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Vrijeme izvršenja ove mjere je isteklo i prije usvajanja NBSAP-a BiH od strane Vijeća Ministara BiH, tako da mjera nije izvršena u roku. Iz navedenog razloga nije moguće ocijeniti efikasnost mjere, jer su se do sada manji koraci na njenoj implementaciji poduzeli.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama Agencije za statistiku BiH i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni od strane eksperta.
	Reference	Agencija za statistiku BiH http://www.fsa.gov.ba/fsa/images/pravni-propisi/bs-Pravilnik_o_maksimalnim_nivoima_ostataka_pesticida_u_i_na_hrani_i_hrani_za_%C5%BEivotinje_biljnog_i_%C5%BEivotinjskog_porijekla_89-12.pdf
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Među najvećim preprekama u implementaciji ove mjere jeste nepostojanje jedne baze podataka o korištenim fertilizatorima i pesticidima, te nepostojanje obaveze za korisnike fertilizatora i pesticida da šalju relevantnim institucijama podatke o upotrijebljenim fertilizatorima i pesticidima u jednoj godini. Potrebno je zakonski obvezati korisnike fertilizatora i pesticida da svake godine šalju podatke o količinama koje se realno koriste i uspostaviti bazu podataka u kojoj će navedene količine biti pohranjene. Dostupna baza podataka bi se onda mogla koristiti za analize vrste i količine pesticida i fertilizatora koji se koriste.
Reference		Agencija za statistiku BiH Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
Naziv mjere		Uspostava sistema monitoringa pestici da, fertilizatora i plodnosti tla
Opis mjere		Za uspješnu realizaciju ove mjere, potrebno je da oformljeni stručni tim iz mjere 16.1. (Uspostaviti saradnju i sinergiju među relevantnim institucijama) održi 3 sastanka na kojim će se utvrditi koji parametri se prate i na kojim lokacijama se vrši monitoring, te donijeti plan aktivnosti koji će definirati regionalnu (senzitivna mjestra) pokrivenost države mrežom lokacija za monitoring tla. Uz navedene aktivnosti, stručni tim će formirati baze podataka koje će biti dostupne na internetskoj stranici entitetskih ministarstava za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo. Aktivnosti predviđene na implementaciji ove mjere nisu implementirane.
Karakter mjere		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	9
	Aichi	8

Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije bilo moguće procijeniti efikasnost ove mjere iz razloga što ova mjera nije implementirana.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web stranicama relevantnih institucija i konsultacije sa predstavnicima institucija.
	Reference	Poljoprivredni institut RS Federalni zavod za agropedologiju
Druge relevantne informacije	/	
Reference	/	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Implementacija ove mjere bila je predviđena za 2018. godinu, međutim zbog određenih kašnjenja NBSAP BiH je usvojen tek u maju 2017. godine što je dovelo do kašnjenja u implementaciji svih mjer. Dodatno problem za uspostavu monitoringa koji je predviđen ovom mjerom predstavljaju finansijska sredstva koja su potrebna kako bi se sistem monitoringa mogao uspostaviti. Osim toga stručni tim koji bi trebao da pokrene aktivnosti na implementaciji ove mjere unutar Vijeća ministara BiH nije oformljen.
Reference		Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 10

Naziv mjere	Identifikacija vrsta i populacija invazivnih životinja, biljaka i gljiva, te formiranje baze podataka
Opis mjere	Za uspješnu realizaciju postavljenog nacionalnog cilja 10 i ove mjeru potrebno je da stručni tim, imenovan od nadležnih ministarstava za zaštitu okoliša/životne sredine, identificira vrste i populacije invazivnih vrsta životinja, biljaka i gljiva u BiH, te intenzitet i puteve širenja ovih vrsta. Na osnovu rezultata, stručni tim bi trebao formirati baze podataka o invazivnim vrstama koje bi bile dostupne na internetskim stranicama entitetskih ministarstava za zaštitu okoliša/životne sredine. Uspješna realizacija ove mjeru podrazumijeva literarna i terenska istraživanja s ciljem prepoznavanja i determinacije invazivnih vrsta biljaka i gljiva, te adekvatnu analitičko-statističku obradu podataka o invazivnim vrstama, stanju njihovih populacija, brojnosti, arealu itd., uz odgovarajuće statističke i softverske programe za formiranje baze podataka. Aktivnosti za realizaciju ove mjeru ogledaju se u primjeni standardnih metoda istraživanja s ciljem dobijanja adekvatnih podataka, koji pored identifikacije prisutnosti invazivnih vrsta podrazumijevaju i procjenu stanja populacije, areal rasprostranjenosti itd. Ova mjeru podrazumijeva i korištenje adekvatnih računarskih programa, baza podataka, mapiranja itd. Važno je naglasiti da je ova mjeru djelimično implementirana. Navedene aktivnosti koje su unutar mjeru predložene dosad nisu u potpunosti implementirane, a naročito nisu uspostavljene baze podataka populacija invazivnih životinja, biljaka i gljiva koje su mjerom predviđene. Djelimična implementacija mjeru može se posmatrati kroz činjenicu da su doneseni određeni akti na entitetskim nivoima i na nivoima jedinica lokalne samouprave koji propisuju mjeru suzbijanja nekih od invazivnih vrsta. Također, u Kantonalnom planu zaštite okoliša Kantona Sarajevo (KS) navodi se podatak da je za ambroziju izrađen digitalni katastar staništa u kantonu i prema podacima iz katastra, ukupno je na teritoriji KS-a registrirano 105 tačaka s ambrozijom. Invazivne vrste predmet su i nekih projektnih aktivnosti čija je realizacija u toku, a isto tako u radovima istraživača mogu se naći podaci o određenim invazivnim vrstama, kao i njihovom arealu.

		<p>Od posebnog značaja je i realizacija projektnih aktivnosti koje se provode u okviru projekta „Inventarizacija i geografska interpretacija invazivnih vrsta u FBiH, koji sprovode Federalno ministarstvo zaštite okoliša i Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu. Cilj navedenog projekta jeste izrada liste invazivnih vrsta i formiranje prateće baze podataka, koji će biti ostvaren kroz sveobuhvatni pregled postojeće literature, terenska istraživanja i geografsku interpretaciju oblasti prostorne distribucije invazivnih vrsta. Baza podataka s listom invazivnih vrsta će predstavljati osnovu za izradu podzakonskih akata za zaštitu od stranih invazivnih vrsta i s ciljem očuvanja nativnog autohtonog biodiverziteta vrsta i staništa i zaštite staništa i vrsta, kao i njihovo očuvanje u FBiH.</p> <p>Od posebnog značaja s aspekta identifikacije invazivnih vrsta je i projekat „Očuvanje staništa sliva rijeke Save kroz međunarodno upravljanje invazivnim vrstama (Save TIES)“, koji se implementira od juna 2018. godine do maja 2021. godine u sklopu Programa transnacionalne saradnje Dunav. Cilj ovog projekta je smanjiti fragmentiranost staništa i poboljšati povezanost međunarodnog ekološkog koridora unutar sliva rijeke Save kroz razvoj međusektorskih mjerza za praćenje stanja, kontrolu i uklanjanje invazivnih stranih vrsta u mreži zaštićenih područja sliva rijeke Save. Tokom iduće tri godine projekat će se provoditi na području četiri zemlje kojima protiče rijeka Sava – Slovenije, Hrvatske, BiH i Srbije. Tokom implementacije projekta radit će se na pronalaženju učinkovitih rješenja za trajno uklanjanje i suzbijanje invazivnih stranih vrsta biljaka koje se nekontrolirano šire slivom rijeke Save, imaju negativan utjecaj na druge autohtone vrste ili ih čak u potpunosti istiskuju, smanjuju plodnost tla, zarastaju obradive poljoprivredne površine, uzrokuju velike probleme kod odbrane od poplava i sl. Projekat će se baviti vrstama koje već uzrokuju ozbiljne štete u slivu rijeke Save. Na ukupno 7 unaprijed određenih područja u 4 zemlje, uklanjat će se: japanski dvornik (<i>Fallopia japonica</i>), bagremac ili čivitnjača (<i>Amorpha fruticosa</i>) i pajasen (<i>Ailanthus altissima</i>). Provest će se i istraživanja pomoću kojih ćemo saznati više o ostalim invazivnim stranim vrstama koje predstavljaju prijetnju za biodiverzitet.</p>
	Karakter mjere	Regulatorna Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	10
	Aichi	9
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost mjere objašnjava se činjenicom da postoje pojedinačne aktivnosti i projekti koji za cilj imaju identifikaciju invazivnih vrsta, te akcioni planovi na kantonalm nivou i na nivoima jedinica lokalne samouprave koji se bave sprječavanjem širenja određenih invazivnih vrsta. Također, i u planovima zaštite okoliša nalaze se određeni podaci o invazivnim vrstama.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te istraživanje naučnih radova u određenim bazama.
	Reference	<p>Semir Maslo (2016): Preliminarni popis invazivnih biljnih vrsta u Bosni i Hercegovini. Herbologia, Vol. 16, No. 1, 2016.</p> <p>Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 20/14) http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjescaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisciona-i-turizma</p> <p>Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 66/13)</p>

	Dautbašić M., Mujezinović, O. (2017): Strane i invazivne vrste štetnih insekata u Bosni i Hercegovini. Kantonalni plan zaštite okoliša Tuzlanskog kantona 2015-2020. Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo Nacionalni park Una Kantonalni plan zaštite okoliša Unsko-sanskog kantona 2014-2019. http://czzs.org/ocuvanje-stanista-sliva-rijeke-save-kroz-medunarodno-upravljanje-invazivnim-vrstama-sava-ties/								
Druge relevantne informacije	Mjera je djelimično implementirana.								
Reference	https://www.energetskiportal.rs/inventarizacija-i-geografska-interpreacija-invazivnih-vrsta-u-federaciji-bih/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kao rezultat različitih projektnih aktivnosti koje se bave identifikacijom invazivnih vrsta trebalo bi formirati liste s podacima o rasprostranjenju, načinu širenja i sl.								
Reference	NBSAP BiH Vojniković Sead (2015): Dijeljenolisna rudbekija (<i>Rudbeckia laciniata</i> L.) – Ew invazivne vrste u flori Bosne i Hercegovine. Herbologia, Vol. 15, broj 1, 2015								
Naziv mjere	Priprema strategije za invazivne vrste								
Opis mjere	Identifikacija postojećih invazivnih vrsta i utvrđivanje stanja njihovih populacija predstavljaju osnovu za pripremu strategija, kao i za uspostavljanje sistema praćenja i determinaciju načina i puteva širenja invazivnih vrsta. Mjera predviđa da stručni tim predloži okvir za koordinaciju i sveobuhvatan pristup u kontroli invazivnih vrsta, te definira metode za sprječavanje širenja pojedinih invazivnih vrsta. Metode i načini sprječavanja širenja trebaju biti prilagođeni samoj biologiji i ekologiji vrste, i razlikovat će se u zavisnosti od vrste i mogućnosti upotrebe pojedinih metoda. U skladu s tim, stručni tim treba organizirati konsultativne sastanke s interesnim stranama i, ukoliko bude potrebno, izraditi adekvatne akcione planove za pojedine invazivne vrste. Praćenje i kontrola širenja svedena je na neke invazivne vrste, prvenstveno one koje ispoljavaju djelovanje na zdravlje čovjeka. Osnovni planovi koji se provode u okviru lokalnih zajednica odnose se prvenstveno na košenje i sprječavanje širenja ambrozije. Ova mjera još uvijek nije implementirana.								
Karakter mjere	Političko-strateška								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>10</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>9</td></tr> </table>	Nacionalni	10	Aichi	9				
Nacionalni	10								
Aichi	9								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td><td>Nepoznato</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Efektivnost mjeru nije poznata zato što mjeru još nije implementirana. Međutim, postoje pojedinačne akcije i akcioni planovi koji se provode s ciljem da se zaustavi negativno djelovanje određenih invazivnih vrsta i sprječiti njeni širenje.</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, baza naučnih radova, te relevantnih istraživanja na ovu temu.</td></tr> <tr> <td>Reference</td><td> http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjesaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisarona-i-turizma Odлуka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07) </td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost mjeru nije poznata zato što mjeru još nije implementirana. Međutim, postoje pojedinačne akcije i akcioni planovi koji se provode s ciljem da se zaustavi negativno djelovanje određenih invazivnih vrsta i sprječiti njeni širenje.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, baza naučnih radova, te relevantnih istraživanja na ovu temu.	Reference	http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjesaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisarona-i-turizma Odлуka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07)
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost mjeru nije poznata zato što mjeru još nije implementirana. Međutim, postoje pojedinačne akcije i akcioni planovi koji se provode s ciljem da se zaustavi negativno djelovanje određenih invazivnih vrsta i sprječiti njeni širenje.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, baza naučnih radova, te relevantnih istraživanja na ovu temu.								
Reference	http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjesaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisarona-i-turizma Odлуka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07)								
	Dautbašić M., Mujezinović, O. (2017): Strane i invazivne vrste štetnih insekata u Bosni i Hercegovini. Kantonalni plan zaštite okoliša Tuzlanskog kantona 2015-2020. Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo Nacionalni park Una Kantonalni plan zaštite okoliša Unsko-sanskog kantona 2014-2019. http://czzs.org/ocuvanje-stanista-sliva-rijeke-save-kroz-medunarodno-upravljanje-invazivnim-vrstama-sava-ties/								
Druge relevantne informacije	Mjera je djelimično implementirana.								
Reference	https://www.energetskiportal.rs/inventarizacija-i-geografska-interpreacija-invazivnih-vrsta-u-federaciji-bih/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kao rezultat različitih projektnih aktivnosti koje se bave identifikacijom invazivnih vrsta trebalo bi formirati liste s podacima o rasprostranjenju, načinu širenja i sl.								
Reference	NBSAP BiH Vojniković Sead (2015): Dijeljenolisna rudbekija (<i>Rudbeckia laciniata</i> L.) – Ew invazivne vrste u flori Bosne i Hercegovine. Herbologia, Vol. 15, broj 1, 2015								
Naziv mjere	Priprema strategije za invazivne vrste								
Opis mjere	Identifikacija postojećih invazivnih vrsta i utvrđivanje stanja njihovih populacija predstavljaju osnovu za pripremu strategija, kao i za uspostavljanje sistema praćenja i determinaciju načina i puteva širenja invazivnih vrsta. Mjera predviđa da stručni tim predloži okvir za koordinaciju i sveobuhvatan pristup u kontroli invazivnih vrsta, te definira metode za sprječavanje širenja pojedinih invazivnih vrsta. Metode i načini sprječavanja širenja trebaju biti prilagođeni samoj biologiji i ekologiji vrste, i razlikovat će se u zavisnosti od vrste i mogućnosti upotrebe pojedinih metoda. U skladu s tim, stručni tim treba organizirati konsultativne sastanke s interesnim stranama i, ukoliko bude potrebno, izraditi adekvatne akcione planove za pojedine invazivne vrste. Praćenje i kontrola širenja svedena je na neke invazivne vrste, prvenstveno one koje ispoljavaju djelovanje na zdravlje čovjeka. Osnovni planovi koji se provode u okviru lokalnih zajednica odnose se prvenstveno na košenje i sprječavanje širenja ambrozije. Ova mjeru još uvijek nije implementirana.								
Karakter mjere	Političko-strateška								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>10</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>9</td></tr> </table>	Nacionalni	10	Aichi	9				
Nacionalni	10								
Aichi	9								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td><td>Nepoznato</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Efektivnost mjeru nije poznata zato što mjeru još nije implementirana. Međutim, postoje pojedinačne akcije i akcioni planovi koji se provode s ciljem da se zaustavi negativno djelovanje određenih invazivnih vrsta i sprječiti njeni širenje.</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, baza naučnih radova, te relevantnih istraživanja na ovu temu.</td></tr> <tr> <td>Reference</td><td> http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjesaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisarona-i-turizma Odлука o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07) </td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost mjeru nije poznata zato što mjeru još nije implementirana. Međutim, postoje pojedinačne akcije i akcioni planovi koji se provode s ciljem da se zaustavi negativno djelovanje određenih invazivnih vrsta i sprječiti njeni širenje.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, baza naučnih radova, te relevantnih istraživanja na ovu temu.	Reference	http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjesaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisarona-i-turizma Odлука o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07)
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost mjeru nije poznata zato što mjeru još nije implementirana. Međutim, postoje pojedinačne akcije i akcioni planovi koji se provode s ciljem da se zaustavi negativno djelovanje određenih invazivnih vrsta i sprječiti njeni širenje.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, baza naučnih radova, te relevantnih istraživanja na ovu temu.								
Reference	http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjesaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okolisarona-i-turizma Odлука o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07)								

	NBSAP BiH Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 20/14) Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 66/13) Semir Maslo (2016): Preliminarni popis invazivnih biljnih vrsta u Bosni i Hercegovini. Herbologia, Vol. 16, No. 1, 2016.
Druge relevantne informacije	/
Reference	/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kao prepreke i nedostaci mogu se izdvojiti činjenice da podaci nisu objedinjeni i sistematizirani, te da dosad nisu predviđena finansijska sredstva za implementaciju ove mjere. Dodatno, bilo je predviđeno da se ova mjeru implementira do 2017. godine, međutim, NBSAP BiH je usvojen tek u maju 2017. godine, tako da je došlo do kašnjenja u implementaciji mjeru.
Reference	NBSAP BiH
Naziv mjere	Formiranje sistema praćenja i definiranje metoda kontrole širenja invazivnih vrsta
Opis mjere	Identifikacija postojećih invazivnih vrsta i utvrđivanje stanja njihovih populacija predstavljaju osnovu za pripremu strategija, kao i za uspostavljanje sistema praćenja i determinaciju načina i puteva širenja invazivnih vrsta. Mjera predviđa da stručni tim predloži okvir za koordinaciju i sveobuhvatan pristup u kontroli invazivnih vrsta, te definira metode za sprječavanje širenja pojedinih invazivnih vrsta. Metode i načini sprječavanja širenja trebaju biti prilagođeni samoj biologiji i ekologiji vrste, i razlikovati se u zavisnosti od vrste i mogućnosti upotrebe pojedinih metoda. U skladu s navedenim, predviđeno je da stručni tim organizira konsultativne sastanke s interesnim stranama i, ukoliko bude potrebno, izradi adekvatne akcione planove za pojedine invazivne vrste. Dosad, sve navedene aktivnosti predviđene ovom mjerom nisu još implementirane. Praćenje i kontrola širenja svedena je na neke invazivne vrste, prvenstveno one koje ispoljavaju djelovanje na zdravlje čovjeka. Osnovni planovi koji se provode u okviru lokalnih zajednica odnosne se prvenstveno na košenje i sprječavanje širenja ambrozije. Kao što je u procjeni pretходne mjeru navedeno, u Kantonu Sarajevo formiran je katastar ambrozije koji predstavlja djelimičnu realizaciju navedene mjeru. Isto tako, mogu se navesti i pojedinačni projekti koji imaju za cilj praćenje određenih invazivnih vrsta. U tu svrhu može se navesti i projekat „Monitoring koncentracije peludi alergogenih biljaka na području Hercegovine“, koji je 2012. godine sufinansirao Fond za zaštitu okoliša FBiH, a implementirao ga je Agronomski i prehrambeno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Mostaru.
Karakter mjere	Regulatorna Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni Aichi
Efektivnost mjere	<p>Procjena efektivnosti mјere</p> <p>Poduzeta mјera je djelimično efikasna.</p> <p>Obrazloženje procjene efektivnosti</p> <p>Djelimična efikasnost ove mјere odnosi se prvenstveno na sprječavanje širenja ambrozije, pri čemu u većini lokalnih zajednica postoje akcioni planovi i pri čemu se planski provodi košenje da bi se izbjegli negativni efekti po zdravlje stanovništva.</p> <p>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</p> <p>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</p>

Reference	Kovačević, Z., Šumatić, N., Janjić, V., Mitrić, S., Kelečević B. (2015:) Ambrozija (Ambrosia artemisiifolia L.) u korovskoj vegetaciji Republike Srpske. Acta herbologica, Vol. 24, No. 2, 2015
Druge relevantne informacije	Mjera je djelimično implementirana.
Reference	http://skupstina.ks.gov.ba/intenziviranje-kontrole-subjekata-zaduzenih-za-unistavanje-ambrozije Izvještaj o suzbijanju ambrozije Akcija košenja ambrozije u RS
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Nedostaci za implementaciju mjere predstavljaju činjenicu da je prisutan daleko veći broj invazivnih vrsta, a da se kontrola širenja provodi samo na određenim vrstama.
Reference	NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 11

Naziv mjere	Pripremiti analizu (uključujući mapiranje) planiranih zaštićenih područja i pokrenuti procedure za uspostavu zaštićenih područja planiranim prostornim planovima
Opis mjere	<p>Mapiranje specifične biološke raznolikosti BiH, kao i kartiranje cijele teritorije, dat će kompletну bazu podataka o broju i vrsti kodiranih staništa, te njihovo površini. Za ovu mjeru neophodna je koordinirana akcija na zaštiti prirode i povećanju površine zaštićenih područja.</p> <p>Područja koja je potrebno zaštiti u budućem periodu identificirana su kroz prostorne planove. Prostornim planom FBiH (2008–2028) predviđa se uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja s ukupnim prostornim obuhvatom od oko 4.488 km² površine, što iznosi 18,5% od površine FBiH. Prostorni plan RS-a do 2025. godine postavio je cilj da se pod zaštitu stavi 15 do 20% teritorija ukupne površine RS-a. Među identificiranim potencijalnim zaštićenim područjima u RS-u nalazi se:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6 posebnih rezervata prirode, • 8 nacionalnih parkova, • 187 spomenika prirode, • 41 područja upravljanja staništem, • 18 zaštićenih prirodnih pejzaža, • 42 parkova prirode, • 18 park šuma i • 1 područje oblikovane prirode. <p>U BiH pokrenute su aktivnosti na mapiranju, biološkim istraživanjima i početnim procedurama za uspostavu dodatnih zaštićenih područja kroz projekt „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“, koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/životnu sredinu. U sklopu navedenog projekta radi se na izradi valorizacijskih studija za odabrana područja koja su predložena za zaštitu. Naime, prilikom ovih istraživanja utvrdit će se diverzitet flore i faune, kao i specifičnosti određenih područja, te će biti pripremljena dokumentacija za procedure proglašenja novih zaštićenih područja. Projektom je predviđeno uspostavljanje zaštite za sljedeća područja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Livanjsko polje, 2. Orjen-Bijela Gora, 3. Bjelašnica-Visočica-Treskavica-Kanjon rijeke Rakitnice, 4. Planina Zvijezda,

	<p>5. Pećina izvora Mokrane Miljacke,</p> <p>6. Tišina,</p> <p>7. Botaničko-floristički rezervat Mediteranetum,</p> <p>8. Pećinski sistem Vjetrenica,</p> <p>9. Pećinski sistem Govještice.</p> <p>Kroz implementaciju aktivnosti na navedenom projektu, za svako od područja za koje je predviđeno uspostavljanje zaštite predviđena je izrada detaljnih elaborata za zaštitu predmetnih područja s identifikacijom svih prirodnih vrijednosti u obuhvatu područja, uspostava formalne zaštite i uspostava efikasnog upravljanja u skladu sa zahtjevima domaćeg zakonodavstva i najboljih međunarodnih praksi.</p> <p>Za identificirana područja na teritoriji FBiH u toku su aktivnosti na pripremi dokumenata Stručnih obrazloženja za proglašavanje zaštićenih područja, na temelju kojih će nadležna ministarstva za zaštitu okoliša pripremiti prijedloge Nacrta o proglašenju planiranih zaštićenih područja. Priprema Stručnih obrazloženja za planinu Zvijezdu i područje Vjetrenica-Popovo polje je u završnoj fazi, krajem marta 2019. godine bit će završeno za Botaničko-floristički rezervat Mediteranetum u Neumu i sredinom 2019. godine trebalo bi biti završeno za Livanjsko polje i Bjelašnicu-Visočicu-Treskavicu-Kanjon rijeke Rakitnice. Za Zvijezdu je u 2014. godini urađena Studija izvodljivosti za zaštitu područja planine Zvijezda i trenutno se radi Stručno obrazloženje za proglašenje „Zaštićenog područja planine Zvijezda s održivim korištenjem prirodnih resursa“ na osnovu navedene studije.</p> <p>Kada su u pitanju područja koja se nalaze na teritoriji RS-a, u toku su istraživanja za potrebe izrade studija zaštite za Park prirode Orjen i za Park prirode Kanjon Prače, dok je krajem 2018. godine urađena Studija zaštite za proglašenje zaštićenog staništa Tišina.</p>								
Karakter mjere	Regulatorna Zakonska								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>11</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>11</td></tr> </table>	Nacionalni	11	Aichi	11				
Nacionalni	11								
Aichi	11								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td><td>Poduzeta mjera je djelimično efikasna.</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Kada je u pitanju implementacija ove mjere, može se zaključiti da je ona djelimično efikasna jer se zasad radi na identifikaciji svih prirodnih vrijednosti u obuhvatu područja koja su predložena u gore spomenutom projektu, te će se u narednom periodu raditi na aktivnostima uspostave njihove zaštite.</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Metodologija korištena za procjenu efektivnosti ove mjere predstavlja prikupljanje i istraživanje podataka na različitim web-stranicama nadležnih i specijaliziranih institucija.</td></tr> <tr> <td>Reference</td><td>Federalno ministarstvo okoliša i turizma Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa http://www.vladatk.kim.ba/vlada-tk/dokumenti-tk/prostorni-plan-fbih http://nasprostor.org/dokumenti-2/prostorni-plan-republike-srpske/ NBSAP BiH</td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.	Obrazloženje procjene efektivnosti	Kada je u pitanju implementacija ove mjere, može se zaključiti da je ona djelimično efikasna jer se zasad radi na identifikaciji svih prirodnih vrijednosti u obuhvatu područja koja su predložena u gore spomenutom projektu, te će se u narednom periodu raditi na aktivnostima uspostave njihove zaštite.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za procjenu efektivnosti ove mjere predstavlja prikupljanje i istraživanje podataka na različitim web-stranicama nadležnih i specijaliziranih institucija.	Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa http://www.vladatk.kim.ba/vlada-tk/dokumenti-tk/prostorni-plan-fbih http://nasprostor.org/dokumenti-2/prostorni-plan-republike-srpske/ NBSAP BiH
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Kada je u pitanju implementacija ove mjere, može se zaključiti da je ona djelimično efikasna jer se zasad radi na identifikaciji svih prirodnih vrijednosti u obuhvatu područja koja su predložena u gore spomenutom projektu, te će se u narednom periodu raditi na aktivnostima uspostave njihove zaštite.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za procjenu efektivnosti ove mjere predstavlja prikupljanje i istraživanje podataka na različitim web-stranicama nadležnih i specijaliziranih institucija.								
Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa http://www.vladatk.kim.ba/vlada-tk/dokumenti-tk/prostorni-plan-fbih http://nasprostor.org/dokumenti-2/prostorni-plan-republike-srpske/ NBSAP BiH								
Druge relevantne informacije	/								
Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Među preprekama u implementaciji ove mjere mogu se navesti kašnjenje oko usvajanja NBSAP-a BiH, te neplaniranje dovoljno sredstava u godišnjim budžetima općina, kantona, entiteta za prijedlog, valorizaciju i uspostavu novih zaštićenih područja.								
Reference	NBSAP BiH								

Naziv mjere	Osnivanje ili imenovanje postojećih institucija koje će upravljati zaštićenim područjem								
Opis mjere	<p>Osnivanje javnih poduzeća/ustanova koje će upravljati i održivo gospodovati zaštićenim područjem predstavlja svojevrsnu sigurnost zaštite prirodnih i kulturnih vrijednosti, kao i ekonomsko pokretanje lokalne zajednice. Prema postojećim Zakonima o zaštiti prirode zaštićenim područjem upravlja pravno lice, koje ispunjava stručne, kadrovske i organizacione uslove za obavljanje poslova očuvanja, unapređivanja, promovisanja prirodnih i drugih vrijednosti i održivog korištenja zaštićenog područja. Upravljači se određuju aktom o zaštiti. Organ nadležan za donošenje akta o proglašenju može, za potrebe upravljanja jednim ili više zaštićenih područja, osnovati javno preduzeće ili javnu ustanovu.</p> <p>U RS-u upravljanje zaštićenim područjem, za koje akt o proglašenju donosi Vlada, može se povjeriti jedinici lokalne samouprave na čijem području se nalazi zaštićeno područje, javnom preduzeću, javnoj ustanovi ili drugom pravnom licu koje ispunjava gore navedene uslove. Upravljanje zaštićenim područjem, za koje akt o proglašenju donosi skupština jedinice lokalne samouprave, može se povjeriti jednoj ili više jedinica lokalne samouprave na čijem području se nalazi zaštićeno područje koje ove poslove mogu povjeriti drugom pravnom licu koje ispunjava gore navedene uslove.</p> <p>U FBiH javna preduzeća za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima iz kategorija I. i II. osniva Vlada Federacije BiH, dok javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i drugim zaštićenim prirodnim vrijednostima osnivaju vlade kantona.</p> <p>U Federaciji BiH je 7 upravnika zaštićenih područja. Odlukom o osnivanju Kantonalne javne ustanove za zaštićena prirodna područja („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 31/17) definirano je da Kantonalna javna ustanova upravlja 5 zaštićenih područja. U Republici Srpskoj uspostavljen je 21 upravnik. Napredak u implementaciji ove mjeri ogleda se kroz osnivanje novih zaštićenih područja i njihovih novih upravnika.</p>								
Karakter mjere	Zakonska								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>11</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>11</td></tr> </table>	Nacionalni	11	Aichi	11				
Nacionalni	11								
Aichi	11								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjeri</td><td>Poduzeta mjeri je djelimično efikasna.</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Djelimična efikasnost ove mjeri proizlazi iz razloga što su se u odnosu na period kada je izrađen NBSAP BiH uspostavila nova zaštićena područja kao i novi upravnici, dok za područja koja su u proceduri zaštite upravnici još nisu uspostavljeni.</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Metodologija korištena za ovu mjeru je istraživanje web-portala nadležnih institucija i pretraživanje različitih baza podataka do kojih su na različite načine dolazili stručnjaci.</td></tr> <tr> <td>Reference</td><td>Federalno ministarstvo okoliša i turizma JU Zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Vlada RS</td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjeri	Poduzeta mjeri je djelimično efikasna.	Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost ove mjeri proizlazi iz razloga što su se u odnosu na period kada je izrađen NBSAP BiH uspostavila nova zaštićena područja kao i novi upravnici, dok za područja koja su u proceduri zaštite upravnici još nisu uspostavljeni.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za ovu mjeru je istraživanje web-portala nadležnih institucija i pretraživanje različitih baza podataka do kojih su na različite načine dolazili stručnjaci.	Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma JU Zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Vlada RS
Procjena efektivnosti mjeri	Poduzeta mjeri je djelimično efikasna.								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost ove mjeri proizlazi iz razloga što su se u odnosu na period kada je izrađen NBSAP BiH uspostavila nova zaštićena područja kao i novi upravnici, dok za područja koja su u proceduri zaštite upravnici još nisu uspostavljeni.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija korištena za ovu mjeru je istraživanje web-portala nadležnih institucija i pretraživanje različitih baza podataka do kojih su na različite načine dolazili stručnjaci.								
Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma JU Zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Vlada RS								
Druge relevantne informacije	/								
Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjeri	Prepreku za implementaciju ove mjeri predstavljaju nedovoljna finansijska sredstva na godišnjem nivou koja nadležne institucije izdvajaju do perioda kada zaštićeno područje postane samoodrživo.								
Reference	/								

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 12							
Naziv mjere	Napraviti inventarizaciju ekosistema i tipova staništa BiH						
Opis mjere	<p>Inventarizacija ekosistema i tipova staništa BiH je neophodna jer se dostupni podaci u značajnoj mjeri razlikuju i nisu potpuni. Provodenje ove mjer je potrebno jer konverzija staništa predstavlja jedan od načina narušavanja biološke raznolikosti. Kao prvi korak, mjerom je predviđeno da nadležna ministarstva za zaštitu okoliša imenuju stručni tim koji će implementirati ove mjeru. Potrebno je da stručni tim sistematizira postojeće podatke i objedini ih u jedinstven dokument, te provede i odgovarajuća terenska istraživanja kojim bi se identificirala staništa i ekosistemi, te izvršilo njihovo kartiranje. Metodologija inventarizacije podrazumijeva kartiranje i obilježavanje određenih tipova ekosistema i staništa, te odgovarajuću obradu u GIS-u kako bi se kreirala baza podataka.</p> <p>Inventarizacija ekosistema i tipova staništa BiH kao posebna lista nije urađena, međutim, poduzete su razne aktivnosti putem kojih se radi na inventarizaciji ekosistema u raznim područjima u BiH. Aktivnosti na uspostavi i razvoju informacionog sistema zaštite prirode, odnosno formiranje baza podataka, predstavlja napredak ka inventarizaciji, s obzirom na to da će jedan od narednih modula biti zaštićena područja. Pored toga, prilikom istraživanja za proglašenje zaštićenih područja utvrđuju se i ekosistemi i tipovi staništa. S tim u vezi, takvi podaci mogu se smatrati malim napretkom u implementaciji ove mjeru. Isto tako, tipovi ekosistema također se nalaze i u kantonalnim akcionim planovima za zaštitu okoliša kao i u naučnim publikacijama.</p> <p>BiH se odlikuje velikim specijskim diverzitetom i bogatom ekološkom raznolikošću. U nekim radovima koji se bave ovom problematikom (Redžić, 2012) navodi se podatak o 252 ekosistemu koji su raspoređeni u 11 bioma na području BiH. Prema navedenim publikacijama, najraznovrsniji su ekosistemi u kanjonima i klisurama rijeka u kojima se nalaze i svojevrsni centri razvoja endemične flore, fungije i faune.</p> <p>Kada su u pitanju staništa, postoji publikacija „Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU“. Ova publikacija je nastala kao rezultat projekta „Podrška provođenju Direktive o staništima i Direktive o pticama u Bosni i Hercegovini“, koji je implementiran u periodu 2012–2015. godine. Pored osnovnih ciljeva projekta i metodologije, kroz projekat se detaljno prikazuje preliminarni prijedlog mreže potencijalnih Natura 2000 područja u BiH s površinama, te prisutnim tipovima staništa i vrstama od značaja za Evropsku uniju unutar svakog područja pojedinačno.</p>						
Karakter mjere	Regulatorna Finansijska						
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>12</td></tr> <tr> <td>Ai chi</td><td>12</td></tr> </table>	Nacionalni	12	Ai chi	12		
Nacionalni	12						
Ai chi	12						
Efektivnost mjeru	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjeru</td><td>Poduzeta mjeru je djelimično efikasna.</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Djelimična efikasnost kod inventarizacije ekosistema i tipova staništa predstavlja njihovo evidentiranje kroz istraživanja za proglašenje određenih područja zaštićenima. Postoji više različitih klasifikacija tipova staništa koja su prvenstveno vezana za namjenu samog staništa. Značajan doprinos tipovima staništa prestavlja i „Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU“, koji je izrađen na osnovu projekta „Podrška provođenju Direktive o staništima i Direktive o pticama u Bosni i Hercegovini“ (2012–2015).</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjeru	Poduzeta mjeru je djelimično efikasna.	Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost kod inventarizacije ekosistema i tipova staništa predstavlja njihovo evidentiranje kroz istraživanja za proglašenje određenih područja zaštićenima. Postoji više različitih klasifikacija tipova staništa koja su prvenstveno vezana za namjenu samog staništa. Značajan doprinos tipovima staništa prestavlja i „Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU“, koji je izrađen na osnovu projekta „Podrška provođenju Direktive o staništima i Direktive o pticama u Bosni i Hercegovini“ (2012–2015).	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
Procjena efektivnosti mjeru	Poduzeta mjeru je djelimično efikasna.						
Obrazloženje procjene efektivnosti	Djelimična efikasnost kod inventarizacije ekosistema i tipova staništa predstavlja njihovo evidentiranje kroz istraživanja za proglašenje određenih područja zaštićenima. Postoji više različitih klasifikacija tipova staništa koja su prvenstveno vezana za namjenu samog staništa. Značajan doprinos tipovima staništa prestavlja i „Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU“, koji je izrađen na osnovu projekta „Podrška provođenju Direktive o staništima i Direktive o pticama u Bosni i Hercegovini“ (2012–2015).						
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.						

	Reference	Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU Kantonalni plan zaštite okoliša Bosansko-podrinjskog kantona
Druge relevantne informacije		Određeni tipovi ekosistema i tipova staništa sadržani su također u Kantonalnim planovima zaštite okoliša. Inventarizacija ekosistema i tipova staništa kao mjera iz NABSAP-a nije izvršena. Kao određeni doprinos ovom dijelu mogu se smatrati publikacije koje se odnose na određene tipove ekosistema i staništa.
Reference		Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo 2016-2021
Prepreke/ nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Podaci su segmentirani i ne nalaze se u jednoj bazi podataka. Potrebno je raditi na implementaciji ove mjere kako bi se uspostavile baze podataka s inventarizacijom ekosistema.
Reference		NBSAP BiH
Naziv mjere		Napraviti inventarizaciju za floru, faunu i gljive BiH
Opis mjere		<p>Inventarizacija flore, faune i gljiva BiH je neophodna jer su podaci ove vrste kojima se raspolaze nepotpuni, segmentirani, i često postoje neslaganja u literaturi o broju određenih taksona na prostoru BiH. Kompletiranje ove liste je od velikog značaja ne samo za realizaciju postavljenog cilja nego i sa stanovišta biološke raznolikosti uopće. Za implementaciju ove mjere, predviđeno je da stručni tim sistematizira postojeće podatke i objedini ih u jedinstven dokument, te izvrši i odgovarajuća terenska istraživanja radi identifikacije vrsta za koje se pretpostavlja da se nalaze na prostoru BiH, a koje nisu navedene u postojećim dokumentima. Metodologija inventarizacije podrazumijeva standardne načine pregleda literature, terenska istraživanja i primjenu specifičnih metoda, u zavisnosti od vrste koja se istražuje, GPS uređaja i ostalog pribora prilagođenog vrsti istraživanja.</p> <p>Napretkom u realizaciji ove mjere može se smatrati uspostava informacionog sistema zaštite prirode u RS-u s modulima, pri čemu su neki od modula aktivni i sadrže dio podataka o endemima i registar biljnih vrsta RS-a. Potrebno je istaknuti da je informacioni sistem u primjeni relativno kratko vrijeme i da će u narednom periodu ova baza imati više informacija. Flora RS-a je registar podataka o rasprostranjenju i taksonomiji viših biljaka u RS-u, sa skoro 70.000 prikupljenih prostornih podataka koji se odnose na 2.638 taksona na nivou vrste i podvrste. Baza je „otvorenog“ tipa, što podrazumijeva stalni rad na prikupljanju i objedinjavanju postojećih i novih informacija o flori RS-a. Isto tako, Fond za zaštitu okoliša FBiH provodi aktivnosti na uspostavi informacionog sistema u FBiH.</p> <p>Također, napretkom u realizaciji mjere mogu se smatrati i aktivnosti koje se sprovode u okviru projekta „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“ koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/životnu sredinu. U sklopu navedenog projekta potrebno je izraditi valorizacijske studije za odabrana područja predložena za zaštitu. Naime, prilikom ovih istraživanja utvrđuje se diverzitet flore i faune, kao i specifičnosti određenih područja, što s aspekta realizacije ove mjere predstavlja određeni napredak.</p> <p>Doprinos u realizaciji ove mjere predstavljaju i određeni projekti koji se provode na lokalnom nivou. Tako su u toku aktivnosti na inventarizaciji i evaluaciji biljnih, životinjskih, šumskih i vodnih genetičkih resursa Grada Banje Luke. Kao posljednji aspekt napretka predstavljaju i određene publikacije koje se bave ovom problematikom.</p>
Karakter mjere		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	12
	Aichi	12

Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Napretku u realizaciji ove mjere najviše doprinosi provođenje aktivnosti na uspostavi informacionog sistema zaštite prirode, odnosno formiranje baza podataka.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci, učešće institucija u realizaciji nekih aktivnosti koje se nalaze u vezi s ovom mjerom.
	Reference	http://e-priroda.rs.ba/ https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html
Druge relevantne informacije		Mjera je djelimično implementirana kroz aktivnosti na uspostavi informacionog sistema zaštite prirode, odnosno formiranje baza podataka, proglašenje zaštićenih područja, poduzimanje određenih mjerza zaštite i projektnih aktivnosti na lokalnom nivou.
Reference	http://e-priroda.rs.ba/ https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html Zakon o Nacionalnom parku „Drina“ („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 63/17)	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Nedostaci su prvenstveno što podaci nisu kompletirani.	
Reference	NBSAP BiH	

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 13

Naziv mjere	Identificirati ugrožene vrste i njihove lokalitete
Opis mjere	<p>Identifikacija ugroženih vrsta i njihovih staništa je neophodna jer se i prema usvojenim crvenim listama, a i prema međunarodnim organizacijama, određen broj vrsta nalazi u različitim kategorijama ugroženosti. S tim u vezi, identifikacija ugroženih vrsta koje imaju i uzak areal rasprostranjenosti predstavlja jedan od osnovnih preduslova za njihovu adekvatnu zaštitu i očuvanje. U momentu formulacije ove mjere unutar NBSAP-a BiH bilo je predviđeno da jedan stručni tim imenovan od strane ministarstava nadležnih za zaštitu okoliša/životne sredine bude odgovoran za identifikaciju ugroženih vrsta, te odgovarajuća terenska istraživanja, koja, pored identifikacije, podrazumijevaju i utvrđivanje stanja populacije, trend brojnosti, te direktne i indirektnе pritiske kojima je populacija podvrgnuta u datom staništu. Metodologija istraživanja i utvrđivanja ugroženih vrsta treba zavisiti od vrste i lokaliteta istraživanja.</p> <p>Iako nisu identificirane sve ugrožene vrste i njihovi lokaliteti, važno je naglasiti da se u BiH radi na ovim aktivnostima. Crvene liste zaštićenih vrsta flore i faune regulirane su zakonima o zaštiti prirode na entitetskom nivou i nivou BD-a BiH. Od zvaničnih dokumenata objavljena je Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 124/12) i Crvena lista ugroženih biljaka, životinja i gljiva u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14). Navedene liste sadrže popis flore, faune i fungije, njihovu teritorijalnu rasprostranjenost, te nivo ugroženosti. U RS-u je u postupku izrada Uredbe o zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama, koja treba biti donesena u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14).</p>

		Doprinosom u implementaciji ove mjere mogu se smatrati i aktivnosti na uspostavi informacionih sistema za zaštitu prirode na nivou FBiH i RS-a, koji su izrađeni u sklopu projekta uspostave Regionalne mreže za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR) koji implementira Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD), koji je formirao i podržao GIZ. Baza podataka u sklopu informacionog sistema urađena je prema Darwin Core standardu i podržava elemente za daljnji razvoj modula poput flore, faune, zaštićenih područja, Natura 2000, GIS platforme, crvene liste itd. Na primjer, jedan od modula u informacionom sistemu RS-a jeste crvena lista, odnosno lista vrsta rasprostranjenih u RS-u, koje imaju kategoriju ugroženosti u skladu s kriterijima IUCN-a.
Karakter mjere		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	13
	Aichi	12
	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
Efektivnost mjere	Obrazloženje procjene efektivnosti	Procjena efikasnosti mjere bazira se na aktivnostima koje se provode s ciljem identifikacije ugroženih vrsta. Jedna od aktivnosti je i proces uspostave informacionih sistema zaštite prirode Republike Srpske i Federacije BiH. Jedan od modula u informacionom sistemu RS-a jeste crvena lista, odnosno lista vrsta rasprostranjenih u RS-u, koje imaju kategoriju ugroženosti u skladu s kriterijima IUCN-a. Ugrožene vrste vezane su prvenstveno za crvene liste, a po određenim kriterijima vrši se njihovo svrstavanje u kategorije ugroženosti. Također, jedan od modula će biti i zaštićene vrste, divlje vrste koje su ugrožene ili mogu postati ugrožene, koje imaju poseban značaj iz genetičkog, ekološkog, ekosistemskog, naučnog, zdravstvenog, ekonomskog i drugih aspekata.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	NBSAP BiH Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 142/12) Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14) http://e-priroda.rs.ba/ https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html
Druge relevantne informacije		Doprinos implementaciji ove mjere predstavljaju i aktivnosti na realizaciji projekta „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“, koji je implementirao Ured Programa Ujedinjenih nacija za okoliš/životnu sredinu u BiH a finansirao Globalni fond za zaštitu okoliša/životne sredine. Cilj projekta je proširenje mreže zaštićenih područja u BiH, unaprjeđenje efikasnosti upravljanja zaštićenim područjima, te povećanje kapaciteta kao alata za očuvanje biološke raznovrsnosti i zaštitu ugroženih vrsta i staništa. Jedna od aktivnosti u projektu jeste obuka istraživača za procjenu ugroženosti određenih taksona.
Reference		NBSAP BiH, Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasleđa

Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Formiranje crvenih lista, identifikacija ugroženih taksona i prijedlog mjera za poboljšanje bi predstavljale potrebne korake. Također, povećavanje površina pod zaštitom predstavlja napredak jer ova područja štite i vrste i staništa. Nedostaci su što nisu donesene odgovarajuće uredbe i odluke kojima se štite ugrožene vrste i staništa.	
Reference	NBSAP BiH Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 142/12) Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14)	
Naziv mjere	Formirati <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštitu ugroženih vrsta	
Opis mjere	Ova mjeru podrazumijeva da nakon identifikacije ugroženih vrsta i stanja njihovih populacija stručni tim doneše adekvatne preporuke za zaštitu ugroženih vrsta u cilju njihovog očuvanja. Aktivnosti podrazumijevaju zaštitu vrsta u njihovim prirodnim staništima uz primjenu odgovarajućih mjer, čime bi bili smanjeni direktni i indirektni pritisci koji ugrožavaju vrstu, kao i stvaranje uslova za zaštitu vrste i van njenog prirodnog okruženja (kroz različite oblike <i>ex situ</i> zaštite) kako bi se očuvala i po potrebi mogla izvršiti i njena reintrodukcija u prirodno stanište. Tako se u okviru ovih mjer podrazumijevaju i postupci formalnopravne zaštite i donošenje odgovarajućih zakonskih rješenja od strane nadležnih ministarstava za zaštitu okoliša koja će omogućiti formiranje <i>ex situ</i> i <i>in situ</i> oblika zaštite. Metodologija koja se koristi kod <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zavisi od načina čuvanja, vrste i lokaliteta. Ova mjeru je implementirana kroz aktivnosti formiranja banaka gena. U BiH uspostavljene su banke gena na entitetском nivou u relevantnim institucijama koje se bave genetičkim resursima. U RS-u se banka biljnih gena nalazi u sklopu Instituta za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, dok se u FBiH banka biljnih gena nalazi pri Poljoprivredno-prehrambenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Dodatno, RS je sigurnosne kopije svog sjemena pohranila u Globalni sjemenski trezor Svalbard (Norveška).	
Karakter mjere	Regulatorna	
Korespondirajući cilj	Nacionalni Aichi	
Efektivnost mjere	<p>Procjena efektivnosti mjeru</p> <p>Obrazloženje procjene efektivnosti</p> <p>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</p> <p>Reference</p>	<p>Nepoznato</p> <p>Procjena efikasnosti mjeru bazira se na aktivnostima koje se provode s ciljem <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštite ugroženih vrsta. Positivnima se mogu smatrati aktivnosti određenih istraživača i institucija, s ciljem da se u prirodnim uslovima očuvaju određene vrste ili u nekim oblicima zaštite van periodnog staništa. U ovaj dio u značajnoj mjeri može se uključiti i povećavanje površina pod zaštitom, jer se na taj način određene vrste štite u svojim prirodnim uslovima.</p> <p>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</p> <p>Institut za genetičke resurse RS Poljoprivredno-prehrambeni fakultet http://e-priroda.rs.ba/ https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html</p>

Druge relevantne informacije	/								
Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kao nedostaci u provođenju mjere može se istaknuti da ne postoji sistemski organizirana zaštita određenih vrsta, te da su za njenu implementaciju potrebna velika finansijska sredstva koja je potrebno obezbijediti.								
Reference	NBSAP BiH								
Naziv mjere	Izrada, usvajanje i implementacija akcionih planova i crvenih knjiga								
Opis mjere	Crvene knjige predstavljaju osnovu za poduzimanje adekvatnih mjeru i pravljenje akcionih planova i programa zaštite ugroženih vrsta. Izrada crvenih knjiga i akcionih planova zaštite je od velikog značaja jer obuhvaćaju popis ugroženih vrsta u određenom području, analizu stepena ugroženosti i uzroka koji dovode do toga, te preporuke za praćenje stanja populacija. Stručni tim treba poduzeti sljedeće aktivnosti: ažuriranje postojećih crvenih lista, istraživanja prema parametrima po kojima se procjenjuje ugroženost i na kraju davanje mjera za očuvanje ugroženih vrsta. Na osnovu rezultata identifikacije ugroženih vrsta i njihovih lokaliteta te mjera zaštite ovih vrsta, stručni tim treba propisati akcione planove zaštite i izraditi crvene knjige. Aktivnosti na implementaciji ove mjere nisu još implementirane, te je prema NBSAP-u BiH njena implementacija predviđena u 2020. godini.								
Karakter mjere	Regulatorna								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td> <td>13</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>12</td> </tr> </table>	Nacionalni	13	Aichi	12				
Nacionalni	13								
Aichi	12								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td> <td>Nepoznato</td> </tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td> <td>Efikasnost ove mjere još nije poznata zato što aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom još nisu implementirane. Međutim, potrebno je istaknuti da se provode određene aktivnosti koje se odnose na ažuriranje postojećih crvenih lista.</td> </tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td> <td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</td> </tr> <tr> <td>Reference</td> <td> <p>Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 142/12)</p> <p>Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14)</p> </td> </tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efikasnost ove mjere još nije poznata zato što aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom još nisu implementirane. Međutim, potrebno je istaknuti da se provode određene aktivnosti koje se odnose na ažuriranje postojećih crvenih lista.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.	Reference	<p>Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 142/12)</p> <p>Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14)</p>
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efikasnost ove mjere još nije poznata zato što aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom još nisu implementirane. Međutim, potrebno je istaknuti da se provode određene aktivnosti koje se odnose na ažuriranje postojećih crvenih lista.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.								
Reference	<p>Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 142/12)</p> <p>Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14)</p>								
Druge relevantne informacije	/								
Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kašnjenje na usvajanju NBSAP-a BiH, i nedostatak finansijskih sredstava za potrebna istraživanja i analize koje prethode izradi crvenih knjiga predstavljaju glavne prepreke za implementaciju ove mjere.								
Reference	NBSAP BiH								

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 14									
Naziv mjere	Identifikacija i evaluacija stanja postojećih autohtonih genetičkih resursa u BiH								
Opis mjere	<p>Mjera koja se odnosi na identifikaciju i evaluaciju stanja postojećih autohtonih genetičkih resursa u BiH postavljena je u NBSAP-u BiH zbog nedostajućih, zastarjelih i nepotpunih podataka o stanju i ugroženosti pojedinih sorti i rasa autohtonih genetičkih resursa u BiH. Uzimajući u obzir navedeno, utvrđeno je da je neophodno izvršiti inventarizaciju (identifikaciju i evaluaciju) postojećeg stanja koja bi rezultirala validnom i relevantnom bazom podataka autohtonih genetičkih resursa. Ova baza podataka podrazumijeva la bi liste vrsta, odnosno autohtone sorte i rase biljaka i životinja, kao i njihovih divljih srodnika, dok bi evaluacija stanja njihovih populacija bila prikazana kroz podatke o veličini populacija, prostornoj distribuciji s pripadajućim mapama rasprostranjenosti, načine gajenja i čuvanja i sl. Bazu podataka koja se odnosi samo na biljne genetičke resurse posjeduje Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, a čije aktivnosti finansira Ministarstvo nauke i tehnologije Republike Srpske od 2012. godine. Institut služi i kao banka biljnih gena RS-a. Također, slična baza podataka postoji i na Poljoprivredno-prehrabrenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, koji također funkcionira i kao banka biljnih gena, ali u ovom slučaju prisutni su neriješeni mehanizmi finansiranja.</p> <p>Iako ova mjera nije još u potpunosti sprovedena, važno je naglasiti da su kroz projekte koje su implementirale međunarodne institucije pokrenute aktivnosti na identifikaciji autohtonih genetičkih resursa. Tačnije, provedene su određene aktivnosti koje su kao rezultat dale presjek stanja biljnih i životinjskih genetičkih resursa u BiH, kao i postojećih aktivnosti njihovog očuvanja, a koje su realizirane kao dio projektnih aktivnosti projekta „Ruralni razvoj kroz integrirano upravljanje šumama i vodnim resursima u jugoistočnoj Evropi“ (eng. <i>Rural development through Integrated Forest and Water Resources Management in Southeast Europe - LEIWW</i>) koji je implementirao GIZ u periodu od 2015. do 2018. godine. U ovom slučaju potrebno je naglasiti da ovu mjeru nisu poduzele državne ili entitetske vlasti, odnosno resorna ministarstva, iako su njihovi predstavnici (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS-a, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH) učestvovali u radionicama koje su bile sastavni dio projekta.</p>								
Karakter mjere	Regulatorna								
Korespondirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td><td>14</td></tr> <tr> <td>Aichi</td><td>13</td></tr> </table>	Nacionalni	14	Aichi	13				
Nacionalni	14								
Aichi	13								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjeru</td><td>Nepoznato</td></tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td><td>Efektivnost ove mjeru nije poznata jer na osnovu istraživanja koja su urađena nije bilo dodatnih podataka o samoj implementaciji ove mjeru osim onih koji su rezultat GIZ-ovog projekta, tako da se njena efektivnost ne može procijeniti. Aktivnosti koje postoje ili se provode, a za cilj imaju ostvarivanje ove mjeru nisu posljedica implementacije NBSAP-a BiH pošto njihov početak datira prije usvajanja NBSAP-a BiH.</td></tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td><td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</td></tr> <tr> <td>Reference</td><td>Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci Izvještaj o provedenoj finansijskoj reviziji Ministarstva nauke i tehnologije Republike Srpske za period 01.01-31.12.2017. godine, 2018 Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – propisi iz oblasti poljoprivrede</td></tr> </table>	Procjena efektivnosti mjeru	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjeru nije poznata jer na osnovu istraživanja koja su urađena nije bilo dodatnih podataka o samoj implementaciji ove mjeru osim onih koji su rezultat GIZ-ovog projekta, tako da se njena efektivnost ne može procijeniti. Aktivnosti koje postoje ili se provode, a za cilj imaju ostvarivanje ove mjeru nisu posljedica implementacije NBSAP-a BiH pošto njihov početak datira prije usvajanja NBSAP-a BiH.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.	Reference	Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci Izvještaj o provedenoj finansijskoj reviziji Ministarstva nauke i tehnologije Republike Srpske za period 01.01-31.12.2017. godine, 2018 Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – propisi iz oblasti poljoprivrede
Procjena efektivnosti mjeru	Nepoznato								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjeru nije poznata jer na osnovu istraživanja koja su urađena nije bilo dodatnih podataka o samoj implementaciji ove mjeru osim onih koji su rezultat GIZ-ovog projekta, tako da se njena efektivnost ne može procijeniti. Aktivnosti koje postoje ili se provode, a za cilj imaju ostvarivanje ove mjeru nisu posljedica implementacije NBSAP-a BiH pošto njihov početak datira prije usvajanja NBSAP-a BiH.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.								
Reference	Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci Izvještaj o provedenoj finansijskoj reviziji Ministarstva nauke i tehnologije Republike Srpske za period 01.01-31.12.2017. godine, 2018 Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – propisi iz oblasti poljoprivrede								

	<p>Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske – propisi iz oblasti poljoprivrede Propisi iz oblasti poljoprivrede na nivou BiH https://www.giz.de/en/worldwide/35208.html Izvještaj projekta Agrobiodiverzitet u jugoistočnoj Europi - Procjena i preporuke politike</p>
Druge relevantne informacije	Osim navedenih, nisu dostupne dodatne informacije o implementaciji ove mjere.
Reference	/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Među glavnim preprekama u realizaciji ove mjere jeste ta da je NBSAP BiH (urađen 2014. godine) usvojen tek u maju 2017. godine, a predviđeno je da mjera bude realizirana do 2018. godine. Kao druga prepreka evidentna je nezainteresiranost relevantnih nivoa vlasti (resorna ministarstva) za problematiku genetičkih resursa, pa i vođenja evidencije o njima. S druge strane, zakonska regulativa vezana za ovu problematiku jasno upućuje na resorna ministarstva u smislu obaveze vođenja baze podataka. Zakon o stočarstvu RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 44/15) u članu 49. definira nadležnost Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za vođenje evidencije o broju domaćih i ugroženih rasa domaćih životinja, dok Zakon o stočarstvu FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13) u članu 13. propisuje da se izvorne pasmine upisuju u registar izvornih pasmina koji vodi uzgojno-seleksijska služba, a listu izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva domaćih životinja te određenog broja grla na prijedlog ovlaštenih naučnih i stručnih ustanova iz oblasti uzgoja domaćih životinja odobrava federalni ministar. U tom smislu, potrebno je da resorna ministarstva u svoje planove aktivnosti uvrste i ovu aktivnost ili da nekoj drugoj instituciji prepuste implementaciju ove mjere (npr. Institut za genetičke resurse u RS-u, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet u Sarajevu u FBiH).
Reference	NBSAP BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – propisi iz oblasti poljoprivrede Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske – propisi iz oblasti poljoprivrede Propisi iz oblasti poljoprivrede na nivou BiH
Naziv mjere	Unaprjeđenje postojećih i izrada novih zakonskih i podzakonskih akata koji se bave problematikom genetičkih resursa
Opis mjere	<p>Tokom izrade NBSAP-a BiH i analizom pravnog okvira koji se odnosi na problematiku genetičkih resursa ustanovljeno je da navedeni pravni okvir treba biti unaprijeđen, te je iz tog razloga postavljena mjeru koja propisuje unaprjeđenje postojećih i izradu novih zakonskih i podzakonskih akata koji se bave problematikom genetičkih resursa. Dakle, na osnovu navedene mjerne, resorna ministarstva na nivou FBiH i RS-a, te resorno odjeljenje na nivou BD-a BiH trebali bi oformiti timove koji bi se bavili ovom aktivnošću uz saradnju s drugim zainteresiranim stranama, svakako imajući na umu potrebu za harmonizacijom domaćih akata s EU pravnom stečevinom iz date oblasti. U momentu pisanja NBSAP-a bio je u izradi Zakon o genetičkim resursima RS-a, pa je tada bilo predviđeno da se poduzme slična mjeru i na nivou FBiH i BD-a BiH. Također bi bilo neophodno izraditi određen broj podzakonskih akata, kao što je npr. pravilnik o podsticajima za očuvanje biljnih i životinjskih genetičkih resursa, čime bi se direktno doprinijelo i realizaciji drugih mjeru koje su postavljene u NBSAP-u BiH, a u cilju postizanja nacionalnih i Aichi ciljeva, te Konvencije o biološkoj raznolikosti.</p> <p>Kada je u pitanju donošenje novih zakonskih propisa, važno je naglasiti da je u RS-u 2015. godine usvojen novi Zakon o stočarstvu koji prepoznaje (taksativno navodi) nekoliko autohtonih vrsta, rasa i sojeva gajenih životinja,</p>

		naglašavajući njihovu važnost kao i zaštitu. Iste godine usvojen je i Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja RS-a za period 2016–2020. Zakon o genetičkim resursima RS-a koji je u proceduri od 2014. godine još uvijek nije usvojen.
		U legislativi FBiH koja je vezana za problematiku genetičkih resursa izdvaja se Pravilnik za organsku biljnu i stocarsku proizvodnju iz 2018. godine kao i Pravilnik o pčelarstvu iz iste godine. Svakako treba spomenuti i Strateški plan ruralnog razvoja BiH (2018–2021) koji u posebnom poglavju (Agro-ekološki uslovi) pažnju poklanja upravo problematici biljnih i životinjskih genetičkih resursa.
Karakter mjere		Zakonska Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	14
	Aichi	13
Procjena efektivnosti mjere		Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
Efektivnost mjere	Obrazloženje procjene efektivnosti	Iako još uvijek nisu usvojeni zakoni koji detaljnije reguliraju genetičke resurse na nivou FBiH, RS-a i BD-a BiH, u RS-u i FBiH doneseni su pravni akti koji u svojim odredbama reguliraju pojedine aspekte koji se odnose na genetičke resurse i autohtone vrste. Dobar dio spomenutih zakonskih i podzakonskih akata kao i strateških dokumenata doneseni su prije usvajanja NBSAP-a BiH, pa se može zaključiti da djelimično ispunjenje ove mjere nije rezultat provođenja NBSAP-a BiH već drugih aktivnosti ministarstava u čijem su resoru genetički resursi.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Propisi iz oblasti poljoprivrede na nivou BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – propisi iz oblasti poljoprivrede Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske – propisi iz oblasti poljoprivrede Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2015.-2019. godine Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016-2020. Strateški plan ruralnog razvoja BiH (2018-2021)
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Jedna od prepreka u implementaciji ove mjere nalazi se u tome što je došlo do kašnjenja u usvajanju NBSAP-a BiH i njegove same primjene (predviđeno je da se mjera realizira u periodu od 2015. do 2017. godine). S druge strane, procedure donošenja i usvajanja novih zakonskih i podzakonskih akata su dugotrajne (npr. Zakon o genetičkim resursima RS-a je u proceduri od 2014. godine), što indirektno ukazuje na manjak interesa za bavljenje problematikom očuvanja genetičkih resursa ili nedostatak određenih kapaciteta.
Reference		NBSAP BiH

Naziv mjere	Izrada i implementacija programa za održivo korištenje genetičkih resursa	
Opis mjere	<p>Kako bi se planski pristupilo rješavanju problema zaštite i održivog korištenja genetičkih resursa u BiH, neophodna je izrada programa za održivo upravljanje genetičkim resursima. Programi koji su ovom mjerom predviđeni trebali bi sadržavati podatke o potencijalima i dosadašnjem stepenu istraženosti genetičkih resursa u BiH, zakonskom i institucionalnom okviru, uzročima ugroženosti i trendovima promjena njihovog stanja, metodologiji očuvanja (<i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštita), benefitima njihovog korištenja i očuvanja kako za stanovništvo, tako i za životnu sredinu i sl.</p> <p>Program očuvanja biljnih genetičkih resursa RS-a postoji od 2008. godine, dok je Program očuvanja šumskih genetičkih resursa RS-a 2013–2025. godine usvojen 2013. godine. U FBiH izdvaja se Operativni program za biljne genetske resurse u poljoprivredi FBiH iz 2014. godine koji daje konkretne ciljeve, aktivnosti, predviđene rezultate i mehanizme monitoringa u cilju očuvanja biljnih genetičkih resursa.</p> <p>Iako programi za očuvanje životinjskih genetičkih resursa (pojedinih rasa i sojeva) nisu još doneseni ni u jednom od entiteta, važno je naglasiti da su u RS-u doneseni Program uzgoja goveda u Republici Srpskoj 2016–2022. (2016. godine), Program uzgoja koza i Program uzgoja ovaca u Republici Srpskoj za period 2018–2022. (2018. godine). Svi navedeni programi spominju postojanje i važnost autohtonih rasa kao životinjskih genetičkih resursa, kao i važnost njihovog očuvanja.</p>	
Karakter mjere	Regulatorna Političko-strateška	
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	14
	Aichi	13
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.	
Obrazloženje procjene efektivnosti	Ocijenjeno je da je ova mjera djelimično efikasna iz razloga što su dosad u oba entiteta doneseni programi koji se odnose na biljne genetičke resurse, dok predviđeni programi za očuvanje životinjskih genetičkih resursa (pojedinih rasa i sojeva) nisu još uvijek doneseni. Međutim, u RS-u postoje programi koji se odnose na uzgoj pojedinih domaćih životinjskih rasa, a koji naglašavaju važnost autohtonih rasa kao životinjskih genetičkih resursa, kao i važnost njihovog očuvanja.	
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	NBSAP BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – propisi iz oblasti poljoprivrede Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske – propisi iz oblasti poljoprivrede Program očuvanja šumskih genetičkih resursa Republike Srpske 2013–2025 Program očuvanja biljnih genetičkih resursa Republike Srpske, 2008 Operativni program za biljne genetske resurse u poljoprivredi FBiH iz 2014. godine
Druge relevantne informacije	Osim navedenih, nisu dostupne dodatne informacije o implementaciji ove mjeri.	
Reference	/	

Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Kao kada su bile u pitanju i prethodne mjere, jedna od uočenih prepreka u implementaciji ove mjere odnosi se na to što je došlo do kašnjenja u usvajaju NBSAP-a BiH i njegove same primjene (realizacija ove mjere planirana je do 2017. godine). Upadljiv je manjak operativnih programa vezanih za očuvanje životinjskih genetičkih resursa, što se dovodi u vezu s nedostatkom određenih kapaciteta i zanteresiranih subjekata.
Reference	NBSAP BiH
Naziv mjere	Favoriziranje poljoprivredne prakse zasnovane na gajenju autohtonih ili odomaćenih biljnih sorti i rasa domaćih životinja
Opis mjere	<p>Jedan od najefikasnijih načina očuvanja kako biljnih, tako i životinjskih genetičkih resursa jest <i>in situ</i> zaštita, odnosno njihovo gajenje upravo na onim područjima na kojima su i nastali, odnosno na koja su se najbolje adaptirali. Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje, a samim time i razvoja ruralnih područja na bazi favoriziranja gajenja autohtonih sorti biljaka i pasmina životinja, ostvarilo bi se kroz podsticajne mjere, uključivanje spomenutih kultura i njihovih proizvoda u ponudu ruralnog turizma (u vezi s tradicionalnim znanjima i praksama), proizvodnju s geografskim porijekлом i sl.</p> <p>Analizirajući pravilnike o podsticajima u RS-u i FBiH iz 2018. godine konstatirano je da, kada se radi o autohtonim životinjskim genetičkim resursima, u RS-u pravo na podsticajna sredstva ostvaruju uzgajivači konja koji, između ostalih, uzgajaju konje bosansko-brdske i lipicanerske rase. Također, subvencionirano je i gajenje pčela (u samom pravilniku se rasa ne spominje, ali Zakon o pčelarstvu u RS-u navodi da se gajiti može samo domaća siva pčela <i>Apis mellifera carnica</i>). Kroz sistemske i ostale mjere podrške navode se podsticaji za podršku organizacijama u stočarstvu za zaštitu kulturnog naslijeđa i genetičkih resursa (podsticajna sredstva za ovu namjenu mogu biti maksimalno do 50.000 KM po korisniku).</p> <p>U FBiH, Program novčanih potpora u poljoprivredi (skr.) iz 2018. godine predviđa podsticaje za uzgoj izvornih zaštićenih pasmina u iznosu od 200 do 250 KM po grlu (bosanski brdski konj, domaća buša, domaći magarac) i od 35 do 40 KM po grlu (pas tornjak), u zavisnosti od toga da li se radi o pravnom ili fizičkom licu. Podsticaji postoje i za gajenje pčela i to u iznosu od 11 do 14 KM po košnici, odnosno pčelinjoj zajednici. Pri tome, Pravilnik o pčelarstvu u FBiH regulira da se u cilju unaprjeđenja pčelarstva kroz očuvanje biološke raznolikosti dozvoljava uzgoj i nabavka matice isključivo autohtone rase pčela, odnosno sive pčele (<i>Apis mellifera carnica</i>).</p> <p>Slični mehanizmi za biljne genetičke resurse nisu evidentirani.</p> <p>Što se tiče FBiH, dostupni podaci, iz 2017. godine, govore da su sredstava za podsticanje gajenja autohtonih životinjskih genetičkih resursa plasirana kroz kategorije: košnice pčela, uzgoj pčelinjih zajednica (najviše sredstava, podaci dostupni u spisku korisnika), uzgoj psa tornjaka (ukupno 920 KM) i uzgoj bosanskog brdskog konja, domaće buše i domaćeg magaraca (ukupno 42.550 KM).</p> <p>Kada je u pitanju RS i podaci o plasiranim podsticajnim sredstvima za 2018. godinu, ustanovljeno je da su podsticaji isplaćeni u sljedećim kategorijama: podrška pčelarskoj proizvodnji (najviše sredstava), podrška razvoju konjarstva koja uključuje gajenje kako autohtonih, tako i introduciranih rasa, ali podaci za pojedinačne rase nisu dostupni (ukupno 39.840 KM), dok za podršku organizacijama u stočarstvu za zaštitu kulturnog naslijeđa i genetičkih resursa, koja se ponajviše odnose na autohtone rase životinja, nije bilo plasiranih sredstava.</p> <p>Do sličnih podataka za BD BiH nije bilo moguće doći.</p>
Karakter mjere	Zakonska Regulatorna Finansijska

Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	14
	Aichi	13
	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Kroz analizu implementacije ove mjere ocijenjeno je da je mjera djelimično efikasna iz razloga što su dosad u oba entiteta uspostavljeni mehanizmi finansiranja za očuvanje autohtonih domaćih rasa životinja dok slični mehanizmi za biljne genetičke resurse nisu evidentirani. Pored toga, nema dostupnih podataka kada su u pitanju navedeni mehanizmi finansiranja u BD-u BiH.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava iz sektora poljoprivrede i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela, 2018; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarenja novčanih podrški po Modelu ruralnog razvoja, Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o načinu i uslovima ostvarivanja novčane podrške po modelu poticaja proizvodnji, Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podrški po Modelu ostalih vrsta podrški, Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podrški po modelu ostalih vrsta podrški, Pravilnik o načinu i uslovima ostvarivanja novčane podrške po modelu poticaja proizvodnji – pravilnici za 2017 i 2018. godinu, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Odluka o usvajanju Programa novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2018. godinu „Subvencije privatnim poduzećima i poduzetnicima – poticaj za poljoprivredu“, 2018, Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
	Druge relevantne informacije	/
	Reference	/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Prepreka u potpunoj implementaciji ove mjere također se ogleda u tome što je došlo do kašnjenja u usvajanju NBSAP-a BiH i njegove same implementacije, mada je period predviđen za realizaciju ove mjere od 2016. do 2020. godine. Pored toga, prisutan je konstantan problem s nedovoljnim finansijskim sredstvima predviđenim za podsticaje.
Reference		NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 15

Naziv mjere	Osigurati ljudske i tehničke kapacitete za procjenu ekosistemskih usluga u BiH
Opis mjere	Ekosistemske usluge u BiH dosad nisu mapirane ni evaluirane, niti su ljudski i tehnički kapaciteti za mapiranje i evaluiranje ekosistemskih usluga dovoljni u relevantnim institucijama. U BiH su realizirani projekti koji nisu rezultat propisanih mjera i aktivnosti za realizaciju nacionalnog cilja 15, ali koji doprinose njegovom dostizanju. Jačanje ljudskih i tehničkih kapaciteta se, pored ostalog, postiže kroz odgovarajuće obrazovanje i informiranje. Na primjer, edukacija o ekosistemskim servisima redovno se provodi na Odsjeku za biologiju, smjer ekologija, na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu. U projektu, 40 studenata godišnje završava dodiplomsko i poslijediplomsko obrazovanje na ovom smjeru, što predstavlja dobru stručnu osnovu za

		jačanje ljudskih kapaciteteta u sektoru upravljanja. Najnovija udžbenička literatura prilagođena je potrebi razvoja stručnih i naučnih znanja o ekosistemskim servisima. Pored edukacije, za potrebe boljeg informiranja i promocije ekosistemskih servisa u široj javnosti, Federalno ministarstvo okoliša i turizma podržalo je realizaciju projekta „Mobilizacija naučnih znanja o biodiverzitetu FBiH u podizanju javne svijesti o okolišu“. Projekat je rezultirao publikacijom „Biodiverzitet i ekosistemski servisi BiH“, koja je promovirana i distribuirana na javnim skupovima, te javno dostupna na internetu.
Karakter mjere		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	15
	Aichi	14
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Dostupna metodologija ne daje pouzdanu procjenu efektivnosti mjere.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije s interesnim stranama, mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
	Reference	Barudanović, S., Macanović, E., Topalić-Trivunović, Lj., Cero M. (2015): Ekosistemi Bosne i Hercegovine u funkciji održivog razvoja, PMF, UNSA; Fojnica d. d. Fojnica Biodiverzitet i ekosistemski servisi Bosne i Hercegovine (2015)
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Uslijed kašnjenja donatorskih sredstava, za koje je BiH kvalificirana zemlja, cijeli proces revizije NBSAP-a BiH kasnio je tri godine. Dokument NBSAP-a BiH usvojen je u maju 2017. godine, kada su mnoge od propisanih mjer već trebale biti implementirane. Međutim, implementacija državnih strategija vezanih za okoliš, prema postojećim zakonskim rješenjima, moguća je samo kroz entitetski nivo. Entitetski nivo vremenski ne prati pripremu strategije. Potrebno je izvršiti reviziju entitetskih strategija, te u njih ugraditi ciljeve nacionalne strategije. Tek tada se može ići u implementaciju mjer. Prema ovom modelu djelovanja, jasno je da je za implementaciju Strateškog plana za biodiverzitet u BiH potrebno daleko više vremena od postojećeg okvira. Glavne barijere u realizaciji mjeru su: (a) kašnjenje internacionalnih sredstava; (b) nedostatak humanih i tehničkih kapaciteta; (c) nepostojanje nadležne stručne institucije/agencije; (d) kompleksnost institucionalnog okvira; i (e) kratak rok za implementaciju cilja.	
Reference		NBSAP BiH
Naziv mjere		Izvršiti analizu stanja ekosistemskih usluga u BiH
Opis mjere	U BiH nisu procijenjene niti analizirane četiri grupe ekosistemskih usluga: opskrbne, regulatorne, kulturne usluge i usluge podrške. Ova mjera podrazumijeva da obučeni stručni tim iz prethodne mjeru uradi sljedeće: a) izvrši terenske obilaska i socijalna istraživanja; b) izdvoji grupu ekosistema koji pružaju esencijalne servise za život građana BiH; i c) procijeni stanje tih ekosistema. Ova mjeru nije dosad implementirana.	
Karakter mjere		Regulatorna
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	15
	Aichi	14

Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije moguće procijeniti efikasnost ove mjere zato što mjera nije implementirana.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama, mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
	Reference	Sektor ribarstva i akvakulture u Bosni i Hercegovini, FAO, 2015 Sektor šumarstva u Bosni i Hercegovini, FAO, 2015 Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu (2016)
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		<p>Usljed kašnjenja donatorskih sredstava, za koje je BiH kvalificirana zemlja, cijeli proces revizije NBSAP-a kasnio je tri godine. Dokument NBSAP-a usvojen je u maju 2017. godine, kada su mnoge od propisanih mjer već trebale biti implementirane. Međutim, implementacija državnih strategija vezanih za okoliš, prema postojećim zakonskim rješenjima, moguća je samo kroz entitetski nivo. Entitetski nivo vremenski ne prati pripremu strategije. Potrebno je izvršiti reviziju entitetskih strategija, te u njih ugraditi ciljeve NBSAP-a BiH. Tek tada se možeći u implementaciju mjer. Prema ovom modelu djelovanja, jasno je da je za implementaciju Strateškog plana za biodiverzitet u BiH potrebno daleko više vremena od postojećeg okvira. Dvije glavne barijere su, dakle, kašnjenje internacionalnih sredstava i kompleksnost domaćeg zakonskog okvira.</p> <p>Pored navedenog, treba istaknuti da su u BiH provedene određene sektorske analize koje su mogle doprinijeti boljoj realizaciji ove mjere. Tako su, na primjer, tokom posljednjih godina provedene analize sektora šumarstva (2015), ribarstva i akvakulture (2015), a analize u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja vrše se na godišnjem nivou. Međutim, uslijed nedostatka integriranog i koordiniranog pristupa u upravljanju, vremenske nepodudarnosti procesa procjene, te konačno slabe promocije strategije za zaštitu biodiverziteta (NBSAP BiH) i identificiranih nacionalnih ciljeva, ova prilika nije iskorištena za evaluaciju relevantnih ekosistemskih servisa.</p> <p>Također treba istaknuti da se razlikuju sektori u BiH koriste različitom terminologijom kad su u pitanju ekosistemski servisi. Iako su oni još davno prepoznati, u šumarstvu se, na primjer, za ekosistemski servise koristi termin <i>općekorisne funkcije šuma</i>.</p>
Reference		/
Naziv mjere		Ojačati mehanizam okolišnih/ekoloških dozvola i nadzornu inspekciju
Opis mjere		<p>Da bi se ekosistemski usluge održavale i sačuvale, potrebno je: (i) ojačati mehanizam okolišnih/ekoloških dozvola i nadzornu inspekciju u smislu da se u relevantne zakone uvedu i implementiraju kaznene odredbe za one koji narušavaju usluge (nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine u saradnji s resornim inspekcijama); (ii) povećati ljudske kapacitete u nadzornim inspekcijama (nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine); te (iii) organizirati obuke za usavršavanje i jačanje inspektorata (nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine). Bitne aktivnosti za implementaciju ove mjere uključuju sljedeće aktivnosti koje trebaju izvršiti za to nadležna ministarstva za zaštitu okoliša/životne sredine: a) analizu svih zakona koji se odnose na korištenje prirode u dijelu „nadzor“; b) po potrebi pripremiti izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode; i c) ojačati inspekcijske službe. Aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom nisu implementirane.</p>

Karakter mjere		Finansijska Političko-strateška (eng. <i>policy</i>).
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	15
	Aichi	14
	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Dostupna metodologija ne daje pouzdanu procjenu efektivnosti mjere zato što mjera nije implementirana.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama, mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
	Reference	<p>https://www.fmoit.gov.ba/bs/okolisne-dozvole/statistika-o-od...</p> <p>http://www.vladars.net/sr-SP-Cyril/Vlada/Ministarstva/mgr/Servisi/Poslovanje/Pages/Ekoloske_dozvole.aspx</p> <p>http://www.vladars.net/sr-SP-Cyril/Vlada/Ministarstva/mgr/Servisi/Pages/Arhiva_-_ekoloske_dozvole.aspx</p>
Druge relevantne informacije	<p>Iako nisu rezultat implementacije propisane mjere, u BiH se realiziraju aktivnosti koje doprinose realizaciji ovog nacionalnog cilja.</p> <p>Uz podršku USAID-ovog Projekta jačanja institucija vlasti i procesa u BiH (USAID/SGIP) izvedena je veoma korisna „Komparativna analiza procedura i praksi u oblasti okolišnih/ekoloških dozvola u FBiH, kantonima FBiH, entitetu RS i u Republici Hrvatskoj“. Proces izdavanja okolišne/ekološke dozvole je sagledan na svakom administrativnom nivou i jedinici; kroz analitički pristup su identificirani nedostaci procesa i date krajne preporuke. I ovoj analizi treba dodati potrebu uspostave stručne institucije/agencije u cilju standardizacije postupka izdavanja okolišne/ekološke dozvole.</p> <p>Nadalje, okolišna/ekološka dozvola postaje prepoznat mehanizam implementacije Zakona o zaštiti okoliša/životne sredine. Kroz rad nevladinih organizacija i medije, javnost je bolje upoznata sa samim terminom i postupkom. Osnovna prepreka u razvoju boljih kapaciteta za jačanje procesa sticanja i imanja okolišne/ekološke dozvole je nepostojanje stručne institucije/agencije. Stručni rad vezan za izdavanje i imanje okolišne/ekološke dozvole odvija se kroz angažman licenciranih konsultantskih kuća i stručnjaka u stručnim komisijama. U nedostatku standardnog postupka kroz razvoj agencije, sam proces izdavanja okolišnih/ekoloških dozvola potrebno je dalje usavršavati kroz razvoj analitičkog i kritičkog pristupa radu konsultanata i stručnjaka.</p>	
Reference	<p>http://lawinstitute.ba/wp-content/uploads/2016/12/Finalna_analiza_web.pdf</p> <p>http://www.fmoit.gov.ba/userfiles/file/Lista%20nositelja%20-%202017%20po%20abecedi.pdf</p> <p>http://www.fmoit.gov.ba/userfiles/file/FETAH/Certificirani%20stru%C4%8Dnjaci%2011-2017.pdf</p>	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	<p>Kako je navedeno i za prethodnu mjeru, cijeli proces revizije NBSAP-a kasnio je tri godine, uslijed kašnjenja donatorskih sredstava. Dokument NBSAP-a usvojen je u maju 2017. godine, kada su mnoge od propisanih mjera već trebale biti implementirane. Ustav BiH omogućava implementaciju državnih strategija vezanih za okoliš isključivo kroz entitetski nivo, tj. entitetske strategije, čija priprema vremenski ne prati NBSAP. Danas je još uvijek potrebno izvršiti reviziju entitetskih strategija, te u njih ugraditi ciljeve NBSAP-a, kako bi mogli biti implementirani. Prema ovom modelu djelovanja, jasno je da je za implementaciju Strateškog plana za biodiverzitet u BiH potrebno daleko više vremena od postojećeg okvira. Dvije glavne barijere su, dakle, kašnjenje internacionalnih sredstava i kompleksnost domaćeg zakonskog okvira.</p>	

Također je neophodno istaknuti sljedeću činjenicu: iako je sadržaj studije utjecaja na okoliš propisan Zakonom o zaštiti okoliša, kvalitet dijela studije koji se odnosi na opis i stanje biodiverziteta na mjestu zahvata u prirodi je vrlo daleko od zadovoljavajućeg. Opis biodiverziteta najčešće se preuzima iz neprovjerjenih pisanih izvora ili predstavlja vrlo generalnu informaciju. Trenska istraživanja biodiverziteta prilikom izrade studije najčešće se ne rade, ili se rade površno i nestrucno. Utjecaji zahvata na prirodu su najčešće nestručno procijenjeni u studijama. U studijama se često ponavlja tvrdnja da zahvat nema utjecaja na biodiverzitet, te se ne propisuju odgovarajuće mјere za njegovu zaštitu. S obzirom na to da komisije za ocjenu studija najčešće ne čine stručnjaci iz oblasti biodiverziteta, tako pripremljene studije utjecaja na okoliš/životnu sredinu obično su pozitivno ocijenjene i prihvачene, nakon čega slijedi izdavanje okolišne/ekološke dozvole.

S obzirom na to da se mјera jačanja okolišne/ekološke dozvole odnosi na područja visokih prirodnih vrijednosti (zaštićena područja, područja od posebnog interesa i područja Plana za Naturu 2000 u BiH), potrebno je usvojiti određeni prijelazni instrument politike (na primjer, uredbu Zakona o zaštiti okoliša/životne sredine) kojom će biti utvrđen način sticanja okolišne/ekološke dozvole u navedenim područjima u vremenu do stupanja na snagu planova upravljanja za Natura područja.

<http://www.nap.ba/new/vijest.php?id=50026>

<http://www.jpautoceste.ba/wp-content/uploads/2018/10/Prostorni-plan-podru%C4%8Dja-posebnih-obilje%C5%BE-ja-od-zna%C4%8Daja-za-Federaciju-BiH-Autocesta-na-Koridoru-Vc-za-2008-%E2%80%93-2028-.pdf>

http://www.regodobrenja.net/index.php?akc=po_detaljno&id=231&jezik=1

Reference

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 16

Naziv mјере	Uspostaviti saradnju i sinergiju među relevantnim institucijama
	<p>Međusektorski pristup upravljanju prirodom nije razvijen i neophodno je integriranje biološke raznolikosti u druge sektore. Bitne aktivnosti za implementaciju ove mјere uključuju: a) formiranje radne grupe za koordinaciju svih sektora (npr. zaštitu okoliša, vodoprivredu, poljoprivredu, šumarstvo, prostorno planiranje, energetiku, rудarstvo i industriju) na nivou Vijeća ministara BiH; i b) pripremu uputstava (publikacije) za uključivanje vrijednosti biološke raznolikosti u druge sektore, tj. strategije i planove, kao i uputstava za praćenje njihove implementacije, uz organizaciju redovnih sastanaka. Ova mјera još nije implementirana.</p> <p>Dakle, predloženi i usvojeni način realizacije mјere je formiranje radne grupe na nivou Vijeća ministara BiH, sastavljene od predstavnika relevantnih sektora za postizanje nacionalnog cilja 16. Radna grupa bi imala za cilj razvoj usklađenih aktivnosti na obnovi stanja prirode nakon provedenih aktivnosti eksploracije resursa. U periodu nakon usvajanja NBSAP-a, revidiranog u skladu sa Strateškim planom 2011–2020, na nivou Vijeća ministara BiH su, po potrebi, formirane brojne radne grupe (Radna grupa za izradu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, 2016; Radna grupa za analizu primjene Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH, 2017; Radna grupa za izradu Nacrta zakona o zaštiti ličnih podataka, 2017; Radna grupa za izradu Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama 2017; Radna grupa za izradu Strategije BiH za sprječavanje širenja oružja za masovno uništenje 2017; Radna grupa za izradu Okvirne strategije saradnje sa iseljeništvom za period 2019–2023, 2018, itd.). Međutim, prema dostupnim podacima, radna grupa za podršku i koordinaciju NBSAP-a nije formirana. Također, nisu pripremljena uputstva za integraciju vrijednosti biološke raznolikosti u druge sektore, tj. strategije i planove. Neophodno je formirati radnu grupu za podršku i koordinaciju NBSAP-a na nivou Vijeća ministara BiH.</p>
Opis mјере	

Karakter mjere		Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni Aichi	16 15
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Dostupna metodologija ne daje pouzdanu procjenu efektivnosti mjere (mjera nije implementirana).
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
	Reference	http://vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/zakljucci_sa_sjednica/default.aspx?langTag=en-US
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Glavne barijere u realizaciji ove mjere su nedostatak koordinirane akcije, nepostojanje nadležne stručne institucije/agencije, kompleksnost institucijskog okvira, kratak rok za implementaciju mjere.	
Reference	/	
Naziv mjere	Osigurati sredstva i ostale kapacitete za restauraciju jezera i postojećih poplavnih šuma, te implementirati mjere restauracije	
Opis mjere	<p>Zahvaljući djelovanju nadzemnih i podzemnih vodenih tokova, nakon dugotrajne eksploatacije rudnih bogatstava u BiH na mjestu površinskih kopova nastaju nova vodna tijela. U BiH danas postoji preko 100 većih ili manjih, na taj način formiranih vodenih tijela (jezera), koja postepeno i sporo prelaze u močvaru. Ako se ubrza prirodni proces sukcesije, ova područja će imati ulogu pravih močvara s razvijenim ekosistemskim servisima očuvanja močvarne biološke raznolikosti, ruta migratornih ptica, usvajanje karbona, a mogu donijeti i značajnu ekonomsku korist. Poplavne šume su degradirane gradnjom puteva i drugih infrastrukturnih objekata, što ugrožava obale rijeka i povećava mogućnost poplava. Za realizaciju ove mjere bilo je potrebno provesti sljedeće aktivnosti: a) formirati stručni tim i razviti plan rada (MVTEO u saradnji s nadležnim ministarstvima zaštite okoliša, prostornog planiranja, poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, energetike, industrije i rудarstva); i b) pripremiti projektu aplikaciju i osigurati sredstva za projekte revitalizacije jezera i šuma. Koliko je poznato, na nivou BiH do danas nije prepoznat potencijal novih 100 vodnih tijela, te nije formiran stručni tim. Međutim, važno je naglasiti da su implementirane druge aktivnosti koje spadaju pod realizaciju ove mjere i da je ova mjera propisana u prioritizacije oporavka ekosistema u aplikacijama za IPA sredstva.</p> <p>Postoje aktivnosti u zemlji koje vode razvoju humanih kapaciteta za procese revitalizacije. Jedan od takvih primjera su detaljna istraživanja biološke raznolikosti kopovskih jezera na području Tuzlanskog i Zeničko-dobojskog kantona, u cilju identifikacije efikasnog modela revitalizacije. Razvoj ekosistemskih funkcija kroz revitalizaciju jezera bi predstavljaо značajan doprinos mjerama adaptacije na efekte klimatskih promjena, prvenstveno s aspekta povećane mogućnosti usvajanja ugljen-dioksida iz atmosfere. Istraženo je ukupno 30 kopovskih jezera, a poseban akcenat stavljen je na mogućnost povećanja ekonomske dobiti, odnosno smanjenja siromaštva u osjetljivoj grupi stanovništva, i to kroz razvoj tzv. „male privrede“. Rezultati istraživanja predstavljaju dobar napredak u stvaranju stručnih kapaciteta za revitalizaciju degradiranih ekosistema u BiH.</p>	

Karakter mjere		Finansijska Političko-strateška
Korespon- dirajući cilj	Nacionalni	16
	Aichi	15
	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Dostupna metodologija ne daje pouzdanu procjenu efektivnosti mjere.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
	Reference	<p>http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/sumarstvo</p> <p>http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/vodni-resursi-turizam-zastita-potrosaca</p>
Druge relevantne informacije		Kad se radi o drugim vodenim ekosistemima i poplavnim šumama, treba istaknuti da se one danas nalaze pod velikim antropogenim pritiskom. Prema nalazima „Izvještaja o procjeni biodiverziteta i ekosistemskih usluga za Evropu i centralnu Aziju“ (eng. <i>Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services for Europe and Central Asia</i>) (2018), na području Balkanskog poluotoka planirana je gradnja 2700 malih hidrocentrala, od kojih najveći dio na vodotocima BiH. Strateška procjena utjecaja gradnje hidroelektrana i konverzije vodenih ekosistema BiH u cilju proizvodnje električne energije nije pripremljena. Ipak, na području BiH, dobar dio okolišnih/ekoloških dozvola i podnesenih studija utjecaja na okoliš se odnosi upravo na tzv. „male hidroelektrane.“
Reference	<p>https://www.ipbes.net/assessment-reports/eca</p> <p>Mašić, E. (2018): Modeli restauracije kopovskih jezera u Federaciji Bosne i Hercegovine, doktorska disertacija, Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo</p> <p>Kamberović, J., Kralj Borojević, K., Razić, A. & Barudanović, S.: Epipelonske dijatomeje u Šerićkoj bari (sjeveroistočna Bosna i Hercegovina). Nat. Croat., Vol. 26, No. 1., 17–32, Zagreb, 2017</p> <p>Barudanović, S., Mašić, E. (2015): Raznolikost dijatomeja u kopovskom jezeru Vrtlište (Kakanj, Bosna i Hercegovina), 6. Balkanski botanički kongres; Hrvatska</p> <p>Močvarna vegetacija reda Phragmitetalia na obalama kopovskih jezera u sjeveroistočnoj Bosni i Hercegovini, Biologica Nyssana, 5 (1), Septembar 2014: 1-10.</p>	
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Stručni tim za realizaciju ove mjere nije formiran. Glavne barijere u realizaciji mjere su: (a) kašnjenje internacionalnih sredstava; (b) nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta; (c) nepostojanje nadležne stručne institucije/agencije; (d) kompleksnost institucionalnog okvira; i (e) kratak rok za implementaciju cilja.	
Reference	NBSAP BiH	
Naziv mjere	Izvršiti pošumljavanje degradiranih šumskih ekosistema autohtonim vrstama	
Opis mjere	Jačanje funkcije šumskih ekosistema je od esencijalne važnosti za bosansko-hercegovačko društvo, te adaptaciju na klimatske promjene. Akcije pošumljavanja se, u periodu nakon rata, ne izvode u potreboj mjeri. Nedostatak sredstava se često vezuje uz kupovinu sadnica, od kojih se neke i uvoze. Iako postoje određeni domaći kapaciteti, potrebno je intenzivirati uzgoj i sadnju autohtonih vrsta drveća. Za realizaciju ove mjere potrebno je pripremiti aplikaciju i osigurati sredstva za projekte pošumljavanja i animirati javnost o pošumljavanju degradiranih šumskih ekosistema putem promotivnih materijala.	

	Iako je pošumljavanje, odnosno obnavljanje šumskih ekosistema, oduvijek bilo dio programsko-planskih dokumenata u oblasti šumarstva, ova mjera uspostavljena je u svjetlu stanja šuma u periodu Strateškog plana 2011–2020 i potrebe za boljim odgovorom na izazove klimatskih promjena. Na osnovu izvještaja Ureda za reviziju institucija u FBiH iz 2014. godine, ulaganje u šumsko-uzgajne mjere smanjeno je u posmatranim godinama i u 2012. godini bilo je za 50% manje u odnosu na 2008. godinu. U periodu 2010–2012. godine šumsko-privredna društva (ŠPD) su u šumsko-uzgajne mjere ulagala oko 30% manje sredstava u odnosu na godišnje planove. U RS-u procjena je urađena na osnovu izvještaja javnog poduzeća šumarstva „Šume Republike Srpske a. d.“, Sokolac (Izvještaj o izvršenju proizvodno-finansijskog plana za period 01. 01–31. 12. 2015. godine) u kojem se navodi da radovi i ulaganja u visoke degradirane šume, izdanačke šume i goleti sposobne za pošumljavanje nisu zadovoljavajući, te da je izvršeno svega 53 % od planiranih ulaganja. Razlog neizvršenja ovih radova je nedostatak potrebnih finansijskih sredstava koja su prikupljena po osnovu izdvajanja sredstava za unaprjeđenje šuma. Potreba finansiranja ove aktivnosti prepoznata je na nivou Fonda za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti RS-a, o čemu svjedoči izdvajanje sredstava za realizaciju projekta „Projekat za finansiranje u okviru proste reprodukcije šuma za 2018. godinu – sušenje hrasta kitnjaka“ u realizaciji JP šumarstva „Šume Republike Srpske a. d.“, Sokolac – Šumsko gospodinstvo Doboј, odobreno je 50.000 KM (EUR 26.000). Iz svega navedenog može se zaključiti da u BiH ne postoje zadovoljavajući finansijski kapaciteti za potrebe obnove šuma. Upravo zbog toga, neophodno je urgentno tražiti načine za provođenje ove propisane i usvojene mjerne.
Karakter mjere	Finansijska Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni 16 Aichi 15
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
Obrazloženje procjene efektivnosti	Dostupna metodologija ne daje pouzdanu procjenu efektivnosti mjerne, ali su evidentirane aktivnosti na njenoj realizaciji.
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
Efektivnost mjerne	Reference http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/poljoprivreda-prehrana-sumarstvo-ruralni-razvoj https://fmpvs.gov.ba/wp-content/uploads/2017/Sumarstvo-lovstvo/gospodarenje-sumama/Gospodarenje-sumama-2016-planovi-2017-FBIH.pdf https://www.sumesbk.ba/uzgajanje-suma/ https://fmpvs.gov.ba/federalna-uprava-za-sumarstvo/ Sektor šumarstva u Bosni i Hercegovini, FAO, 2015 http://www.vrifbih.ba/javni-izvji/Report.aspx?id=6969&langTag=bs-BA
Druge relevantne informacije	U cilju održanja kontinuiteta gospodarenja šumama, Vlada FBiH je u proteklom periodu donijela Odluku o uspostavi, upravljanju, održavanju i korištenju Informacionog sistema šumarstva u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 69/18) i Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o izradi, sadržaju i primjeni šumskoprivrednih osnova („Službene novine Federacije BiH“, br. 45/18). Dokument „Informacija o gospodarenju šumama u FBiH u 2016. godini i planovima gospodarenja šumama za 2017. godinu“ (FMPVŠ) identificira

	<p>problem u prikupljanju sredstava neophodnih za obnovu šuma. Jedan od važnih izvora finansiranja obnove šuma bila su sredstva koja su se prikupljala u budžetu FBiH i budžetima kantona, primjenom Zakona o šumama koji je stavljen van snage. Mada su u budžetu FBiH prikupljena značajna sredstva, od 2009. godine nisu planirana u rashodovnoj strani budžeta za oblast šumarstva. Prestankom važenja zakonske regulative u oblasti šumarstva na nivou FBiH, prestalo je prikupljanje ovih sredstava. Sredstva koja su po ovom osnovu prikupljena u budžetu Federacije BiH korištena su druge svrhe.</p>
Reference	<p>Informacija o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2016. godini i planovima gospodarenja šumama za 2017. godinu Izveštaj o izvršenju proizvodno-finansijskog plana za period 01.01.-31.12.2015 -JPŠ Šume Republike Srpske Sektor šumarstva u Bosni i Hercegovini, FAO, 2015</p>
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	<p>Uz napomenu da podaci za 2018. godinu još uвijek nisu službeno dostupni, treba istaknuti sljedeće: (a) i pored zakonski neuređenih odnosa u oblasti šumarstva u FBiH, šumsko-uzgojni radovi se obavljaju; (b) realizacija ovih radova je značajno manja od plana (odn. potreba); i (c) postoje napor na uspostavi novog Zakona o šumama (nakon 2009. godine u više navrata pri-premljeni su prednacrti i nacrti Zakona koji su dostavljeni Vladu FBiH, pro-slijedeni Parlamentu FBiH, pri čemu nisu usvojeni ili nisu ni razmatrani).</p>
Reference	/
Naziv mјere	Osigurati sredstva za povećanje zelenih gradskih površina
Opis mјere	<p>Kvalitet življenja u gradskoj sredini danas se vezuje za aktivnost ozelenjavanja gradova. S druge strane, pritisak gradnje i urbanizacije na postojeće zelene površine je izuzetno jak, te se ukazuje potreba za planskim pristupom ovom problemu. Potreba za većim zelenim površinama je identificirana u svim većim i manjim gradskim sredinama u BiH. Tokom posljednje dvije decenije, u BiH je evidentna intenzivna gradnja u gradskim sredinama, kao i pojačan intenzitet saobraćaja. Zbog toga je u mnogim slučajevima došlo do redukcije zelenih površina. Međutim, tokom posljednjih godina evidentan je zaokret u potrebi boljeg uređenja gradskih sredina, očuvanja, pa čak i širenja parkovskih površina, ali također i uređenja svih ostalih zelenih površina. Primjera za to ima u svim našim gradovima (Sarajevo, Zenica, Banja Luka, referenice u prilogu). Treba naglasiti da do ove promjene dolazi i uslijed iskazanih napora građana koji jasno prepoznaju vezu između kvaliteta življenja i zelenih površina u gradovima. Kao primjer prepoznatih potreba za očuvanjem i širenjem zelenih površina u gradovima, navodimo dva projekta koja je finansirao Fond za zaštitu okoliša FBiH.</p> <p>Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo implementirao je projekat „Revitalizacija postojećih zelenih površina centralnog gradskog jezgra sa prijedlogom uspostave novih u skladu sa aktuelnom provedbenom planskom dokumentacijom“. Osnovu projektnog zadatka predstavlja postojeća planska i provedbena dokumentacija koja se odnosi na predmetni obuhvat, kao i terenska istraživanja na osnovu kojih se utvrđuje stanje zelenih površina, predlažu mјere zaštite i revitalizacije, te definiraju nove moguće lokacije urbanog zelenila. Projekat se izvodi u dvije faze:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. postojeće stanje – evidencija i valorizacija postojećih zelenih površina u današnjim granicama s mjerama zaštite i revitalizacije i prijedlog novih zelenih površina – planiranje novih zelenih površina u područjima u kojima ih nema dovoljno, s prijedlogom načelnog rješenja i izgleda zelenih površina; b. izrada smjernica i projektnih uslova za pojedinačne idejne projekte sanacije, revitalizacije i hortikulturnog uređenja gradskih zelenih površina. <p>Dруги пројекат је „Производња аутоhtonог садног материјала и његова дистрибуција на подручју погођеном елементарним непогодама у циљу санације</p>

		<p>zelenih površina, klizišta i uređenja vodotoka sadnjom autohtonog (domaćeg) sadnog materijala čime se stvaraju preduslovi i za zaštitu biološke i pejzažne raznovrsnosti“ koji je implementiralo Proizvodno i prometno društvo Prunus d. o. o. Uzimajući u obzir formiranje klizišta uslijed poplava i drugih problema, kroz ovaj projekat implementirane su aktivnosti koje su kroz sadnju autohtonih vrsta doprinijele u sanaciji zelenih površina, sanaciji klizišta i uređenja vodotoka.</p> <p>Međutim, i pored pozitivnih pomaka u ovoj oblasti, treba reći da postoji još mnogo prostora za bolje koordinarane aktivnosti i potreba za daleko većom finansijskom podrškom nego što sada postoji. Potrebno je istaknuti da ne postoji baza podataka na nivou kantona, entiteta ili države o postojećim zelenim površinama i njihovom stanju.</p>
Karakter mjere		Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	16
	Aichi	15
	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjeru je djelimično efikasna.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Dostupna metodologija ne daje pouzdanu procjenu efektivnosti mjeru.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama, mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja, podaci javnih komunalnih poduzeća.
Efektivnost mjeru	Reference	<p>http://www.fzofbih.org.ba/userfiles/file/ODLUKA%20UO%20dodata%20sredstava%202016.pdf</p> <p>http://www.fzofbih.org.ba/userfiles/file/ODLUKA%20UO_2015.pdf</p> <p>https://gradskovijece.sarajevo.ba/wp-content/uploads/2016/08/13-Informacija-o-stanju-javnih-zelenih-povr%C5%A1ina-na-podru%C4%8Dju-grada-Sarajeva-plan-i-program-za-odr%C5%BEavanje-i-ure%C4%91enje-istih.pdf</p> <p>http://www.spomenici-sa.ba/2017/07/18/projekat-revitalizacija-postojecih-zelenih-povrsina-centralnog-gradskog-jezgra-sa-prijedlogom-uspostave-novih-uskladivanje-sa-aktuelnom-provedbenom-planskom-dokumentacijom/</p>
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjeru		Glavne barijere u realizaciji mjeru su: (a) nedostatak finansijskih sredstava; (b) nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta u javnim komunalnim poduzećima; i (c) kratak rok za implementaciju cilja.
Reference		/

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 17

Naziv mjeru	Ratificirati Protokol iz Nagoye
Opis mjeru	S obzirom na važnost prekograničnoga kretanja i upotrebe genetičkih resursa BiH, te ekonomski i/ili svake druge vrste dobiti koja iz toga proističe, potpisivanje i ratifikacija Protokola iz Nagoye treba biti jedan od prioritetnih ciljeva u BiH. Značaj Protokola je u obavezi korisnika da genetičke resurse BiH koristi uz bosanskohercegovačku informiranu saglasnost i zajednički dogovorene uslove. Kako bi se stekli uslovi za daljnji razvoj domaće legislative po ovom protokolu, prvo je neophodno da BiH službeno pristupi

	<p>Protokolu. U tom cilju, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH kao relevantno ministarstvo na državnom nivou, a u skladu sa Zakonom o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora („Službeni glasnik BiH“, br. 29/00), treba, na nivou Vijeća ministara BiH, pokrenuti inicijativu za pokretanje postupka ratifikacije, te voditi proces ratifikacije do njegovog okončanja.</p> <p>Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u aprilu 2018. godine uputilo inicijativu prema entitetskim ministarstvima za okoliš za pristupanje BiH Protokolu iz Nagoye. Ratifikacija se može pokrenuti nakon dobijenih pozitivnih mišljenja iz oba entiteta u BiH, što se u ovom slučaju nije desilo. U junu 2018. godine dobijeno je pozitivno mišljenje od Federalnog ministarstva okoliša i turizma nakon prethodno dobijene saglasnosti od kantona, tako da Protokol nije ratificiran do danas.</p>	
Karakter mjere		Zakonska Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	17
	Aichi	16
Procjena efektivnosti mjere		Nepoznato
Obrazloženje procjene efektivnosti		Efektivnost ove mjeri nije poznata zato što aktivnosti koje su mjerom predviđene nisu implementirane.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja i koje su dostavile institucije..
	Reference	Podaci/informacije dobijeni od Federalnog ministarstva okoliša i turizma u svrhu izrade projekta „Pružanja tehničke podrške za koordinaciju i izradu Šestog nacionalnog izvještaja Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti“, putem dopisa br. 04-23-934/18 od 7. januara 2019. godine.
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjeri		Kako bi se ova mjeri implementirala potrebno je dobiti pozitivno mišljenje i saglasnost od RS-a na inicijativu za ratifikaciju Protokola iz Nagoye.
Reference		/
Naziv mjeri		Uskladiti domaću legislativu sa zahtjevima Protokola iz Nagoye
Opis mjeri	<p>Proces ratifikacije za sobom povlači i proces implementacije Protokola. Kako bi njegova implementacija bila moguća, neophodno je pripremiti, predložiti i provesti proces usvajanja zakona o uslovima korištenja genetičkih resursa BiH. Zakon koji regulira tu materiju zasad ne postoji u domaćoj legislativi. Zbog toga je neophodno da MVTEO u saradnji s ministarstvima zaštite okoliša, poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva: a) formira radnu grupu za pripremu zakona; b) osigura sredstva za rad radne grupe; i c) identificira institucije koje će biti odgovorne za implementaciju zakona i Protokola. Istovremeno, neophodno je razviti i aktivnosti na širem svijetu o genetičkim resursima BiH (naučnoistraživačke i stručne institucije/agencije). Ovu aktivnost je neophodno prije svega provesti u sektorima koji se baziraju na upotrebi ovih resursa, kao što su: farmaceutska industrija, šumarstvo, poljoprivreda, trgovina itd. putem radionica i promotivnih materijala. Ova mjeri dosad nije implementirana. Važno je naglasiti da entitetski zakoni o stočarstvu sadrže odredbe koje se odnose na genetičke resurse, ali ne u onoj mjeri u kojoj je predviđeno Protokolom iz Nagoye. Postoje indicije i saznanja da se naročito biljni materijal uveliko izvozi, jer BiH nije ratificirala ovaj protokol i time stvorila uslove za reguliranje izvoza i sticanja dobiti od upotrebe prirodnih genetičkih resursa.</p>	

Karakter mjere	Zakonska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni 17 Aichi 16
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjere nije poznata zato što aktivnosti koje su mjerom predviđene nisu implementirane.
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.
Efektivnost mjere	Operativni program za biljne genetske resurse u poljoprivredi FBiH Prijedlog programa očuvanja biljnih genetičkih resursa RS https://www.agroklub.ba/hortikultura/izvoz-etericnih-ulja-u-proteklih-pet-godina-porastao-za-320-posto/40666/ https://www.agroklub.ba/sortna-lista/ljekovito-bilje/smilje-370/ http://www.vladahbz.com/sadrzaj/dokumenti/ministarstvo-poljoprivrede-vodoprivrede-i-sumarstva/Sektor%20sumarstva/Sumarstvo/PRAVIL-NIK%20o%20uzgoju%20iskoristavanju%20sakupljanju%20i%20prometu%20nedrvnih%20sumskih%20proizvoda.pdf http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/bih143206.pdf
Druge relevantne informacije	/
Reference	/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Među preprekama u realizaciji ove mjere nalazi se činjenica da je NBSAP BiH usvojen u 2017. godini, dok je u toj istoj godini po akcionom planu ova mjera trebala biti implementirana. Dodatno, potrebno je da relevantno ministarstvo na nivou BiH inicira aktivnosti te da formira radnu grupu, u skladu s propisanom mjerom, koja će raditi na izradi prijedloga zakona.
Reference	/

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 18

Naziv mjere	Dokumentirati tradicionalna znanja i prakse za održivo korištenje biološke raznolikosti i uspostaviti monitoring tradicionalnih znanja i praksi
Opis mjere	<p>U poslijeratnom periodu područje BiH karakterizira migracija stanovništva iz ruralnih u urbana područja. Posljedica ovog procesa je veliki gubitak tradicionalnih znanja i praksi u vezi s održivom upotrebljom biološke raznolikosti. S pravom se smatra da su ova znanja i prakse vezani najvećim dijelom za ruralna područja, a u njima danas živi manji broj stanovnika starijih dobnih grupa.</p> <p>U ovom dijelu nalaze se dvije mjere koje su NBSAP-om BiH predložene, a koje su vezane jedna za drugu. Prva mjera se odnosi na dokumentiranje tradicionalnih znanja i prakse za održivo korištenje biološke raznolikosti. Kako bi se to postiglo, ova mjera predviđa formiranje stručnog tima od strane nadležnih ministarstava za zaštitu okoliša, poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo u saradnji s Agencijom za sigurnost hrane BiH. Stručni tim treba: a) provesti strateška istraživanja tradicionalnih znanja i praksi u ruralnim područjima; b) pripremiti odgovarajuće baze podataka tih znanja; c) pripremiti baze podataka o resursima korištenim na tradicionalan način; d) pripremiti publikacije za širenje svijesti o vrijednostima tradicionalnih znanja i praksi; i e) identificirati centre za implementaciju tradicionalnih znanja i praksi u BiH. Aktivnosti predviđene za implementaciju ove mjere nisu još poduzete.</p>

		Druga mjera odnosi se na uspostavu monitoringa tradicionalnih znanja i praksi. Nakon istraživanja, dokumentiranja i pripreme baza podataka o tradicionalnim znanjima i praksama za održivu upotrebu biološke raznolikosti u BiH, stručni tim treba identificirati odgovarajuće metode monitoringa stanja tradicionalnih znanja i praksi, te uspostaviti mehanizme monitoringa tradicionalnih znanja i praksi. Budući da aktivnosti na implementaciji prve mjerne nisu poduzete, nije bilo moguće implementirati ni ovu drugu mjeru jer da bi se ona implementirala potrebno je da se prvo uspostavi baza podataka o znanjima i resursima korištenim na tradicionalan način.
Karakter mjere		Strateško-politička
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	18
	Aichi	18
	Procjena efektivnosti mjerne	Nepoznato
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Nije moguće ocijeniti efektivnost ovih mjera zato što one nisu implementirane.
Efektivnost mjerne	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su ponašli stručnjaci.
	Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjerne		Implementacija ovih mjera je NBSAP-om BiH bila predviđena za 2015–2016. godinu, međutim, NBSAP BiH usvojen je u maju 2017. godine, što je dovelo do kašnjenja u implementaciji svih mjera, tako i ove. Kako bi se implementirale ove mjerne, potrebno je obezbijediti finansijska sredstva od međunarodnih institucija, jer implementacija gore navedenih aktivnosti snosi velike troškove. Dodatno, ministarstva koja su zadužena za implementaciju ovih mjera trebaju se aktivno uključiti i dogovoriti koordinaciju na implementaciji ovih aktivnosti i raditi na obezbjeđivanju potrebnih finansijskih sredstava.
Reference		NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 19

Naziv mjerne	Osigurati održavanje internetske stranice CHM-a BiH
Opis mjerne	Mehanizam za razmjenu informacija o biološkoj raznolikosti (engl. <i>Clearing House Mechanism</i> – CHM; u daljem tekstu: CHM BiH) je zahtjev CBD-a koji obuhvaća učinkovite informacione usluge i druge odgovarajuće mjerne u cilju promoviranja i omogućavanja naučne i tehničke saradnje, dijeljenja znanja, razmijene podataka, kao i uspostavljanja operativne mreže za stranke i partnerne. Ova mjera uključuje: (i) promociju internetske stranice CHM BiH; (ii) formiranje baze podataka svih NVO-a i naučnoistraživačkih institucija u oblasti biološke raznolikosti; (iii) formiranje baze podataka stručnjaka; (iv) uspostavu foruma za razmjenu podataka; (v) izradu priručnika za korištenje CHM internetske stranice; te (vi) organiziranje seminara o funkcioniranju i korištenju internetske stranice CHM-a za sve interesne strane.

Navedena mjera je djelimično implementirana. Portal BiH s mehanizmom za razmjenu informacija o biološkoj raznolikosti, odnosno CHM BiH, uspostavljen je 2013. godine. Cilj CHM-a je pružiti sveobuhvatne informacije o biološkoj raznolikosti putem efikasnih informacionih usluga ne samo široj javnosti nego i svim interesnim stranama, te omogućiti tehničku i naučnu saradnju, razmjenu znanja i protok informacija koje pomažu donosiocima odluka i svim interesnim stranama u ispunjavanju obaveza definiranih CBD-om. CHM BiH trenutno raspolaže informacijama o vrijednostima i stanju biološke raznolikosti u BiH, kao i o događajima (npr. radionice, konferencije, sastanci i dr.). CHM BiH sadrži opće informacije o CHM-u, CBD-u, uključujući Strateški plan za period 2011–2020, o biološkoj raznolikosti u BiH (najnovije informacije o diverzitetu na nivou gena, taksona i pejzaža), relevantne dokumente za oblast biološke raznolikosti, saradnje u smislu prekograničnih projekata, institucionalni i pravni okvir zaštite prirode, kalendar s važnim datumima za zaštitu prirode, često postavljana pitanja, korisne linkove, galeriju slika, kontakte i dr. Tokom narednih godina radilo se na ažuriranju stranice i postavljanju relevantne dokumentacije.

Slika 2: Internetska stranica CHM³-a BiH

Karakter mjere		Političko-Strateška (eng. Policy)
Korespon- dirajući cilj	Nacionalni	19
	Aichi	19
Procjena efektivnosti mjere		Poduzeta mjera je djelimično efikasna.
Obrazloženje procjene efektivnosti		Mjera je djelimično efikasna iz razloga što nije još skroz implementirana. CHM BiH je uspostavljen, međutim, u prethodnom periodu nisu implementirane i ostale aktivnosti koje se odnose na formiranje baze podataka svih NVO-a i naučnoistraživačkih institucija u oblasti biološke raznolikosti i formiranje baze podataka stručnjaka.
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti		Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je pregled i praćenje aktivnosti na web-stranici CHM-a u BiH.
Reference		http://www.bih-chm-cbd.ba/
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Među najvećim preprekama nalaze se one finansijske prirode jer su za nastavak održavanja CHM-a BiH i implementaciju dodatnih aktivnosti koje su ovom mjerom predviđene neophodna finansijska sredstva.
Reference		/

3 Link: www.bih-chm-cbd.ba (pristupljeno 11. februara 2019.)

Naziv mjere	Organizacija simpozija/konferencija u oblasti očuvanja biološke raznolikosti								
Opis mjere	<p>Pored CHM-a, ova mjera značajno doprinosi razmjeni znanja i iskustava svih stranki i partnera u oblasti zaštite prirode, a posebno naučnoistraživačkih i stručnih institucija. Tokom izrade NBSAP-a BiH (2015–2020) uočeno je da postoje mnoga nova istraživanja i podaci u oblasti zaštite biološke i pejzažne raznolikosti koja su teško ili nikako dostupna. Cilj ove mjere je da se kroz razmjenu znanja i iskustava domaćih i međunarodnih stranki i partnera primjenjuje dobra praksa i jača saradnja, posebno prekogranična, te promoviraju naučnoistraživačke institucije i motiviraju pojedinci da objavljaju svoja naučna dostignuća i rezultate istraživanja. Ova mjera podrazumijeva organizaciju simpozija/konferencija u oblasti zaštite prirode svake godine. Simpoziji/konferencije trebaju se održavati nekoliko dana i biti podijeljeni tematski prema globalnim strateškim ciljevima CBD-a.</p> <p>U BiH implementirano je nekoliko konferencija iz oblasti biološke raznolikosti: „Javna tribina o invazivnim vrstama“ u Tuzli, „Simpozij o zaštiti bilja u BiH“ koji se održava svake godine u različitim gradovima u BiH, „1. i 2. međunarodni simpozij Blidinje“, 2005. i 2015, 3. konferencija „Budućnost šumarstva i prerade drva u BiH“ na Kupresu 2018, konferencija „Problematika upravljanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem na području HNŽ/K s posebnim osvrtom na poljoprivredno zemljište u privatnom vlasništvu“ Ravno, 2018, 3. međunarodni dan očaranosti biljkama i 1. naučni simpozijum „Očuvanje genetičkih resursa“ 18. 05. 2015. godine, Banja Luka.</p> <p>Dodatno, kada su u pitanju saradnja sa zemljama u regionu, važno je naglasiti da na području zapadnog Balkana postoji tradicionalna razmjena novih naučnih rezultata o biodiverzitetu, i to kroz organiziranje kongresa i naučnih simpozija. Nekoliko posljednjih naučnih skupova o biodiverzitetu ovog regiona su: Peti hrvatski botanički simpozij (Primošten, Hrvatska, 2016), Peti kongres ekologa Republike Makedonije s internacionalnim učešćem (Ohrid, Makedonija, 2016), Sedmi balkanski botanički kongres (Novi Sad, Srbija, 2018), Priroda južne i istočne Evrope – Stanje, diverzitet i upravljanje (Sarajevo, BiH, 2018).</p>								
Karakter mjere	Političko-strateška (eng. <i>Policy</i>)								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>19</td> </tr> </table>	Nacionalni	19	Aichi	19				
Nacionalni	19								
Aichi	19								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td> <td>Poduzeta mjera pokazala se efikasnom.</td> </tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td> <td>U Bosni i Hercegovini redovno se organiziraju javni događaji za podizanje nivoa i prijenosa znanja putem simpozija i konferencija. Dodatno, BiH sarađuje i sa zemljama regiona u organizaciji konferencija i simpozija te na njima aktivno učestvuje, što pokazuje da u BiH stručnjaci imaju dovoljno znanja za razmjenu podataka na međunarodnom nivou, te na taj način šire i podižu svijest u akademskoj i naučnoj zajednici o biološkoj raznolikosti u BiH.</td> </tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td> <td>Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama organizacija koje organiziraju konferencije i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.</td> </tr> <tr> <td>Reference</td> <td> <p>https://www.besnet.world/newsletter-detail?name=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.8.%20November%202017&pdf=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.%208.%20November%202017.pdf</p> <p>http://www.dzbbih.org/</p> <p>http://uzzb.gov.ba/</p> </td> </tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera pokazala se efikasnom.	Obrazloženje procjene efektivnosti	U Bosni i Hercegovini redovno se organiziraju javni događaji za podizanje nivoa i prijenosa znanja putem simpozija i konferencija. Dodatno, BiH sarađuje i sa zemljama regiona u organizaciji konferencija i simpozija te na njima aktivno učestvuje, što pokazuje da u BiH stručnjaci imaju dovoljno znanja za razmjenu podataka na međunarodnom nivou, te na taj način šire i podižu svijest u akademskoj i naučnoj zajednici o biološkoj raznolikosti u BiH.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama organizacija koje organiziraju konferencije i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.	Reference	<p>https://www.besnet.world/newsletter-detail?name=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.8.%20November%202017&pdf=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.%208.%20November%202017.pdf</p> <p>http://www.dzbbih.org/</p> <p>http://uzzb.gov.ba/</p>
Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera pokazala se efikasnom.								
Obrazloženje procjene efektivnosti	U Bosni i Hercegovini redovno se organiziraju javni događaji za podizanje nivoa i prijenosa znanja putem simpozija i konferencija. Dodatno, BiH sarađuje i sa zemljama regiona u organizaciji konferencija i simpozija te na njima aktivno učestvuje, što pokazuje da u BiH stručnjaci imaju dovoljno znanja za razmjenu podataka na međunarodnom nivou, te na taj način šire i podižu svijest u akademskoj i naučnoj zajednici o biološkoj raznolikosti u BiH.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama organizacija koje organiziraju konferencije i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.								
Reference	<p>https://www.besnet.world/newsletter-detail?name=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.8.%20November%202017&pdf=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.%208.%20November%202017.pdf</p> <p>http://www.dzbbih.org/</p> <p>http://uzzb.gov.ba/</p>								
Druge relevantne informacije	/								

Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Među najvećim preprekama nalaze se one finansijske prirode jer su za organizaciju simpozija, konferencija i naučnoistraživačkih skupova obično potrebna veća sredstva te njih pretežno plasiraju međunarodne institucije.								
Reference	/								
Naziv mjere	Unaprjeđenje naučnih tehnologija								
Opis mjere	Ova mjera podrazumijeva da nadležna ministarstva za zaštitu okoliša, poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo formiraju grupu stručnjaka/tehničara koja će: a) analizirati trenutno stanje i identificirati nedostatke/potrebe u oblasti naučnih tehnologija u laboratorijima, zavodima i institutima; b) napraviti prioritizaciju naučnih tehnologija; i c) izraditi plan aktivnosti za osiguravanje novčanih sredstava, tj. investiranje u naučne tehnologije, uz konsultativne sastanke. Ova mjera treba biti u skladu s Planom za uvođenje naučnih tehnologija (jedan od implementacijskih planova koji je izrađen u sklopu NBSAP-a BiH). Aktivnosti koje su predviđene ovom mjerom dosad nisu implementirane.								
Karakter mjere	Regulatorna								
Korespon-dirajući cilj	<table border="1"> <tr> <td>Nacionalni</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>Aichi</td> <td>19</td> </tr> </table>	Nacionalni	19	Aichi	19				
Nacionalni	19								
Aichi	19								
Efektivnost mjere	<table border="1"> <tr> <td>Procjena efektivnosti mjere</td> <td>Nepoznato</td> </tr> <tr> <td>Obrazloženje procjene efektivnosti</td> <td>Efektivnost ove mjeri nije poznata zato što mera dosad nije implementirana.</td> </tr> <tr> <td>Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti</td> <td>Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.</td> </tr> <tr> <td>Reference</td> <td> Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Registar naučnih radnika i organizacija u BiH Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo </td> </tr> </table>	Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato	Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjeri nije poznata zato što mera dosad nije implementirana.	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.	Reference	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Registar naučnih radnika i organizacija u BiH Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo
Procjena efektivnosti mjere	Nepoznato								
Obrazloženje procjene efektivnosti	Efektivnost ove mjeri nije poznata zato što mera dosad nije implementirana.								
Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Korištena metodologija: konsultacije sa zainteresiranim stranama; mišljenja stručnjaka i analiza podataka do kojih se došlo putem web-istraživanja.								
Reference	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Registar naučnih radnika i organizacija u BiH Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo								
Druge relevantne informacije	/								
Reference	/								
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere	Za implementaciju ove mjeri potrebna je bolja saradnja između institucija koje bi trebale formirati grupu stručnjaka koja će biti zadužena za izradu plana aktivnosti za osiguravanje novčanih sredstava za finansiranje naučnih tehnologija. Dodatno, potrebno je i pronaći finansijska sredstva za finansiranje implementacije ove mjeri.								
Reference	NBSAP BiH								

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 20

Naziv mjere	Pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa
Opis mjere	Za efektivniju implementaciju NBSAP-a BiH (2015–2020) i Strateškog plana 2011–2020. potrebno je kao prvi korak pripremiti strategiju za mobilizaciju finansijskih sredstava. Strategija bi trebala sadržavati analizu trenutnog

		stanja (procjenu izdvajanja sredstava iz domaćih i međunarodnih izvora za oblast biološke raznolikosti u posljednjih 5 godina, identifikaciju donatora i finansijera), procjenu raspoloživih sredstava za implementaciju Nacionalnih ciljeva/mjera za biološku raznolikost do 2020. godine, indikatore/pokazatelje, aktioni plan, te način provedbe i nadzora korištenja finansijskih sredstava. U procesu pripreme strategije, potrebno je da se uključe sve relevantne institucije koje su nadležne za ovu problematiku. Ova mjera nije implementirana. Međutim, važno je spomenuti da se u budžetima entiteta, kantona i lokalnih zajednica određena sredstva izdvajaju s ciljem istraživanja biodiverziteta. Naučno-istraživačke institucije kroz različite vrste projekta apliciraju i dobijaju određena sredstva koja se koriste u proučavanju određenih segmenta biodiverziteta.
Karakter mjere		Političko-strateška Finansijska
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	20
	Aichi	20
Procjena efektivnosti mjere		Nepoznato
Efektivnost mjere	Obrazloženje procjene efektivnosti	Strategija za mobilizaciju finansijskih sredstava nije pripremljena ni usvojena, tako da nije moguće procijeniti efikasnost ove mjerne.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Troškovi za zaštitu okoliša, 2016. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		NBSAP-om BiH predviđeno je da ova mjeru bude implementirana 2017. godine kako bi se napravio plan finansijskih sredstava za implementaciju određenih mjeru i aktivnosti koje su NBSAP-om predviđene. Zbog kašnjenja usvajanja NBSAP-a BiH ova mjeru nije još implementirana. Implementacija ove mjeru zahtijeva uključivanje raznih institucija na domaćem i međunarodnom nivou, koje bi trebale saradivati i zajedno napraviti planove planiranja sredstava za finansiranje projekata i mjeru u oblasti biološke raznolikosti, a posebno onih koje su NBSAP-om BiH predviđene. Trenutno upotreba finansijskih sredstava nije sistemska niti objedinjena, i pretežno se odvija nezavisno u odnosu na mjeru predložene NBSAP-om BiH.
Reference		NBSAP BiH

MJERE VEZANE ZA IMPLEMENTACIJU NACIONALNOG CILJA 21

Naziv mjeru	Održavanje godišnjih sastanaka NFP-a i predstavnika naučne zajednice o potencijalnim prekograničnim projektima
Opis mjeru	Tokom paralelnog procesa izrade NBSAP-a BiH u zemljama zapadnog Balkana održana su ukupno dva regionalna sastanka s NFP-ima, koordinatorima i predstvincima implementacijskih agencija. Cilj sastanaka bazirao se na razmjeni aktivnosti, znanja i dobrih praksi u procesu izrade NBSAP dokumenta. Kako bi se ovaj proces nastavio, ovom mjerom predviđeno je da se održe 3 puta godišnje regionalni sastanci s NFP-ima i predstvincima naučne zajednice. Svaki sastanak bi bio održan na drugom mjestu, tj. u drugoj

	<p>zemljji zapadnog Balkana, a organizirao bi ga NFP. Svrha sastanaka je da se ojača regionalna saradnja, uspostavi plan rada, razgovara o potencijalnim prekograničnim projektima, te aplicira na fondove koji imaju za cilj zaštitu i održivu upotrebu biološke raznolikosti.</p> <p>Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD) je dio tekućeg programa kojeg finansira Njemačko federalno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ), a implementira GIZ od 2007. godine. Cilj ORF BD je jačanje regionalne saradnje za implementaciju EU strategije za biodiverzitet. ORF BD implementira program u saradnji s IUCN ECARO. ORF BD potiče regionalnu saradnju organizacija koje su relevantne za biološku raznolikost – posebno ministarstava i agencija za zaštitu okoliša, ali i ministarstava koja se bave prirodnim resursima, uključujući šumarstvo i poljoprivredu, općinskih uprava, akademskih ustanova i istraživačkih ustanova, kao i nevladinih organizacija za zaštitu okoliša/zivotne sredine. To je učinjeno kroz provođenje regionalnih potprojekata koji uključuju najmanje tri zemlje. ORF BD pritom usko sarađuje s postojećim regionalnim inicijativama i mrežama i podržava stvaranje partnerstva u svrhu postizanja učinaka i održivosti.</p> <p>Implementacijom navedenog projekta postignuti su razni rezultati. Vezano za ovu mjeru potrebno je naglasiti da je uspostavljena Regionalna mreža organizacija civilnog društva za biološku raznolikost (BioNET) i da se intenzivno radilo na umrežavanju stručnjaka za biodiverzitet u regionu, uključujući podršku mreži za zaštitu prirode koja je u nastajanju (BalkaNatureNet).</p> <p>Uspostavljena je i Regionalna radna grupa za biodiverzitet u okviru Regionalne radne grupe za zaštitu okoliša (REWG) pod vodstvom Regionalnog vijeća za saradnju (RCC). Sastancima ovih tijela, koji se organiziraju u okviru realizacije pojedinih projekata, prisustvuje predstavnik NFP-a.</p>	
Karakter mjere		Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	21
	Aichi	19
Efektivnost mjere	Procjena efektivnosti mjere	Poduzeta mjera pokazala se djelimično efikasnom.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	Rezultati zajedničkih regionalnih projekata su već vidljivi, što ukazuje na efikasnost mjeru. Mjera nije potpuno implementirana, odnosno NFP-i u regionu ne sastaju se 3 puta godišnje kao što je mjerom predviđeno, te iz navedenog razloga nije bilo moguće procijeniti ovu mjeru kao potpuno efikasnu.
	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Informacije dobijene od ureda GIZ-a u Sarajevu.
	Reference	https://www.giz.de/en/worldwide/66446.html
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		Potpuna implementacija ove mjeru bi se ostvarila kroz predviđene sastanke NFP-a na regionalnom nivou. U tu svrhu potrebno je procijeniti mogućnost organiziranja navedenih sastanaka i predvidjeti finansijska sredstva za njihovo održavanje.
Reference		NBSAP BiH

Naziv mjere	Razmjena informacija i podataka, te dobrih praksi u oblasti upravljanja biološkom raznolikošću
	<p>Vrlo je važno uspostaviti, održavati i razmjenjivati nove informacije i podatke vezane za biološku raznolikost među predstavnicima naučne zajednice u zemljama zapadnog Balkana s ciljem zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti.</p> <p>Na području zapadnog Balkana postoji tradicionalna razmjena novih naučnih rezultata o biodiverzitetu, i to kroz organiziranje kongresa i naučnih simpozija. Naučna saopćenja štampaju se i objavljaju u zbornicima radova. Nekoliko posljednjih naučnih skupova o biodiverzitetu ovog regiona su: Peti hrvatski botanički simpozij (Primošten, Hrvatska, 2016), Peti kongres ekologa Republike Makedonije s internacionalnim učešćem (Ohrid, Makedonija, 2016), Sedmi balkanski botanički kongres (Novi Sad, Srbija, 2018), Priroda južne i istočne Evrope – Stanje, diverzitet i upravljanje (Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 2018).</p> <p>Dodatno, na području zapadnog Balkana je uspješno proveden projekat uspostave Regionalne mreže za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR). Projekat je proveo GIZ-ov Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD) u bliskoj saradnji s relevantnim akterima i partnerima.</p> <p>Jugoistočna Evropa je po pitanju biodiverziteta jedan od najbogatijih dijelova Evrope. Da bi se biodiverzitet i vrijedni prirodni resursi očuvali i koristili na održiv način u okviru regionalno usaglašenog pristupa, bilo je potrebno uspostaviti mehanizam za upravljanje informacijama i izvještavanje o biodiverzitetu (BIMR), u skladu s naporima Konvencije o biološkoj raznolikosti i zahtjevima Evropske unije (EU). Mehanizam treba omogućiti regionalnu razmjenu podataka i informacija u cilju kolaborativnog praćenja, izvještavanja i upravljanja (zajedničkim) resursima u domenu biodiverziteta. S obzirom na namjere svih zemalja zapadnog Balkana u odnosu na EU, BIMR predstavlja ključnu komponentu za sve zemlje u regionu.</p>
Opis mjere	<p>Za adekvatnu procjenu statusa biodiverziteta u regionu potrebni su digitalizirani, struktuirani i provjereni podaci o biodiverzitetu, te je projekat tekao u pravcu uvođenja jedinstvenih tehničkih standarda za potrebe razmjene podataka, spiskova vrsta i staništa, kao i kontinuiranog dijaloga, koordinacije i komunikacije među svim relevantnim akterima u regionu.</p> <p>Prva faza projekta obuhvatila je regionalnu procjenu početnog stanja, kako bi se utvrstile neusklađenosti, nedostaci i izazovi s kojima se zemlje u regionu susreću na svom putu ka uspješnom rukovanju podacima o biodiverzitetu, a i njihova spremnost za adekvatno izvještavanje o raznolikosti vrsta i ekosistema. Rezultati i zapažanja iskorišteni su u drugoj fazi BIMR projekta, tokom koje su pripremljene najvažnije praktične regionalne smjernice za upravljanje podacima o biodiverzitetu i izvještavanje.</p> <p>Pored toga, važno je istaknuti da je u regionu (Sarajevo, Bosna i Hercegovina) održan Prvi BES-Net trialog na temu polinatora (opršivača), sigurnosti hrane i ruralnog razvoja. U saradnji UNDP-a, Ministarstva za okoliš, zaštitu prirode, građenje i nuklearnu sigurnost Njemačke, GIZ-a, Agencije za zaštitu okoliša Norveške i SwedBio centra za otpornost Švedske, i Federalnog ministarstva za okoliš I turizam, BES-Net trialog održan je u periodu od 18. do 20. oktobra 2017. godine u Sarajevu. Trialog je okupio oko 50 učesnika iz Albanije, BiH, Crne Gore, Gruzije i Moldavije, predstavnika vladinih institucija, akademске zajednice, poljoprivrednika i pčelara, koji su imali priliku upoznati se s rezultatima IPBES-ove Globalne procjene stanja opršivača, opršivanja i s tim u vezi proizvodnje hrane, razmjene informacija o trenutnom stanju po pitanju opršivanja i zaštite opršivača, trendovima i glavnim prijetnjama po opršivače, uslugama koje opršivači pružaju za poljoprivredu, te prednostima održivog upravljanja opršivačima i njihovim staništima.</p>

		Tokom Trialoga iniciran je prvi zajednički regionalni dokument o polinatima. Identificirane su strateške nacionalne i regionalne aktivnosti. Održavanje Trialoga u BiH iniciralo je pristup naše zemlje globalnoj <i>Coalition of the Willing on Pollinators</i> , kao i interes mladih istraživača za realizaciju novih projekata na temu insekata oprasivača.
Karakter mjere		Političko-strateška
Korespon-dirajući cilj	Nacionalni	21
	Aichi	19
Procjena efektivnosti mjere		Poduzeta mjera pokazala se efikasnom.
	Obrazloženje procjene efektivnosti	U BiH redovno se organiziraju javni događaji za podizanje nivoa i prijenosa znanja putem simpozija i konferencija. Dodatno, BiH sarađuje i sa zemljama regiona u organizaciji konferencija i simpozija, te na njima aktivno učestvuje, što pokazuje da u BiH stručnjaci imaju dovoljno znanja za razmjenu podataka na međunarodnom nivou, te na taj način šire i podižu svijest u akademskoj i naučnoj zajednici o biološkoj raznolikosti u BiH.
Efektivnost mjere	Alati i metodologije korištene za procjenu efektivnosti	Metodologija koja je korištena za procjenu efektivnosti je istraživanje na web-stranicama organizacija koje organiziraju konferencije i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	<p>http://e-priroda.rs.ba/ https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html https://www.besnet.world/newsletter-detail?name=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.8.%20November%202017&pdf=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.%208.%20November%202017.pdf http://e-priroda.rs.ba/en/endemics/ http://e-priroda.rs.ba/static/bis/pdf/Regional_Assessment_BHS.pdf https://balkangreenenergynews.com/rs/publikacije-bd/ https://www.besnet.world/sites/default/files/event-document/BGdoc%20EN-online.pdf https://promotepollinators.org/2018/03/22/five-new-members-promote-pollinators-ipbes6/ http://hbs.biol.pmf.hr/ http://mes.org.mk/nov-sajt/wp-content/uploads/2016/06/Second-announcement-for-the-5th-Congress-of-Ecologists-of-Macedonia.pdf http://www.7bbc2018.com/ https://www.nisee.org/</p>
Druge relevantne informacije		/
Reference		/
Prepreke/nedostaci i potrebe za realizaciju mjere		<p>Propisana mjeru bila bi daleko efikasnija da postoje sredstva i načini za bolju razmjenu podataka o biodiverzitetu.</p> <p>Identificirane su sljedeće barijere za realizaciju mjeru:</p> <ol style="list-style-type: none"> Naučna zajednica nije upoznata s prednostima korištenja CHM-a. Podaci o naučnim skupovima i simpozijima ne pojavljuju se na nacionalnim CHM stranicama u regionu. To ukazuje na činjenicu da naučna zajednica nije dovoljno involvirana u implementaciju CBD-a na nacionalnom nivou. Veća finansijska podrška za organizaciju naučnih skupova doprinijela bi boljoj razmjeni informacija o biodiverzitetu. Finansijska podrška za publiciranje naučnih rezultata doprinijela bi boljoj razmjeni informacija o biodiverzitetu.
Reference		/

3.

**PROCJENA NAPRETKA PREMA
SVAKOM POSTAVLJENOM
NACIONALNOM CILJU ZA
BIOLOŠKU RAZNOLIKOST**

U ovom dijelu Izvještaja prikazana je procjena napretka prema svakom postavljenom nacionalnom cilju koji je već prethodno opisan u poglavlju 1 ovog dokumenta/izvještaja. Ocjena napretka prema svakom cilju prikazana je tabelarno prateći metodologiju koja je zadata Smjernicama za izradu Šestog nacionalnog izvještaja a koje čine Prilog Odluke br. XIII/27 usvojene 15. decembra 2016. godine od strane Konferencije stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti⁴. Ispod slijedi tabelarni pregled metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele sa procjenom napretka prema svakom postavljenom nacionalnom cilju u Strategiji i akcionom planu za zaštitu biološke raznolikosti BiH (2015-2020). Navedena tabela korespondira unosu u online alat koji će se koristiti za podnošenje Šestog nacionalnog izvještaja Sekretarijatu Konvencije o biološkoj raznolikosti.

Tabela 6: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele sa procjenom napretka i sistem praćenja svakog nacionalnog cilja za biološku raznolikost u BiH

Nacionalni cilj	Cilj kakav je postavljen u Strategiji i akcionom planu za zaštitu biološke raznolikosti BiH (2015–2020)
Kategorija napretka u implementaciji cilja	<p>Prema već zadatoj shemi treba procijeniti kategoriju progresu prema ostvarenju cilja – ponuđeni odgovori:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Progres veći od zadatog cilja, b. Na putu ka ostvarenju cilja, c. Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan, d. Bez značajne promjene, e. Udaljavanje od postavljenog cilja, f. Nepoznato.
Datum procjene	Navesti datum kada je procjena urađena.
Dodatne informacije	Navesti informacije i dokaze koji su korišteni za procjenu napretka prema navedenom cilju, uzimajući u obzir relevantne informacije navedene u poglavlju 2, te navesti prepreke u izvršenju procjene.
Indikatori korišteni u procjeni	Navesti indikator ili listu indikatora koji su korišteni u procjeni ili navesti da nije korišten indikator (u tom slučaju obrazložiti zašto nije).
Alati/metode korišteni za procjenu napretka	Navesti svaki drugi alat ili metodu koji su korišteni u procjeni napretka u implementaciji cilja.
Reference	Ovdje navesti sve relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumente u kojima se mogu potvrditi navedene informacije i naći dodatne informacije vezane za navedeno.
Nivo pouzdanosti procjene	<p>Nivo pouzdanosti gore navedene procjene – ponuđeni odgovori:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Baziran na postojećim dokazima/podacima, b. Baziran na nepotpunim podacima/informacijama, c. Baziran na ograničenim podacima/informacijama. <p><u>Tekst: potrebno je i tekstualno obrazložiti nivo pouzdanosti procjene.</u></p>
Adekvatnost sistema monitoringa	<p>Adekvatnost monitoringa/praćenja također treba biti odabrana na osnovu zadate šeme, a zatim pismeno objašnjena uz prilaganje adekvatne relevantne dokumentacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Monitoring prema ovom cilju je adekvatan, b. Monitoring je djelimično adekvatan (npr. pokriva samo dio područja ili pitanja), c. Ne postoji sistem monitoringa, d. Sistem monitoringa nije potreban.
Monitoring cilja	Opisati kako se napredak cilja prati i da li je sistem monitoringa uspostavljen.
Reference	Ovdje navesti sve relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumente u kojima se mogu potvrditi navedene informacije i naći dodatne informacije vezane za navedeno.

4 <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-27-en.pdf>

Tabela 7: Procjena napretka i sistem praćenja svakog nacionalnog cilja za biološku raznolikost

Nacionalni cilj	1. Do 2020. godine povećati nivo javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti
Kategorija napretka u implementaciji cilja	Na putu ka ostvarenju cilja
Datum procjene	16. 02. 2019. godine
Procjena napretka	Javna svijest o zaštiti okoliša, a samim time i o vrijednosti biološke raznolikosti u BiH još je u procesu razvoja. Ovo je prepoznato kroz nedovoljno afirmirano društvo u odnosu prema zaštiti okoliša i biološkoj raznolikosti i definirano je kroz različite dokumente. Iako su teme iz zaštite okoliša/zivotne sredine uvrštene u nastavne programe na osnovu zakona i strategija i uskladeni između entiteta FBiH i RS-a, BD-a, kantona i općina, niska javna svijest o značaju biološke raznolikosti za očuvanje temeljnih vrijednosti okoliša/zivotne sredine predstavlja jedan od problema s kojim se suočavaju zemlje u razvoju i zemlje s privredom u tranziciji, među kojima je i BiH. Kao jedan od problema u procesu jačanja javne svijesti jeste i nedovoljna educiranost šire zajednice o značaju zaštite biološke raznolikosti. Kao posljedica navedenog izdvajaju se antikampanje za zaštitu određenih područja, što je posljedica nerazumijevanja procesa i svrhe zaštite. Nastavni programi i aktivnosti koje se odnose na zaštitu okoliša/zivotne sredine, uključujući biološku raznolikost, uskladeni su između entiteta FBiH i RS-a, BD-a, kantona i općina. Prema nastavnim planovima u osnovnim školama, prve teme iz zaštite okoliša/zivotne sredine, uključujući i vrijednosti biološke raznolikosti, obrađuju se u sklopu predmeta moja okolina, priroda i društvo, poznavanje prirode, biologija, geografija, hemija. Na ovaj način mlađi se upoznaju s pojmovima kao što su ekosistemi, genetički resursi, zaštićena područja, ugrožene vrste, akvakultura, šumarstvo, invazivne vrste i sl. Također, veliki značaj imaju i izborni predmeti i vannastavne aktivnosti iz njih (ekološke akcije i sl.). U srednjim školama biološka raznolikost je djelimično uključena u obrazovanje jer zavisi od smjera škole i jesu li prisutni predmeti koji obrađuju ove teme (biologija, geografija i hemija). Aktivnosti na podizanju javne svijesti implementiraju i JUNP „Sutjeska“ kao i JUNP „Kozara“. Navedene aktivnosti se odnose na promociju zaštićenih područja i zaštitu prirode. Za podizanje javne svijesti mediji imaju ključnu ulogu. U BiH ne postoji istraživanja niti monitoring medija u smislu zastupljenosti i načina interpretacije vrijednosti biološke raznolikosti. Prema dostupnim i istraženim podacima, trenutno je više od 14 printanih medija koji direktno i djelimično objavljaju informacije o biološkoj raznolikosti. Također, putem elektronskih medija (radio, TV-stanice i internet) aktivno je oko 15 emisija s različitog nivoa (državne, entitetske, kantonalne i lokalne radijske i TV-stanice) koje direktno ili indirektno obrađuju pitanja biološke raznolikosti. Međutim, ne postoji podaci koliko često radijske i TV-stanice objavljaju ove sadržaje. Važni kanali za promociju i prijenos podataka o zaštiti okoliša/zivotne sredine i biološkoj raznolikosti su društvene mreže i internetske stranice koje se bave isključivo ovom tematikom (Turizam plus, Zeleni – Neretva, Ekotim, Ekoakcija, Bistro BiH i dr.). Na primjer, Udruženje za biološka istraživanja i zaštitu prirode BIO.LOG je organizacija osnovana s ciljem da kroz naučni i stručni rad djeluje na polju bioloških nauka, da informira i educira široku populaciju o različitim aspektima ekologije i zaštite prirode, što i radi putem svog portala. Aktivnosti na podizanju javne svijesti implementira i Ekološka udruga „Lijepa naša“ iz Čapljine kroz implementaciju projekata i publikacijom raznih časopisa među kojima su <i>Eko Hercegovina i Priroda i okoliš</i> . Implementacijom projekta „Brendiranje i promocija zaštićenih područja u HNŽ kao nositelja održivog razvoja“ održana su 3 edukativna predavanja o brendiranju, prezetirani su modeli održivog korištenja prirodnih resursa i izrađen je materijal (brošure, videozapis) o zaštićenim područjima. WWF Adria je zajedno s partnerima iz pet zemalja u 2016. započeo projekt pod nazivom “Civilno društvo zagovara ekološki prihvatljiv društveno-ekonomski razvoj (CO – SEED)”, u sljedećim zemljama: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Srbija i Turska. Projekt CO-SEED ima za cilj doprinijeti održivom upravljanju prirodnim resursima kroz poboljšanje regulatornog okvira, participativnim i transparentnim procesima odlučivanja, koji uključuju aktivnu skupinu organizacija civilnog društva, te povećanu pažnju medija na temu, što bi u konačnici trebalo doprinijeti cjelokupnom društvu. Implementacijom ovog projekta doprinosi se podizanju javne svijesti kroz direktno uključivanje medija.
Dodatne informacije	

		<p>Sadržaji koji su direktno ili indirektno vezani za biološku raznolikost povremeno se objavljaju i putem internetskih stranica relevantnih ministarstava i drugih institucija. Na primjer, u podizanju javne svijesti u narednom periodu će biti ključna implementacija informacionog sistema zaštite prirode RS-a kao i onaj koji se uspostavlja u FBiH kroz projekat koji implementira Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (GIZ/ ORF BD) u sklopu potprojekta „Regionalna mreža za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR)“.</p> <p>Isto tako, uspostavljen je 2018. godine i Informacioni sistem u šumarstvu (ISŠ) Federacije BiH, kojim upravlja Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Riječ je o sistemu koji osigurava neophodne informacije o stanju i promjenama šumskog fonda za potrebe planiranja, praćenja stanja, kontrole i izvještavanja, kao i tačnost, kvalitet, zaštitu podataka i njihovu dostupnost pod jednakim uslovima ovlaštenim korisnicima, primjenu jedinstvenih standarda i razmjenu podataka i dokumenata.</p> <p>Portal BiH s mehanizmom za razmjenu informacija o biološkoj raznolikosti (engl. <i>Clearing House Mechanism</i> – CHM; u dalnjem tekstu: CHM BiH) uspostavljen je 2013. godine. Svake godine radi se na organiziranju i obilježavanju manifestacije u cilju povećanja nivoa javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti prilikom obilježavanja Dana planete Zemlje, Svjetskog dana voda, Svjetskog dana okoliša, itd.</p> <p>U prethodnim godinama pokrenuti su i projekti ELAN mreže koji osnažuju kapacitete OCD-ova s ciljem jačanja javne svijesti lokalnih zajednica po pitanju zaštite okoliša/životne sredine i biološke raznolikosti, provode se podsticajni programi Fonda za zaštitu okoliša FBiH za informiranje javnosti o zaštiti okoliša i biološkoj raznolikosti, provode se obrazovni projekti u lokalnim zajednicama koje potiču medijsku promociju održivog razvoja prirodnih resursa i biološke raznolikosti, te Federalno ministarstvo okoliša i turizma i Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a provode projekte za jačanje javne svijesti u zaštićenim područjima.</p>
Indikatori korišteni u procjeni		<ul style="list-style-type: none"> • Broj odgojno-obrazovnih institucija; • Broj štampanih medija; • Broj web-portala; • Broj realiziranih projekata
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka		<p>Istraživanje i analiza podataka dobijenih iz dokumenata i strategija od relevantnih ministarstava, pregled studijskih programa na visokoškolskim institucijama, pregled medijske promocije putem interneta.</p>
Reference		<p>Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS Institut za genetičke resurse RS http://e-priroda.rs.ba/ www.pmf.unsa.ba https://pmf.unibl.org/ https://fpmoz.sum.ba https://unze.ba http://biolog.ba/ http://www.fbihvlada.gov.ba http://bih.rec.org/news-item.php?id=64 https://www.eulijepanasa.ba/ www.co-seed.eu/bs Javna ustanova Nacionalni park „Sutjeska“ Javna ustanova Nacionalni park „Kozara“</p>
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na postojećim dokazima/podacima

	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Dostupne su razne informacije koje ukazuju da se radi na podizanju javne svijesti kada je u pitanju biološka raznolikost, međutim, odnos građana prema okolišu/životnoj sredini pokazuje da ipak poduzete aktivnosti nisu dovoljne, te da je potrebno dodatno raditi na podizanju javne svijesti.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Sistem monitoringa ovog cilja nije uspostavljen, tako da je teško pratiti napredak prema ovom cilju.
	Reference	NBSAP BiH

	Nacionalni cilj	2. Do 2020. godine integrirati vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove, s naglaskom na ruralni razvoj
	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Na putu ka ostvarenju cilja
	Datum procjene	25. 01. 2019. godine
Procjena napretka	Dodatne informacije	<p>Kada su u pitanju strategije koje sadrže vrijednosti biološke raznolikosti, važno je naglasiti da je BiH usvojila državnu Strategiju i aktioni plan za zaštitu biološke raznolikosti (NBSAP BiH), koja sadrži set Nacionalnih ciljeva koji su izrađeni i vezani s Aichi ciljevima. NBSAP BiH sadrži integrirane vrijednosti biološke raznolikosti kroz svaki od ciljeva koji je postavljen.</p> <p>Dodatno, u februaru 2018. godine usvojen je Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018–2021 – Okvirni dokument. Ovaj dokument integrirao je u sebi vrijednosti biološke raznolikosti koje su analizirane u poglavљu <i>Biodiverzitet i animalni i biljni genetski resursi</i>. Prema Strategiji potrebno je da se pitanja agrookoliša integriraju u proces planiranja ruralnog razvoja. Njima bi se trebalo sprječiti uništavanje pejzaža i biološke raznolikosti, nestanak animalnih i biljnih genetskih resursa. U akcionom planu koji je sastavni dio ovog strateškog plana nalazi se mјera koja se odnosi na podršku organskoj proizvodnji, zaštitu okoliša i smanjenje utjecaja klimatskih promjena. Navedena mјera sadrži niz podmjera koje imaju za cilj, između ostalog, i primjenu dobroih poljoprivrednih i ekoloških praksi; zaštitu i održivo korištenje poljoprivrednog zemljišta; te šиру zaštitu bioraznolikosti i ruralnih krajolika.</p> <p>Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016–2020 i Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015–2019. godine u mnogim dijelovima i ciljevima baziraju se na očuvanje biološke raznolikosti, posebno kroz održivu poljoprivrednu proizvodnju i očuvanje genetičkih resursa.</p> <p>Kada su u pitanju strategije razvoja, važno je spomenuti da one na lokalnim nivoima sadrže u određenoj manjoj mjeri uvrštene vrijednosti biološke raznolikosti. Na nivou BiH, FBiH i RS-a navedene strategije nisu usvojene. Međutim, važno je naglasiti da je u RS-u usvojena Strategija i politika razvoja industrije RS-a za period 2016–2020. godine, koja predstavlja novi strateški dokument koji definira prioritete i strateške ciljeve razvoja industrije, te načine njihovog ostvarivanja u periodu od 2016. do 2020. godine. Ova strategija prepoznaje potrebu za primjenom ekoloških standarda u industriji i efikasnije korištenje resursa, te očuvanje biodiverziteta u šumama kada je u pitanju korištenje biomase kao resursa.</p> <p>Na nivou entiteta i BD-a BiH, te kantona doneseni su i drugi strateški dokumenti koji u određenoj mjeri obuhvaćaju zaštitu biološke raznolikosti.</p>
	Indikatori korišteni u procjeni	Broj usvojenih strategija

	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i u dostupnim strateškim dokumentima koji se odnose pretežno na ruralni razvoj.
	Reference	NBSAP BiH Strateški plan ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, Okvirni dokument Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016–2020 Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2015–2019. godine
Nivo pouzda- nosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
	Obrazlože- nje za nivo pouzdanosti	Informacije i podaci o integriranju biološke raznolikosti nalaze se u strategijama ruralnog razvoja, dok su manje zastupljeni u ostalim strategijama koje su donesene u cilju održivog razvoja i razvoja pojedinih sektora.
Monito- ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Sistem monitoringa ovog cilja nije uspostavljen, tako da se napredak prema ispunjenju ovog cilja teško prati. Za praćenje napretka prema cilju potrebno je raditi analizu svih usvojenih strategija razvoja i strateških planova, s naglaskom na ruralni razvoj i odrediti na osnovu navedene analize nivo progresa u postizanju cilja.
	Reference	NBSAP BiH

	Nacionalni cilj	3. Do 2020. godine smanjiti negativne i povećati pozitivne podsticaje i subvencije u cilju očuvanja biološke raznolikosti
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementa- ciji cilja	Nepoznato
	Datum procjene	14. 11. 2018. godine
	Dodatne informacije	U BiH nisu još pokrenute aktivnosti koje su vezane za određivanje podsticaja i subvencija koje imaju pozitivan ili negativan utjecaj na biološku raznolikost. Isto tako, navedeni podsticaji i subvencije nisu izračunati i praćeni kroz godine kako bi se mogla napraviti jedna procjena napretka u implementaciji ovog cilja. Na osnovu pregleda web-stranica institucija koje su nadležne za podsticaje i subvencije u sektorima šumarstva, energije, poljoprivrede, zaštite okoliša/životne sredine, utvrđeno je da podaci o podsticajima koji su dodijeljeni nakon izrade i usvajanja NBSAP-a BiH nisu bili javno dostupni. Kroz analizu podsticaja koje je odobrilo Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodopri- vrede i šumarstva, (a na osnovu prethodno usvojenog Programa utroška sredstava s kriterijima raspodjele sredstava „Subvencija privatnim poduzećima i poduzetnicima – Podsticaj za poljoprivredu“ utvrđenih budžetom Federacije Bosne i Hercegovine za 2017. godinu) u 2017. godini utvrđen je iznos od 43.200,00 KM koji je odobren za namjenu uzgoja bosanskog brdskog konja, domaće buše i domaćeg magarca. Prema Programu utroška sredstava s kriterijima raspodjele sredstava navedene pasmine spadaju pod izvorne zaštićene pasmine životinja, što znači da se navedeni podsticaj može smatrati onim podsticajem koji ima pozitivne utjecaje na očuvanje biološke raznolikosti u BiH. Analizom usvojenog Programa utroška sredstava s kriterijima raspodjele sredstava „Subvencija pri- vatnim poduzećima i poduzetnicima – Podsticaj za poljoprivredu“ utvrđenih budžetom

Federacije Bosne i Hercegovine za 2018. godinu utvrđeno je da su sredstva za uzgoj bosanskog brdskog konja, domaće buše i domaćeg magarca predviđena i za 2018. godinu, međutim, u navedenom dokumentu dat je zbir sredstava za više namjena, tako da nije bilo moguće procijeniti iznos koji je isključivo predviđen za uzgoj navedenih zaštićenih pasmina. Kada su u pitanju izvještaji o raspodjeli podsticaja za prethodne godine, nije moguće identificirati da li su sredstva za uzgoj autohtonih ugroženih pasmina bila dodijeljena.

U RS-u pravo na podsticajna sredstva ostvaruju uzgajivači konja koji, između ostalih, uzgajaju konje bosansko-brdske i lipicanerske rase (Pravilnik o podsticajima iz 2018. godine). Također, subvencionirano je i gajenje pčela (Zakon o pčelarstvu navodi da se gajiti može samo domaća siva pčela). Kroz sistemske i ostale mјere podrške navode se podsticaji za podršku organizacijama u stočarstvu za zaštitu kulturnog naslijeđa i genetičkih resursa (podsticajna sredstva za ovu namjeru mogu biti maksimalno do 50.000 KM po korisniku i prvi put se javljaju upravo u navedenom o podsticajima iz 2018. godine).

Tokom izrade NBSAP-a, stručnjaci su uspjeli doći do limitiranih podataka koji se odnose na iznose podsticaja koji su predmet nacionalnog cilja 3. Prema podacima dobijenim od FMPVŠ-a, u periodu 2010–2012. u FBiH realizirane su mјere podrške za očuvanje biološke raznolikosti. Radi se o podršci očuvanju genoma autohtonih biljaka i životinja, te o certificiranju organske proizvodnje. Za prvu mjeru podrške je u 2010. godini izdvojeno 250.000 KM za 107 projekata. Podrška se odnosila na proizvodnju autohtonog sjemena, sadnog materijala i podmlatka, izgradnju ili adaptaciju odgovarajućih objekata, nabavku potrebne mehanizacije za uzgoj i održavanje u prirodnim uslovima, kao i afirmaciju ugroženih i pririjedjenih sorti poljoprivrednog bilja i pasmina životinja, sufinansiranje programa očuvanja zdravlja i genoma autohtonih biljaka i životinja. Dodatno, u sklopu certificiranja organske proizvodnje u FBiH FMPVŠ izdvojio je za podsticaj organskoj proizvodnji 185.000 KM u 2010. godini, 258.000 KM u 2011. godini, a 86.254 KM u 2012. godini. Podrška se odnosila na sufinansiranje troškova certifikacije organskih proizvoda, kao i određenih proizvoda od sirovina proizvedenih u sastavu organske proizvodnje.

	Indikatori korišteni u procjeni	Broj i vrsta pozitivnih i negativnih podsticaja i subvencija za biološku raznolikost
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Odluka poticaj za poljoprivredu FBiH 2017 Odobreni podsticaji poljoprivrede FBiH 2017 Odluka podsticaj za poljoprivredu FBiH 2018 Podzakonski akti Ministarstva poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede RS NBSAP BiH
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Informacije i podaci o podsticajima koji imaju pozitivan ili negativan utjecaj su limitirani i nisu dostupni na web-stranicama institucija u čijoj je nadležnosti dodjela podsticajnih mјera i subvencija.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Sistem monitoringa ovog cilja nije uspostavljen, tako da se napredak prema ispunjenju ovog cilja ne može pratiti. Jedna od mјera koja je predviđena u NBSAP-u BiH, a odnosi se na implementaciju ovog cilja, jeste uvođenje sistema praćenja pozitivnih i negativnih podsticaja i subvencija te priprema godišnjih izvještaja kako bi se procijenio efekat implementacije cilja.
	Reference	NBSAP BiH

Nacionalni cilj		4. Do 2019. godine pripremiti i usvojiti planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa
Kategorija napretka u implementaciji cilja		Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
Datum procjene		11.01.2019. godine
Procjena napretka	Dodatne informacije	<p>U BiH nisu još pokrenute aktivnosti u cilju donošenja strateških dokumenata ili planova koji se samo odnose na održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa, a koje bi spriječile prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa. Međutim, održiva proizvodnja i potrošnja prirodnih resursa integrirana je u mnogim sektorskim strategijama i planovima. Na primjer, problematika održive proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa nalazi se u dokumentima u Strateškom planu ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, u planovima upravljanja za zaštićena područja za veliki broj zaštićenih područja u BiH, u prostornim planovima u BiH, u Strategiji razvoja šumarstva Republike Srpske 2011–2021, u Programu postizanja neutralnosti degradacije zemljišta RS-a, u Planu upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH, u Planu upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora, u Planu upravljanja vodama Save (RS), u Planu upravljanja vodama Trebišnjice, u Akcionim planovima za energetsku efikasnost koji su doneseni na nivou BiH, FBiH i RS-a, te kroz strategije energetskog razvoja, i ostale koje se na direktni ili indirektni način dotiču prirodnih resursa.</p> <p>Važno je naglasiti da zbog određenih nedostataka u podacima možda korištenje prirodnih resursa nije najbolje definirano u strateškim planovima. Na primjer, u nekim područjima nije definirana granica između šume i poljoprivrednog zemljišta, ili se ne prati uvijek prerastanje poljoprivrednog zemljišta u šumsko zemljište zbog napuštanja ruralnih područja, što može dovesti i do pogrešne procjene u dostupnosti određenih prirodnih resursa, te do problema u praćenju površina s navedenim resursima.</p> <p>Održivo korištenje prirodnih resursa pretežno se nalazi u pravnim aktima iz oblasti zaštite prirode koji su doneseni na entitetskom i nivou BD-a BiH: Zakon o zaštiti prirode FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13), Zakon o zaštiti prirode RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14) i Zakon o zaštiti prirode BD-a BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 24/04, 1/05, 19/07 i 9/09)). Radi se osnovnim zakonskim aktima na kojima se zasniva zaštita prirode, i održivo upravljanje zaštićenim područjima, te postupak njihove zaštite.</p> <p>Dodatno, sve relevantne institucije u skladu sa svojim planom rada, vizijom i misijom kroz definiranje i provođenje strategija, politika, zakona i drugih propisa iz svojih nadležnosti, donose svoje planove rada na osnovu kojih osiguravaju održivi razvoj, a koje su vezane za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa kako bi se spriječilo prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa. Na primjer, Trogodišnji plan rada Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva definira strateške ciljeve, programe i aktivnosti koje proizilaze iz nadležnosti ministarstva i relevantnih strateških dokumenta. Ciljevi i aktivnosti predviđeni Trogodišnjim planom rada definirani su na način da osiguravaju održivi razvoj poljoprivrede, prehrambene industrije, veterinarstva, voda, šumarstva i lovstva, putem racionalnog korištenja i zaštite prirodnih resursa, podrške proizvođačima i razvoja ruralnih područja u FBiH.</p>
Indikatori korišteni u procjeni		<p>Broj usvojenih sektorskih planova za održivo korištenje prirodnih resursa;</p> <p>Broj donesenih zakonskih i podzakonskih akata iz oblasti biološke raznolikosti ili drugih usko vezanih oblasti</p>
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka		Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji se nalaze u sektorskim strategijama i planovima, kao i pravnim aktima.

	Reference	http://www.vladars.net/sr-sp-cyrl/Pages/default.aspx http://www.fbihvlada.gov.ba/ http://www.vlada.bdcentral.net/ Zakon o zaštiti prirode RS („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 20/14) Zakon o zaštiti prirode („Službene novine Federacije BiH”, br. 66/13) NBSAP BiH
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na postojećim dokazima/podacima
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Održiva proizvodnja i potrošnja prirodnih resursa integrirana je u mnogim sektorskim strategijama i planovima i pravnim aktima koji se odnose na zaštitu prirode. Podaci iz navedenih dokumenata su pouzdani i mogu se naći na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija.
Monitoring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Sistem monitoringa ovog cilja nije uspostavljen, tako da se napredak prema ispunjenju ovog cilja ne može pratiti bez prethodne analize koja uključuje pregled gore navedenih strateških dokumenata i planova, te zakonskih akata.
	Reference	NBSAP BiH

	Nacionalni cilj	5. Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe održivog upravljanja svim ribolovnim vodama (ribarske osnove)
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Na putu ka ostvarenju cilja
	Datum procjene	14. 11. 2018. godine
Dodatne informacije	<p>Kod ispunjavanja ovog cilja može se konstatirati da postoji izvjestan napredak koji se ogleda u činjenici da su ribarske osnove urađene za značajan broj ribolovnih područja u prethodnom periodu, da su za neka ribolovna područja u toku izrade osnova ili njihova revizija, dok se za određen broj područja planira izrada ovih dokumenata. Izrada ribarskih osnova regulirana je zakonskim rješenjima i predstavlja stručnu studiju koja se radi i donosi za određeni vremenski period. Kao takva, predstavlja temeljni dokument koji obezbeđuje dugoročnu politiku upravljanja u ribarstvu. Ove aktivnosti na izradi ribarskih osnova provode se periodično u određenim vremenskim intervalima, pri čemu je potrebno naglasiti da se na području FBiH ribarske osnove rade na nivou ribolovnih društava, odnosno određenog područja, dok je u RS-u izrada osnova regulirana za područje Republike Srpske.</p> <p>Na području FBiH i BD-a BiH urađen je ili je u toku izrade veći broj ribarskih osnova ili revizija ribarskih osnova, među kojima se nalaze Revidirana ribarska osnova za ribolovno područje Srednjobosanskog kantona, Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje VI, Ribarska osnova Kantona Sarajevo za ribolovno područje IV, Ribarska osnova – Sanski Most, Revidirana privredna osnova za ribolovno područje BD-a BiH, Bihaća, Bosanske Krupe, Mostara itd.</p> <p>Pored izrade ribolovnih osnova, postoje i odredena ihtioloska istraživanja koja obuhvaćaju određene segmente, odnosno provode se lokalno.</p>	
	Indikatori korišteni u procjeni	Broj realiziranih ribarskih osnova i revizija, uvezši u obzir i one čija je realizacija u toku

	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Ribarska osnova kantona Sarajevo za ribolovno područje VI. NBSAP BiH https://www.biscani.net/usr-una-bihac-izrada-ribarske-osnove/ Revizija ribarske osnove za ribolovno područje srednjobosanski kanton Informacija o stanju u oblasti lova i ribolova na području općine Prozor-Rama za 2016. godinu Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 72/12) Zakon o slatkovodnom ribarstvu FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 64/04) Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 35/05) Zakon o izmjenama i dopunama zakona o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 19/07)
Nivo pouzda- nosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
	Obrazlože- nje za nivo pouzdanosti	Informacije i podaci o ribarskim osnovama sakupljeni su s web-stranica nadležnih institucija i organizacija. Također, podaci koje objavljaju sportsko-ribolovna društva i savezi korišteni su da bi se dobila jasna slika o urađenim ribarskim osnovama.
Monito- ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Monitoring je djelimično adekvatan (npr. pokriva samo dio područja ili pitanja).
	Monitoring cilja	Izrada ribolovnih osnova regulirana je zakonima, kao i period na koji se osnove donose. Slično je i s revizijom ribolovne osnove pri čemu se vrši ovaj vid istraživanja. Prema zakonu o ribarstvu RS-a predviđeno je donošenje Ribarske osnove za teritoriju Republike Srpske na period od 20 godina uvažavajući specifičnosti ekosistema, ribarskih područja i ribolovnih zona. Prema zakonu o slatkovodnom ribarstvu FBiH, ribarska osnova donosi se za određeno područje kojima upravljaju korisnici voda (Udruženje sportskih ribolovaca). Ribarska osnova važi trajno uz monitoring, a najkasnije do isteka roka od pet godina od dana potvrđivanja ribarske osnove mora se obaviti revizija ribarske osnove. Prema zakonu o slatkovodnom ribarstvu BD-a BiH, privredna osnova izrađuje se za ribolovno područje ili ribolovnu zonu i predstavlja osnovni dokument za upravljanje ribolovnim područjem ili ribolovnom zonom. Privredna osnova vrijedi uz trajni monitoring, a najkasnije u roku od šest godina od dana potvrđivanja privredne osnove, mora se obnoviti revizija privredne osnove. Kada je u pitanju ovaj cilj, sistem monitoringa ribolovnih osnova moglo bi predstavljati revizije koje se rade u skladu sa zakonima nakon određenog perioda.
	Reference	NBSAP BiH Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 72/12) Zakon o slatkovodnom ribarstvu FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 64/04) Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 35/05)

Nacionalni cilj	6. Do 2019. godine pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i porobljavanja ekonomski važnih vrsta riba (za vodene sisteme koji nisu stanište rijetkih i endemskih vrsta)	
Procjena napretka	Kategorija napretka u implemen- taciјi cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan

Datum procjene	14. 11. 2018. godine
	<p>Strategije za razvoj akvakulture na području RS-a i FBiH nisu donesene, pa s tim u vezi nije moguća ni njihova implementacija. Međutim, programi porobljavanja sastavni su dio ribolovnih planova koje donose udruženja sportskih ribolovaca kao korisnici voda. Podaci o akvakulturi pokazuju da je tokom 2017. godine došlo do pada proizvodnje. Analiza sektora ribarstva i akvakulture u BiH urađena je 2015. godine, a njenu izradu finansirala je Evropska komisija, a implementirala Organizacija za prehranu i poljoprivrednu (eng. <i>Food and Agriculture Organization – FAO</i>). Prema raspoloživim podacima, najveći dio uzgoja pastrmke odvija se na području FBiH, dok je najveći dio proizvodnje šarana lociran na području RS-a. Istovremeno je uzgoj marinskih organizama zastupljen na području Neuma.</p> <p>U okviru strateških dokumenata tretiran je dio i koji se odnosi na akvakulturu. U Srednjoročnoj strategiji razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015–2019. godine navodi se da su u posljednjih pet godina povećana uložena sredstva u sektor uspostave i opremanja novih ribogojilišta. Fokus Strategije je na stvaranju uslova za proširenje ponude putem jačanja proizvodnje karakterističnih bh. vrsta poput zlatovčice, lipljena i sl., kao i na stvaranju uslova za supstituciju uvoza hrane za ribu. Strategijom se navodi da akvakultura postiže odlične rezultate u proizvodnji konzumne ribe i riblje mlađi za porobljavanje otvorenih voda. Istovremeno, Strategija integralnog upravljanja vodama RS-a 2015–2024, također navodi da razvoj akvakulture treba usmjeriti na proširenje postojećih i razvoj novih kapaciteta ciprinidnih i salmonidnih ribnjaka, kao i na proširenje i razvoj novih kaveznih ribnjaka u postojećim i planiranim akumulacijama, u kojima se na bazi odgovarajućih ihtioloških i ekoloških studija pokaže da su ispunjeni uslovi za nadogradnju i razvoj. Također se navodi da je potrebno plansko porobljavanje rijeka i akumulacija, kako bi se iskoristili veliki potencijali za razvoj ribolova i ribolovnog turizma. Bez obzira na to što je akvakultura tretirana u okviru navedenih strategija, Godišnji izvještaj o akvakulturi u BiH za 2017. godinu pokazuje pad proizvodnje.</p> <p>Prema navedenom izvještaju za akvakulturu konstatira se da je ukupna proizvodnja konzumne ribe u 2017. godini manja za 17,6 % u odnosu na 2016. godinu. Proizvodnja šarana je manja za 41%, a proizvodnja pastrmke je manja za 11% u odnosu na 2016. godinu. Od ukupne količine proizvedene konzumne ribe 80,8 % se odnosilo na pastrmku, 12,4 % se odnosilo na šarana i 6,8 % na ostale vrste riba. Ukupna proizvodnja slatkovodne ribe u 2017. godini u FBiH iznosi 1.833 tona, što je za 8,9% više u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja pastrmke iznosi 1.803 tone i u odnosu na prošlu godinu porasla je za 8,8%, proizvodnja ostale ribe iznosi 30 tona i veća je za 18,7% u poređenju s prethodnom godinom. Ostvarena ukupna proizvodnja morske ribe iznosi 177 tone i veća je za 1,9% u poređenju s 2016. godinom. U RS-u proizvodnja konzumne ribe u ribnjacima u 2017. godini smanjena je za 35,3%. Proizvodnja konzumne ribe u šaranskim ribnjacima u 2017. godini manja je za 46,7%, dok je u pastrmskim ribnjacima manja za 29%. Proizvodnja šarana čini 25,5% od ukupno proizvedene ribe, proizvodnja pastrmke 70,5%, a proizvodnja ostale ribe čini 4% od ukupno proizvedene ribe u odnosu na 2016. godinu.</p> <p>Prema gruboj procjeni, 65% proizvodnje pastrmke u BiH se odvija na području FBiH, a 35% u RS-u. Gotovo cijela proizvodnja šarana realizira se u RS-u (četiri veća šaranska ribnjaka). Proizvodnja morskih vrsta bazirana je na Neum u kojem postoje dva kavezna uzgajališta ukupne površine 0,36 ha. Ukupna korisna površina instaliranih kapaciteta akvakulture u BiH iznosi oko 3.113 ha.</p> <p>Potrebitno je istaknuti drugi segment ovog nacionalnog cilja koji se odnosi na dio porobljavanja ekonomski važnim vrstama. Ribolovna udruženja kao korisnici voda, na osnovu urađenih ribolovnih osnova, programa unapređenja ili drugih sličnih dokumenata donose odgovarajuće godišnje planove rada i aktivnosti, a jedan od segmenata jeste i porobljavanje. Porobljavanje se provodi s različitim vrstama riba, u zavisnosti od područja. Porobljavanje ribarskog područja i nasadihanje ribnjaka vrši se zdravom ribom, ribljom mlađi i oplođenom ikrom, po izvršenoj zdravstvenoj kontroli i utvrđivanju kvaliteta ribe, riblje mlađi, ikre i ribolovne vode. Podaci o količini porobljene ribe sadržani su u okviru sportsko-ribolovnih društava. SRD Banja Luka u posljednje tri godine izvršilo je porobljavanja s 450.000 komada potočne pastrmke.</p>
Dodatne informacije	
Indikatori korišteni u procjeni	<p>Strategija za razvoj akvakulture usvojena je i implementirana;</p> <p>Porobljavanja koja provode određena sporstko-ribolovna društva;</p> <p>Proizvodnja konzumne ribe</p>

	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015-2019 Strategija integralnog upravljanja vodama RS 2015-2024 NBSAP BiH Godišnji izvještaj o akvakulturi, 2017. Agencija za statistiku BiH
Nivo pouzda- nosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na nepotpunim podacima/informacijama
	Obrazlože- nje za nivo pouzdanosti	Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka. Podaci su uzeti iz odgovarajućih dokumenata i strategije, te izvještaja o akvakulturi.
Monito- ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Cilj je reguliran donošenjem odgovarajućih strategija i njihovom implementacijom. Strategije o razvoju akvakulture i porobljavanja ekonomski važnim vrstama riba (za vodene sisteme koji nisu stanište rijetkih i endemskih vrsta riba) nisu usvojene, dok se program porobljavanja provodi u okviru udruženja sporstkih ribolovaca. S tim u vezi, realizaciju cilja moguće je pratiti kroz razvoj strategija za akvakulturu, vrijednosti proizvodnje, te kroz provedeno porobljavanje.
	Reference	NBSAP BiH

Nacionalni cilj		7. Do 2020. godine certificirati sve državne šume
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementa- ciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	05. 12. 2018. godine
Dodatne informacije		U FBiH certificirano je oko 52% državnih šuma. Međutim, potrebno je naglasiti da nisu sva šumskoprivredna gazdinstva certificirana u istoj godini, te da se navedeni proces certificiranja, ili eventualno recertificiranja odvijao pretežno kroz implementaciju međunarodnih projekata.
		Na primjer, IKEA (tvornica skandinavskog modernog namještaja i kućanskih potrepština) i WWF Adria započele se 2012. godine projekat certifikacije šuma u Tuzlanskom kantonu kojima upravljaju „Šume Tuzlanskog kantona d. o. o.“, Kladanj. Navedeni projekat certifikacije je ustvari jedna od komponenti projekta „Promoviranje održivog gospodarenja šumama kao podrška održivom razvoju u BiH“ (eng. <i>Promote responsible forest management to support sustainable development BiH</i>), koji upravo implementira WWF Adria. Cilj navedenog projekta je proširiti područje odgovornog upravljanja šumama kroz identifikaciju šuma visoke vrijednosti (HCVF – <i>high-conservation value forests</i>) i njihovo uključenje u planove gospodarenja šumama. Drugi cilj projekta odnosio se na povećanje kapaciteta javnih šumskih poduzeća i javne uprave šuma iz drugih kantona u FBiH za odgovorno gospodarenje šumama. Uključeno je i proširenje kurikuluma Šumarskog fakulteta u Sarajevu s ciljem da se iskustva na osavremenjivanju šumarske politike Tuzlanskog kantona uključe u nastavni program.

Također se uz podršku GEF projekta „Održivo upravljanje šumama i upravljanje krajolikom (SFLMP)“ koji je implementirala Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD) obavljalo certificiranje ili obnova certifikata za gospodarenje šuma u četiri kantona (Bosansko-podrinjski kanton, Goražde, Unsko-sanski kanton, Tuzlanski kanton i Kanton 10). Cilj ovog projekta je izgraditi kapacitete subjekata u šumarskom sektoru i demonstrirati održivo upravljanje šumama i zemljištem putem integriranog upravljanja šumama i krajolikom ugroženih šuma i pašnjaka. Jedna od komponenti projekta odnosi se na podršku certifikaciji šuma.

Kontonalno javno poduzeće za gospodarenje državnim šumama „Sarajevo šume d. o. o.“, Sarajevo se 2017. godine opredijelilo za uskladivanje svih aktivnosti gospodarenja šumskim resursima s FSC principima. U periodu od 05. 09. do 07. 09. 2017. godine održana je glavna procjena kvaliteta gazdovanja ovog poduzeća od strane ovlaštene institucije „SGS Slovakia, spol. s r.o.“, Slovačka, a s ciljem izdavanja FSC certifikata. FSC certifikat je izdat u 2018. godini i pokriva sve šume u državnom vlasništvu na području KS-a.

Certificiranje u RS-u obavljeno je 2008. godine u JPS „Šume Republike Srpske“, te je na taj način izdat zajednički certifikat za Javno poduzeće koji se odnosi na 23 šumska gazdinstva. Jedinstveni broj certifikata je SGS-FM/COC-004338. Certifikat vrijedi za sva šumska gazdinstva u RS-u u vremenu od 10. 03. 2018. do 09. 03. 2023. godine. Javno poduzeće osigurava svojim internim procedurama da se svi članovi pridržavaju FSC standarda. Akreditirano tijelo koje je izdalо certifikat metodom uzorka vrši godišnji monitoring Javnog poduzeća. Certifikacija je obavljena 100% u državnim šumama.

Uzimajući u obzir gore navedeno, u BiH je certificirano oko 75% šuma.

Značajan problem u šumarstvu FBiH predstavlja kontaminiranost šuma i šumskog zemljišta minama. Među ovim šumama značajan udio čine i ekonomski visokovrijedne šume koje su duži vremenski period bez gospodarenja.

Indikatori korišteni u procjeni	Postotak certificiranih površina pod šumom
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koji su pronađeni na web-stranicama šumarsko-privrednih gazdinstva.
Reference	http://sumerepublikesrpske.org/index.php/fsc-c-r-if https://fmpvs.gov.ba/odrzivo-upravljanje-sumama-i-krajolikom/ http://www.wwfadria.org/projekti/sume/promoviranje_odrivog_gospodarenja_uma-ma_kao_podrka_odrivom_razvoju_u_bosni_i_hercegovini/ https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/fsc-certificiranje
Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Informacije i podaci su ograničeno dostupni na web-stranicama institucija.
Adekvatnost sistema monitoringa	Monitoring je djelimično adekvatan (npr. pokriva samo dio područja ili pitanja).
Monitoring cilja	Monitoring ovog cilja može se uspostaviti praćenjem izdatih FSC certifikata i njihovim ponovnim izdavanjem za sva šumarsko-privredna gazdinstva.
Reference	NBSAP BiH

Nacionalni cilj		8. Do 2020. godine uspostaviti i razviti sistem održive poljoprivredne proizvodnje, posebno organske i integralne proizvodnje, te očuvanje i uzgoj autohtonih vrsta														
	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan														
	Datum procjene	05. 12. 2018. godine														
		<p>U prethodnim godinama u BiH polako se razvijao sistem organske proizvodnje. Prema podacima koji su prikazani u Godišnjem izvještaju iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja BiH za 2017. godinu na području FBiH postoji oko 70 organskih proizvođača. Naglašeno je da ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, dok su dvije u fazi konverzije. Od 2009. godine egzistira Savez udruženja organskih proizvođača FBiH – ORGANSKO FBiH, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). U RS-u, identificirano je 26 proizvođača koji se bave organskom poljoprivrednom proizvodnjom, a trenutno ih je najviše u oblasti ljekovitog bilja i bobičastog voća. U RS-u je 2015. godine formirano Udruženje organskih proizvođača i prerađivača u RS-u.</p> <p>Prema izvještaju FIBL instituta (<i>Research Institute of Organic Agriculture</i>), organska proizvodnja u BiH u 2016. godini bila je zastupljena na 659 ha, što čini malo više od 0,03% ukupno obradivog zemljišta, dok se sakupljanje samoniklih biljnih vrsta odvijalo na površini od 50.250 ha. Na osnovu podataka koji su prikazani u tabeli u nastavku evidentno je da su u periodu od 2013. do 2016. godine znatno povećane površine za uzgoj organskih usjeva i to s 292 na 659 hektara ili za 126%.</p>														
Procjena napretka		Tabela 8: Površina pod organskom proizvodnjom u BiH (ha)														
		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th><th>2011.</th><th>2012.</th><th>2013.</th><th>2014.</th><th>2015.</th><th>2016.</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Površina pod organskom proizvodnjom (ha)</td><td>343</td><td>343</td><td>292</td><td>353</td><td>576</td><td>659</td></tr> </tbody> </table>	Godina	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	Površina pod organskom proizvodnjom (ha)	343	343	292	353	576	659
Godina	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.										
Površina pod organskom proizvodnjom (ha)	343	343	292	353	576	659										
Dodatne informacije		<p>U oba entiteta radi se konstantno na uspostavi pravnog okvira u polju organske proizvodnje. U Republici Srpskoj na snazi je Zakon o organskoj proizvodnji Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 12/13), kao i sljedeći podzakonski akti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o uslovima za izdavanje certifikata za organske proizvode; • Pravilnik o uslovima za rad kontrolnih organizacija i načinu vršenja kontrole u postupku organske proizvodnje; • Pravilnik o tehnološkim postupcima prerade u organskoj proizvodnji; • Pravilnik o metodama organske, biljne i stočarske proizvodnje i periodu konverzije; • Pravilnik o sadržini, obrascu i načinu vođenja evidencije u organskoj proizvodnji. <p>U FBiH na snazi je Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji („Službene novine Federacije BiH“, br. 72/16), a donesen je i Pravilnik za organsku biljnu i stočarsku proizvodnju, dok su ostali podzakonski akti u procesu izrade.</p> <p>Kada je u pitanju subvencioniranje organske proizvodnje, važno je naglasiti da su se u FBiH, RS-u i BD-u BiH razvili mehanizmi za plasiranje podsticajnih sredstava za organsku proizvodnju. Međutim, važno je naglasiti da su isplaćena sredstva sve manja iz godine u godinu. U FBiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva dodjeljuje podsticajna sredstva za certifikaciju proizvoda. Pravilnikom o uslovima i načinu ostvarenja novčanih podrški po modelu ruralnog razvoja detaljnije se propisuju uslovi podrške za razvoj organske proizvodnje. Predviđen iznos sredstava za ove namjene isplaćuje se jednom godišnje podnosiocu zahtjeva koji ispunjava tražene uslove. U RS-u, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS-a svake godine donosi Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih podsticaja za razvoj poljoprivrede i sela, kojim se propisuju mjeru podrške za poljoprivredne proizvođače. Prva mjeru za koju se dodjeljuju podsticajna sredstva je za organsku biljnu proizvodnju i biljnu proizvodnju u periodu konverzije, a druga je certifikacija poljoprivredne organske proizvodnje. U BD-u BiH, Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu dodjeljuje podsticajna sredstva za certifikaciju organske proizvodnje iz svog budžeta. Poljoprivrednici mogu ostvariti podršku za organsku biljnu proizvodnju i stočarsku organsku proizvodnju. Predviđen iznos sredstava za ove namjene isplaćuje se jednom godišnje podnosiocu zahtjeva koji ispunjava tražene uslove.</p>														

	<p>Na teritoriji BiH djeluje više certifikacijskih tijela koja obavljaju poslove kontrole i certifikacije organske proizvodnje.</p> <p>Strateškim planom ruralnog razvoja BiH (2018–2021.) prepoznat je značaj organske proizvodnje, te je definirana i posebna mjera koja se odnosi na podršku organskoj proizvodnji, zaštitu životne sredine (okoliš), smanjenje utjecaja klimatskih promjena. U okviru ove mjeru zasebna podmjera je podrška proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje u skladu s najboljim praksama i EU zahtjevima tržišta. Navedeno znači da će i u narednom periodu raditi na razvijanju sistema organske proizvodnje.</p> <p>Pored organske poljoprivrede, ekološki je prihvatljiva i integralna poljoprivredna proizvodnja, koja podrazumijeva načela integralne zaštite bilja, uravnoteženu primjenu agrotehničkih mjera i racionalnu upotrebu agrohemihskih sredstava i gnojiva u procesu proizvodnje. U BiH nije dosad razvijena (dobrovoljna) certifikacijska šema za integralnu proizvodnju.</p>
Indikatori korišteni u procjeni	Površina pod organskom i integralnom proizvodnjom
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
Reference	Strateški plan ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, Okvirni dokument Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu
Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Informacije i podaci su ograničeno dostupni jer ne postoji tačan broj organskih proizvođača, što dovodi do činjenice da ni površina pod organskom proizvodnjom nije tačna, iako je u porastu. Dodatno, ne postoje podaci o uspostavi sistema integralne poljoprivredne proizvodnje.
Adekvatnost sistema monitoringa	Monitoring je djelimično adekvatan (npr. pokriva samo dio područja ili pitanja).
Monitoring cilja	Monitoring ovog cilja može se pratiti kroz podatke o površinama pod organskom proizvodnjom, brojem zakonskih i podzakonskih akata koji su usvojeni u cilju uspostave sistema organske proizvodnje, kao i iznos sredstava koja se plasiraju kao podsticaj za domaću poljoprivrednu organsku proizvodnju.
Reference	/

Nacionalni cilj		9. Do 2020. godine uspostaviti sistem prečišćavanja industrijskih i komunalnih otpadnih voda, te monitoring potrošnje pesticida i fertilizatora
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	23. 01. 2019. godine

Dodatne informacije

Kada je u pitanju postizanje ovog cilja, potrebno je naglasiti da se cilj sastoji od dva potcilja od kojih se jedan odnosi na uspostavu sistema prečišćavanja industrijskih i komunalnih otpadnih voda, dok se drugi odnosi na monitoring potrošnje pesticida i fertilizatora.

Kada je u pitanju izgradnja postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, može se zaključiti da je došlo do napretka uzimajući u obzir prethodne godine. U BiH, trenutno je u funkciji 16 prečišćivača komunalnih otpadnih voda, na osnovu čega se ipak ne može zaključiti da je napravljen veći progres u postizanju cilja. 13 od navedenih prečišćivača nalazi se u FBiH, a 3 u RS-u, i detaljnije:

- Rijeka Sava (FBiH) – obuhvaćeno je 8 naseljenih mjesta s prečistačima voda koji su trenutno u funkciji, od kojih 6 vrši II, a 2 III stepen obrade. Postrojenja u dodatnih 9 naseljenih mjesta imaju različit status implementacije, te se u budućnosti očekuje i njihovo stavljanje u pogon.
- Jadransko more (FBiH) – obuhvaćeno je 7 naseljenih mjesta, prečistači su trenutno u funkciji od kojih 3 vrši III, 3 II i 1 vrši I stepen obrade. U dodatnih 10 naseljenih mjesta planirano je stavljanje u funkciju dodatnih sistema za prečišćivanje otpadnih voda koji trenutno imaju različit status implementacije.
- Rijeka Sava (RS) – u funkciji je prečistač za 1 naseljeno mjesto s III stepenom obrade. Očekuje se u narednom periodu stavljanje u funkciju dodatnih postrojenja u 3 naseljena mjesta koji su sada u različitim fazama implementacije.
- Rijeka Trebišnjica (RS) – u funkciji su prečistači za 2 naseljenja mjesta s III stepenom obrade.

Dodatno, kada je u pitanju prečišćavanje otpadnih voda iz industrije, okolišnom/ekološkom dozvolom propisuje se prečišćavanje voda putem sistema za tretman otpadnih voda. Kada su u pitanju i industrijske vode, ni u ovom slučaju progres nije dovoljan kako bi se postigao cilj.

Ove tvrdnje su potkrijepljene i podacima iz Agencije za statistiku BiH. Na osnovu navedenih podataka, kao što se može vidjeti u tabelama koje slijede, otpadne vode koje završavaju u sistemu javne odvodnje pretežno dolaze iz domaćinstava, iako i industrija ispušta u manjoj količini otpadne vode u navedeni sistem odvodnje. Od 2014. do 2016. godine količina otpadne vode koja je ispuštena u sistem javne odvodnje znatno je povećana, dok je ukupna količina otpadnih voda u 2017. godini za 5,7% manja u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 9: Poriјeklo otpadnih voda u sistemu javne odvodnje

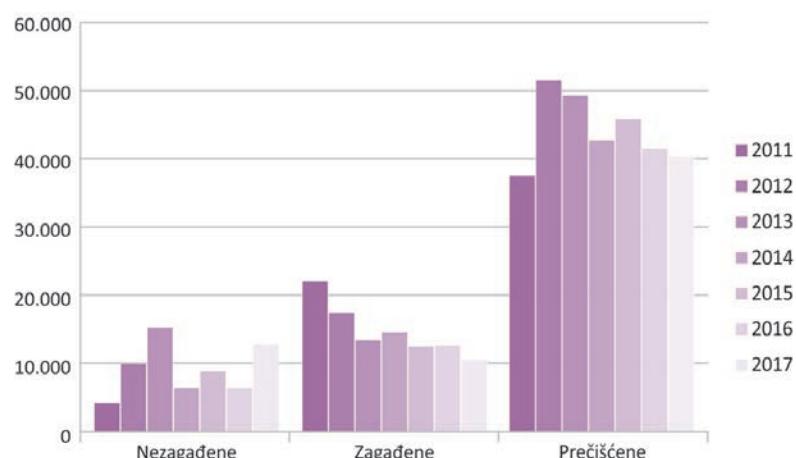
Otpadne vode ('000 m ³)	Godina			
	2014.	2015.	2016.	2017.
Ukupno otpadnih voda	91.962	92.894	124.002	116.916
Iz domaćinstava	68.845	70.260	90.709	90.143
Iz djelatnosti – ukupno:	23.117	22.634	33.293	26.773
Poljoprivreda, šumarstvo, ribolov	263	230	215	217
Industrijska i građevinska djelatnost	8.693	8.629	9.900	10.750
Ostale djelatnosti	14.161	13.775	23.178	15.806

Kao što se može vidjeti iz tabele ispod, količina prečišćene otpadne vode naglo je porasla od 2015. do 2016. godine, kada se počeo puštati u funkciju prečišćivač za otpadne vode u Butilama (Sarajevo). Zbog blagog pada u broju ukupnih otpadnih voda u 2017. godini ukupna količina prečišćenih otpadnih voda smanjena je za 13,1% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 10: Ispuštenje otpadne vode u sistem javne odvodnje

Ispuštenje otpadne vode ('000 m ³)	Godina			
	2014.	2015.	2016.	2017.
Ukupno	91.962	92.894	124.002	116.916
Neprečišćene vode	87.475	87.754	68.121	68.383
Prečišćene vode	4.487	5.140	55.881	48.533

Kada su u pitanju industrijske otpadne vode koje se ispuštaju, i u ovom slučaju Agencija za statistiku BiH prikuplja podatke. U grafikonu koji je prikazan ispod može se vidjeti kako je od 2011. godine pa do 2016. došlo do smanjenja voda koje su ispuštene iz industrijskih postrojenja. U 2017. godini količina ispuštene upotrijebljene vode je za 4,9% veća u odnosu na prethodnu godinu. Od 2015. do 2017. godine postepeno je smanjena količina otpadne vode koja se prečišćava. U 2017. godini od ukupno ispuštenih otpadnih voda učešće prečišćenih voda je 63,1%, učešće zagađenih voda je 16,6%, a učešće nezagađenih otpadnih voda 20,3%. Došlo je i do smanjenja količina zagađene vode ispuštene u okoliš/životnu sredinu u odnosu na 2016. godinu u iznosu od 17,7%.

Slika 3: Ispuštanje industrijskih otpadnih voda u industriji prema tipu tretmana vode (izraženo u '000 m³)

Kada je u pitanju drugi dio cilja koji se odnosi na potrošnju pesticida i fertilizatora, važno je naglasiti da podaci o samoj potrošnji nisu dostupni, tako da tačna potrošnja fertilizatora i pesticida nije poznata. U BiH može se pratiti uvoz pesticida i fertilizatora, te njihova proizvodnja preko statističkih pokazatelja. Međutim, ne postoji tačan podatak o njihovoj upotrebi.

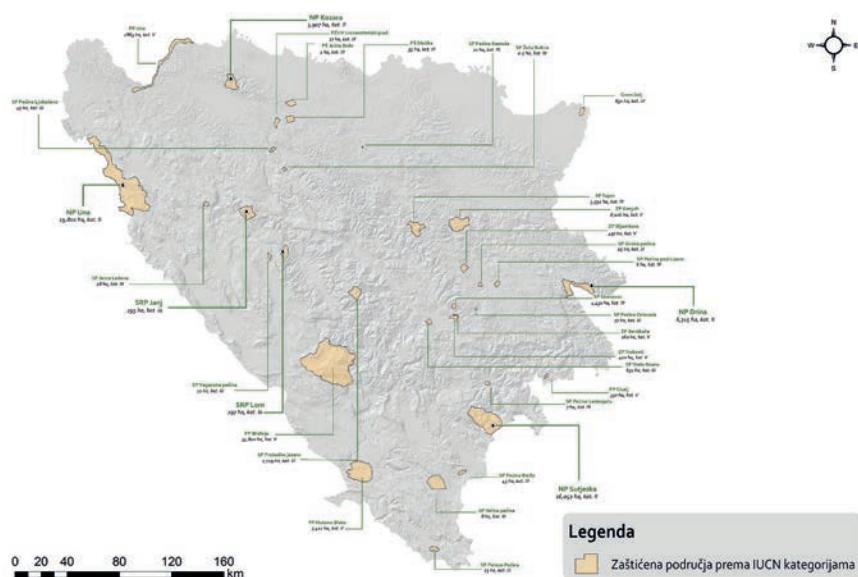
Indikatori korišteni u procjeni	<ul style="list-style-type: none"> Broj postavljenih sistema za prečišćavanje otpadnih voda; Količina otpadne vode koja je tretirana kroz sistem pročišćavanja otpadnih voda; Količina i vrsta pesticida i fertilizatora koji se koriste
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama institucija koje su relevantne za prikupljanje podataka o otpadnim vodama, kao i onih koje su nadležne za zaštitu zdravila bilja.
Reference	http://www.voda.ba/nacrt-plana-upravljanja-vodama-za-vodno-područje-save-i-prateći-dokumenti http://www.jadran.ba/index.php?mode=content&content=12 http://www.voders.org/upravljanje-vodama/planski-dokumenti/?lang=lat http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2018/ENV_03_2017_Y1_0_BS.pdf http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2018/ENV_02_2017_Y1_0_BS.pdf http://uzzb.gov.ba/
Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na nepotpunim podacima/informacijama
Nivo pouzdanosti procjene	

	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka koji se nalaze na web-stranicama određenih institucija. Navedeni podaci odnose se na sisteme za prečišćavanje otpadnih voda i količine otpadnih voda koje se prečišćavaju (iz sistema javne odvodnje i od industrije). Kada su u pitanju pesticidi i fertilizatori, ne postoje podaci koji se odnose na njihovu potrošnju.
	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
Monito-ring	Monitoring cilja	Kako bi se uspostavio sistem monitoringa napretka ovog cilja potrebno je uspostaviti praćenje količina pesticida i fertilizatora koji se koriste u BiH. Agencije za vodno područje je u FBiH i JU „Vode Srpske“ u RS-u raspolažu s podacima o broju sistema za prečišćivanje voda iz industrije i iz sistema javne odvodnje, dok dodatne podatke o količinama vode koje se prečišćavaju ima i Agencija za statistiku BiH.
	Reference	NBSAP BiH

	Nacionalni cilj	10. Do 2018. godine pripremiti strategije za invazivne vrste
	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	14. 11. 2018. godine
Procjena napretka	Dodatane informacije	<p>Unošenje alohtonih vrsta regulirano je određenim zakonskim aktima koji uređuju ovu oblast (Zakoni o zaštiti prirode RS-a, FBiH i BD-a BiH) i pratećim podzakonskim aktima. Strategije za invazivne vrste nisu donesene. Na ovom polju kao napredak može se posmatrati realizacija projekta „Inventarizacija i geografska interpretacija invazivnih vrsta u FBiH“, koji finansira Federalno ministarstvo okoliša i turizma, a realizira Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu. Na osnovu ovih podataka izradit će se podzakonski akti koji se tiču zaštite od invazivnih vrsta u svrhu očuvanja biodiverziteta. Također, u FBiH postoji akcioni plan za upoznavanje javnosti, uništavanje i suzbijanje širenja ambrozije na području FBiH, dok je na području RS-a na snazi Odluka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambrozije. Potrebno je dodati da je unošenje alohtonih vrsta regulirano i zakonskim aktima. Prema članu 37. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14), nije dozvoljeno unošenje alohtonih divljih vrsta i njihovih hibrida u slobodnu prirodu na području RS-a. Izuzetno, može se dozvoliti unošenje, uz dostavljanje naučnih i stručnih dokaza s gledišta zaštite prirode i održivog upravljanja, odnosno ako se unošenjem ne ugrožava prirodno stanište autohtonih divljih vrsta. Isto je regulirano i Zakonom o zaštiti okoliša FBiH, u kojem jedan od članova navodi da je zabranjena introdukcija (unošenje) stranih vrsta/podvrsta u prirodu na područje FBiH. Zabranjena je introdukcija alohtonih vrsta riba u prirodne i doprirodne vode, kao i prenošenje takvih vrsta iz ribogojilišta u druga vlažna staništa. Izuzetno, introdukcija je dopuštena ako je naučno i stručno osnovana i prihvatljiva s gledišta zaštite prirode, stručnog mišljenja naučnog tijela i održivog upravljanja.</p> <p>Pored zakonskih normi i odgovarajućih pravilnika i odluka koje se bave unesenim i invazivnim vrstama, neke publikacije također sadrže navode o nekim invazivnim vrstama.</p>
	Indikatori korišteni u procjeni	Broj provedbenih strategija za invazivne vrste
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.

	Reference	<p>http://www.fmoit.gov.ba/ba/clanak/1755/dobar-primjer-uspjescaronne-suradnje-akademiske-zajednice-i-federalnog-ministarstva-okoliscarona-i-turizma</p> <p>Odluka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambozije („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 81/07)</p> <p>NBSAP BiH</p> <p>Zakon o zaštiti prirode RS („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 20/14)</p> <p>Zakona o zaštiti prirode FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 66/13)</p> <p>Semir Maslo (2016): PRELIMINARNI POPIS INVAZIVNIH BILJNIH VRSTA U BOSNI I HERCEGOVINI. Herbologia, Vol. 16, No. 1, 2016.</p>
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na nepotpunim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka koji se nalaze na web-stranicama određenih institucija.
	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
Monito-ring	Monitoring cilja	Sistem monitoringa ovog cilja nije uspostavljen, te se napredak u postizanju ovog cilja ne može mjeriti. Strategije predviđene ovim ciljem nisu izrađene niti usvojene, a ne postoji ni monitoring koji prati realizaciju aktivnosti koje bi bile predviđene strategijama. Trenutno postaje samo praćenja koja se odnose na kontrole za ambroziju i njeno košenje.
	Reference	NBSAP BiH

	Nacionalni cilj	11. Do 2020. godine specifičnu biološku raznolikost BiH (kanjonski, gorski, visokoplanički i močvarni ekosistemi, kraška polja i aluvijalne ravni) mapirati i urgentno zaštитiti u skladu s važećim prostornim dokumentima
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	01. 12. 2018. godine
	Dodatne informacije	<p>U BiH, postotak zaštićenih područja mijenja se kroz historiju. Od 1954. godine, od kada se krenulo s procesima zaštite, bilo je predviđeno zaštiti 15,03% teritorije BiH. Međutim, do 1990. godine zaštićeno je svega 0,55% teritorije BiH (253 područja, odnosno 28.127 ha) (NEAP, 2003). Površina zaštićenih područja povećala se s 0,55% u 2003. godini na 1,96% u 2014. godini, što je podatak koji je sadržan u NBSAP-u BiH. Od izrade NBSAP-a i V nacionalnog izvještaja prema CBD-u, uspostavljena su nova zaštićena područja i to: Zaštićeni pejzaž „Bentbaša“ (2017) u FBiH, a u RS-u Nacionalni park „Drina“ (2017), Zatičeno stanište „Gromiželj“ (2018), Park prirode „Una“ (2018), Park prirode „Cicelj“ (2018), Spomenik parkovske arhitekture „Univerzitetski grad“ (2016), Park šuma „Slatina“ (2016), Park šuma „Jelića brdo“ (2018).</p> <p>Trenutna površina zaštićenih područja za cijelu BiH iznosi 2,28%, za FBiH 3,24%, a za RS 1,30%. Međutim, navedena površina i dalje predstavlja malu površinu u odnosu na postotak od 17% koji se nalazi u Aichi cilju 1,1 a koji je postavljen u sklopu Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020. Slika ispod prikazuje trenutna zaštićena područja u BiH.</p>

Slika 4: Zaštićena prirodna područja BiH prema IUCN kategorijama

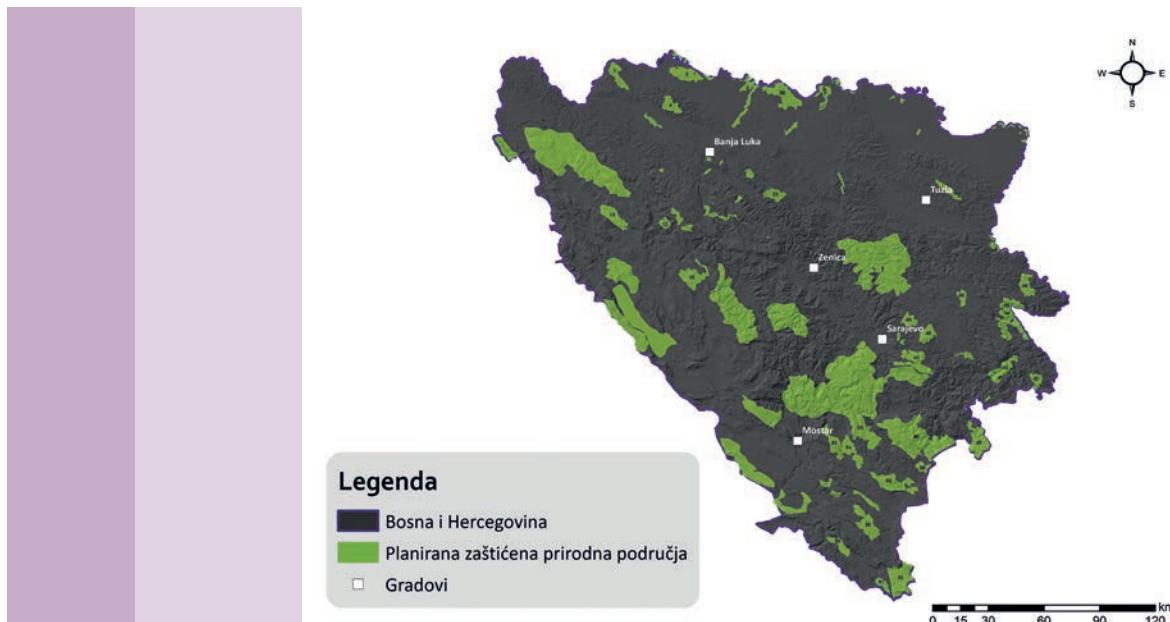
U BiH pokrenute su aktivnosti koje vode do ostvarenja ovog cilja, ali ne u zadatom roku. Ove aktivnosti zahtijevaju duži vremenski rok kao i znatna izdvajanja novčanih sredstava iz budžeta nadležnih institucija i stoga je za očekivati sporije napredak.

Prema dostupnim podacima s web-portala Federalnog ministarstva okoliša i turizma i Republičkog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, sredstva za mapiranje specifičnih bioloških raznolikosti izdvojena su u procesu proglašenja novih zaštićenih područja i trenutnog implementiranja studija za proglašenje novih. Sredstva su od stranih i domaćih investitora. Entitetske vlade izdvajaju sredstva iz budžeta za stalno finansiranje prve dvije kategorije po IUCN-u.

Važno je naglasiti da je u fazi implementacije projekat „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“, koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/životnu sredinu. U sklopu navedenog projekta bit će izrađene valorizacijske studije za odabrana područja koja su predložena za zaštitu. Naime, prilikom ovih istraživanja utvrdit će se diverzitet flore i faune, kao i specifičnosti određenih područja, te će biti pripremljena dokumentacija za procedure proglašenja novih zaštićenih područja. Projektom je predviđeno uspostavljanje zaštite za sljedeća područja:

- Livanjsko polje,
 - Orjen-Bijela Gora,
 - Bjelašnica-Visočica-Treskavica-Kanjon rijeke Rakitnice,
 - Planina Zvijezda,
 - Pećina izvora Mokranjske Miljacke,
 - Tišina,
 - Botaničko-floristički rezervat Mediteranetum,
 - Pećinski sistem Vjetrenica,
 - Pećinski sistem Govještica.

Dodatno, prema analizi prostornih planova, utvrđeno je da Prostorni plan FBiH (2008–2028), koji još nije usvojen u FBiH predviđa uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja s ukupnim prostornim obuhvatom od oko 4.488 km^2 površine, što iznosi 18,5% od površine FBiH, dok je u RS-u prema Prostornom planu do 2025. godine planirano zaštiti između 15–20% teritorije. Slika ispod prikazuje planirana područja za zaštitu.

Slika 5: Planirana zaštićena prirodna područja BiH

Na mapiranju biološke raznolikosti u BiH rade pretežno i NVO-i kroz implementaciju raznih projekata. Na primjer, kroz implementaciju projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“, Centar za životnu sredinu iz Banje Luke radio je naučna istraživanja jezera u NP-u Sutjeska kako bi se istražile postojeće vrste i osigurala njihova dugoročna zaštita kroz izradu smjernica za upravljanje ovim vodnim tijelima. Istraživanja su rađena 2016. godine tokom koje je organizirano naučno istraživanje pet jezera u NP-u Sutjeska (Gornje Bare, Donje Bare, Bijelo jezero, Crno jezero i Orlovačko jezero). Isto udruženje je tokom 2018. godine implementiralo projekte „Preliminarna istraživanja distribucije ugroženih saproksilnih vrsta insekata u Nacionalnom parku Kozara“ i „Studija faune šišmiša u zaštićenom području Nacionalnog parka Kozara“.

Tokom implementacije projekta „Kraško polje 2 – Revizija kraških polja kao potencijalnih IBA područja i uspostavljanje razvoja u Duvanjskom i Livanjskom polju“ koji je implementiralo Ornitološko društvo „Naše ptice“ provedene su aktivnosti koje se odnose na identifikaciju područja važnih za zaštitu, kontrolu populacije ptica i ilegalno ubijanje, podrška razvoju turizma, stočarstva i organske proizvodnje. Izrađen je i plan upravljanja za Livanjsko polje.

Kada je u pitanju zaštita morskih ekosistema, potrebno je spomenuti i aktivnosti koje se implementiraju kako bi se oni zaštitili. SharkLab radi na implementaciji projekta „Uspostava prvih morskih zaštićenih područja u BiH: zaštita visokougroženih staništa i mrjestilišta raža i poligača u Neumskom zaljevu“. Aktivnosti na implementaciji ovog projekta odnose se na istraživanje raža i poligača u BiH kako bi se utvrdila njihova mrjestilišta kroz konzervacijsku biologiju i ekologiju, te se postigli konzervacijski rezultati i zaštitila njihova staništa. Zabilježene su 4 vrste raža i poligača i definirana su 2 potencijalna mjesta za razmnožavanje u Neumskom zaljevu. Rezultati ovog projekta će služiti kao osnove za uspostavu prvog morskog zaštićenog područja.

Dodatno, važno je naglasiti da se neka od zaštićenih područja u BiH nalaze među jedanaest dobara iz BiH koja su upisana na UNESCO-ovoj tentativnoj listi dobara koja će u narednim godinama biti razmatrana za nominaciju za upis na UNESCO Listu svjetske baštine. Tentativna ili privremena lista (lista potencijalnih dobara) predstavlja inventar dobara koja se nalaze na teritoriji države, a ona ih smatra pogodnim za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a. Države članice u svoje Tentativne liste uključuju ona dobra koja smatraju kulturnom i/ili prirodnom baštinom od izuzetne univerzalne vrijednosti i koja namjeravaju da nominuju tokom narednih godina. Nominacije za Listu svjetske baštine se ne razmatraju ukoliko se nominovano dobro već ne nalazi na Tentativnoj listi države. Na Tentativnoj listi BiH upisana su tri zaštićena područja iz BiH, i to: a) strogi rezervat prirode - prašuma „Perućica“, koji se nalazi u okviru Nacionalnog parka „Sutjeska“, b) iskonske bukove šume Karpati i drugih regija Evrope - proširenje (Bosna i Hercegovina) koje uključuju i strogi rezervat prirode - prašumu „Janj“, i c) kompleks Martinbrodskih slapova - Nacionalni park Una.

	Indikatori korišteni u procjeni	Postotak svakog staništa u sklopu statusa zaštite
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Metodologija korištena za ovu mjeru je istraživanje web-portala nadležnih institucija, te analiza postojećih dokumenata koji sadrže informacije o trenutnim zaštićenim područjima, trenutnim projektima koji se implementiraju s ciljem buduće zaštite, kao i analiza prostornih planova FBiH i RS-a.
	Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa http://www.vladatki.kim.ba/vlada-tk/dokumenti-tk/prostorni-plan-fbih http://nasprostор.org/dokumenti-2/prostorni-plan-republike-srpske/ NBSAP BiH https://drive.google.com/file/d/1brAlnqUSO0rrH51dQ3Z6ifIkJNRB5bZM/view https://ptice.ba/bs/ http://sharklab-adria.org/eng/ https://whc.unesco.org/en/statesparties/ba
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na postojećim dokazima/podacima
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Podaci koji se odnose na aktivnosti o mapiranju i budućoj zaštiti dodatnih područja su javno dostupni. Isto tako, dostupni su podaci o aktivnostima i sredstvima koja nadležne institucije izdvajaju za poboljšanje upravljanja postojećih zaštićenih područja.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Monitoring je djelimično adekvatan (npr. pokriva samo dio područja ili pitanja).
	Monitoring cilja	Potrebno je uspostaviti bolji monitoring ovog cilja, posebno kada je u pitanju FBiH, potrebno je uspostaviti stručnu instituciju koja će biti nadležna da prikuplja i objedini sve stručne podatke koji se odnose na zaštićena područja.
	Reference	NBSAP BiH Federalno ministarstvo okoliša i turizma Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa

	Nacionalni cilj	12. Do 2020. godine kompletirati inventarizaciju: (i) flore, faune i gljiva BiH; (ii) ekosistema i tipova staništa BiH
	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	14. 11. 2018. godine
Procjena napretka	Dodatne informacije	Inventarizacija flore, faune i gljiva BiH neophodna je jer su podaci ove vrste kojima se raspolaže nepotpuni, segmentirani, i često postoje neslaganja u literaturi o broju određenih taksona na prostoru BiH. Kompletna inventarizacija flore, faune i gljiva BiH, kao ni inventarizacija ekosistema i tipova staništa BiH, nije urađena na način da postoje liste flore ili faune, odnosno baze podataka. Napretkom u realizaciji ovog cilja može se smatrati uspostava informacionog sistema zaštite prirode u RS-u s modulima, pri čemu su neki od modula aktivni i sadrže dio podataka o endemima i registar biljnih vrsta RS-a. Potrebno je istaknuti da je informacioni sistem u primjeni relativno kratko vrijeme i da će u narednom periodu ova baza imati više informacija. Flora RS-a je registar podataka

o rasprostranjenju i taksonomiji viših biljaka u RS-u, sa skoro 70.000 prikupljenih prostornih podataka koji se odnose na 2.638 taksona na nivou vrste i podvrste. Baza je „otvorenog“ tipa, što podrazumijeva stalni rad na prikupljanju i objedinjavanju postojećih i novih informacija o flori RS-a. Isto tako, Fond za zaštitu okoliša FBiH provodi aktivnosti na uspostavi informacionog sistema u FBiH.

Također, napretkom u realizaciji cilja mogu se smatrati i aktivnosti koje se sprovode u okviru projekta „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“ koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/životnu sredinu. U sklopu navedenog projekta potrebno je izraditi valorizacijske studije za odabrana područja predložena za zaštitu. Naime, prilikom ovih istraživanja utvrđuje se diverzitet flore i faune, kao i specifičnosti određenih područja, što s aspekta realizacije ove mjere predstavlja određeni napredak.

Inventarizacija biljnih i životinjskih vrsta provodi se i kroz odgovarajuće projektne aktivnosti na lokalnom nivou, a i neki kantonalni akcioni planovi sadrže određene podatke o ekosistemima i tipovima staništa. Na primjer, Centar za životnu sredinu iz Banje Luke trenutno radi na implementaciji projekta „Zaštita smeđeg medvjeda u Dinaridima“. Tokom implementacije ovog projekta prvi cilj je da se do sredine 2019. godine procijeni status populacije smeđeg medvjeda u BiH i Crnoj Gori i uspostavi sistem stručnog monitoringa. Nakon uspostave monitoringa radit će se i na izradi plana upravljanja smeđim medvjedom.

Ornitološko društvo „Naše ptice“ radilo je na implementaciji projekata koji imaju za cilj mapiranje i inventarizaciju određenih vrsta ptica. Projekat „Monitoring ptica i krivolova u PP-u Hutovo blato i Delti Neretve“ implementiran je u periodu 2015–2016. godine. Tokom implementacije projekta radilo se na praćenju populacije ptica močvarica i krivolova na Hutovom blatu, te na kontroli i praćenju krivolova dvaput mjesečno. Slične aktivnosti implementirane su kroz projekat koji se odnosi na uspostavu sistema zaustavljanja i zimovanja duž Jadranskog migracionog puta koji je implementiran u periodu 2015–2018. godine, te implementacijom projekta „Park prirode Hutovo blato i Mostarsko blato kao sigurno područje za gniježdenje, odmaranje i zimovanje ptica“, koji je implementiran u periodu 2016–2017. godine. Implementacijom projekta „Kartiranje gnjezdarica Bosne i Hercegovine/Federacije Bosne i Hercegovine“ radilo se na mapiranju populacije gnjezdarica u BiH na kartama 50x50 i 10x10. Za implementaciju ovog projekta koji je trajao dvije godine (2017–2018.) sredstva je plasirao Fond za zaštitu okoliša FBiH. Slične aktivnosti poduzete su sklopu projekta „EBBA2“ u periodu 2015–2017. koji je podržao BirdLife International.

Također je važno napomenuti da odgovarajuće publikacije sadrže podatke o određenim sistematskim kategorijama i kao takve predstavljaju osnovu za kompletну inventarizaciju. U ovom aspektu naučne i stručne publikacije određenih grupa ili taksona predstavljaju dio koji se može smatrati napretkom. Tako se liste ili baze podatka određenih sistematskih grupa mogu naći kroz publikacije, npr. „Slatkovodne rive BiH“, „Biodiverzitet vodozemaca BiH“, „Balkanski endemi u flori BiH“ i sl. Segmentarno posmatrano, u okviru različitih istraživanja navoden je odgovarajući biodiverzitet neke od kategorija. BiH odlikuje se velikim specijskim diverzitetom i bogatom ekološkom raznolikošću. U nekim radovima koji se bave ovom problematikom (Redžić, 2012) navodi se podatak o 252 ekosistema koji su raspoređeni u 11 bioma na području BiH. Prema navedenim publikacijama, naj-raznovrsniji su ekosistemi u kanjonima i klisurama rijeka u kojima se nalaze i svojevrsni centri razvoja endemske flore, fungije i faune. Kada su u pitanju staništa postoji publikacija „Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU-a.“

Indikatori korišteni u procjeni	Broj vrsta u informacionom sistemu zaštite prirode; Izvještaji o inventarizaciji određenih lokaliteta; Publikacije s listom vrste određenih sistematskih kategorija
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.

	NBSAP BiH Zakon o Nacionalnom parku „Drina” („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 63/17) Stručno obrazloženje za proglašenje Zaštićenog pejzaža „Bentbaša” / elaborat Suvad Lelo, Adnan Zimić, Mirza Čengić and Dušan Jelic (2015): Biodiverzitet vodozemaca (Chordata: Vertebrata: Amphibia) Bosne i Hercegovine Vodič kroz tipove staništa BiH prema Direktivi o staništima EU Biodiverzitet vodozemaca (Chordata: Vertebrata: Amphibia) Bosne i Hercegovine: Biosistematski prijegled podataka sa preliminarnim kartama rasprostranjenja Inventarizacija, populacijski i zdravstveni status velikih zvijeri i drugih vrsta na području spomenika prirode Skakavac Inventarizacija i kartiranje distribucije vrsta obuhvaćenih Direktivnom o staništima EU na području ZP Trebević Inventarizacija i evaluacija biljnih, životinjskih, šumskih i vodnih genetičkih resursa na području grada Banj luka – prva faza između Grada Banja Luka i Univerziteta u Banjoj Luci (2018, studija) Istraživanje i inventarizacija faune saproksilnih tvrdokrilaca Bosne i Hercegovine Društvo za biološka istraživanja i zaštitu prirode - BIO.LOG u slivnom području rijeke Neretve realizuje projekt „Kraška slatkvodna staništa: identifikacija i participativno planiranje očuvanja ugroženih vrsta beskičmenjaka i riba“ Redžić, S. (2012): Biodiverzitet Bosne i Hercegovine – stanje, mogućnosti upotrebe i neophodnost održivog upravljanja. biodiverzitet – teorijski i praktični aspekti“. Zbornik radova/Proceedings 22, 47-70. Dubravka Šoljan, Edina Muratović, Sabaheta Abadžić: Biljke planina Bosne i Hercegovine http://czzs.org/?lang=en/ https://www.ebba2.info/ https://www.cepf.net/grants/grantee-projects/hutovo-blato-nature-park-and-mostarsko-blato-safe-breeding-stop-over-and
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene Baziran na nepotpunim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka, baze informacionog sistema, pojedinačnih projekata, akcionalih kantonalnih planova, studija za proglašenje zaštićenih područja i publikacijama koje se bave ovom tematikom.
Monitoring	Adekvatnost sistema monitoringa Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja Cilj je reguliran provođenjem inventarizacije. Djelimična inventarizacija provedena je kroz bazu informacionog sistema zaštite prirode i istraživanja kroz projektne aktivnosti.
	Reference NBSAP BiH, Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa, Grad Banja Luka

Nacionalni cilj	13. Do 2020. godine izraditi crvene knjige biljaka, životinja i gljiva, te usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona	
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan	
	Datum procjene 14. 11. 2018. godine	

<p>Dodatne informacije</p>	<p>Crvene knjige koje su navedene u Nacionalnom cilju 13 još nisu izrađene. Kada je u pitanju problematika crvenih lista i knjiga, potrebno je istaknuti da postoji usvojena Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune RS-a i Crvene liste ugroženih biljaka, životinja i gljiva u FBiH. U RS-u je u postupku izrade Uredbe o zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama, koja treba biti donesena u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14).</p> <p>Istovremeno postoje određeni pomaci koji se ogledaju kroz realizaciju projekta „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“ koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/životnu sredinu. Ciljevi projekta su proširenje mreže zaštićenih područja u BiH, unaprijeđenje efikasnosti upravljanja zaštićenim područjima, te povećanje kapaciteta kao alata za očuvanje biološke raznovrsnosti i zaštitu ugroženih vrsta i staništa.</p> <p>Također, potrebno je istaknuti da se napretkom u ovom polju mogu smatrati i aktivnosti na uspostavi informacionih sistema za zaštitu prirode na nivou entiteta u BiH, koji su izrađeni u sklopu projekta uspostave Regionalne mreže za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR) koji implementira Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD), koji je formirao i podržao GIZ. Baza podataka u sklopu informacionog sistema uradena je prema Darwin Core standardu i podržava elemente za daljnji razvoj modula poput flore, faune, zaštićenih područja, Natura 2000, GIS platforme, crvene liste itd. Informacioni sistem za zaštitu prirode RS-a sastoji se od različitih modula, a njegov sastavni dio je i endemska lista JI Evrope, kao i crvena lista, odnosno lista vrsta rasprostranjenih u RS-u, koje imaju kategoriju ugroženosti u skladu s kriterijima IUCN-a. Isto tako, u pripremi je i modul zaštićene vrste koji sadrži divlje vrste koje su ugrožene ili mogu postati ugrožene, koje imaju poseban značaj iz genetičkog, ekološkog, ekosistemskog, naučnog, zdravstvenog, ekonomskog i drugog aspekta. Fond za zaštitu okoliša FBiH provodi aktivnosti na uspostavi informacionog sistema u FBiH, dok je u RS-u uspostavljen u okviru Republički zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa u RS-u.</p> <p>Pored navedenog, značajan doprinos daju i istraživači koji se bave istraživanjima određenih grupa i objavljaju radove ovakvog karaktera, npr. Crvena lista gmizavaca BiH ili Preliminarni prijedlog crvene liste elasmobranhija. Pored navedenog, moguće je uočiti da postoje različiti tipovi istraživanja koja se bave problematikom ugroženih vrsta, endemskih vrsta ili istraživanja koja prate određene pritiske kojima su organizmi izloženi.</p>
<p>Indikatori korišteni u procjeni</p>	Izrađene crvene knjige i aktioni planovi; Izrađene crvene liste; Uspostavljen informacioni sistem zaštite prirode
<p>Alati/ metode korišteni za procjenu napretka</p>	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
<p>Reference</p>	<p>Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 142/12)</p> <p>Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14)</p> <p>http://www.hbsume.ba/public/files/crvena_lista_bih.pdf</p> <p>NBSAP BiH</p> <p>Lelo, S., Zimić, A., & Šunje, E. (2016). Crvena lista gmizavaca (Chordata: Vertebrata: Reptilia) Federacije Bosne i Hercegovine. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 12, 31-42.</p> <p>Lelo, S. (2015). Crvena lista listorožaca (Coleoptera: Scarabaeoidea) Federacije Bosne i Hercegovine. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 11, 13–28.</p> <p>Gajić, A., Kahrić, A., & Lelo, S. (2017). Preliminarni prijedlog crvene liste elasmobranhija, klasa Elasmobranchii Bonaparte, 1838, u Bosni i Hercegovini. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 13, 21–34.</p> <p>Društvo za biološka istraživanja i zaštitu prirode - BIO.LOG u slivnom području rijeke Neretve realizuje projekt „Kraška slatkvodna staništa: identifikacija i participativno planiranje očuvanja ugroženih vrsta beskičmenjaka i riba“</p>

Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Bazirano na nepotpunim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka i pozitivnih primjera napretka u realizaciji postavljenog cilja. Podaci o indikatorima kao što su broj provedenih mjera za zaštitu ugroženih taksona i broj vrsta pod zaštitom, a koji su predviđeni NBSAP-om BiH mogu se očekivati donošenjem akata o zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Monitoring cilja nije uspostavljen, a napredak prema cilju bit će predstavljen inoviranim crvenim listama, izradom crvenih knjiga te usvajanjem akcionalih planova za zaštitu jugroženijih taksona.
	Reference	NBSAP BiH

Nacionalni cilj		14. Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštite domaćih sorti i pasmina i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju, te uspostavljanje parametara autohtonosti
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	05. 12. 2018. godine
Dodatne informacije		<p>Na osnovu pregleda web-stranica institucija koje su nadležne za donošenje i implementaciju programa očuvanja autohtonih sorti biljaka i rasa životinja, kako gajenih, tako i divljih srodnika utvrđeno je da je napredak u implementaciji ovog cilja još uvijek nedovoljno značajan, pogotovo uzimajući u obzir činjenicu da se on neće postići u roku koji je predviđen u samom cilju. Zvanične baze podataka koje se odnose na inventarizaciju autohtonih genetičkih resursa nisu uspostavljene ni u jednom entitetu, ni za jednu grupu organizama.</p> <p>U RS-u je 2008. godine usvojen Program očuvanja biljnih genetičkih resursa, a 2013. godine Program očuvanja šumskih genetičkih resursa, čime je omogućen pravni okvir za realizaciju aktivnosti za zaštitu i održivo korištenje biljnih i šumskih genetičkih resursa. Ovim programima definirane su i prioritete vrste, kao i uspostavljeni okviri za <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštitu domaćih sorti i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju.</p> <p>U RS-u je 2016. godine usvojen Program o uzgoju goveda u Republici Srbkoj za period 2016–2021. godine, dok je 2018. godine usvojen Program uzgoja koza za period 2018–2022. godine. Navedena dva programa spominju, ali ne daju poseban značaj autohtonim rasama. Također, 2018. godine usvojen je i Program uzgoja ovaca u RS-u za period 2018–2022. godine koji jasno prepoznaje i naglašava značaj gajenja i očuvanja autohtonih rasa i sojeva ovaca.</p> <p>U FBiH izdvaja se Operativni program za biljne genetske resurse u poljoprivredi Federacije BiH iz 2014. godine koji daje konkretnе ciljeve, aktivnosti, predviđene rezultate i mehanizme monitoringa u cilju očuvanja biljnih genetičkih resursa. Program za očuvanje životinjskih genetičkih resursa (pojedinih rasa i sojeva) nije donesen ni u jednom entitetu. U FBiH je u 2018. godini usvojen Pravilnik o pčelarstvu koji naglašava da se na području FBiH gaji isključivo autohtonu vrstu/rasa pčele. Iste godine je u FBiH usvojen i Pravilnik za organsku biljnu i stočarsku proizvodnju koji u ovakvom sistemu gajenja prednost daje autohtonim biljnim sortama, kao i rasama životinja.</p> <p>Svi ostali programi doneseni u cilju očuvanja biljnih i životinjskih genetičkih resursa postojali su i ranije.</p> <p>Podsticajne mjere za gajenje autohtonih rasa životinja postoje i u RS-u i u FBiH, dok slične mjere za podsticanje gajenja autohtonih biljnih vrta i sorti ne postoje. U RS-u</p>

		pravo na podsticajna sredstva ostvaruju uzgajivači konja koji, između ostalih, uzgajaju konje bosansko-brdske i lipicanerske rase (Pravilnik o podsticajima iz 2018. godine). Također, subvencionirano je i gajenje pčela (Zakon o pčelarstvu navodi da se gajiti može samo domaća siva pčela). Kroz sistemske i ostale mjeru podrške navode se podsticaji za podršku organizacijama u stočarstvu za zaštitu kulturnog naslijeđa i genetičkih resursa (podsticajna sredstva za ovu namjenu mogu biti maksimalno do 50.000 KM po korisniku i prvi put se javljaju upravo u navedenom o podsticajima iz 2018. godine). U FBiH, Pravilnik o podsticajima iz 2018. godine predviđa za uzgoj izvornih zaštićenih pasmina (bosanski brdski konj, domaća buša, domaći magarac i pas tornjak) sredstva u iznosu od 43.200 KM, a podsticaji postoje i za gajenje pčela na osnovu Pravilnika o pčelarstvu koji dozvoljava uzgoj i nabavku matica isključivo autohtone rase pčela.
	Indikatori korišteni u procjeni	Broj vrsta pod <i>ex situ</i> i <i>in situ</i> zaštitom; Relevantni programi uzgoja autohtonih vrsta na određenim područjima
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	NBSAP BiH Zakonski i podzakonski akti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS-a Zakonski i podzakonski akti Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Institut za genetičke resurse RS Program očuvanja šumskih genetičkih resursa Republike Srpske 2013-2025. godine
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na postojećim dokazima/podacima
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Na osnovu donesenih i objavljenih zakonskih i podzakonskih akata, te drugih strateških i planskih dokumenata iz ove oblasti izvršena je procjena ostvarenosti datog nacionalnog cilja.
Monitoring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Sistem monitoringa ovog cilja nije uspostavljen, tako da se napredak prema ispunjenju ne može sistemski pratiti. S obzirom na to da se problematika genetičkih resursa nalazi u nadležnosti više institucija (ministarstva nadležna za poljoprivredu, ministarstva nadležna za nauke i tehnologije, itd.), sistem praćenja i izvještavanja zahtijeva njihovo koordinirano djelovanje ili formiranje posebnog tijela koje bi se time bavilo.
	Reference	NBSAP BiH

Nacionalni cilj	15. Do 2020. godine mapirati i evaluirati koristi od šumskih, poljoprivrednih i vodenih ekosistema, a mehanizam okolišne/ekološke dozvole i nadzornu inspekciju ojačati unutar prostora zaštićenih područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene 03. 12. 2018. godine

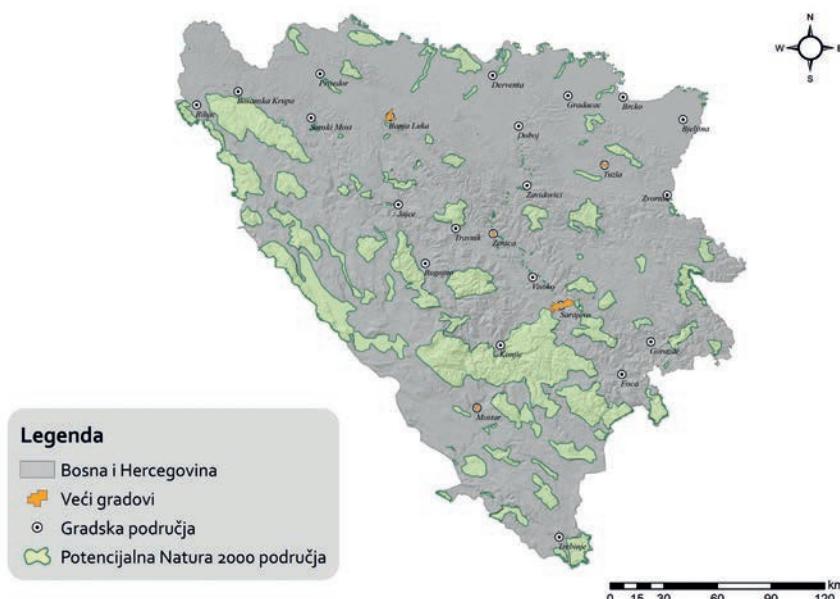
Progres prema ovom cilju ostvaren je kroz jačanje ljudskih kapaciteta za poznavanje i procjenu ekosistemskih servisa, te humanih kapaciteta za kvalitetniju pripremu Studija utjecaja na okoliš/životnu sredinu. S druge strane, nije bilo značajnih institucionalnih pomaka na polju evaluacije ekosistemskih servisa i jačanja mehanizma okolišne/ekološke dozvole.

U BiH još uvek nisu poduzete sistemske aktivnosti na evaluaciji različitih grupa ekosistemskih servisa. Postoje određene aktivnosti, većinom edukacijske prirode, na jačanju ljudskih kapaciteta za evaluaciju ekosistemskih servisa. Međutim, tehnički i finansijski kapaciteti za ove aktivnosti još uvek su nerazvijeni. Koncept ekosistemskih servisa nije integriran u sektorske politike, te je vrlo teško procijeniti koliko su one posvećene očuvanju ekosistemskih funkcija i usluga. Zbog toga je, u ovom prijelaznom periodu, neophodno poduzeti snažniju implementaciju postojećih regulatornih instrumenata za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta. Među takve instrumente spada okolišna/ekološka dozvola i inspekcijski nadzor. Identificiranim ciljem nastoji se ojačati uloga ovih instrumenata u šumskim, vodenim i poljoprivrednim ekosistemima, koji pružaju esencijalne ekosistemске usluge za stanovništvo BiH. Zbog postojećih barijera u poduzimanju mjera nije postignut značajan progres u dostizanju ovog cilja.

Kada su u pitanju okolišne/ekološke dozvole i inspekcijski nadzor, važno je naglasiti da, iako su podaci o izdatim okolišnim/ekološkim dozvolama javno dostupni, kao i broj inspekcija koji je urađen na osnovu njih, ne postoje podaci koji se odnose na broj dozvola u zaštićenim područjima, područjima od posebnog interesa i područjima Plana za ekološku mrežu Natura 2000. Jedan dio izdatih okolišnih/ekoloških dozvola za male hidroelektrane odnosi na područja Plana za Naturu 2000 u BiH, koji je, po svojoj prirodi, uključio staništa poplavnih šuma kao prioritet, međutim, tačan broj navedenih dozvola nije poznat.

Kada je u pitanju rad nadzornih inspekcija, utvrđeno je da Federalna uprava za inspekcijske poslove i Republička uprava za inspekcijske poslove RS-a pripremaju izvještaje o radu na godišnjem nivou. Međutim, kroz analizu dostupnih izvještaja nije bilo moguće identificirati da li je inspekcijski nadzor sproveden unutar prostora zaštićenih područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000.

Slika ispod prikazuje potencijalna Natura 2000 područja.

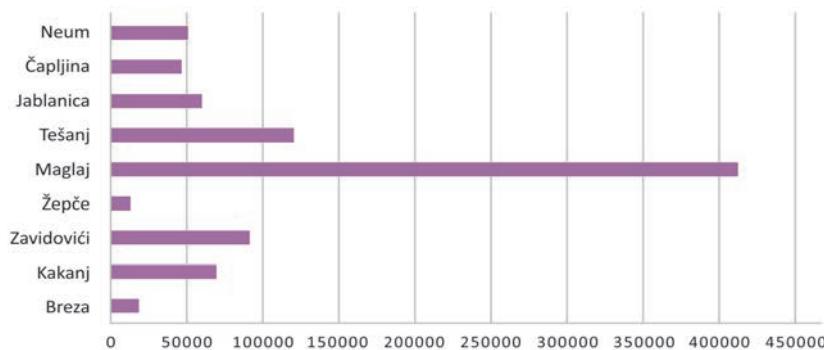
Slika 6: Potencijalna Natura 2000 područja

Indikatori korišteni u procjeni

Broj okolišnih/ekoloških dozvola i nadzornih inspekcija unutar prostora zaštićenih područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000

	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava nadležnih za izdavanje okolišnih/ekoloških dozvola i web-stranicama inspektorata i inspekcijskih uprava u BiH.
	Reference	<p>http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/84/statistika-o-od</p> <p>http://www.fuzip.gov.ba/bundles/websitenews/gallery/files/37/1520494342Godi%C5%A1nji_izvje%C5%A1taj_FUZIP-a_za_2017.pdf</p> <p>http://www.vladars.net/sr-SP-Cyril/Vlada/Ministarstva/mgr/Servisi/Pages/Arhiva_-_ekoloske_dozvole.aspx</p> <p>http://www.inspektorat.vladars.net/stranica/105/pregle</p>
Nivo pouzda- nosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
	Obrazlože- nje za nivo pouzdanosti	Podaci nisu standardizirani na cijeloj teritoriji BiH, te nisu diferencirani za posebna područja.
Monito- ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Monitoring je djelimično adekvatan (npr. pokriva samo dio područja ili pitanja).
	Monitoring cilja	Nije uspostavljen adekvatan monitoring za praćenje ovog cilja. Djelimično dostupni podaci iskorišteni su za pripremu nepotpunih indikatora. Podaci o ekosistemskim servisima u šumama i drugim šumskim područjima nisu dostupni.
	Reference	<p>http://www.bhas.ba/?option=com_content&view=article&id=226</p> <p>http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/84/statistika-o-od</p> <p>http://www.fuzip.gov.ba/stranica/37/pregle</p> <p>http://www.inspektorat.vladars.net/stranica/105/pregle</p> <p>http://www.vladars.net/sr-SP-Cyril/Vlada/Ministarstva/mgr/Servisi/Pages/Arhiva_-_ekoloske_dozvole.aspx</p>
	Nacionalni cilj	16. Do 2020. godine restaurirati 30 kopovskih jezera u močvarna staništa, povećati produktivnost svih kategorija šuma, očuvati postojeću površinu poplavnih šuma joha i vrba, te povećati uređene gradske zelene površine za 20%
	Kategorija napretka u implementa- ciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	03. 12. 2018. godine
Procjena napretka	Dodatne informacije	<p>BiH je prostor na kojem je odavno razvijana intenzivna eksploracija mineralnih, energetskih i šumskih resursa. Posljedica ovakvog razvoja je degradacija okoliša/životne sredine u određenim dijelovima BiH. Oporavak degradiranih ekosistema je mogući i izvodiv. Na površinskim kopovima uglja i ruda, u BiH formirana su jezera u kojima se danas odvija proces sukcesije. Potpomognutim procesom gradnje funkcionalnih močvara, intenzivnim pošumljavanjem i održavanjem šuma, te planskim razvojem kvalitetnih zelenih gradskih površina može se povećati mogućnost usvajanja ugljika, te na taj način doprinijeti ublažavanju efekata klimatskih promjena.</p> <p>Kada su u pitanju kopovska jezera, u ovom cilju bilo je predloženo da se do 2020. godine 30 takvih jezera rekultiviraju, međutim, iako su u naučnoj literaturi utvrđeni modeli restauracije, od izrade NBSAP-a BiH pa do danas nije bilo promjene po ovom pitanju.</p>

Na osnovu dobijenih podataka od 9 općina u BiH, nije bilo moguće utvrditi da li su uređene gradske zelene površine povećane u postotku koji je predložen ovim nacionalnim ciljem. Ne postoje podaci o trendu promjene površina. U nekim gradovima (Sarajevo, Zenica, Banja Luka) postoje odluke o povećanju gradskih zelenih površina, te odluke o finansijskim resursima za ove aktivnosti. Na osnovu dobijenih podataka napravljen je grafički prikaz zelenih površina u 9 općina u BiH (Neum, Čapljina, Jablanica, Tešanj, Maglaj, Žepče, Zavidovići, Kakanj i Breza). Na osnovu grafikona može se uočiti kako u Općini Maglaj zelene površine zauzimaju znatno veću površinu nego u ostalim općinama koje su analizirane.

Slika 7: Zelene površine u devet općina u BiH

Kada je u pitanju dio cilja koji se odnosi na povećanje produktivnosti svih kategorija šuma, na osnovu podataka koji se nalaze u katastrima šuma u RS-u i FBiH, odnosno na web-stranicama Javnog preduzeća šumarstva „Šume Republike Srpske“ i Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodopрivrede i šumarstva, može se zaključiti da se ide prema postizanju ovog cilja. U FBiH su se od 2011. do 2017. godine zapremine šuma povećavale iz godine u godinu i može se uočiti pozitivan trend, osim 2015. godine kada se zapremina šuma blago smanjila.

Isto tako, u RS-u je zapremina šuma od 2011. do 2016. godine u konstantnom porastu, bez negativnih trendova.

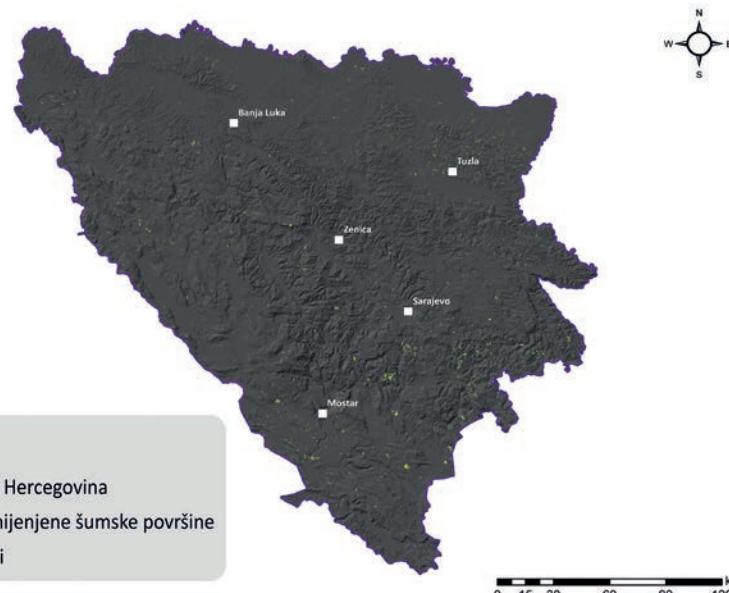
Tabela 11: Zapremina šume u FBiH, period 2011–2017.

Vegetacijski oblik	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Sve visoke šume (m³)	142.488.233	143.178.047	147.418.786	146.944.673	139.376.146	151.716.100	154.932.770
Izdanačke šume (m³)	19.354.355	18.819.135	19.342.297	20.112.907	21.918.206	22.138.724	19.463.179
Ukupno (m³)	161.842.558	161.997.182	166.761.083	167.057.580	161.294.352	173.854.824	174.395.949

Tabela 12: Zapremina šume u RS-u, period 2011–2016.

Vegetacijski oblik	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Visoke šume s prirodnom obnovom (m³)	151.596.839	151.798.243	152.781.985	154.065.370	156.585.970	157.061.802
Visoke degradirane šume (m³)	4.111.472	4.018.056	3.993.504	3.800.838	3.767.393	3.822.418
Izdanačke šume (m³)	19.596.579	21.011.377	20.952.312	22.258.782	22.736.226	24.985.206
Šumske kulture (m³)	7.709.320	8.134.079	8.264.524	8.430.469	8.650.729	8.732.184
Ukupno (m³)	183.014.210	184.961.755	185.992.325	188.555.459	191.740.318	194.601.610

Iako su se zapremine šuma u šumskoprivrednim društvima povećale, važno je naglasiti da je dolazilo i do gubitaka šuma zbog prenamjene šumskog zemljišta. Navedeni gubitak prikazan je u slici ispod.

Slika 8: Područja s prenamjenom šumske površine

Indikatori korišteni u procjeni	<ul style="list-style-type: none"> Broj restauriranih jezera; Površina gradskih zelenih površina; Zapremina šuma po kategorijama
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	U cilju procjene progresa korišteni su podaci iz oblasti šumarstva, poljoprivrede, kao i podaci javnih poduzeća/institucija koje rade na održavanju i planiranju zelenih gradskih površina.
Reference	<p>Informacije dobijene od javnih komunalnih poduzeća: Čapljina, Neum, Jablanica, Breza, Kakanj, Zavidovići, Žepče, Maglaj, Tešanj (pdf-dokumenti).</p> <p>Informacija o upravljanju šumama u Federaciji BiH za 2016. godinu i planovi za upravljanje šumama za 2017. godinu</p> <p>Katastar šuma i šumskog zemljišta u RS-u</p> <p>Informacija o upravljanju šumama u FBiH</p> <p>https://gradskovijece.sarajevo.ba/wp-content/uploads/2016/08/13.-Informacija-o-stanju-javnih-zelenih-povr%C5%A1ina-na-podru%C4%8Dju-grada-Sarajeva-plan-i-program-za-odr%C5%BEavanje-i-ure%C4%91enje-istih.pdf</p>
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene
	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti
	Kada su u pitanju podaci o šumama, oni nisu standardizirani, odnosno nisu podijeljeni u iste kategorije šuma u oba entiteta. Dodatno, podaci koji se odnose na zelene površine i trendovi za njih nisu dostupni.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa
	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja
	Monitoring cilja bi se mogao uspostaviti prateći podatke koji su dostupni na gore navedenim izvještajima.
	Reference
	/

Nacionalni cilj		17. Do 2018. godine pripremiti legislativu i uspostaviti uslove za ratifikaciju i implementaciju Protokola iz Nagoye
	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Bez značajne promjene
	Datum procjene	03. 12. 2018. godine
Procjena napretka	Dodatne informacije	<p>Inicijativa za ratifikaciju Nagoya protokola o pristupu genetskim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja je u BiH pokretana nekoliko puta dosad. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u aprilu 2018. godine uputilo inicijativu prema entitetskim ministarstvima za okoliš/životnu sredinu za pristupanje BiH Protokolu iz Nagoye. Ratifikacija se može pokrenuti nakon dobijenih pozitivnih mišljenja iz oba entiteta u BiH, što se u ovom slučaju nije desilo. U junu 2018. godine dobijeno je pozitivno mišljenje od Federalnog ministarstva okoliša i turizma nakon prethodno dobijene saglasnosti od kantona, tako da Protokol nije ratificiran do danas.</p> <p>Važno je naglasiti da je još 2014. godine kancelarija UNEP-a u Bosni i Hercegovini sproveva projekat „Globalna podrška za ratifikaciju i stupanje na snagu Nagoya protokola o pristupu genetskim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja u BiH“. Projektom je pripremljena detaljna analiza stanja za potrebe pristupanja i implementacije Nagoya protokola u BiH. Identificirana je procedura pristupanja, relevantne politike, obaveze u slučaju pristupanja, ali također i benefiti od ratifikacije Nagoya protokola. Navedena analiza pokazuje moguća rješenja i širok spektar beneficija koje proizilaze iz implementacije, te da uspostavom mehanizma pristupa genetičkim resursima i raspodjeli koristi prema zahtjevima Nagoya protokola, BiH može otkloniti identificirane probleme, zaštитiti i očuvati, pa i unaprijediti svoje genetičke resurse. Konačni rezultat i zaključak ove analize ukazuje na to da je omjer procijenjenih beneficija i troškova implementacije Nagoya protokola u BiH 1,7, što znači da će ukupni troškovi donositi skoro dvostruko više ukupnih beneficija uz implementaciju Protokola.</p>
	Indikatori korišteni u procjeni	Broj pravnih akata uskladijenih sa zahtjevima Protokola iz Nagoye
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Procjena na osnovu podataka koji su dostupni, a koji se odnose na poduzete aktivnosti za ratifikaciju Protokola iz Nagoye.
	Reference	Podaci/informacije dobijene od Federalnog ministarstva okoliša i turizma u svrhu izrade projekta „Pružanje tehničke podrške za koordinaciju i izradu Šestog nacionalnog izvještaja Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti“, putem dopisa br. 04-23-934/18 od 7. januara 2019. godine.
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na ograničenim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Nisu dobijeni potpuni podaci relevantnih ministarstava.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Cilj se prati na osnovu dostupnih informacija dostavljenih od relevantnih ministarstava.
	Reference	/

Nacionalni cilj	18. Do 2017. godine uspostaviti centre za očuvanje i implementaciju tradicionalnih znanja i praksi, posebno u ruralnim područjima od interesa
Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
Datum procjene	16. 02. 2019. godine
Procjena napretka	<p>U BiH trenutno još uvijek nisu pokrenute aktivnosti na uspostavljanju centara za očuvanje tradicionalnih znanja i praksi, ali pregledom dostupnih web-portala i web-stranica svih relevantnih institucija, kao i anketiranjem stanovništva u ruralnim i subruralnim područjima BiH dolazi se do saznanja da se ipak veliki broj podataka o tradicionalnim znanjima i praksama prenosio s koljena na koljeno, uz razvijanje i čuvanje vlastitih receptura, što doprinosi očuvanju kulturnih i prirodnih vrijednosti BiH. Nažalost, veliki dio ovih znanja je nestao tokom migracija koje su nastale uslijed ratnih zbivanja, te populaciju seoskog stanovništva u mnogim krajevima BiH danas uglavnom čine samo starije osobe.</p> <p>Na osnovu pregleda web-stranica institucija koje su nadležne za podsticaje u cilju očuvanja tradicionalnih znanja i praksi, dolazi se do saznanja da je mali broj institucija dodijelilo sredstva za finansiranje malog obrta u oblasti tradicionalnih znanja. Svake godine ministarstva nadležna za poljoprivredu izdvajaju podsticajna sredstva za uzgoj autohtonih vrsta, što na indirektan način potiče očuvanje tradicionalnih znanja.</p> <p>U današnjoj ekonomskoj situaciji tradicionalna znanja o korištenju i čuvanju autohtonog genofonda i dobri proizvodni i prirodni potencijali predstavljaju osnovu za intenzivnu proizvodnju zdrave hrane. Jedna od dobrih starih praksi u BiH je uzgoj voćaka i načini obrade i konzerviranja voća. Na primjer, stabla jabuka, šljiva, krušaka, trešnja, višanja, dunja i drugih voćaka dio su skoro svake okućnice u ruralnim i suburbanim područjima BiH. Pored toga, veliki dio usitnjениh poljoprivrednih dobara koja su izvan seoskih naselja nalazi se pod nasadima voća. Tokom procesa konzerviranja i sušenja navedenog voća koriste se tradicionalna znanja i prakse. Važno je naglasiti da je sušenje voća razvijeno kao autohtona tehnologija u ono vrijeme kada drugi načini konzerviranja voća nisu bili poznati i dostupni.</p> <p>Naročit odraz tradicionalnih znanja, inovacija i praksi odnosi se i na izuzetno bogatstvo autohtonih sireva. Do sada je prepoznato nekoliko desetina sireva koji imaju autohtona obilježja. Prisutna je i tradicija u proizvodnji kajmaka te pripremi mlaćenice, žmara, kravljeg masla i nekih drugih proizvoda od mljeka. Vrlo prepoznatljivi autohtoni proizvodi od mljeka su travnički sir, livanjski sir, suhi dimljeni sir i sir iz mijeha (NERDA, 2009).</p> <p>Očuvanje tradicionalnih znanja može doprinijeti i razvoju lokalnih zajednica. Kroz implementaciju projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“, WWF Adria radi na implementaciji aktivnosti u Nacionalnom parku Una koje se odnose na stvaranje modela u kojem su parkovi generator za razvoj ekološki odgovornog poslovanja, kroz pružanje podrške za ideje zelenog poslovanja, otvaranje ekotražnice, plasiranje lokalnih proizvoda na tržiste, te njihovo brendiranje. Kroz implementaciju navedenih aktivnosti uspostavio se i klaster – Turistički klaster Una – koji čine razni članovi (27) iz Unsko-sanskog kantona.</p>
Indikatori korišteni u procjeni	Broj formiranih udruženja koja se bave tradicionalnim znanjima
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
Reference	<p>Registar udruženja na nivou BiH</p> <p>Akcioni plan realizacije projekta „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine“ za period 2016.-2018. godina (https://www.fmrpo.gov.ba/wp-content/uploads/.../AKCIJSKI-PLAN-2016-2018.docx)</p> <p>Odluka podsticaji za poljoprivredu FBiH 2017</p>

	Odobreni podsticaji poljoprivreda FBiH 2017 Odluka podsticaji za poljoprivrednu FBiH 2018 NBSAP BiH http://www.unasana.ba/ http://www.wwfadria.org/projekti/zasticena_podrucja/zatiena_podruja_za_prirodu_i_ljude/
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene Baziran na ograničenim podacima /informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka o organiziranim procesima tradicionalnih znanja i praksi koji se koriste u praksi.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja Progres u implementaciji cilja prati se na osnovu dostupnih podataka budući da sistem monitoringa nije uspostavljen.
	Reference NBSAP BiH

	Nacionalni cilj 19. Do 2020. godine ojačati ulogu naučnoistraživačkih i stručnih institucija, te NVO sektora i medija, uključujući unaprjeđenje naučnih tehnologija
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene 16. 02. 2019. godine
Dodatne informacije	Okvirnim zakonom o osnovama naučno-istraživačke djelatnosti i koordinaciji unutrašnje i međunarodne naučnoistraživačke saradnje BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 43/09) definirano je da se u svrhu planiranja i ostvarivanja strateških ciljeva, pravaca i prioriteta naučnog i tehnološkog razvoja BiH, odnosno ostvarivanja posebnog interesa u naučnoistraživačkoj djelatnosti, donosi i implementira Strategija razvoja nauke u BiH. Strategiju razvoja nauke u BiH za period 2010–2015. usvojilo je Vijeće ministara BiH u decembru 2009. godine. Revidirani okvirni dokument Strategije uredjen je za period 2017–2022, i usvojen 2016. godine. Revidirana Strategija daje strateške smjernice i plan djelovanja za razvoj naučnoistraživačke i istraživačko-razvojne djelatnosti i inovacija u BiH za period 2017–2022. godine, s ciljem prosperitetnog razvoja nauke i istraživanja, privrede, obrazovanja i kulture u Bosni i Hercegovini u skladu s preporukama razvoja nauke u Evropi i svijetu. Na osnovu navedene strategije, naučnoistraživačku djelatnost u BiH danas karakterizira:
	<ul style="list-style-type: none"> • manjak osposobljenih i akreditiranih institucija za NIR i mali broj istraživača, • nizak nivo finansiranja nauke, • mala pokretljivost istraživača i njihova velika koncentracija u entitetskim centrima, • niska konkurentnost naučnih radova po broju i kvalitetu, • nizak stepen transformacije naučnih istraživanja u inovacije i proizvode visoke dodatne vrijednosti, • veoma oskudni statistički podaci o naučnoistraživačkim rezultatima po relevantnim međunarodnim standardima, • kontinuiran „odliv pameti“ (<i>brain drain</i>), tj. nedostatan kapacitet BiH da zadrži postojeće i privuče nove talente iz inostranstva.

Slično stanje u bh. naučnoistraživačkoj djelatnosti identificirano je tokom izrade prve Strategije iz 2009. godine i opisano u NBSAP-u BiH.

Kada je u pitanju finansiranje naučnoistraživačke djelatnosti, važno je naglasiti da se u skladu sa zakonskom legislativom BiH, FBiH, RS-a i BD-a BiH, kontinuirano jačaju naučnoistraživačke institucije te NVO sektor kroz razne vidove finansiranja i sufinasiranja. Finansiranja se vrše putem javnih poziva za korištenje grant podsticajnih sredstava za razvoj pojedinih tema (istraživačkih, edukativnih ili promotivnih). Entitetska ministarstva nadležna za obrazovanje i nauku svake godine osiguravaju finansiranje projekata za naučnoistraživačke, obrazovne institucije i pojedince i NVO-e s ciljem unaprjeđenja novih istraživačkih dostignuća. Entitetska ministarstva nadležna za sektor okoliša/životne sredine, Fond za zaštitu okoliša FBiH i Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti RS-a također osiguravaju finansijsku podršku istraživanjima u zaštićenim područjima i podupiru istraživanja u svrhu razvoja. Značajnu ulogu u finansiranju naučnoistraživačkih projekata imaju i kantonalna ministarstva.

U posljednjim godinama budžetska izdvajanja za finansiranje aktivnosti istraživanja nisu se znatno mijenjala. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u 2014. godini ukupna budžetska izdvajanja institucija koje finansiraju aktivnosti istraživanja i razvoja iznosila su 13.814.538 BAM. Budžetska sredstva institucija su prema sektoru namijenjena najviše sektoru visokog obrazovanja – 83,1%, zatim slijedi državni sektor s namijenjenih 14,3% budžetskih sredstava. Ostala budžetska sredstva namijenjena su neprofitnom sektoru – 1,8% i poslovnom sektoru – 0,8%. Najviše budžetskih sredstava institucija prema društveno-ekonomskim ciljevima utrošeno je u opće unaprjeđenje znanja – 56,5%. Planirana budžetska sredstva za istraživanje i razvoj u 2015. godini iznosila su 13.617.235 KM.

U 2017. godini budžetska izdvajanja institucija koje finansiraju aktivnosti istraživanja i razvoja iznosila su 13.952.461 KM. Budžetska sredstva institucija su prema sektoru namijenjena najviše sektoru visokog obrazovanja – 77,8%, zatim slijedi državni sektor s namijenjenih 19,1% budžetskih sredstava. Ostala budžetska sredstva namijenjena su poslovnom sektoru – 1,7% i neprofitnom sektoru – 1,3%. Najviše budžetskih sredstava institucija prema društveno-ekonomskim ciljevima utrošeno je u obrazovanje – 63,2%. Planirana budžetska sredstva za istraživanje i razvoj u 2018. godini iznosila su 15.642.795 KM, što je skoro za 2.000.000 KM više nego u prethodnim godinama.

Kroz prikazane analize može se vidjeti kako je NVO sektor jedan od onih koji je dobio najmanje sredstava u prethodnim godinama.

Kada je u pitanju saradnja s EU institucijama, važno je naglasiti da je Ministarstvo civilnih poslova BiH početkom 2016. godineiniciralo aktivnosti na izradi strateških dokumenata za članstvo u Evropski strateški forum za istraživačku infrastrukturu (ESFRI) i mapiranju istraživačkih i inovacijskih infrastruktura u BiH. Najveći dio danas postaje I&R infrastrukture nalazi se na javnim univerzitetima i tu se uglavnom i obavlja sav naučnoistraživački rad u BiH.

Primjena naučnih tehnologija u oblasti biodiverziteta odvija se i kroz implementaciju projekata od strane NVO sektora. Na primjer, Centar za životnu sredinu iz Banje Luke implementirao je projekt „Naučna istraživanja rijeke Nacionalnog parka Sutjeska“. Tokom implementacije ovog projekta sprovedena su naučna istraživanja flore i faune NP Sutjeska (Sutjeska i Hrčavka) u cilju jačanja argumentacije protiv izgradnje malih hidroelektrana. Na terenu je preko 20 stručnjaka sprovedeno naučna istraživanja 11 grupa organizama. Projekat je implementiran tokom 2015. godine.

Dodatno, implementacijom projekta „Bazična biologija hrskavičastih riba: Prva bosansko-malteška škola patologije i molekularne genetike – PATHOGEN 2017“, SharkLab je radio na neformalnom obrazovanju mladih (studenata Prirodno-matematičkog fakulteta, Veterinarske medicine i slično) u cilju unaprjeđenja njihovih znanja i praksi u pomorskoj nauci iz oblasti patologije, histopatologije i genetike. Ovaj projekat je implementiran u 2017. godini, a podržalo ga je Federalno ministarstvo za obrazovanje i nauku.

Indikatori korišteni u procjeni	Budžetska izdvajanja institucija koje finansiraju aktivnosti istraživanja i razvoja ; Usvajanje nove Strategije razvoja nauke u BiH
Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	U cilju procjene progrusa korišteni su podaci koji se nalaze na stranicama relevantnih institucija, a koji se odnose na izdvajanje sredstava za finansiranje uloge naučnoistraživačkih i stručnih institucija, kao i podaci o stanju naučnoistraživačke djelatnosti u BiH koji se nalaze u revidiranoj Strategiji razvoja nauke u BiH kako bi se usporedili s onima koji su opisani tokom izrade NBSAP-a BiH.

	Reference	Fond za zaštitu okoliša FBiH Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke Registar naučnih radnika i organizacija u BiH Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS http://sllist.ba/glasnik/2018/broj22/broj022.pdf http://www.bhas.ba/saopstenja/2015/NTI_BI-IR_2015_001_01_BA.pdf http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2018/RDE_03_2017_Y2_0_BS.pdf Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo http://czzs.org/?lang=en/ http://www.sharklab-adria.org/pathogen/ NBSAP BiH
Monito-ring	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na postojećim dokazima/podacima
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Procjena je temeljena na službenim podacima institucija, stoga se smatra pouzdanom.
	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Monitoring ovog cilja može se pratiti kroz visinu izdvojenih budžetskih, podsticajnih sredstava, kao i kroz analizu stanja u naučnoistraživačkom sektoru koji se nalazi u postojećim strateškim dokumentima.
	Reference	http://sllist.ba/glasnik/2018/broj22/broj022.pdf http://www.bhas.ba/saopstenja/2015/NTI_BI-IR_2015_001_01_BA.pdf http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2018/RDE_03_2017_Y2_0_BS.pdf Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo NBSAP BiH

	Nacionalni cilj	20. Do 2017. godine pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti
Procjena napretka	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Progres u postizanju cilja, ali nedovoljno značajan
	Datum procjene	14. 11. 2018. godine
	Dodatne informacije	<p>Provjeda Strategije za mobilizaciju sredstava treba uključiti uspostavljanje i širenje finansijskih tokova za podršku očuvanja biološke raznolikosti u BiH. Strategija za mobilizaciju finansijskih sredstava nije pripremljena niti usvojena. Iako strategija za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti nije usvojena, važno je naglasiti da određene institucije poput ministarstava nadležnih za zaštitu okoliša/životne sredine izdvajaju sredstva iz svojih budžeta za implementaciju projekata koji se odnose na očuvanje biološke raznolikosti.</p> <p>Prema ekonomskim računima okoliša/životne sredine koje su objavile Agencije za statistiku BiH, ukupni troškovi za zaštitu okoliša/životne sredine u 2016. godini iznosili su 81.342.158 KM. Ukupne investicije za zaštitu okoliša/životne sredine u 2016. godini iznosile su 27.960.506 KM. U strukturi investicija za zaštitu okoliša/životne sredine,</p>

investicije na kraju proizvodnog procesa činile su 93,8%, a investicije u sprječavanje zagadenja okoliša/životne sredine 6,2%. Od ukupnih investicija u zaštitu životne sredine mali postotak otpada na zaštitu biološke raznolikosti. Prema strukturi, investicije u zaštitu zraka iznosile su 82%, u upravljanje otpadnim vodama 8,2 %, u upravljanje otpadom 6,7%, u zaštitu i sanaciju tla te podzemnih i površinskih voda 2,7%, u smanjenje buke i vibracija 0,2%, u zaštitu biološke raznolikosti 0,2%. Ukupni tekući troškovi za zaštitu okoliša/životne sredine u 2016. godini iznosili su 53.381.652 KM. Od ukupnih tekućih troškova za zaštitu okoliša/životne sredine, interni tekući troškovi činili su 76,4%, a eksterni tekući troškovi 23,6 %.

Podaci za 2017. godinu pokazuju nešto drugačije vrijednosti. Ukupni troškovi za zaštitu okoliša/životne sredine u 2017. godini iznosili su 95.402.323 KM, dok su ukupne investicije za zaštitu okoliša/životne sredine u 2017. godini iznosile 43.543.315 KM. Navedeni iznosi su veći u odnosu na one iz 2016. godine. Međutim, potrebno je i analizirati strukturu investicija i troškova. U strukturi investicija za zaštitu okoliša/životne sredine, investicije na kraju proizvodnog procesa činile su 93,6%, a investicije u sprječavanje onečišćenja okoliša/životne sredine 6,4%. Od ukupnih investicija u zaštitu okoliša/životne sredine, investicije u zaštitu zraka činile su 91 %, u upravljanje otpadnim vodama 2%, u upravljanje otpadom 5,2%, u zaštitu i sanaciju tla te podzemnih i površinskih voda 1,5%, u smanjenje buke i vibracija 0,2%, u zaštitu biološke raznolikosti 0,1%.

Iako je u podacima za 2017. godinu evidentno došlo do povećanja sredstava za zaštitu okoliša/životne sredine u poređenju s 2016. godinom, potrebno je istaknuti da je od ukupnih investicija na zaštitu biološke raznolikosti islo 0,1%, dok je 1,4 % sredstava koštano za biološku raznolikost iz dijela tekućih troškova.

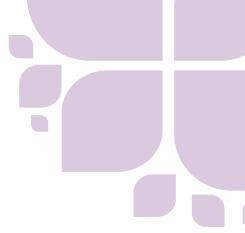
Osim navedenih sredstava, važno je naglasiti da znatna sredstva za zaštitu biološke raznolikosti izdvajaju i entitetski fondovi za zaštitu okoliša/životne sredine koji su regulirani Zakonom o Fondu za zaštitu okoliša FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 33/03) i Zakonom o Fondu i finansiranju zaštite životne sredine RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 117/11 i 63/14), te drugim podzakonskim aktima.

Postojeći mehanizmi finansiranja zaštite biološke raznolikosti nisu dovoljni kako bi se njima finansirala implementacija NBSAP-a BiH i mjera koje su u njemu sadržane.

	Indikatori korišteni u procjeni	Sredstva namijenjena za biološku raznolikost unutar budžeta na različitim administrativnim nivoima
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Istraživanje na web-stranicama ministarstava i drugih relevantnih institucija, te analiza podataka koje su pronašli stručnjaci.
	Reference	NBSAP BiH Troškovi za zaštitu okoliša, 2016. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Troškovi za zaštitu okoliša, 2017. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na nepotpunim podacima/informacijama
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Procjena je donesena na osnovu dostupnih podataka.
Monito-ring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Nije uspostavljen adekvatan sistem monitoringa implementacije cilja.
	Reference	NBSAP BiH Troškovi za zaštitu okoliša, 2016. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Troškovi za zaštitu okoliša, 2017. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

Nacionalni cilj		21. Do 2020. godine uspostaviti i ojačati saradnju za unaprjeđenje zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti u zemljama zapadnog Balkana
	Kategorija napretka u implementaciji cilja	Na putu ka ostvarenju cilja
	Datum procjene	03. 12. 2018. godine
Procjena napretka	Dodatne informacije	<p>Regionalna kooperacija je značajno pokrenuta uz pomoć međunarodnih organizacija i inicijativa. Među njima su ORF BD, IUCN, UNEP, UNDP, RCC i druge.</p> <p>Na području zapadnog Balkana postoji tradicionalna razmjena novih naučnih rezultata o biodiverzitetu, i to kroz organiziranje kongresa i naučnih simpozija. Nekoliko posljednjih naučnih skupova o biodiverzitetu ovog regiona su: Peti hrvatski botanički simpozij (Primošten, Hrvatska, 2016), Peti kongres ekologa Republike Makedonije s internacionalnim učešćem (Ohrid, Makedonija, 2016) Sedmi balkanski botanički kongres (Novi Sad, Srbija, 2018), Priroda južne i istočne Evrope – Stanje, diverzitet i upravljanje (Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 2018).</p> <p>Dodatno, Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD), koji je formirao i podržao GIZ, provodi projekte vezane za konzervaciju i održivu upotrebu biodiverziteta u regionu jugoistočne Evrope. ORF BD je, u tom smislu, u periodu 2015–2018 ujedinio napore šest balkanskih zemalja, te su provedeni sljedeći projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regionalna mreža za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR), • Ocjenjivanje i vrednovanje usluga ekosistema (ESAV), • Regionalna mreža organizacija civilnog društva za biološku raznolikost (BioNET), • Prekogranično upravljanje ekosistemima (BiH nije uključena u ovaj projekat). <p>Od posebnog značaja za BiH je Projekat uspostave Regionalne mreže za upravljanje informacijama o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR) koji treba omogućiti regionalnu razmjenu podataka i informacija u cilju kolaborativnog praćenja, izvještavanja i upravljanja (zajedničkim) resursima u domenu biodiverziteta. Projekat je tečao u pravcu uvođenja jedinstvenih tehničkih standarda za potrebe razmijene podataka, spiskova vrsta i staništa, kao i kontinuiranog dijaloga, koordinacije i komunikacije među svim relevantnim akterima u regionu. Kroz implementaciju navedenog projekta radilo se na uspostavi informacionih sistema za zaštitu prirode. U BiH je u toku proces uspostave informacionih sistema na nivou entiteta koji su međusobno kompatibilni, te su kompatibilni i regionalno unificirani zajedno s Crnom Gorom i Makedonijom. Baza podataka u sklopu informacionog sistema urađena je prema Darwin Core standardu i podržava elemente za daljnji razvoj modula poput flore, faune, zaštićenih područja, Natura 2000, GIS platforme, crvene liste itd.</p> <p>Pored gore navedenih projekata, važno je istaknuti da je u regionu (Sarajevo, Bosna i Hercegovina) održan Prvi BES-Net trialog na temu polinatora (opršivača), sigurnosti hrane i ruralnog razvoja. U saradnji UNDP-a, Ministarstva za okoliš, zaštitu prirode, građenje i nuklearnu sigurnost Njemačke, GIZ-a, Agencije za zaštitu okoliša Norveške i SwedBio centra za otpornost Švedske, i Federalnog ministarstva okoliša i turizma, BES-Net trialog održan je u periodu od 18. do 20. oktobra 2017. godine u Sarajevu. Trialog je okupio oko 50 učesnika iz Albanije, BiH, Crne Gore, Gruzije i Moldavije, predstavnika vladinih institucija, akademske zajednice, poljoprivrednika i pčelara, koji su imali priliku razmijeniti informacije o trenutnom stanju po pitanju opršivanja i zaštite opršivača.</p>
	Indikatori korišteni u procjeni	Broj projekata prekogranične saradnje u cilju zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti
	Alati/ metode korišteni za procjenu napretka	Procjena je urađena na osnovu istraživanja na dostupnim web-stranicama projekata koje je implementirala BiH u saradnji sa zemljama regiona.

	Reference	http://e-priroda.rs.ba/ https://www.giz.de/en/worldwide/40686.html https://www.besnet.world/newsletter-detail?name=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.8.%20November%202017&pdf=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.%208.%20November%202017.pdf
Nivo pouzdanosti procjene	Nivo pouzdanosti procjene	Baziran na postojećim dokazima/podacima
	Obrazloženje za nivo pouzdanosti	Rezultati regionalne kooperacije dostupni su u <i>online</i> izvještajima i na web-stranicama institucija koje implementiraju projekte.
Monitoring	Adekvatnost sistema monitoringa	Ne postoji sistem monitoringa.
	Monitoring cilja	Napredak cilja prati se na osnovu dostupnih informacija o regionalnim aktivnostima i kroz izvještaje o implementaciji projekata.
	Reference	http://e-priroda.rs.ba/ http://e-priroda.rs.ba/static/bis/pdf/Regional_Assessment_BHS.pdf https://balkangreenenergynews.com/rs/publikacije-bd/ https://www.besnet.world/newsletter-detail?name=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.8.%20November%202017&pdf=BES-Net%20Newsletter%20-%20No.%208.%20November%202017.pdf https://www.besnet.world/sites/default/files/event-document/BGdoc%20EN-online.pdf https://promotepollinators.org/2018/03/22/five-new-members-promote-pollinators-ip-bes6/

4.

DOPRINOS BiH U
POSTIZANJU GLOBALNIH
AICHI CILJEVA I CILJEVA
ODRŽIVOG RAZVOJA

U ovom dijelu Izvještaja opisano je na koji način i do koje mjere je BiH doprinijela u ostvarenju svakog Aichi cilja i u kojoj mjeri navedeni doprinos podržava implementaciju Plana održivog razvoja tj. ciljeva održivog razvoja 2030 (eng. 2030 Agenda for Sustainable Development and the Sustainable Development Goals). Ovo poglavlje podijeljeno je u dva dijela: jedan koji se odnosi na doprinos Aichi ciljevima, a drugi na doprinos Ciljevima održivog razvoja (eng. Sustainable Development Goals – SDG). U svakom dijelu opisana je metodologija koja je korištena, a koja se bazira na metodologiju koja je zadata Smjernicama za izradu Šestog nacionalnog izvještaja kojega čine Prilog Odluke br. XIII/27 koju je 15. decembra 2016. godine usvojila Konferencija stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti⁵.

4.1 Doprinos BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost

U ovom dijelu Izvještaja opisan je doprinos BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva. Ispod slijedi tabelarni pregled metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa prema svakom postavljenom globalnom Aichi cilju. Navedena tabela korespondira unosu u online alat koji će se koristiti za podnošenje Šestog nacionalnog izvještaja Sekretarijatu Konvencije o biološkoj raznolikosti.

Tabela 13: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost

Aichi cilj	Cilj kakav je postavljen u Strateškom planu za biološku raznolikost 2011–2020
Doprinos u postizanju Aichi ciljeva	Doprinos mjera poduzetih u BiH za postizanje globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost: a. Veoma značajan b. Značajan c. Umjeren d. Nešto značajan e. Beznačajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	Ovaj dio opisa mjera izrađen je koristeći odgovore na pitanja koja su zadata u metodologiji za izradu Šestog nacionalnog izvještaja, a koja se odnose na doprinos u postizanju svakog od Aichi ciljeva.
Reference	Ovdje navesti sve relevantne web-stranice, web-poveznice i dokumente u kojima se mogu potvrditi navedene informacije i naći dodatne informacije vezane za navedeno.

⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-27-en.pdf>

Tabela 14: Doprinos BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva za biološku raznolikost

Aichi cilj	ABT 1: Do 2020. godine, najkasnije, ljudi su svjesni važnosti i vrijednosti biološke raznolikosti kao i načina zaštite i održivosti biološke raznolikosti
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Aktivnosti koje se provode s ciljem jačanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti obuhvaćaju javne debate, okrugle stolove, predavanja, konferencije i seminare. Također, jačanje javne svijesti provodi se medijskim putem kroz programe emisija TV i radijskih stanica, internetskih portala, novina, različitih printanih promotivnih materijala koji su uključeni u projekte s ovom tematikom. Aktivne emisije su videozapisi „Nije teško biti EKO“, TV-emisija „Budi EKO frend“, TV-emisija „EKO sat“, videozapisi „Ekologija i mi“, info-portal „Eko Kult“ i sl. Aktivnosti koje potiču jačanje javne svijesti provode nevladina udruženja registrirana za zaštitu okoliša/životne sredine, visokoobrazovne ustanove, instituti registrirani za zaštitu okoliša/životne sredine i prirodne resurse, međunarodne organizacije koje provode projekte zaštite okoliša/životne sredine i prirodnih resursa (UNEP, UNDP, UNCCD, REC, WWF).</p> <p>Podizanje javne svijesti je ciljano ukoliko se provodi u okviru projekta i usmjereno je na predmetno područje kao što je to primjer kod provođenja projekata u zaštićenim područjima (Park prirode Hutovo blato, Park prirode Blidinje, Zaštićeni pejzaž Bijambare i sl.). Na primjer, kampanje u Parku prirode Hutovo blato provođene su prema ciljanoj grupi djece u osnovnoj školi kao prvi doticaj s problemom očuvanja biološke raznolikosti i formiranja svijesti u toj dobi kao preduslov za odgovorno ponašanje. Radionice su vodili isključivo nastavnici iz prirodnih nauka. Ovakav tip radionica na terenu učinkovit je jer skreće pažnju na problem i njihovo ublažavanje u prostoru u kojem korisnici djeluju. Također, provode se ciljane radionice pod nazivom „Kako unaprijediti saradnju u cilju smanjenja nelegalnog djelovanja na biodiverzitet kičmenjaka u Hutovom blatu?“, na kojima su ciljne grupe uglavnom korisnici područja i šireg prostora koji imaju utjecaj na ovo područje. Ukoliko se provodi opće jačanje javne svijesti kao što se to radi u obrazovnim institucijama ili za širu javnost (građane), onda su teme usmjerene na opće probleme, pronalaženja rješenja i načine sprječavanja narušavanja biološke raznolikosti u cjelini.</p> <p>Procjena uspješnosti poduzetih mjera vrši se pomoću evaluacije na kraju projekta ili aktivnosti jačanja javne svijesti i prema mjerenu poduzetih aktivnosti u narednom vremenskom periodu od strane ciljanih grupa. Procjene uspješnosti aktivnosti podijeljene su prema geografskom regionu, odnosno prema lokacijama u kojima se sama aktivnost sprovodila, prema dobi (radionice za djecu, osnovnoškolce, mlade, i sl.), prema ciljanim tematskim cjelinama, prema interesu pojedinih grupa. Iako nisu svi podaci o monitoringu aktivnosti uvijek dostupni, uzimajući u obzir dostupne rezultate, uočeno je da najveći utjecaj o razvijenoj svijesti za očuvanje biološke raznolikosti imaju djeca i mladi.</p>
Reference	<p>https://centarzakulturutuzla.ba/2018/12/10/javna-tribina-o-invazivnim-biljkama-grada-tuze-u-domu-mladih-tuzla/</p> <p>http://www.dzbbih.org/</p> <p>https://rtvtk.ba/rtv-tk-eko-sat/</p> <p>https://tv1.ba/category/producija/ekologija-i-mi/</p> <p>http://hutovo-blato.ba/smanjenja-nelegalnog-djelovanja-na-biodiverzitet-kicmenjaka-u-hutovom-blatu/</p> <p>https://www.hercegovina.info/vijesti/hercegovina/mostar-hercegovina/udruga-moj-grad-organizira-posumljanje-huma-71474/print:true</p> <p>www.faktor.ba/vijest/nastavlja-se-uspjesan-projekt-posumljanja-zajedno-za-nase-zelene-sume-foto-167323</p>

Aichi cilj	ABT 2: Najkasnije do 2020. godine biološke vrijednosti integrirane su u nacionalne i lokalne strategije razvoja, strategije smanjenja siromaštva i procese planiranja, a po potrebi i u nacionalne finansije, kao i sistem izvještavanja
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Umjeren

<p>Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH</p> <p>U BiH, najveće su mogućnosti gdje bi bolje upravljanje biološkom raznolikošću moglo doprinijeti smanjenju siromaštva kroz organsku proizvodnju u poljoprivredi, uzgojem autohtonih vrsta, adekvatnom podsticajnom politikom od nadležnih institucija, razvojem turizma, razvojem seoskih gospodarstava i sl.</p> <p>Kada su u pitanju strategije razvoja, važno je spomenuti da one na lokalnim nivoima sadrže u određenoj manjoj mjeri uvrštene vrijednosti biološke raznolikosti. Na nivou BiH, FBiH i RS-a navedene strategije nisu usvojene. Međutim, važno je naglasiti da u RS-u usvojena Strategija i politika razvoja industrije RS-a za period 2016–2020. godine, prepoznaće potrebu za primjenom ekoloških standarda u industriji i efikasnije korištenje resursa, te očuvanje biodiverziteta u šumama kada je u pitanju korištenje biomase kao resursa.</p> <p>Strateški dokumenti i planovi koji se odnose na poljoprivredni razvoj su oni koji u najvećoj mjeri prepoznaju važnost biološke raznolikosti. Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018–2021 – Okvirni dokument integrirao je u sebi vrijednosti biološke raznolikosti koje su analizirane u poglavljju „Biodiverzitet i animalni i biljni genetski resursi“. Prema Strategiji, potrebno je da se pitanja agrookoliša integriraju u proces planiranja ruralnog razvoja. Njima bi se trebalo sprječiti uništavanje pejzaža i biološke raznolikosti, nestanak animalnih i biljnih genetskih resursa. Isto tako, Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016–2020 i Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015–2019. godine u mnogim dijelovima i ciljevima baziraju se na očuvanje biološke raznolikosti, posebno kroz održivu poljoprivrednu proizvodnju i očuvanje genetičkih resursa.</p> <p>Kada su u pitanju drugi strateški dokumenti, poput strategija za transport, one ne prepoznaju vrijednosti biološke raznolikosti i navedene vrijednosti nisu integrirane u akcione planove ovih strateških dokumenata.</p> <p>Važno je naglasiti da je BiH usvojila državnu Strategiju i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti (NBSAP BiH), koja sadrži set nacionalnih ciljeva koji su izrađeni i vezani s Aichi ciljevima. NBSAP BiH sadrži integrirane vrijednosti biološke raznolikosti kroz svaki od ciljeva koji je postavljen. NBSAP BiH definira je vremenski okvir za sprovođenje pojedinih mjeru iz Nacionalnih ciljeva i Aichi ciljeva koji su usmjereni na razvoj, očuvanje i dobrobit na nacionalnom i lokalnom nivou. Implementacija navedenih mjeru bi indirektno imala utjecaja i na razvoj zemlje, agrikulture, šumarstva i održivog razvoja.</p> <p>S različitim nivoa vlasti finansiraju se programi i projekti u privredi koji integriraju biološku raznolikost kao sastavni dio razvoja. Podsticajnom politikom u poljoprivrednom sektoru (organska proizvodnja, podsticanje za uzgoj autohtonih pasmina i sorti), turističkim aktivnostima, proizvodnjom autohtonih proizvoda posebno u ruralnim područjima doprinosi se smanjenjem siromaštva.</p> <p>Vrijednosti biološke raznolikosti nedovoljno su predstavljene u nacionalnim finansijskim izvještajima, ili su na vrlo niskom nivou.</p>	<p>Strateški plan ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, Okvirni dokument Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016–2020 Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2015–2019. godine Strategija i politika razvoja industrije za period 2016–2020</p>
<p>Aichi cilj</p> <p>Doprinos u postizanju Aichi cilja</p> <p>Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH</p>	<p>ABT 3: Najkasnije do 2020. godine, podsticaji, uključujući i subvencije, štetni za biološku raznolikost, eliminirani su, ukinuti ili reformirani kako bi se smanjili ili izbjegli negativni utjecaji, a pozitivni podsticaji za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti razvijeni su i primjenjuju se u skladu s Konvencijom i drugim relevantnim međunarodnim obavezama, uzimajući u obzir nacionalne društveno-ekonomске uslove</p> <p>Nešto značajan</p> <p>Vlasti u BiH prepoznale su potrebu za ukidanje subvencija i podsticaja koji su štetni za biološku raznolikost. Navedena potreba već je rezultirala kroz samu izradu NBSAP-a BiH, koji je pripremljen kroz učešće i participativni proces institucija na raznim nivoima i iz raznih sektora u BiH. Predstavnici institucija direktno su učestvovali u predlaganju Nacionalnih ciljeva za NBSAP BiH, a treći po redu Nacionalni cilj koji je predložen glasi: „Do 2020. godine smanjiti negativne i povećati pozitivne podsticaje i subvencije u cilju očuvanja biološke raznolikosti“.</p>

Dalje, kroz samo usvajanje NBSAP-a BiH od strane Vijeća ministara BiH u maju 2017. godine, ovaj dokument je postao strateški i planski dokument za BiH, uz prepoznavanje njegovih ciljeva kao ključnih za očuvanje biološke raznolikosti i implementacije CBD-a u BiH. Međutim, na osnovu istraživanja stručnog tima koji radi na ovom izvještaju, nema saznanja o tome da li su neke subvencije odbijene i reformirane u cilju zaštite biološke raznolikosti, niti ima podataka o načinu na koji se vrši eliminacija ili reformiranje podsticaja ili subvencija u cilju smanjenja pritiska na biološku raznolikost.

U BiH nisu još pokrenute aktivnosti koje su vezane za određivanje podsticaja i subvencija koje jasno imaju pozitivan, a koje negativan utjecaj na biološku raznolikost. Isto tako, navedeni podsticaji i subvencije nisu izračunati i praćeni kroz godine kako bi se mogla napraviti jedna procjena po ovom pitanju. Jedino, kada je u pitanju sektor poljoprivrede identificirani su pozitivni podsticaji za uzgoj autohtonih vrsta i pasmina.

U cilju izrade ovog izvještaja, tim stručnjaka radio je istraživanja podataka koji su dostupni na web-stranicama institucija koje su nadležne za podsticaje i subvencije u sektorima šumarstva, energije, poljoprivrede, zaštite okoliša/životne sredine. Podaci o podsticajima koji su dodijeljeni nakon izrade i usvajanja NBSAP-a BiH nisu bili javno dostupni. Za FBiH na osnovu podataka koji se nalaze na web-stranici Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, kroz analizu podsticaja koji su odobreni u 2017. godini (a na osnovu prethodno usvojenog Programa utroška sredstava s kriterijima raspodjele sredstava „Subvencija privatnim poduzećima i poduzetnicima – Poticaj za poljoprivredu“ utvrđenih budžetom Federacije Bosne i Hercegovine za 2017. godinu), utvrđen je iznos od 43.200,00 KM koji je odobren za namjenu uzgoja bosanskog brdskog konja, domaće buše i domaćeg magarca. Prema Programu utroška sredstava s kriterijima raspodjele sredstava, navedene pasmine spadaju pod izvore zaštićene pasmine životinja, što znači da se navedeni podsticaj može smatrati onim podsticajem koji ima pozitivne utjecaje na očuvanje biološke raznolikosti u BiH. Analizom usvojenog Programa utroška sredstava s kriterijima raspodjele sredstava „Subvencija privatnim poduzećima i poduzetnicima – Poticaj za poljoprivredu“ utvrđenih budžetom Federacije Bosne i Hercegovine za 2018. godinu utvrđeno je da su sredstva za uzgoj bosanskog brdskog konja, domaće buše i domaćeg magarca predviđena i za 2018. godinu, međutim, u navedenom dokumentu dat je zbir sredstava za više namjena tako da nije bilo moguće procijeniti iznos koji je isključivo predviđen za uzgoj navedenih zaštićenih pasmina.

Prav o na podsticajna sredstva u RS-u ostvaruju uzgajivači konja koji između ostalih uzgajaju konje bosansko-brdske i lipicanerske rase (Pravilnik o podsticajima iz 2018. godine). Također, subvenzionirano je i gajenje pčela (Zakon o pčelarstvu navodi da se gajiti može samo domaća siva pčela). Kroz sistemske i ostale mjere podrške navode se podsticaji za podršku organizacijama u stočarstvu za zaštitu kulturnog naslijeđa i genetičkih resursa (podsticajna sredstva za ovu namjenu mogu biti maksimalno do 50.000 KM po korisniku iprvi put se javljaju upravo u navedenom o podsticajima iz 2018. godine).

Kao što je prethodno navedeno, u BiH ne postoji uspostavljen mehanizam praćenja pozitivnih i negativnih subvencija i nisu dostupni podaci o njihovom doprinosu u zaštiti biološke raznolikosti. Ovo znači da ne postoji adekvatan sistem za utvrđivanje efekta podsticajnih mjeru niti njihovih pozitivnih ili negativnih utjecaja na biološku raznolikost, te je s tog aspekta teško govoriti ili izraziti napredak BiH prema ovom cilju.

Kroz istraživanje koje je urađeno u cilju analize postizanja Aichi cilja 3 u BiH, nije poznato da li je BiH i u kojoj mjeri pomogla da se ispuni ovaj cilj na globalnom nivou. Kao što je prethodno obrazloženo, ne postoje mehanizmi analize efekata podsticaja na zaštitu biološke raznolikosti, a izvještaji o ovim aktivnostima nisu dostupni.

Reference

- Odluka poticaj za poljoprivodu FBiH 2017
- Odobreni podsticaji poljoprivrede FBiH 2017
- Odluka podsticaji za poljoprivodu FBiH 2018
- Podzakonski akti Ministarstva poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede RS
- NBSAP BiH

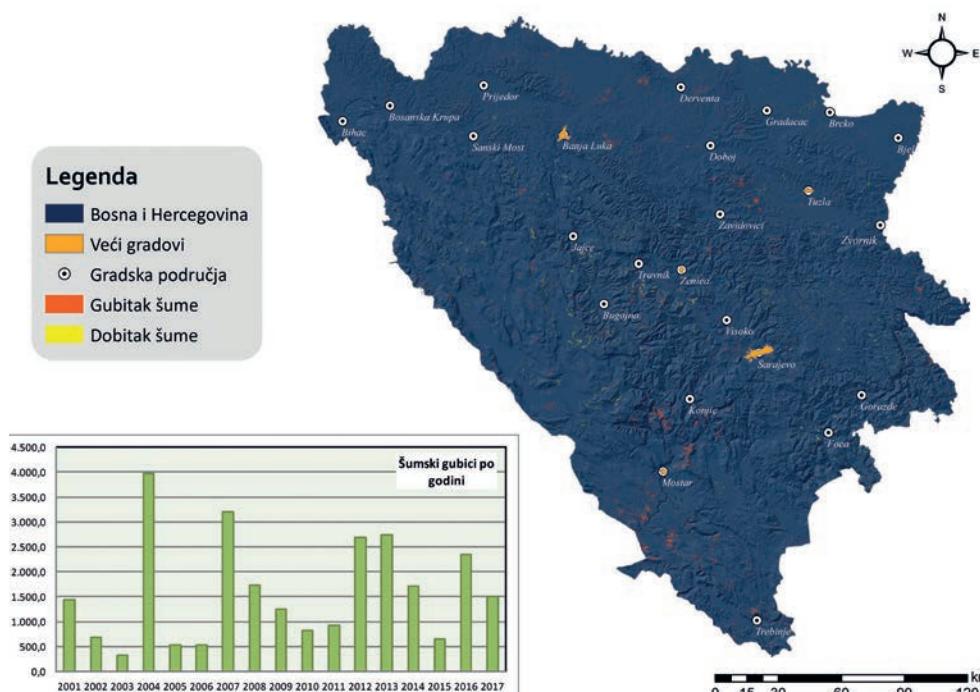
Aichi cilj	ABT 4: Najkasnije do 2020. godine organi vlasti, biznisi i interesne strane na svim nivoima poduzeli su korake za postizanje ili su implementirali planove za održivu proizvodnju i potrošnju, te zadržali utjecaje korištenja prirodnih resursa u okviru sigurnih ekoloških granica
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Potrošnja i potreba korištenja prirodnih resursa u BiH nije na granici održivosti. Prekomjerno iskorišćavanje resursa predstavlja jednu od prijetnji za biološku raznolikost. Potreba za korištenjem prirodnih resursa u BiH pojačana je zbog povećanja pritiska od izgradnje malih hidrocentrala, sječe šume, urbanog proširivanja i degradacije prostora.</p> <p>Podaci o antropogenim pritiscima na prirodne resurse odnose se na sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> izgradnja cijelovite infrastrukture (izgradnja saobraćajne mreže; izgradnja elektropostrojenja/hidroakumulacija, električnih centrala, postrojenja za prijenos električne energije, cjevovoda, plinskih vodova, izgradnja objekata za vodosнabdijevanje/slivnih područja, jaraka, vještačkih jezera s branama, ustava, brana), poljoprivredne aktivnosti (melioracija, iscrpljivanje staništa monokulturom, korištenje pesticida i mineralnih gnojiva), nekontrolirana urbanizacija i ruralizacija, neusklađenost između strateških ciljeva razvoja po sektorima. <p>U BiH su u prethodnim godinama mapirana određena područja u kojima se nalaze ugrožena evropska staništa. Planom za ekološku mrežu Natura 2000 obuhvaćen je najveći dio BiH u kojem se nalaze ugrožena evropska staništa, te staništa s visokim vrijednostima specifičnog bosanskohercegovačkog biodiverziteta. Podaci mapiranih područja koriste se još prema sistemu baze iz CORINE iz 2006. godine. Važno je naglasiti da su zaštićena područja osjetljiva na nitrati i podložna eutrofikaciji, stoga zahtijevaju primjenu plana zaštite i očuvanja. Područja podložna degradaciji zemljišta i eroziji (šumska i područja bez vegetacije), također zahtijevaju primjenu plana zaštite i očuvanja.</p> <p>Održiva proizvodnja i potrošnja prirodnih resursa integrirana je u mnogim sektorskim strategijama i planovima. Na primjer, problematika održive proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa nalazi se u dokumentima u Strateškom planu ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, u planovima upravljanja za zaštićena područja za veliki broj zaštićenih područja u BiH, u prostornim planovima u BiH, u Strategiji razvoja šumarstva Republike Srpske 2011–2021, u Programu postizanja neutralnosti degradacije zemljišta RS-a, u Planu upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH, u Planu upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora, u Planu upravljanja vodama Save (RS), u Planu upravljanja vodama Trebišnjice, u Akcionim planovima za energetsku efikasnost koji su doneseni na nivou BiH, FBiH i RS-a, te kroz strategije energetskog razvoja, i ostale koje se na direktni ili indirektni način dotiču prirodnih resursa.</p> <p>Privredna društva u BiH, pogotovo ona koja se bave proizvodnjom i koriste više vrsta prirodnih resursa, ipak nisu osviještena dovoljno i ne prave planove kako bi se resursi koje koriste crpili na održiv način.</p>
Reference	http://www.vladars.net/sr-sp-cyrl/Pages/default.aspx http://www.fbihvlada.gov.ba/ http://www.vlada.bdcentral.net/ NBSAP BiH

Aichi cilj	ABT 5: Do 2020. godine stopa gubitka svih prirodnih staništa, uključujući i šume, je, u najmanju ruku, prepolovljena i, gdje je to izvodivo, dovedena blizu nule, a degradacije i fragmentacije značajno su smanjene
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan

Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH

Kada je u pitanju smanjenje stope gubitka prirodnih staništa, u BiH se dosad pretežno prate one iz oblasti šumarstava. Analizirajući podatke iz biltena koji se nalaze na entitetskim zavodima za statistiku uočeno je kako su šumske štete u 2017. godini i u FBiH i u RS-u naglo povećane u odnosu na prethodne godine. Zbog šumskih šteta u 2017. godini uništeno je 28.300 ha šume u FBiH, a u RS-u 26.791 ha, što čini ukupno 55.091 ha državnih šuma u BiH. Poređenja radi, u 2016. godini ukupne štete iznosile su 20.607 ha, što je više nego upola manje u odnosu na 2017. godinu. Prema podacima, požari su najveći uzrok degradacije i gubitka šuma, dok su ostali uzorci elementarne nepogode, stoka, insekti i biljne bolesti, te bespravno korištenje i zauzimanje zemljišta. Kako bi se sprječile navedene štete, sprovode se razne mjeru. U cilju smanjenja bespravne sjeće šuma, a s tim i gubitka prirodnih staništa, djeluje se kroz pravne mjeru, podnošenje krivičnih i prekršajnih prijava. Organiziranje zaštite od požara ostvaruje se putem uprava za šumarstvo, šumskoprivrednih društava i uprava civilnih zaštita. Protivpožarna zaštita sprovodi se putem godišnjih Planova zaštite šuma od požara. Isto tako, minirana područja se nominiraju na liste prioriteta za deminiranje, što zavisi od raspoloživih finansijskih sredstava.

Ispod je prikazana karta s prikazom gubitka i dobitka šume u BiH.

Slika 9: Gubitak i dobitak šume u BiH

Kada je u pitanju degradacija i fragmentacija zemljišta, ona se događa kao posljedica urbanizacije, izgradnje infrastrukturnih objekata, požara, erozije, ispuštanja zagađujućih materija u tlo, te ilegalne izgradnje objekata. Kako bi se smanjili ovi negativni utjecaji na ekosisteme prilikom izgradnje infrastrukturnih objekata, implementiraju se mjeru predvidene ishodjenim dozvolama kao i najbolje prakse i tehnologije koje se koriste u EU zemljama. Na primjer, prilikom izgradnje autoceste u BiH, objekta koji u najvećoj mjeri utječe na fragmentaciju staništa i izolaciju vrsta, vodilo se računa i o mjerama kao što su izgradnja zelenih mostova za migratorne vrste i podvožnjaka u istoj namjeni. Ova mjeru implementirana je na osnovu analiza, istraživanja staništa kao i praćenja puteva migratornih vrsta.

Kod naprijed navedenih parametara među pritiscima koji vode ka promjeni staništa najizražajniji su oni demografski i oni povlače za sobom ekonomske i socijalne pritiske. Migracije stanovništva iz većih nadmorskih visina – ruralnih područja, posebno su bile izražene u vrijeme ratnih događanja u BiH. Uslijed toga, velika područja ostala su nenaseljena, a istovremeno je stvoren veliki pritisak u urbanim sredinama, što je imao za posljedicu daljnju urbanizaciju. Nenaseljena područja koja je pored prirode stoljećima oblikovalo čovjek, domaće životinje i dr. krenula su putem sukcesije, tako da su se neka vrlo osjetljiva staništa smanjila s dalnjom tendencijom smanjenja (kao u slučaju pretpalinskih pašnjaka).

Reference	Statistički bilten_Šumarstvo 2018_Republika Srpska Statistički bilten_Šumarstvo 2018_Federacija BiH
-----------	--

Aichi cilj	ABT 6: Do 2020. godine, sve ribe, beskičmenjaci i vodene biljke koriste se i njima se upravlja na održiv način, legalno i primjenjujući ekosistemske pristupe tako da je izlov izbjegnut, na snazi su planovi i mјere za oporavak svih iscrpljenih vrsta, ribarstvo nema značajan negativan utjecaj na ugrožene vrste i ranjive ekosisteme, a utjecaji ribarstva na zalihe, vrste i ekosisteme su u okviru sigurnih ekoloških granica
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Umjeren
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Upravljanje ribarstvom i ribama otvorenih voda vrši se preko ribarskih osnova koje propisuju kvalitet vode, sastav vrsta i njihovu abundancu, mјere za poboljšanje, propisanu ribočuvarsku službu. Ovi dokumenti donose se u određenim vremenskim intervalima i vrijede za određena područja, te se na osnovu njih donose planovi i programi upravljanja i poribljavanja. Planovi poribljavanja donose u okviru udruženja ribolovaca. Ribarskim osnovama daje se analiza i prijedlog za poribljavanje, kao i definiranje biopotencijala ihtiopopulacije. Posebni planovi u cilju oporavka izlovljenih vrsta ne donose se, jer je osnovama preciziran dozvoljeni izlov. Također, prema planu vrši se zabrana ribolova u određenom periodu godine, uz primjenu pravila o dozvoljenim mjerama. Kada je u pitanju utjecaj ribarstva na osjetljive ekosisteme i ugrožene vrste, potrebno je istaknuti da je prvenstveno potrebno definirati ugrožene vrste, pri čemu nema negativnih efekata utjecaja ribarstva.</p> <p>Ukupno posmatrano, na osnovu raspoloživih podatka prema ribolovnim osnovama i drugim istraživanjima vodenih ekosistema, status riba, vodenih biljaka i beskičmenjaka je zadovoljavajući jer podaci većine vodotoka ukazuju na vodu dobrog kvaliteta u skladu s važećom legislativom. Promjenjivost statusa vezana je za pogoršanje uslova sredine.</p> <p>Na prostoru BiH, odnosno entiteta, postoji više zakona o ribarstvu kojima je ova oblast uređena. U RS-u je na snazi Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 72/12), dok je na prostoru FBiH aktuelan Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službene novine Federacije BiH“, br. 64/04). Ribarstvo na području BD-a BiH regulirano je Zakonom o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 35/05, 19/07). Pored navedenih zakona, u dva kantona FBiH usvojeni su i kantonalni zakoni o slatkovodnom ribarstvu, kao i zakon o morskom ribarstvu u Hercegovačko-neretvanskom kantonu („Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, br. 7/14). Pored zakonskih akata, u primjeni je i čitav set različitih podzakonskih akata koji uređuju ovu oblast: Pravilnik o revirima, Pravilnik o ribočuvarskoj službi, Pravilnik o sredstvima i mamacima za vršenje ribolova, dozvoljenom minimalnom ulovu, minimalnim mjerama i lovostajima, Pravilnik o obrascima, načinu izdavanja i korištenja dozvole za obavljanje privrednog i sportskog ribolova, Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja upisnika o izdanim dozvolama za privredni ribolov, Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja ribarskoga kataстра, Pravilnik o načinu, alatima i sredstvima kojima se obavlja ribolov i drugi pravilnici. Svaki od navedenih pravilnika uređuje ovo oblast u svom domenu i regulira izlov, minimalne dužine, zaštitu staništa i slično.</p> <p>Kritične lokacije ribarstva u BiH nisu još uvijek mapirane i istaknute. Sa stanovišta zagađenja voda kao staništa riba može se govoriti o povremenim incidentnim situacijama. Ukoliko je posmatrano sa stanovišta da kritične lokacije predstavljaju zagađenja, monitoringom kvaliteta površinskih voda moguće je konstatirati takva stanja i lokacije, te dati preporuku za poboljšanje. Zakonima o ribarstvu moguće je određene vodotoke staviti u različite režime zaštite ili proglašiti revirima. U momentu stavljanja vodotoka pod određenim režimom zaštite potrebno je implementirati posebne mјere i aktivnosti u cilju zaštite vodotoka.</p>
Reference	Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 72/12) Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službene novine Federacije BiH“, br. 64/04) Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 35/05) Zakon o izmjenama i dopunama zakona o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 19/07)

Aichi cilj	ABT 7: Do 2020. godine područjima pod poljoprivredom, akvakulturom i šumarstvom upravlja se na održiv način osiguravajući očuvanje biološke raznolikosti
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan

Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH

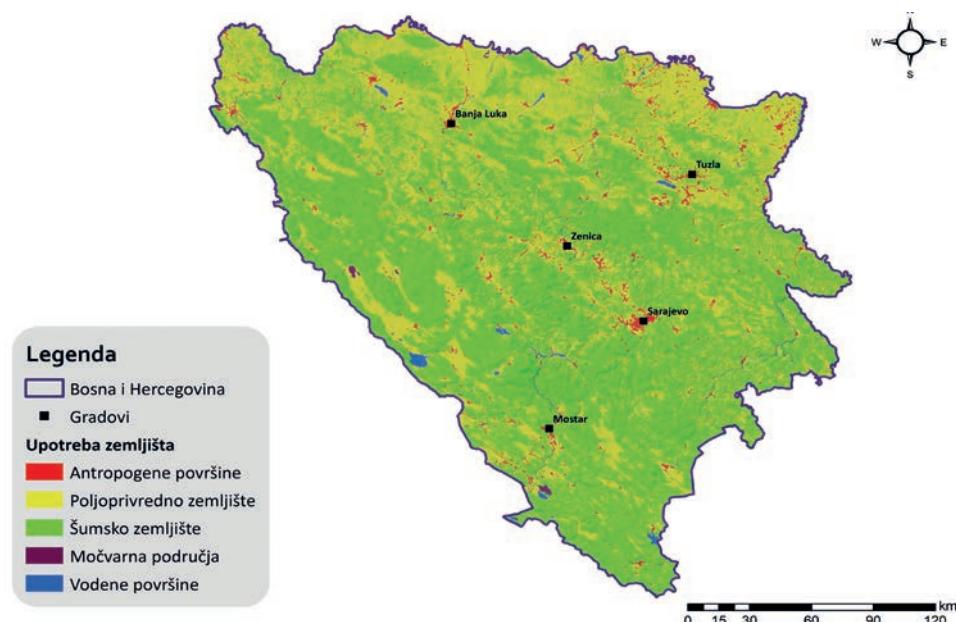
Upravljanje poljoprivrednim, šumskim i područjima značajnim za akvakulturu u skladu s pravilima održivog razvoja, osiguravajući zaštitu biološke raznolikosti, upravlja se u skladu s razvojnim i planskim dokumentima koje donose različiti nivoi vlasti u okviru svoje nadležnosti. Kada su u pitanju zaštićena područja, njima se upravlja u skladu s planovima upravljanja zaštićenih područja. Upravljanje područjima značajnim za akvakulturu upravlja se u skladu s ribarskim osnovama koje su uradene za značajan broj ribolovnih područja u prethodnom periodu, te u skladu s ribolovnim planovima koje donose udruženja sportskih ribolovaca kao korisnici voda. Mjere za održivo upravljanje poljoprivredom date su u strateškim dokumentima i planovima koji se odnose na poljoprivredni razvoj, a među kojima su i Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018–2021 – Okvirni dokument, Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016–2020 i Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015–2019. godine. Kada je u pitanju održivo upravljanje šumama, važno je naglasiti da je u BiH je certificirano oko 75% šuma FSC certifikatom, a na osnovu kojih se sprovode mjere održivog upravljanja šumama.

Kada su u pitanju mjere koje doprinose zaštiti akvakulture, na osnovu godišnjih planova rada i aktivnosti koje donose ribolovna udruženja radi se porobljavanje ribarskog područja. Porobljavanje se provodi s različitim vrstama riba, u zavisnosti od područja. Porobljavanje ribarskog područja i nasađivanje ribnjaka vrši se zdravom ribom, ribljom mladi i oplodenom ikrom, po izvršenoj zdravstvenoj kontroli i utvrđivanju kvaliteta ribe, rible mladi, ikre i ribolovne vode.

U poljoprivredi se među najznačajnijim mjerama može navesti razvoj organske proizvodnje. Prema izvještaju FIBL instituta (*Research Institute of Organic Agriculture*), organska proizvodnja u BiH u 2016. godini bila je zastupljena na 659 ha, što čini malo više od 0,03% ukupno obradivog zemljišta, dok se sakupljanje samoniklih biljnih vrsta odvijalo na površini od 50.250 ha. U periodu od 2013. do 2016. godine znatno su se povećale površine za uzgoj organskih usjeva i to s 292 na 659 hektara ili za 126%. Osim navedenog, doprinos u očuvanju biološke raznolikosti se realizuje i kroz podsticaje u poljoprivredi koje se odnose i na uzgoj autohtonih vrsta.

Najvažnije prilike za promociju održivog upravljanja akvakulture, šumarstva i poljoprivrede u BiH jesu putem promocije turističkih potencijala BiH (sajmovi autohtonih proizvoda, rukotvorina i dr.), kao i putem promocije zaštićenih područja, organiziranjem raznih takmičenja u sportskom ribolovu, te promocija zemlje kroz taj vid turizma i uslužnih djelatnosti.

Gubitak staništa ogleda se u prvom redu kroz izgradnju i urbanizaciju u okolini velikih gradova i drugih centara, kroz izgradnju saobraćajne infrastrukture, kao i izgradnju pojedinih privrednih objekata. Donošenjem prostornih planova i ovaj vid degradacije staništa bi se u najvećoj mjeri smanjio. Značajno su ugroženi pojedini vodni ekosistemi kao posljedica izlijevanja onečišćenih industrijskih voda, a s tim i biodiverzitet. Nepostojanje Zakona o šumarstvu u FBiH usložnjava situaciju u sektoru šumarstva, a s tim i vertikalnu prohodnost s donesenim kantonalnim zakonima, kao i poduzimanje mjera za smanjenje divlje sječe, odbrane od požara i dr. Ispod je prikazana karta s namjenom upotrebe zemljišta u BiH.

Slika 10: Prikaz namjene upotrebe zemljišta u BiH

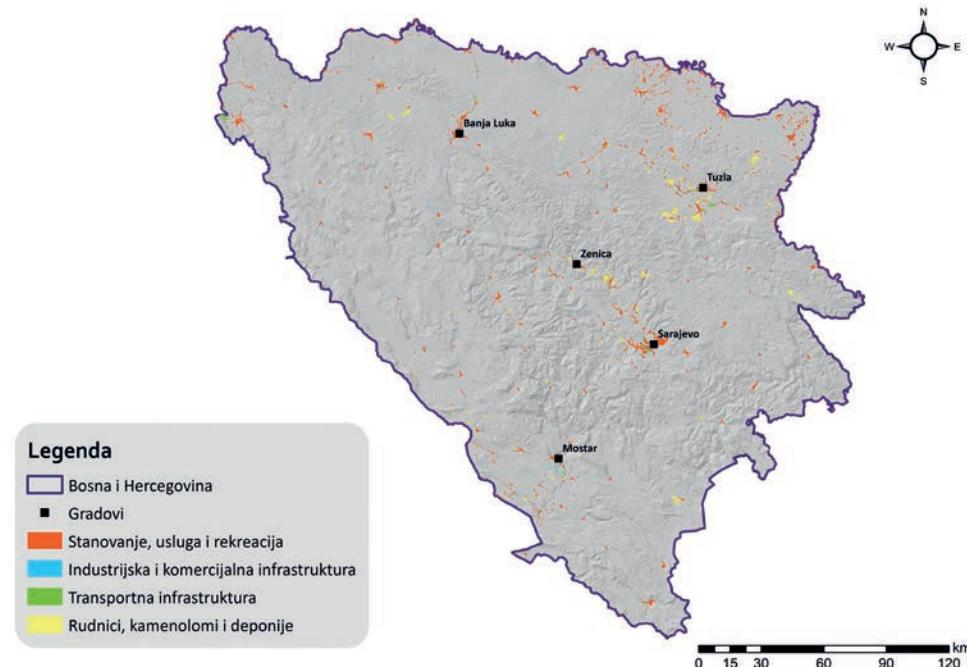
Reference	<p>Federalno ministarstvo prostornog uređenja Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Strateški plan ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, Okvirni dokument Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja BiH za 2017. godinu</p>
Aichi cilj	ABT 8: Do 2020. godine zagađenje, uključujući i prekomjerne hranjive tvari, dovedeno je do nivoa koji nije štetan za funkcioniranje ekosistema i biološku raznolikost
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Najveći izvori onečišćenja u BiH imaju direktni utjecaj na zrak, vode, i tlo. Zagađenje zraka u BiH uglavnom potiče od industrijskih aktivnosti i saobraćaja. Konstantnim povećanjem saobraćaja povećava se i emisija izduvnih gasova, što je najizražajnije u većim urbanim centrima u BiH. Zbog specifičnih klimatskih uslova i inverzija temperature, zagađenje vazduha je znatno više u zimskim mjesecima, i to u mnogim većim gradskim centrima u BiH, a posebno u gradovima koji su smješteni u dolinama u kojima zagađenje biva „zarobljeno“ duži vremenski period. Dodatno, u privatnim ložištima se uglavnom koristi ugalj kao najjeftinije ogrjevno sredstvo za zagrijavanje prostora, što ima velik utjecaj na zagađenje zraka. Kada su u pitanju vode u BiH, postoji jasan problem neadekvatnog ispuštanja otpadnih voda. U BiH, trenutno je u funkciji 16 prečišćivača komunalnih otpadnih voda. Degradacija tla je u porastu. Promjene u korištenju zemljišta i gubici poljoprivrednog zemljišta izazvani su naglom urbanizacijom, industrijalizacijom i promjenama u komercijalnom razvoju. Otpad se odlaze na velikom broju područja, pri čemu se za te namjene koristi i poljoprivredno zemljište, čime se na tim površinama zemljište privremeno, a ponekad i trajno, isključuje iz poljoprivredne proizvodnje. U FBiH, RS-u i BD-u su na snazi propisi koji reguliraju oblast upravljanja poljoprivrednim zemljištem, a na osnovu kojih je ustupljena sistem praćenja kvaliteta poljoprivrednog zemljišta. Ostale vrste zemljišta nisu obuhvaćene sistemom monitoringa.</p> <p>Mogućnosti smanjenja negativnih utjecaja su u prvom redu kroz ishodovanje određenih dozvola (a među kojima je i okolišna/ekološka dozvola), te kroz primjenu mjera koje se nalaze u navedenim dozvolama od strane operatera. Implementacijom mjera propisanih u dozvoli smanjuje se pritisak na sve komponente okoliša/životne sredine. Dodatno, poštivanje graničnih vrijednosti polutanata koje se mogu ispuštati u okoliš /životnu sredinu, a koje su uskladene s EU pravnom stečevinom, isto doprinosi smanjenju negativnih utjecaja na sve komponente okoliša/životne sredine i na biološku raznolikost.</p> <p>U BiH se u zrak pretežno ispuštaju sumpor dioksid SO_2, PM_{10}, azotni dioksid NO_2, u tlo N,P,K putem gnojiva, a u vode najveće količine zagađenja dolaze od otpadnih voda. Za pogone i postrojenja za koje se po zakonu izdaju okolišne/ekološke dozvole definirane su mjere koje operateri pogona trebaju poštovati, promjenom najboljih raspoloživih tehnologija u svrhu smanjenja ili potpunog uklanjanja izvora polutanata. Industrijska zagađenja karakteristična su za industrijske bazene kao što su Tuzla, Zenica, Kakanj, Banja Luka, Sarajevo.</p> <p>Posljednjih godina u BiH veliki su problemi od emisija u zrak, te se neki od bh. gradova nalaze među najzagđenijima u cijeloj Evropi. Na osnovu pregleda broja dnevnih prekoračenja granične vrijednosti zagađujućih materija SO_2, NO_2 i PM_{10} u zrak koji su dati na web-stranicama entitetskih hidrometeoroloških zavoda, u BiH najveći broj prekoračenja zabilježen je za zagađujuću materiju PM_{10}. Glavni izvori emisije PM_{10} su stambeni sektor (kućna ložišta) i industrijski sektor (sagorijevanje fosilnih goriva). Međutim, uzimajući u obzir velika postrojenja za sagorijevanje i industriju kao glavne izvore i emisija SO_2, evidentno je prekoračenje granične i tolerantne vrijednosti SO_2 posebno u gradovima s razvijenom industrijskom proizvodnjom (Tuzla, Zenica, Ugljevik, Brod). Neki od gradova izradili su svoje planove interventnih mjeru u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka koji sadrže niz mjeru koje se moraju primjenjivati u situacijama prekomjerne zagađenosti zraka.</p>
Reference	<p>http://www.voda.ba/nacrt-plana-upravljanja-vodama-za-vodno-područje-save-i-prateci-dokumenti http://www.jadran.ba/index.php?mode=content&content=12 http://www.voders.org/upravljanje-vodama/planski-dokumenti/?lang=lat Federalni hidrometeorološki zavod Republički hidrometeorološki zavod RS</p>

Aichi cilj	ABT 9: Do 2020. godine invazivne strane vrste i putevi identificirani su i prioritizirani, prioritetne vrste kontrolirane su ili iskorijenjene, a na snazi su mјere kojima se sprječava njihovo uvođenje i uspostavljanje
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Nisu sve invazivne vrste u BiH identificirane i registrirane u posebne liste, niti su usvojene strategije za invazivne vrste. S druge strane, mnoge invazivne vrste identificirane su kroz različite tipove istraživanja. Objava radova o invazivnim vrstama određenih kategorija doprinosi realizaciji Aichi cilja. Napredak se ogleda i kroz različite projektnе aktivnosti koje se provode s ciljem da se dode do podataka o invazivnim vrstama i njihovom rasprostranjenju.</p> <p>Za neke prioritetne invazivne vrste postoje akcioni planovi za njihovo uklanjanje i sprječavanje širenja, kao i kontrole invazivnih vrsta. Na području RS-a na snazi je Odluka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambrozije (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>), dok je na području FBiH na snazi Odluka o mjerama za sprječavanje širenja i uništavanje korovske biljne vrste <i>Ambrosia artbmisiifolia</i>. Dodatno, problematika invazivnih vrsta regulirana je različitim zakonskim i podzakonskim aktima. Zakonima o zaštiti prirode u RS-a i FBiH propisana je zabrana unošenja invazivnih vrsta u prirodna staništa. Međutim, nije poznato do koje mјere su razvijeni načini sprječavanja uvođenja invazivnih vrsta i njihovo širenje, jer ne postoje popisi prisutnih invazivnih vrsta, kao ni podaci o distribuciji i veličini populacija ovih vrsta koji su segmentirani i dati kao rezultati različitih istraživanja. Dodatno, budući da nije konstatiran broj invazivnih vrsta za sve kategorije, teško je dati i procjenu o promjeni broja invazivnih vrsta.</p> <p>Mjere granične kontrole regulirane su odgovarajućim zakonskim i podzakonskim aktima koji reguliraju transport biljnih i životinjskih organizama. Također, postoji čitav niz pravilnika i odluka kojima je uređena ova oblast.</p> <p>Kada su u pitanju biljke, izvršenje procedure graničnog nadzora provodi se u cilju zdravstvene zaštite domaće proizvodnje, tržišta i potrošača, postupkom zdravstvene kontrole biljaka, biljnih proizvoda, reguliranih objekata i ostalih predmeta kojima se mogu prenijeti karantenski i ekonomski štetni organizmi u međunarodnom prometu, kao i kontrolom kvaliteta, praćenjem i evidentiranjem prekograničnog prometa sredstava za zaštitu bilja, dubriva i oplemenjivača zemljišta i osiguranja odvijanja međunarodnog prometa zdravstveno ispravnim biljem i biljnim proizvodima prilikom izvoza. Fitosanitarna kontrola u BiH, kako u prekograničnom prometu robama biljnog porijekla, tako i kontrola u unutrašnjosti, u nadležnosti je Republičke upravne za inspekcijske poslove – Inspektorat RS-a u sektoru poljoprivredne inspekcije, Federalne uprave za inspekcijske poslove – Sektor granične inspekcije i Ureda gradonačelnika – Inspektorat Vlade BD-a BiH, a oni su odgovorni za rukovanje i rad fitnosanitarne inspekcije, kako na granici, tako i za provođenje nadzora u unutrašnjosti.</p> <p>Provode se i kontrole životinja kako bi se utvrdilo da one zadovoljavaju uslove propisane zakonodavstvom BiH i zakonodavstvom EU-a i da odgovaraju svrsi za koju su namijenjene, a koja je navedena u veterinarskom certifikatu. Klinički pregled životinja sastoji se od posmatranja općeg zdravstvenog stanja i ponašanja cijele grupe ili reprezentativnog broja životinja. Ako se tokom pregleda utvrdi nepravilnost, obavlja se detaljan pregled, uključujući uzorkovanje ako je potrebno. Pored navedenog, vrši se kontrola sposobnosti slobodnog kretanja životinje, stanja kože i vidljivih sluznica te prisutnost nefizioloških izlučevina i druge procedure. Odjeljenje granične veterinarske inspekcije provodi veterinarsko-zdravstveni pregled i kontrolu kod uvoza/izvoza/provoza pošiljki životinja, proizvoda i nusproizvoda životinskog porijekla, stočne hrane životinskog i neživotinskog porijekla, objekata i roba kojima se mogu prenositi zarazne i parazitne bolesti i tako ugroziti živote i zdravlje ljudi i životinja.</p> <p>Kao što je već navedeno, prema važećim zakonima zabranjeno je unošenje stranih alohtonih vrsta. Ovdje se može spomenuti i Pravilnik o mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanja štetnih organizama na bilju, biljnim proizvodima i reguliranim objektima („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 59/11), kao i Pravilnik o načinu provođenja procjene rizika i izrade studije procjene rizika uvođenja, ponovnog uvođenja i uzgoja stranih svojti i postupak izdavanja dozvole za unošenje stranih svojti u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 102/15). Ovim drugim pravilnikom reguliran je način unošenja stranih vrsta na području FBiH, uz potrebu izrade studije i procjene rizika.</p> <p>Važno je naglasiti da se utjecaji invazivnih vrsta na ekosistem prvenstveno ogledaju kroz zauzimanje mesta autohtonih vrsta i njihovo potiskivanje, što utječe na promjenu strukture zajednice. Lučenjem različitih materijala mogu ispoljavati djeovanje na ostale članove zajednice, na korištenje resursa koji su na raspolaganju, kao i na prenošenje ili uzrokovanje različitih tipova bolesti. Isto tako, moguće je da dođe do ukrštanja s autohtonim vrstama.</p>

	<p>Ekonomski posljedice također se ogledaju na različite načine. Tako se može govoriti o ekonomskim posljedicama s aspekta finansijskih sredstava koja su neophodna za kontrolu, sprječavanje širenja, košenje i sl., a može se posmatrati s aspekata da neke od invazivnih vrsta biljaka predstavljaju kako značajne alergene, koji utječu na zdravstveno stanje ljudi. Smanjenje prinosa u poljoprivredi također može biti uzrokovan invazivnim vrstama, što ima i direktnе ekonomski posljedice. Ekonomski posljedice mogu izazvati i neke invazivne vrste riba u vodenim ekosistemima, koristeći hranu drugih vrsta ili kao konkurent uzgajanim vrstama u akvakulturi, a pored navedenog mogu ispoljavati i druge utjecaje.</p>
Reference	<p>Pravilnik o mjerama za sprečavanje unošenja, širenja i suzbijanja štetnih organizama na bilju, biljnim proizvodima i regulisanim objektima („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 59/11)</p> <p>Pravilnik o načinu provođenja procjene rizika i izrade studije procjene rizika uvođenja, ponovnog uvođenja i uzgoja stranih svojstva i postupak izdavanja dozvole za unošenje stranih svojstava u Federaciju BiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 102/15)</p> <p>Zakona o zaštiti prirode FBiH („Službene novine Federacije BiH”, br. 66/13)</p> <p>Zakon o zaštiti prirode RS („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 20/14)</p> <p>Priručnik za rad na graničnim prijelazima u Bosni i Hercegovini (pdf)</p> <p>Priručnik za rad granične veterinarske inspekcije - pregled proizvoda životinskog porijekla</p> <p>Pravilnik o fitosanitarnom registru i biljnim pasošima</p>

Aichi cilj	ABT 10: Do 2015. godine višestruki antropogeni pritisci na koraljne grebene, te druge ranjive ekosisteme pogodjene klimatskim promjenama ili zakiseljavanjem okeana svedeni su na minimum, kako bi održali svoj integritet i funkcioniranje
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>U BiH se nalaze ekosistemi koji su osjetljivi na klimatske promjene. Među posebno senzitivne ekosisteme u BiH spadaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. visokoplanski pejzaži (ekosistemi klekovine bora, preplaninskih šuma munike, snježanika i planinskih rudina na bazičnim i kiselim zemljištima, te ekosistemi planinskih točila i u pukotinama karbonatnih i silikatnih stijena); b. gorski pejzaži (ekosistemi mješovitih lišćarsko-četinarskih šuma bukve i jela sa smrčom; šuma smrče i jela; Pančićeve omorike; gorske umjereni vlažne livade; visoke i niske cretove; gorski izvori i potoci itd.); c. reliktno-refugijalni pejzaži (ekosistemi u kanjonima i klisurama rijeka, u pukotinama krečnjačkih, dolomitnih, silikatnih i ultrabazičnih stijena, ekosistemi sipara, submediteranskih i kontinentalnih kamenjara, kserofilnih livada, svjetlih četinarskih šuma, šuma munike, ilirskog crnog bora, termofilnih lišćarsko-listopadnih šuma i šikara, mezofilnih i hidrofilnih polidominantnih šumske zajednice, bukovih šuma u kanjonima i klisurama, šuma johe, termalnih izvora oko poluzajedinjnih staništa i druge), te d. kraška polja s pripadajućim močvarnim područjima. <p>Budući da je teško smanjiti antropogene pritiske na osjetljive ekosisteme, kao osnovna mjeru unapređenja njihovog stanja, predložena je uspostava novih zaštićenih područja, što je kombinirani odgovor BiH na Aichi 10 i 11. Mnoga područja BiH u kojima su dinamično i mozaično distribuirani navedeni tipovi ekosistema još uvek imaju dobro očuvanu strukturu. Zbog toga su još vrlo davno u planskim dokumentima označena za zaštitu. U poslijeratnom periodu pripremani su novi prostorni planovi, u kojima su ova područja ponovno predložena za zaštitu. Uspostava zaštićenih područja teče vrlo spor, zbog konflikata s drugim interesima.</p> <p>Osjetljivi ekosistemi su u BiH mozaično raspoređeni, što je odraz složene geomorfolologije i ekoloških prilika. To su područja visokih planina, široki gorski pojasi pod šumskim ekosistemima, kanjoni i klisure rijeke Una, Vrbasa, Bosne, Drine i Neretve, te kraška polja istočne i zapadne Hercegovine. Potreba za zaštitom pojedinih dijelova ovih područja je velika i realna. Međutim, za ista područja postoje višestruki interesi. Tako su, na primjer, visokoplanska područja BiH danas pod velikim pritiskom od gradnje turističkih naselja. Neka od tih naselja su pravi gradovi na vrhovima planina. Za razliku od drugih zemalja, u BiH je donošenje odluke o namjeni korištenja prostora gotovo potpuno u rukama lokalne zajednice koja često ne prepoznaje dugoročne državne ciljeve.</p>

Slika ispod prikazuje područja u BiH s najvećim stepenom antropogenih utjecaja.

Slika 11: Područja u BiH s najvećim stepenom antropogenih utjecaja

Reference	Peti nacionalni izvještaj BiH prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti
-----------	---

Aichi cilj	ABT 11: Do 2020. godine najmanje 17% kopnenih voda i 10% obalnih i morskih područja, naročito područja od posebnog značaja za biološku raznolikost i servise ekosistema očuvano je kroz efikasne i ravnopravno upravljane, ekološki reprezentativne i dobro povezane sisteme zaštićenih područja, te kroz druge efektivne mjere očuvanja određenih područja, te integrirano u šire predjеле i morske pejzaže
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Umjereno
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Površina zaštićenih područja u BiH iznosi 2,28%, za FBiH 3,24%, a za RS 1,30%. Najveći postotak predstavljaju zaštićena kopnenoplaninska područja, dok je vodenih – močvarnih staništa jako mali postotak, a oni predstavljaju IBA područja, odnosno područja od međunarodnog značaja (Hutovo blato, Baraća, Livanjsko polje). U NBSAP-u BiH postavljen je cilj da se do 2020. godine mapira i zaštići specifična biološka raznolikost BiH u skladu s važećim prostornim dokumentima. Međutim, u navedenom cilju ne spominje se postotak područja koji se trebaju zaštiti do navedene godine. Pored toga, kroz analizu prostornih planova može se zaključiti da je planirano da se u budućnosti u BiH postigne 17% zaštićenih područja. Prostornim planom FBiH (2008–2028), koji je još uvijek u proceduri usvajanja, predviđa se uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja s ukupnim prostornim obuhvatom od oko 4.488 km² površine, što iznosi 18,5% od površine FBiH. Prostorni plan RS-a do 2025. godine postavio je cilj da se pod zaštitu stavi 15 do 20% teritorija ukupne površine RS-a. U BiH trenutno nema zaštićenih priobalnih i morskih staništa. Međutim, u planu je zaštita Botaničko-florističkog rezervata Mediteranetum u Neumu od 1.256 ha površine.</p> <p>Kada je u pitanju mapiranje staništa, važno je naglasiti da su ona mapirana za područja koja su proglašena zaštićenima, dok se za neka od područja za koja je planirana zaštita rade aktivnosti na mapiranju staništa. Za sva zaštićena područja donose se prostorni planovi područja posebnih obilježja utvrđenih prostornim planovima. Također, način upravljanja definiran je zakonskim propisima na različitim nivoima izvršne i zakonodavne vlasti. Lokalna zajednica u pravilu predstavlja okosnicu zaštite i unaprijeđenja zaštićenog područja. Ako lokalna zajednica ima otpor prema zaštićenom području, teško će se uspješno provesti sve aktivnosti i zaživjeti u pravom smislu svrha zaštićenog područja. Svakako lokalnu zajednicu treba uključiti kroz upravljanje, zapošljavanje, izvođenje projekata, turističke aktivnosti, prodaju lokalnih proizvoda i dr.</p>

Pokrenute su aktivnosti na mapiranju, biološkim istraživanjima i početnim procedurama za uspostavu dodatnih zaštićenih područja u BiH kroz projekat „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“ koji je finansirao Globalni fond za okoliš/zivotnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/zivotnu sredinu. U sklopu navedenog projekta radi se na izradi valorizacijskih studija za odabrana područja koja su predložena za zaštitu. Projektom je predviđeno uspostavljanje zaštite za Livanjsko polje, Orjen-Bijelu Goru, Bjelašnicu-Visočicu-Treskavici-Kanjon rijeke Rakitnice, Planinu Zvijezda, Pećinu izvora Mokranjske Miljacke, Tišinu, Botaničko-floristički rezervat Mediteranetum, Pećinski sistem Vjetrenica i Pećinski sistem Govještice.

Reference	Federalno ministarstvo okoliša i turizma Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa
------------------	---

Aichi cilj	ABT 12: Do 2020. godine sprječeno je izumiranje poznatih ugroženih vrsta, a njihov status očuvanja, posebno onih najugroženijih, poboljšan je i održiv
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Problematika ugroženih vrsta regulirana je odgovarajućim zakonima o zaštiti prirode na entitetskom nivou i nivou BD-a BiH, a od zvaničnih dokumenata koji tretiraju ovu problematiku objavljena je Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 124/12) i Crvena lista ugroženih biljaka, životinja i gljiva u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14). Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune RS-a sadrži listu vaskularne flore, ptica, riba, sisara, vodozemaca, gmizavaca i potcarstva metazona, bez kategorija ugroženosti. Prema Crvenoj listi FBiH obuhvaćene su biljne vrste, sisari, ptice, gmizavci, vodozemci, ribe i kolouste s pregledom pripadanja odgovarajućoj kategoriji ugroženosti. Lista obuhvaća i ugrožene vrste gljiva FBiH, kao i pregled vrsta reda <i>Ephemeroptera</i> (vodeni cvjetovi), <i>Odonata</i> (vilinski konjici), <i>Plecoptera</i> (obalčari) i <i>Trichoptera</i> (vodeni moljci), pregled dnevnih leptira, trčuljaka i listorožaca FBiH, potom vrste iz redova <i>Amphipoda</i> (rakušci), <i>Decapoda</i> (desetonošci), <i>Opiliones</i> (kosci) i <i>Pseudoscorpionida</i> (lažištipavci). Pored crvene liste u RS-u je u postupku izrada Uredbe o zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama, koja treba biti donesena u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14).</p> <p>Za promjenu konzervacijskog statusa vrsta potrebno je poznavanje rasprostranjenja i stepena ugroženosti, kao i brojnost određene vrste. Podaci o abundanci pojedinih ugroženih vrsta u BiH nisu još poznati. Definiranje kriterija na osnovu kojih se vrste svrstavaju u odgovarajuće kategorije ugroženosti i obuka stručnjaka za provođenje takvih istraživanja predstavlja prvi potrebnii korak. S tim u vezi, nakon definiranja kriterija potrebno je provesti obimna terenska istraživanja kako bi se utvrdila abundanca određenih vrsta, determinirale ugrožene vrste, postotak endemskeh od ukupno ugroženih vrsta, te pritisci kojima su izložene. Uzimajući u obzir navedeno, može se zaključiti da nije poznato da li su se i na koji način promijenile glavne prijetnje po vrste otkako je usvojen Strateški plan biološke raznolikosti 2011–2020. Dodatno, ne postoje podaci da je neka ugrožena vrsta izumrla ili da je neka ugrožena vrsta unaprijedila svoj status u navedenom periodu.</p> <p>Generalno, i bez detaljnijih istraživanja može se konstatirati da se među glavnim pritiscima mogu izdvojiti konverzija staništa, zagađenje, invazivne vrste, klimatske promjene i slično. Mjere koje su primijenjene za uklanjanje prijetnji odnose se na kontrolu širenja nekih invazivnih vrsta i preduzimanje mjera za sprječavanje njihovog širenja. Smanjenje zagađenja komponenti životne sredine predstavlja također mjeru smanjenja pretnji.</p> <p>U cilju smanjenja pritiska i zaštite ekosistema najbolje je djelovati u smislu povećavanja površine pod zaštićenim područjima, reintrodukcijom vrsta na njihova ranija staništa, kontrolom invazivnih vrsta, donošenjem uredbe o zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama i donošenjem planova za zaštitu ugroženih vrsta. Kao primjer reintrodukcije mogu se navesti aktivnosti koje provodi Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa u saradnji sa organizacijom „Južnjačko plavo nebo“ iz Trebinja i nadležnim institucijama iz Srbije, a koje se odnose na reintrodukcije bjeloglavog supa u Popovom polju, na području grada Trebinja.</p> <p>Izumiranja poznatih ugroženih vrsta najvećim dijelom je sprječeno kroz zaštitu područja u kojima se te ugrožene vrste nalaze. Na ovaj način u značajnoj mjeri eliminiraju se različite prijetnje, jer se</p>

istovremeno štiti i vrsta i stanište. S tim u vezi, proglašenja novih zaštićenih područja predstavljaju pozitivne primjere (NP Drina, Park prirode Cicelj, Zaštićeni pejzaž Bentbaša i drugi). Kao pozitivan primjer može se navesti i projekat „Kraška slatkvodna staništa: identifikacija i participativno planiranje očuvanja ugroženih vrsta beskičmenjaka i riba“ koji je implementiralo Udruženje BIO.LOG u saradnji s Odonatološkim društvom Slovenije u slivu rijeke Neretve, a finansirao Partnerski fond za kritično ugrožene ekosisteme (*Critical Ecosystem Partnership Fund – CEPF*). Jedan od glavnih ciljeva projekta je istraživanje i zaštita rijetkih i ugroženih slatkvodnih staništa za očuvanje ugroženih vrsta vilinih konjica, mekušaca i riba na širem prostoru sliva rijeke Neretve. Projekat je prije svega usmjeren na istraživanja staništa i populacija vrsta: *Coenagrion ornatum*, *Caliaeschna microstigma*, *Lindenia tetraphylla* i *Cordulegaster heros*.

Reference	Odluka o proglašenju Parka prirode Cicelj Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 142/12) Crvena lista divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14) Zakon o proglašenju Zaštićenog pejzaža „Bentbaša“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 31/17) http://www.karsthabitats.ba/images/publikacije/Zatita_ugroenih_vrsta_vilinih_konjica-Studija.pdf http://www.naslijedje.org/sr_RS/prirodno-naslijedje/306
------------------	--

Aichi cilj	ABT 13: Do 2020. godine genetička raznolikost kultiviranih biljaka, domaćih i pripitomljenih životinja i divljih srodnika, uključujući i druge društveno-ekonomske i kulturno vrijedne vrste, održava se, a strategije za minimiziranje genetičke erozije i zaštitu njihove genetičke raznolikosti razvijene su i implementirane
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Umjeren
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Diverzitet kultiviranih vrsta i sorti biljaka održava se u biljnim bankama gena koje se nalaze u RS-u (Institut za genetičke resurse UNIBL) i u FBiH (Poljoprivredno-prehrambeni fakultet UNSA), ali i u poljskim kolekcijama (Poljoprivredni institut RS-a, Institut za genetičke resurse UNIBL, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet UNSA). Egzaktni podaci o kojim vrstama i sortama se radi nisu javno dostupni i nalaze se u bazama podataka spomenutih institucija.</p> <p>Diverzitet domaćih i pripitomljenih vrsta održan je na relativno zadovoljavajućem nivou kada su u pitanju rase koje se intenzivnije gaje, među kojima su npr. gatačko govedo i ovce rase pramenka. Drugim riječima, s obzirom na nepostojanje banke gena, kao i slabo razvijene druge metode <i>ex situ</i> zaštite, <i>in situ</i> očuvanje je najefikasniji način održavanja genetičkog diverziteta. Ostale rase, koje su često zamijenjene stranim i produktivnijim rasama ili su u pitanju hibridi, nalaze se u mnogo nepovoljnijem položaju i ugrožene su.</p> <p>Diverzitet društveno-ekonomski i kulturno vrijednih vrsta ogleda se kroz postojanje različitih biljnih vrsta (npr. samonikle ljekovite i jestive biljke, ukrasne biljke, kao i divlji srodnici gajenih biljaka) i životinjskih vrsta (različite rase pasa, golubova, lovna divljač, kao i divlji srodnici gajenih životinja). Genetički diverzitet spomenutih vrsta održava se uglavnom na osnovu angažmana i aktivnosti pojedinačnih uzgajivača ili udruženja uzgajivača (ukrasne biljke, psi i golubovi), aktivnosti lovačkih udruženja (lovna divljač i divlji srodnici gajenih životinja), dok za ostale predstavnike nije konstatiran nikakav poseban oblik održavanja genetičkog diverziteta.</p> <p>Kako bi se minimizirale genetičke erozije i očuvalo genetički diverzitet u autohtonih biljnih vrsta, usvojene su sljedeće strategije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strateški plan ruralnog razvoja BiH (2018–2021), • Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja RS-a za period 2016–2020, • Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015–2019. godine. <p>Strategije i planovi očuvanja još nisu razvijeni, ali postoje Programi za očuvanje biljnih genetičkih resursa u RS-u i FBiH. <i>Ex situ on farm</i> očuvanje životinjskih genetičkih resursa provodi se u Centru Buhovo (Široki briješ; FBiH) i na Manjači (Centar za selo; RS,) gdje se održava prvenstveno buša.</p>

	<p><i>In situ</i> očuvanje provodi se u slučajevima u kojima se pojedine vrste još uvijek gaje (npr. gatačko govedo i ovca pramenka, kada se radi o životinjskim genetičkim resursima). Biljni genetički resursi čuvaju se <i>ex situ</i> (banke gena) i u poljskim kolekcijama.</p> <p>Glavne aktivnosti koje su poduzete u cilju očuvanja genetičkog diverziteta u BiH su sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Deponiranje sigurnosne kolekcije sjemena biljnog sjemena iz RS-a u trezor u Svalbardu (Norveška), ▪ Uključivanje podsticajnih mjera za gajenje autohtonih životinjskih genetičkih resursa u RS-u i FBiH.
Reference	<p>Strateški plan ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021 - Okvirni dokument Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja RS-a za period 2016–2020 Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH za period 2015–2019 Institut za genetičke resurse RS https://www.ppf.unsa.ba/ Operativni program za biljne genetske resurse u poljoprivredi FBiH</p>

Aichi cilj	<p>ABT 14: Do 2020. godine ekosistemi koji pružaju osnovne usluge, uključujući i usluge koje se odnose na vodu, doprinose zdravlju, egzistenciji i blagostanju, obnovljeni su i zaštićeni, pritom uzimajući u obzir potrebe i prava žena, autohtonih i lokalnih zajednica, te siromašnih i ranjivih</p>
Doprinos u postizanju Aichi cilja	<p>Nešto značajan</p>
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Ekosistemi BiH mogu biti grupirani na različite načine. Jedna od jednostavnijih klasifikacija razlikuje 19 velikih grupa ekosistema unutar kojih postoji veliki diverzitet. To su: ekosistemi snježanika, ekosistemi planinskih i preplaninskih livada, ekosistemi vriština, ekosistemi klekovine bora, ekosistemi šuma smrče, ekosistemi šuma bukve, ekosistemi visokih zeleni, ekosistemi hrastovih šuma, ekosistemi crnog graba i šikara bjelograbića, ekosistemi borovih šuma, ekosistemi pukotina stijena, ekosistemi sipara, ekosistemi termofilnih livada, ekosistemi mezofilnih livada, ekosistemi higromezofilnih i poplavnih livada, ekosistemi šuma johe i vrba, ekosistemi močvara, ekosistemi slatkih i slanih voda, ekosistemi ruderalne i okopavinske vegetacije.</p> <p>Najznačajnije ekosistemski servise pružaju šumski ekosistemi, vodeni ekosistemi i poljoprivredni ekosistemi. U vezi s visokim diverzitetom ekosistema je i diverzitet servisa koje oni pružaju, a to su: hrana, sirovine, pitka voda, ljekoviti i vitaminozni resursi, regulacija lokalne, regionalne i globalne klime, usvajanje i skladištenje ugljika, sprječavanje i ublažavanje prirodnih katastrofa, prečišćavanje otpadnih voda, kontrola erozije zemljišta, regulacija i kontrola bolesti, proizvodnja organske materije, polinacija, kruženje materije, rekreacija, mentalno i fizičko zdravlje, turizam, estetska, kulturna i umjetnička inspiracija, duhovno iskustvo i učenje, te brojni drugi servisi.</p> <p>Ekosistemski servisi BiH do sada nisu prostorno mapirani, a vrlo su rijetke i pisane informacije o njima. One se najčešće dijelom odnose na naučnu literaturu i tehničke izvještaje o općekorisnim funkcijama šuma u BiH.</p> <p>Najveći dio ekosistema koji pružaju esencijalni ekosistemski servisi stanovništvu BiH nisu zaštićeni. Nalaze se pod brojnim pritiscima koji potiču iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • energetskog sektora (hidroakumulacije, elektrane, dalekovodi, cjevovodi itd.), • šumskoprivrednog sektora (sječa drveta, šumske putevi), • vodnoprivrednog sektora (vodozahvati, kanali, akumulacije, nasipi i dr.), • transportno-komunikacionog sektora (koridori, magistralni putevi, brze ceste, aerodromi; zaglađenje proizvodima sagorijevanja fosilnih goriva), • poljoprivrednog sektora (melioracije, iscrpljivanje staništa monokulturama, slabo kontrolirana upotreba pesticida i fertilizatora), • sektora prostornog planiranja (slabo kontrolirana urbanizacija, ruralizacija i korištenje prostora u skladu s kapacitetima ekosistema). <p>Žene u BiH tradicionalno se bave poljoprivrednom proizvodnjom i prodajom, a one predstavljaju i stub lokalnih zajednica. Zbog toga je za njih posebno važno stanje poljoprivrednih ekosistema, ali i svih drugih koji generalno podržavaju kvalitet poljoprivredne proizvodnje.</p>

U našoj zemlji se važnim smatraju svi prirodni, ali i poljoprivredni ekosistemi. Stanovništvo BiH posjeduje „urođenu“ svijest o vrijednostima prirode i važnosti npr. visokoplanskih ekosistema kao staništa velikog broja endemskih vrsta. S druge strane, vrijednost šuma je oduvijek prepoznata kod ljudi s našeg prostora, isto kao i vrijednost vodenih ekosistema. Livadski ekosistemi imaju važnost u ispaši stoke, te se uvijek pazi na njihovo stanje i očuvanje.

U BiH ne postoji uspostavljen sistem monitoringa koji bi mogao dati podatke o tome koji ekosistemi imaju najveću stopu degradacije. Ipak, na osnovu stručnog mišljenja, može se zaključiti da je degradacija visokoplanskih, gorskih i akvatičnih ekosistema evidentna.

Primjećuje se promjena u statusu ekosistema koji pružaju važne ekosistemске servise. Primjećene su promjene u visokoplanskim, gorskim i akvatičnim ekosistemima. Provode se originalna naučna istraživanja statusa pojedinih grupa u ovim ekosistemima. Rezultati tih istraživanja nisu uvijek dostupni javnosti za daljnja izvještavanja. Ne postoji uspostavljen sistem monitoringa statusa ekosistema koji pružaju važne ekosistemске servise.

Bh. Nacionalni cilj 15 („Do 2020. godine mapirati i evaluirati koristi od šumskih, poljoprivrednih i vodenih ekosistema, a mehanizam okolišne/ekološke dozvole i nadzornu inspekciiju ojačati unutar prostora zaštićenih područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000“) upravo je uspostavljen iz razloga što ekosistemi koji su u opasnosti od degradacije nisu mapirani i evaluirani. Cilj ujedno sadrži i mehanizme njihove zaštite i održive upotrebe. Mjere obnove ekosistema u BiH generalno se ne sprovode, s izuzetkom akcija pošumljavanja, u kojima učestvuju mladi oba spola.

U BiH, primjenjuju se različiti finansijski mehanizmi koji služe održavanju ekosistemskih servisa. Inspекcije i druge institucije u oba entiteta prikupljaju naknade za štetu i unaprijeđenje šuma, vode i zagađenje zraka. Dio tih sredstava upućuje se za rad javnih poduzeća. Također, dio sredstava upućuje se za rad okolišnih fondova u entitetima. Oni dalje finansiraju provođenje različitih projekata kojima se djelimično obezbjeđuje i održavanje primarnih ekosistemskih servisa.

Reference	Biodiverzitet i ekosistemski servisi Bosne i Hercegovine (2015) Barudanović, S., Macanović, E., Topalić-Trivunović, Lj., Cero M. (2015): Ekosistemi Bosne i Hercegovine u funkciji održivog razvoja, PMF, UNSA; Fojnica d. d. Fojnica Peti nacionalni izvještaj BiH prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti
-----------	---

Aichi cilj	ABT 15: Do 2020. godine otpornost ekosistema i doprinos biološke raznolikosti na zalihe ugljika poboljšan je kroz očuvanje i restauraciju, uključujući obnovu najmanje 15% degradiranih ekosistema čime se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi, te borbi protiv dezertifikacije
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Umjeren
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>U BiH nije uspostavljen monitoring koji bi dao precizne podatke povećanju otpornosti ekosistema i uvećanom doprinosu zalihamu ugljika kroz obnovu i zaštitu ekosistema. Međutim, važno je naglasiti da u BiH postoje kontinuirane aktivnosti na pošumljavanju, te da je zapremina šuma posljednjih godina u porastu. U FBiH su se od 2011. do 2017. godine zapremine šuma povećavale iz godine u godinu i može se uočiti pozitivan trend, osim 2015. godine kada se zapremina šuma blago smanjila. Isto tako, u RS-u je zapremina šuma od 2011. do 2016. godine konstantno u porastu, bez negativnih trendova.</p> <p>Zbog barijera za implementaciju mjera NBSAP-a, koje su navedene u prethodnim poglavljima, nisu poduzete sve mjere obnove degradiranih ekosistema. Izuzetak predstavljaju organizirane volonterske akcije pošumljavanja, šumsko-uzgojni radovi u šumama (nema podataka koji pokazuju efikasnost ovih radova) i planovi za proširivanje i obnavljanje zelenih gradskih površina.</p> <p>BiH dosad nije uspjela realizirati projekte inventarizacije i mapiranja staništa. Staništa su djelimično inventarizirana prilikom pripreme Plana za Naturu 2000 u BiH. Ipak, ni u tom slučaju podaci zasad nisu provjereni na terenu, nego se oslanjaju na ranija znanja. Treba istaknuti da su rezultati 20-godišnjeg projekta Vegetacijske mape BiH uništeni i nestali tokom ratnih razaranja.</p> <p>Kao što je već navedeno, za BiH pripremljen je Plan za ekološku mrežu Natura 2000. Ovim planom obuhvaćen je najveći dio BiH u kojem se nalaze ugrožena evropska staništa, te staništa s visokim vrijednostima specifičnog bosanskohercegovačkog biodiverziteta. Pored ovog plana, u BiH poduzete</p>

	<p>su određene aktivnosti na povećanju površine zaštićenih područja, a također se provode i aktivnosti koje proističu iz planova upravljanja postojećim zaštićenim područjima. To se prije svega odnosi na projekat „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“ koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (GEF), a implementirao Program Ujedinjenih naroda za okoliš/životnu sredinu. Implementacija ovog projekta počela je 2016. godine, a kraj projekta se očekuje krajem 2019. godine. U sklopu navedenog projekta bit će izrađene valorizacijske studije za odabrana područja koja su predložena za zaštitu. Naime, prilikom ovih istraživanja utvrdit će se diverzitet flore i faune, kao i specifičnosti određenih područja, te će biti pripremljena dokumentacija za procedure proglašenja novih zaštićenih područja. Rezultati projekta pokazuju da u BiH postoji veliki interes i potreba za očuvanjem prirode, ali također i da zaštitu nije lako uspostaviti.</p>
Reference	<p>FIRMA 2012. Tranzicija sa JUS na BAS EN standarde šumskih drvnih sortimenata Bosne i Hercegovine, Završni izvještaj, Sarajevo Katastar šuma i šumskog zemljišta u RS-u Informacije o gospodarenju šumama u FBiH</p>
Aichi cilj	ABT 16: Do 2015. godine Protokol iz Nagoye o pristupu genetskim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja na snazi je i operativan, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>BiH još uvijek nije ratificirala Nagoya protokol, što predstavlja prepreku za razvoj domaćih procedura u reguliranju iskorištanja genetičkih resursa.</p> <p>2014. godine kancelarija UNEP-a u Bosni i Hercegovini sprovjela je projekat „Globalna podrška za ratifikaciju i stupanje na snagu Nagoya protokola o pristupu genetskim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja u BiH“. Projektom je pripremljena detaljna analiza stanja za potrebe pristupanja i implementacije Nagoya protokola u BiH. Identificirana je procedura pristupanja, relevantne politike, obaveze u slučaju pristupanja, ali također i benefiti od ratifikacije ovog protokola. Navedena analiza pokazuje moguća rješenja i širok spektar beneficija koje proizilaze iz implementacije, te da uspostavom mehanizma pristupa genetičkim resursima i raspodjeli koristi prema zahtjevima Nagoya protokola BiH može otkloniti identificirane probleme, zaštiti i očuvati, pa i unaprijediti svoje genetičke resurse. Konačni rezultat i zaključak ove analize ukazuje da je omjer procijenjenih beneficija i troškova implementacije Nagoya protokola u BiH 1,7, što znači da će ukupni troškovi donositi skoro dvostruko više ukupnih beneficija uz implementaciju Protokola.</p> <p>Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je 2014. godine donijelo Operativni program za biljne genetske resurse u Federaciji BiH, u kojem navodi da preuslov za pristupanje ovom međunarodnom sporazumu prvenstveno predstavljaju razvijeni mehanizmi za slobodan pristup biljnim genetskim resursima. Za razliku od ovog mišljenja, NBSAP je prioritet dao ratifikaciji Protokola.</p> <p>Inicijativa za ratifikaciju Nagoya protokola o pristupu genetskim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja je u BiH pokretana nekoliko puta dosad. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u aprili 2018. godine uputilo je inicijativu prema entitetskim ministarstvima za okoliš/životnu sredinu za pristupanje BiH Protokolu iz Nagoye. Ratifikacija se može pokrenuti nakon dobijenih pozitivnih mišljenja iz oba entiteta u BiH, što se u ovom slučaju nije desilo. U junu 2018. godine dobijeno je pozitivno mišljenje od Federalnog ministarstva okoliša i turizma nakon prethodno dobijene saglasnosti od kantona, tako da Protokol nije ratificiran do danas.</p>
Reference	<p>Podaci/informacije dobijeni od Federalnog ministarstva okoliša i turizma u svrhu izrade projekta „Pružanja tehničke podrške za koordinaciju i izradu Šestog nacionalnog izvještaja Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti“, putem dopisa br. 04-23-934/18 od 7. januara 2019. godine.</p>

Aichi cilj	ABT 17: Do 2015. godine svaka stranka razvila je i usvojila kao instrument politike, te započela implementaciju efikasnog, participativnog, i ažuriranog NBSAP-a
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Značajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>NBSAP BiH izrađen je u sklopu projekta „Podrška Bosni i Hercegovini (BiH) za reviziju Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti i izradu Petog nacionalnog izvještaja prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti“ koji je finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (engl. <i>Global Environment Facility – GEF</i>), a implementirao Program Ujedinjenih nacija za okoliš/životnu sredinu (engl. <i>United Nations Environment Programme – UNEP</i>). Cilj navedenog projekta je izrada Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti BiH (NBSAP BiH 2015–2020) i Petog nacionalnog izvještaja prema CBD-u, te usvajanje i dostavljanje NBSAP-a BiH (2015–2020) Sekretarijatu CBD-a. Nakon što je izrađen, NBSAP BiH poslan je Sekretarijatu Konvencije.</p> <p>Za potrebe izrade NBSAP-a, Sekretarijat CBD-a razvio je metodologiju⁶ putem paketa modula koji sadrže smjernice i uputstva za koordinator, stručnjake, donosioce odluka i druge relevantne učesnike u planiranju i provedbi NBSAP-a. Ova metodologija korištena je i za izradu NBSAP-a BiH. Na osnovu primijenjene metodologije, glavni učesnici u izradi NBSAP-a u BiH bili su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Upravni odbor koji se sastojao od nekoliko članova: UNEP u BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma i Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije RS-a. Odgovornosti Upravnog odbora bile su planiranje i nadzor provođenja Projektnih aktivnosti, odobravanje Petog nacionalnog izvještaja prema CBD-u i NBSAP-a BiH (2015–2020), te učestvovanje i pružanje konsultacija na sa stancima interesnih strana; 2. Tim stručnjaka koji su činili stručnjaci iz oblasti biološke raznolikosti, nominiran od Ministarstva prostornog uredenja, građevinarstva i ekologije RS-a i Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Tim stručnjaka imao je stručnu i savjetodavnu ulogu u procesu izrade NBSAP-a BiH (2015–2020) u saradnji s interesnim stranama različitih sektora, a bio je odgovoran za dostavljanje dijelova dokumenta CENER-u 21 i učestvovanje na sastancima interesnih strana; 3. CENER 21, lokalno koordinaciono tijelo koje je bilo odgovorno za koordinaciju Projektnih aktivnosti na dnevnoj osnovi (priprema i slanje upitnika za traženje podataka u vezi s biološkom raznolikošću, organizacijom i facilitacijom sastanaka Upravnog odbora, tima stručnjaka i interesnih strana, revizijom dijelova dokumenata koje je dostavio tim stručnjaka i pripremom izvještaja za napredak Projekta prema UNEP-u), te finalno oblikovanje dokumenta NBSAP BiH (2015–2020). <p>Proces izrade NBSAP-a u BiH odvijao se kroz niz radnih i konsultativnih sastanaka, uz pripremu odgovarajućih materijala. Tokom izrade dokumenta ukupno je održano:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sedam sastanaka tima stručnjaka, koji su održavani svaka dva do tri mjeseca, uz redovnu komunikaciju e-mailom; • pet sastanaka interesnih strana (nadležna ministarstva i sektori/odjeljenja za zaštitu okoliša/životne sredine, poljoprivodu, vodoprivodu, šumarstvo, finansije, ruderstvo, industriju, energiju, prostorno uredenje, statistiku, obrazovanje, kulturu, naučnoistraživačke i stručne institucije/ agencije, nevladin sektor i šira javnost na državnom, entitetskom, kantonalmom i općinskom nivou) održanih u Sarajevu, na Vlašiću, u Tešnju, Konjicu i Neumu; • dva međusektorska sastanka (sektori/odjeljenja za zaštitu okoliša/životne sredine, poljoprivodu, vodoprivodu, šumarstvo, finansije, ruderstvo, industriju, energiju, prostorno uredenje, statistiku, obrazovanje i kulturu na državnom, entitetskom, kantonalmom i općinskom nivou) održana u Sarajevu; • dva regionalna sastanka zemalja u regionu – Republika Makedonija (2. oktobra 2013. godine, Skoplje) i Republika Srbija (15. maja 2014. godine, Beograd); • sedam sastanaka Upravnog odbora, šest u Sarajevu i jedan u Banjoj Luci; • dvije obuke o izradi indikatora za biološku raznolikost održane u periodu od 19. do 22. marta 2013. godine u Konjicu, BiH, i od 10. do 12. septembra 2013. godine u Kolašinu, Crna Gora. Obuke je finansirala Evropska komisija (EK), a implementiralo Partnerstvo za indikatore biološke raznolikosti (engl. <i>Biodiversity Indicators Partnership – BIP</i>) u saradnji s UNEP-ovim Regionalnim uredom za Evropu (engl. <i>Regional Office for Europe – ROE</i>) i UNEP-ovim Svjetskim centrom za praćenje očuvanja (engl. <i>World Conservation Monitoring Centre – WCMC</i>).

⁶ Set modula za jačanje kapaciteta za izradu NBSAP-a dostupan je na službenoj internetskoj stranici CBD-a (<http://www.cbd.int/nbsap/training/default.shtml>)

Tokom izrade NBSAP-a BiH i tokom obrade pojedinih pitanja koja se odnose na analizu implementacije Aichi ciljeva u BiH i postavljanja nacionalnih ciljeva, uzete su u obzir i konvencije koje su strogo vezane za očuvanje biološke raznolikosti poput Konvencije o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (eng. *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals – CMS*), Konvencije o močvarnim staništima (eng. *Convention on Wetlands of International Importance – Ramsar*), Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (eng. *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora – CITES*), i Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (eng. *Convention on Protection of the World Cultural and Natural Heritage*). Osim navedenih, za pojedina pitanja uzete su u obzir i ostale dvije Rio Konvencije: Okvirna konvencija UN-a o klimatskim promjenama (eng. *United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC*) i Konvencija UN-a o suzbijanju dezertifikacije (eng. *United Nations Convention to Combat Desertification – UNCCD*).

Tokom izrade NBSAP-a BiH, te njegovih ciljeva i indikatora, u potpunosti je korištena SMART metodologija. NBSAP BiH (2015–2020) sadrži ukupno 21 nacionalni cilj za biološku raznolikost, koji su raspoređeni unutar 5 globalnih strateških pravaca (A, B, C, D i E) identificiranih u Strateškom planu 2011–2020. Kao što je navedeno, za određivanje adekvatnih nacionalnih ciljeva, u skladu sa Strateškim planom 2011–2020, primijenjena je SMART metodologija koja osigurava da svi definirani ciljevi budu konkretni, mjerljivi, dostižni, realni/relevantni i vremenski određeni.

NBSAP BiH izrađen je s ciljem da bude u potpunosti primjenjiv i efikasan u postizanju Aichi ciljeva, a uzimajući u obzir stanje biološke raznolikosti i upravljanje njima u BiH. Budući da je NBSAP BiH usvojilo Vijeće ministara BiH u maju 2017. godine, u ovom momentu nije moguće odrediti efikasnost ovog dokumenta. Može se naglasiti da postizanje nacionalnih ciljeva NBSAP-a doprinosi u velikoj mjeri postizanju Aichi ciljevima jer su se tokom izrade Nacionalnih ciljeva kao osnova koristili Aichi ciljevi.

Nakon njegove izrade, NBSAP su odobrili entiteti u BiH, te ga je u maju 2017. godine je zajedno s Akcionim planom za njegovu provedbu usvojilo Vijeće ministara BiH na prijedlog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Na ovaj način, NBSAP BiH postao je strateški dokument (strategija) na nivou BiH, a Vijeće ministara BiH je iskazalo posvećenost ispunjavanju svojih obaveza na međunarodnom planu i u procesu evropskih integracija radi očuvanja prirode i racionalnog upravljanja prirodnim resursima. Usvajanjem NBSAP-a na nivou BiH, institucije su se obavezale da implementiraju mjere koje on sadrži kako bi postigle nacionalne ciljeve iz NBSAP-a, i implementirale odredbe Konvencije o biološkoj raznolikosti u BiH.

NBSAP će doprinijeti i uključivanju pitanja biodiverziteta u sektorske i međusektorske planove i politike koje utječu na biodiverzitet u BiH. Među nacionalnim ciljevima koji su razvijeni u sklopu izrade NBSAP-a nalazi se i Nacionalni cilj 2 koji glasi: „Do 2020. godine integrirati vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove, s naglaskom na ruralni razvoj“. Predloženo je da se navedeni cilj postigne kroz implementaciju sljedećih mjera:

1. pripremanje studije o ekonomskoj valorizaciji ekosistema i biološkoj raznolikosti (TEEB),
2. usklađivanje postojeće i nove strategije razvoja, uključujući smanjenje siromaštva, s Nacionalnim ciljevima o biološkoj raznolikosti,
3. integriranje Nacionalnih ciljeva o biološkoj raznolikosti u postojeće i nove prostorne planove.

Postizanje nacionalnog cilja 2 i implementacija navedenih mjera bi doprinijelo uključivanju pitanja biodiverziteta u sektorske i međusektorske planove i politike koje utječu na biodiverzitet u BiH, a pogotovo u one koje se odnose na ekonomski/društveni razvoj, te na prostorno planiranje.

NBSAP BIH je samo djelimično implementiran. Veliki broj ciljeva koji se u njemu nalaze su samo djelimično implementirani, dok mnoge mjere koje su u njemu predviđene nisu nikako implementirane. Važno je naglasiti da glavne pretpostavke za njegovu implementaciju postoje, da se iz budžeta odvajaju sredstva za implementaciju mjera koje doprinose biološkoj raznolikosti, iako se navedena sredstva ne mogu smatrati značajnima. Usvojeni su zakoni koji se odnose na zaštitu prirode i oni su osnova za proglašenje zaštićenih područja i njihovo održivo upravljanje kao i očuvanje ekosistema koji se nalaze unutar navedenih područja. U narednom periodu potrebno je raditi na povećanju sredstava i aktivnosti koji su u skladu s ciljevima NBSAP-a BiH. Kada je u pitanju implementacija NBSAP-a u BiH, ona podrazumijeva aktivno učešće velikog broja institucija koje su bile uključene u samu izradu ovog dokumenta jer se one nalaze kao nosioci aktivnosti mjera za postizanje Nacionalnih ciljeva.

Postizanje Nacionalnih ciljeva NBSAP-a prati se putem indikatora koji su predloženi u samom NBSAP-u. U sklopu izvještavanja prema Sekretarijatu CBD-a izrađuju se nacionalni Izvještaji o implementaciji CBD-a, Aichi ciljeva i Nacionalnih ciljeva koristeći navedene indikatore. Praćenje implementacije NBSAP-a BiH radi se putem izvještaja koji se redovno šalju Sekretarijatu CBD-a.

Reference

NBSAP BiH

Aichi cilj	ABT 18: Do 2020. godine tradicionalna znanja, inovacije i prakse autohtonih i lokalnih zajednica relevantne za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti, kao i njihovo običajno korištenje bioloških resursa poštuju se, predmet su nacionalnog zakonodavstva i relevantnih međunarodnih obaveza, te su potpuno integrirani i ogledaju se u implementaciji Konvencije s punim i efektivnim učešćem autohtonih i lokalnih zajednica na svim relevantnim nivoima
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Beznačajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Autohtone zajednice u ruralnim područjima žive još uvek koristeći tradicionalne načine i prakse, te na taj način značajno podupiru ciljeve Konvencije. Tradicionalni način života lokalnog stanovništva ovisi o biološkim izvorima, iako se može primijetiti povezanost tradicionalnih znanja, inovacija i postupaka važnih za očuvanje biološke raznolikosti i održivog korištenja njenih komponenti.</p> <p>Autohtono stanovništvo ruralnih krajeva koristi tradicionalna znanja u svakodnevnoj praksi, te tako pridonosi očuvanju biološke raznolikosti u područjima u kojima žive. Autohtono stanovništvo ima priliku učestvovati u odlukama koje se donose direktno za njihovo područje. Način saradnje s donosiocima odluka obično je putem dijaloga na javnim raspravama. Pojedine općine samoinicijativno uključuju centre civilnih inicijativa i na taj način potiču učestvovanje autohtonog stanovništva u razvoju zajednice i donošenju prijedloga odluka iz određenih sektora, između ostalog i kod korištenja prirodnih resursa jer su to sve mahom polururalna područja. Prilikom izrade ovog izvještaja rađena su istraživanja i direktno se ustupilo u kontakt s nekim od općina u BiH kako bi se saznali detalji o uključivanju autohtonog stanovništva u donošenju odluka na lokalnom nivou, kao detalji o saradnji s administrativnim tijelima unutar općina. U Opštini Bosansko Grahovo postoji primjer dobre prakse koji se manifestira kroz samoinicijativnost Udruženja građanki „Grahovo“. Navedeno udruženje je prvo pokrenulo konkretnu inicijativu za neke promjene u lokalnoj zajednici. Općina Donji Vakuf je primjer kako unutar te institucije različite službe imaju različite percepcije saradnje s civilnim sektorom. Služba za prostorno uređenje, katastar i imovinskopravne poslove smatra da nema mnogo primjera dobre prakse, te da je civilni sektor pasivan na nivou lokalne zajednice općine. S druge strane, Služba za poljoprivredu naglašava dobru partnersku saradnju i pomoći ugroženim kategorijama stanovništva kroz razne poljoprivredne projekte. Općina Goražde kao vrlo dobar primjer kvalitetnog umrežavanja različitih sektora smatra potpisivanje Sporazuma između načelnika Općinskog vijeća i nevladinog sektora, koji regulira saradnju i partnerstvo lokalne samouprave s udruženjima građana kao transparentan postupak dodjele finansijskih sredstava. Opština Zvornik naglašava važnost civilnog sektora u rješavanju problema na lokalnom nivou, te važnost međusektorske saradnje u svrhu poboljšanja društveno-ekonomskog položaja svih građana. Također, navode se i različite odluke i sporazumi koji ojačavaju uključenost civilnog sektora u izradu i implementaciju strateških dokumenata (Odluka o kriterijumu, načinu i postupku raspodjele sredstava udruženjima građana, Sporazum između NVO-a i Opštine o zajedničkoj saradnji, te osnivanje Građanskog savjetodavnog tijela – krovne organizacije svih NVO-a čiji predstavnici prisustvuju sjednicama izvršnog tijela).</p> <p>Od usvajanja Strateškog plana za biološku raznolikost nije bilo puno aktivnosti s ciljem uključenja stanovništva u problematiku biološke raznolikosti osim onih koje promoviraju proizvodnju poljoprivrednih proizvoda koristeći tradicionalna znanja i prakse. Tradicionalna znanja pri korištenju potrebnih i dostupnih prirodnih resursa u ruralnim područjima su neodvojiva. Podrazumijevaju održivo korištenje resursa uz reciklažu upotrijebljenih i cikličku upotrebu prirodnih proizvoda od primjene u domaćinstvima do primjene u uzgoju stoke ili obradi poljoprivrednih površina. Lokalne zajednice, odnosno poljoprivrednici, mogu aplicirati kako bi dobili podsticajna sredstva za uzgajanje domaćih autohtonih sorti i pasmina koristeći tradicionalna znanja, što direktno pozitivno doprinosi održivom korištenju prirodnih resursa i očuvanju biološke raznolikosti u BiH.</p> <p>Jedan od projekata koji je u fazi implementacije, a doprinosi postizanju ovog cilja je projekat „Zaštićena područja za prirodu i ljudе“. Radi se o regionalnom projektu u kojem učestvuju Srbija, Slovenija, Makedonija, Hrvatska, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Albanija i Kosovo, a koji finansira Švedska međunarodna razvojna agencija SIDA. Projekat sprovodi WWF Adria, zajedno s partnerima i to udruženjem „Dinarica“ u Bosni i Hercegovini, „Svjetskom organizacijom za prirodu“ u Srbiji, „Ecopana“ na Kosovu i „Parkovima Dinarida“ u Crnoj Gori. Projekat ima za cilj povećati saradnju zaštićenih područja i lokalnih zajednica, promovirati zaštićena područja kao pokretače socioekonomskog razvoja, predstaviti dobre primjere saradnje zaštićenih područja i lokalnog stanovništva, sprovesti terenske projekte u zaštićenim područjima Dinarskog luka i dati doprinos provođenju ciljeva Konvencije o biološkoj raznovrsnosti. Projekat će se implementirati od 2016. do 2019. godine.</p>

Reference	<p>Registar udruženja na nivou BiH</p> <p>Akcioni plan realizacije projekta „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine“ za period 2016.-2018. godina (https://www.fmrpo.gov.ba/wp-content/uploads/.../AKCIJSKI-PLAN-2016-2018.docx)</p> <p>Odluka podsticaji za poljoprivredu FBiH 2017</p> <p>Odobreni podsticaji poljoprivrede FBiH 2017</p> <p>Odluka podsticaji za poljoprivredu FBiH 2018</p> <p>NBSAP BiH</p>
------------------	---

Aichi cilj	ABT 19: Do 2020. godine znanja, naučne baze i tehnologije koje se odnose na biološku raznolikost, njene vrijednosti, funkcioniranje, status i trendove, te posljedice njenog gubitka poboljšane su, široko shvaćene, prenesene i primijenjene
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Beznačajan
Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH	<p>Razmjena i prijenos naučnih saznanja koja se odnose na biološku raznolikost vrši se putem obrazovanja, kroz predavanja na visokoškolskim institucijama u kojima se obrazuje specijaliziran kadar za zaštitu okoliša/životne sredine i biološku raznolikost, putem globalnih i regionalnih mreža (THE-MIS mreža), putem medija i društvenih mreža koje šire stručne članke i nove vijesti, te kroz komunikaciju institucija putem informativnih sastanaka (horizontalno i vertikalno). Razmjena tehnologije i tehnoloških dostignuća vrši se kroz stručne projekte, obrazovanje, inovativna predstavljanja i stručnu izobrazbu.</p> <p>Pristup informacijama usavršen je u otkako je usvojen Strateški plan za biološku raznolikost 2011–2020 na način da je proširena mreža informacija, što je značajno za pristup i odnos prema biološkoj raznolikosti. Pokrenuti su projekti ELAN mreže koji osnažuju kapacitete OCD-ova s ciljem jačanja javne svijesti lokalnih zajednica po pitanju zaštite okoliša/životne sredine i biološke raznolikosti, provode se podsticajni programi Fonda za zaštitu okoliša FBiH i Fonda za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS-a za informiranje javnosti o zaštiti životne sredine i biološkoj raznolikosti, provode se obrazovni projekti u lokalnim zajednicama koji potiču medijsku promociju održivog razvoja prirodnih resursa i biološke raznolikosti, Federalno ministarstvo okoliša i turizma i Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a provode projekte za jačanje javne svijesti u zaštićenim područjima.</p> <p>Razmjena znanja moguća je putem stručnog usavršavanja, predstavljanja, na stručnim skupovima, putem stručnih predavanja, obrazovanja i sličnih projekata koji imaju za cilj unaprijeđenje biološke raznolikosti. Boljom informiranošću pridonosi se donošenju kvalitetnijih odluka i zakonskih odredbi. To je očito na primjeru očuvanja endemske vrsta pri čemu se informira javnost o stanju jedinki na terenu, te se na taj način podiže svijest ljudi o potrebi očuvanja biodiverziteta, što olakšava donošenje odluka i planova za njihovo očuvanje.</p>
Reference	<p>Fond za zaštitu okoliša FBiH</p> <p>Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS</p> <p>Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke</p> <p>Registar naučnih radnika i organizacija u BiH</p> <p>Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS</p> <p>NBSAP BiH</p>

Aichi cilj	ABT 20: Najkasnije do 2020. godine mobilizacija finansijskih sredstava za efektivnu implementaciju Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020. iz svih izvora, a u skladu s konsolidiranim i dogovorenim procesom u Strategiji za mobilizaciju resursa, znatno je povećana u odnosu na sadašnji nivo. Ovaj cilj će biti predmet promjena u zavisnosti od procjene potreba resursa o kojima će stranke izvještavati
Doprinos u postizanju Aichi cilja	Nešto značajan

Mjere poduzete za implementaciju Aichi cilja u BiH

Kako bi se postigao Aichi cilj 20, potrebno je realizirati aktivnosti i uspostaviti sistem monitoringa finansijskih tokova koji imaju za cilj očuvanje biološke raznolikosti u BiH, plasiran od državnih institucija, privatnog preduzetništva, inostranih ulaganja i inostranih donatora, kao i finansijska sredstava od različitih fondova na globalnom nivou koja se bave ovom tematikom.

Finansiranje aktivnosti iz oblasti biološke raznolikosti sprovodi se na entitetskom, nivou BD-a BiH, te kantonalnim i lokalnim nivoima, s tim da ne postoji jedna zajednička baza podataka s prikazanim sredstvima koja se odvajaju za ovu namjenu. S tim u vezi, teško je odrediti da li je i u kojoj mjeri mobilizacija finansijskih sredstava ubrzana ili je u značajnom porastu za implementaciju Strateškog plana.

S druge strane, statističke agencije pokazuju da su određena sredstava u prethodnim godinama usmjerena u područje biološke raznolikosti. Podaci o troškovima za zaštitu životne sredine pokazuju da je ukupno uloženo više sredstava tokom 2017. godine u poređenju s 2016. godinom. Ukupni troškovi za zaštitu životne sredine u 2016. godini iznosili su 81.342158 KM, dok su u 2017. godini iznosili 95.402.323 KM. Tokom 2016. godine, od ukupnih investicija u zaštitu životne sredine dio koji se odnosi na biološku raznolikost iznosi 0,2%, dok je od ukupnih tekućih troškova ovaj dio iznosi 1,1%. Tokom 2017. godine od ukupnih investicija u zaštitu životne sredine, biološka raznolikost zauzimala je 0,1%, a 1,4% od dijela tekućih troškova.

Pored navedenog, dio sredstava obezbjeđuje se i kroz različite grantove i evropske fondove kojima se finansiraju određene projektne aktivnosti koje imaju direktnu ili indirektnu vezu s očuvanjem biološke raznolikosti. Kada je aplikacija kod međunarodnih fondova u pitanju, potrebno je istaknuti da pored institucija i pojedinci konkuriraju za ove projekte. Također, u ovaj dio mogu se uključiti i projekti prekogranične saradnje.

NBSAP BiH

Reference	Troškovi za zaštitu okoliša, 2016. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine Troškovi za zaštitu okoliša, 2017. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
------------------	--

4.2 Doprinos BiH u postizanju Ciljeva održivog razvoja

U ovom dijelu Izvještaja opisano je u kojoj mjeri doprinos BiH u postizanju globalnih Aichi ciljeva podržava implementaciju Plana održivog razvoja tj. ciljeva održivog razvoja 2030 (SDG). Ispod slijedi tabelarni pregled metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa prema svakom identificiranom SDG potcilju koji korespondira svakom pojedinačnom Aichi cilju. Korespondencija između SDG potciljeva i Aichi ciljeva data je u dokumentu „Veze između Aichi ciljeva za biološku raznolikost i Agende 2030 za održivi razvoj“ koji je izdao Sekretarijat Konvencije⁷.

Tabela 15: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele s procjenom doprinosa BiH u postizanju Ciljeva održivog razvoja

Aichi cilj	Cilj kakav je postavljen u Strateškom planu za biološku raznolikost 2011–2020
Ciljevi održivog razvoja	Korespondirajući potciljevi kao što je zadato u dokumentu „Veze između Aichi ciljeva za biološku raznolikost i Agende 2030 za održivi razvoj“
Stepen korelacije	Prema primjerima dobre prakse, stepen korelacijske između globalnih Aichi ciljeva i Ciljeva održivog razvoja: <ul style="list-style-type: none"> • slaba korelacija • srednji nivo korelacijske • visoka korelacija.
Doprinos u postizanju Ciljeva održivog razvoja	Doprinos mjera poduzetih u BiH za postizanje potciljeva održivog razvoja: <ol style="list-style-type: none"> a. Veoma značajan b. Značajan c. Umjeren d. Nešto značajan e. Beznačajan.
Obrazloženje	Tekstualno obrazložiti na koji način se doprinijelo određenom potcilju ako je doprinos prepoznat (sve kategorije osim beznačajan).

⁷ Links Between The Aichi Biodiversity Targets And The 2030 Agenda For Sustainable Development (<https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-19/information/sbstta-19-inf-09-en.pdf>)

Tabela 16: Doprinos BiH u postizanju Ciljeva održivog razvoja

ABT 1: Do 2020. godine, najkasnije, ljudi su svjesni važnosti i vrijednosti biološke raznolikosti kao i načina zaštite i održivosti biodiveziteta	
SDG	4.7 Do kraja 2030. godine obezbijediti da svi učenici steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, putem edukacije za održivi razvoj, ljudska prava, spolnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne različitosti i doprinosa kultura održivom razvoju
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Značajan
Obrazloženje	Održivi razvoj još nije zastupljen kao poseban predmet u osnovnoškolskom obrazovanju. Kroz predmete geografija i biologija dijelom se obrađuju procesi održivog razvoja prirodnih resursa. U srednjoškolskom obrazovanju održivi razvoj obuhvaćen je također kroz određene predmete (geografija, biologija, sociologija). Tek na fakultetima prirodnih i biotehničkih nauka stiče se kompletno znanje o održivom razvoju prirodnih resursa. Zakonima o zaštiti okoliša/životne sredine propisano je da nadležno ministarstvo obrazovanja/prosvjete i kulture u saradnji s nadležnim ministarstvom okoliša/životne sredine ima obavezu izraditi godišnje obrazovne programe o zaštiti okoliša/životne sredine, s ciljem obrazovanja i podizanja svijesti javnosti u području okoliša/životne sredine. Programi obrazovanja o zaštiti okoliša/životne sredine, pa samim tim i važnosti i vrijednosti biološke raznolikosti, kao i načine zaštite i održivosti biodiveziteta uključeni su u nastavne i izvannastavne programe. Dakle, iako su u nastavnom programu obrazovnih institucija principi održivog razvoja djelimično zastupljeni, može se zaključiti da Nacionalni cilj 1 pridonosi SDG potcilju.
SDG	12.8 Do kraja 2030. godine osigurati da ljudi u svim područjima imaju relevantne informacije i razvijenu svijest o održivom razvoju i stil života u skladu s prirodom
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	Jačanje javne svijesti o održivom razvoju u BiH provodi se na dva načina. Kroz obrazovni proces u školama i na fakultetima dinamikom u kojoj je održivi razvoj zastupljen na pojedinom fakultetu i u nauci. Drugi način je jačanje javne svijesti kod stanovništva kroz aktivnosti koje provode udruženja kroz projekte održivog razvoja i u procesu podizanja javne svijesti o održivom razvoju stanovništva. Iako ne postoji adekvatna baza podataka za sve projekte održivog razvoja koje provode nevladina udruženja i ostale institucije, ipak se može zaključiti da je pojam održivosti prenesen stanovništvu kroz navedene aktivnosti. Dakle, doprinos provedbi ovog cilja održivog razvoja u BiH je umjeren. Ocjenjeno je da Nacionalni cilj 1 podržava SDG potcilj.

ABT 2: Do 2020. godine, najkasnije, biološke vrijednosti su integrirane u nacionalne i lokalne strategije razvoja, strategije smanjenja siromaštva i procese planiranja, a po potrebi i u nacionalne finasije kao i u sisteme informiranja

SDG	15.9 Do kraja 2020. godine integrirati vrijednosti ekosistema i biološke raznolikosti u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izvještaje
Stepen korelacije	Visoka korelacija

Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	Usvajanje NBSAP-a i Nacionalnih ciljeva, među kojima se nalazi i cilj koji se odnosi na integriranje pitanja biološke raznolikosti u domaće strategije za smanjenje siromaštva i prostorne planove, ima značajan utjecaj na implementaciju ovog SDG potcila u BiH, pogotovo u momentu kada bude došlo do implementacije nacionalnog cilja. Biološka raznolikost uvrštena je u planove prostornog planiranja i pretežno u strateške dokumente koji se odnose na održivi razvoj. Iako biološka raznolikost nije uključena u druge strateške dokumente, bitno je spomenuti da su na osnovu zakona koji reguliraju zaštitu okoliša/životne sredine i uređenje prostora organi nadležni za izradu dokumenta prostornog uređenja i entitetski i kantonalni organi nadležni za izradu planova, programa i strategija iz oblasti poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, energije, ruderstva i industrije, transporta, upravljanja otpadom, upravljanja vodama i čiji sadržaji mogu imati negativan utjecaj na okoliš/životnu sredinu, dužni izraditi stratešku procjenu utjecaja na okoliš/životnu sredinu. Izradom navedenog dokumenta postiže se SDG potcila 15.9, odnosno integriraju se vrijednosti ekosistema i biološke raznolikosti u planove i strategije višeg reda koji predstavljaju osnovu za izradu lokalnih planova i strategija.

ABT 3: Do 2020. godine, najkasnije, podsticaji, uključujući i podrške štetne za biološku raznolikost, uklonjeni su, ukinuti ili reformirani, kako bi se smanjili ili izbjegli negativni utjecaji, a pozitivni podsticaji za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti razvijeni su i primjenjuju se u skladu s Konvencijom i drugim relevantnim međunarodnim obavezama, uzimajući u obzir društveno-ekonomski uslove

SDG	14.6 Do kraja 2020. godine zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje dovode do prekomjernog izlovljavanja ribe, ukinuti subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i nereguliranom ribolovu i suzdržati se od uvođenja novih, sličnih subvencija, uz svijest da odgovarajući i djelotvorni specijalni i diferencijalni tretmani za zemlje u razvoju i nerazvijene zemlje trebaju biti integralni dio pregovora Svjetske trgovinske organizacije i vezi sa subvencijama za ribarstvo
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	Iako na osnovu istraživanja nisu poznati iznosi podsticaja u ribarstvu, navedeni podsticaji postoje i dodijeljeni su ili od strane entiteta ili kantona. Međutim, nije urađena adekvatna procjena kako bi se ocijenilo do koje mjeru navedeni podsticaji štete ribarstvu i da li postoje oni koji doprinose nezakonitom ribolovu. Uzimajući u obzir da Nacionalni cilj 3 ne predviđa ukidanje ili eliminiranje negativnih podsticaja koji imaju negativan utjecaj na biološku raznolikost, već njihovo smanjenje kako se ne bi osporio ekonomski razvoj, ocijenjeno je da Nacionalni cilj 3 umjereni doprinosi ostvarivanju ovog SDG potcila.

ABT 4: Do 2020. godine, najkasnije, organi vlasti, poslovni sektor i interesne strane na svim nivoima poduzeli su korake za postizanje ili su implementirali planove za održivu proizvodnju i potrošnju te zadržali utjecaje korištenja prirodnih resursa u okviru sigurnih ekoloških granica

SDG	8.4 Progresivno unaprijediti, do kraja 2030. godine, globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine u skladu s 10-godišnjim okvirom programa koji se odnose na održivu potrošnju i proizvodnju, uz vodeću ulogu razvijenih zemalja
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije

Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	<p>U BiH, doneseni su razni strateški dokumenti koji, između ostalog, tretiraju i problematiku održive proizvodnje i potrošnje. BiH je potpisnica Konvencije o procjeni okolišnih utjecaja u prekograničnom kontekstu koja prati odnos ekonomskog rasta i njegovog utjecaja i konsekvenci po okoliš/životnu sredinu s ciljem osiguranja okolišno ispravnog i održivog razvoja. Na osnovu zakona koji reguliraju zaštitu okoliša/životne sredine i uređenje prostora organi nadležni za izradu dokumenata prostornog uređenja i entitetski i kantonalni organi nadležni za izradu planova, programa i strategija iz oblasti poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, energije, rудarstva i industrije, transporta, upravljanja otpadom, upravljanja vodama i čiji sadržaji mogu imati negativan utjecaj na okoliš/životnu sredinu, dužni su izraditi stratešku procjenu utjecaja na okoliš/životnu sredinu. Implementacijom navedenih odredbi doprinosi se postizanju ovog SDG potcilja.</p>
SDG	9.4 Do kraja 2030. godine unaprijediti infrastrukturu i prilagoditi industrije kako bi postale održive, uz veću efikasnost u korištenju resursa i šire usvajanje čistih i ekološki ispravnih tehnologija i industrijskih procesa pri čemu sve zemlje poduzimaju aktivnosti u skladu sa svojim kapacitetima
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	<p>Efikasnost u korištenju resursa još nije dovoljno zastupljena u industrijskim procesima u BiH. Kroz primjenu mjera iz okolišnih/ekoloških dozvola primjenjuju se i najbolje raspoložive tehnologije. Započete su pojedine aktivnosti koje se sprovode kroz određene projekte kako bi se u bh. industriji koristile čišće i ekološki ispravne tehnologije. U BiH je u prethodnim godinama, odnosno do 2015. do 2018. implementiran projekt „Nacionalnim programima čišće proizvodnje u BiH“. Ovaj projekt je implementirala Organizacija Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (eng. <i>United Nations Industrial Development Agency – UNIDO</i>), a finansirala Republika Slovenija. Glavni cilj ovog projekta je poboljšanje resursne efikasnosti i okolišnih performansi poslovnih i drugih organizacija u BiH, kako bi se doprinijelo održivom industrijskom razvoju, zapošljavanju i stvaranju prihoda. Projekt doprinosi poboljšanju performansi okolišnih resursa u industriji.</p> <p>Navedene aktivnosti doprinijele su u postizanju ovog SDG potcilja.</p>
SDG	12.2 Do kraja 2030. godine postići održivo upravljanje i efikasno korištenje prirodnih resursa
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Značajan
Obrazloženje	<p>Problematika održive proizvodnje i potrošnje prirodnih resursa nalazi se u dokumentima u Strateškom planu ruralnog razvoja BiH za period 2018–2021. godine, u planovima upravljanja za zaštićena područja za veliki broj zaštićenih područja u BiH, u prostornim planovima u BiH, u Strategiji razvoja šumarstva Republike Srpske 2011–2021, u Programu postizanja neutralnosti degradacije zemljišta RS-a, u Planu upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH, u Planu upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora, u Planu upravljanja vodama Save (RS), u Planu upravljanja vodama Trebišnjice, u akcionim planovima za energetsku efikasnost koji su doneseni na nivou BiH, FBiH i RS-a, te kroz strategije energetskog razvoja, i ostalih koje se na direktni ili indirektni način dotiču prirodnih resursa. Dodatno, održivo korištenje prirodnih resursa pretežno se nalazi u pravnim aktima iz oblasti zaštite prirode koji su doneseni na entitetskom i nivou BD-a BiH. Radi se osnovnim zakonskim aktima na kojima se zasniva zaštita prirode, i održivo upravljanje zaštićenim područjima, te postupak njihove zaštite. Implementacijom mjera predviđenih u navedenim strateškim i planskim dokumentima, te odredaba iz navedenih zakona BiH doprinosi se implementaciji ovog SDG potcilja.</p>

ABT 5: Do 2020. godine, stopa gubitka svih prirodnih staništa, uključujući i šume, maksimalno je reducirana, gdje je moguće svedena na nulu, a stepen degradacije i fragmentacije značajno je smanjen

SDG	<p>15.2 Do kraja 2020. godine promovirati implementaciju održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti krčenje šuma, obnoviti uništene šume i znatno povećati pošumljavanje na globalnom nivou</p> <p>15.5 Preduzeti hitne i značajne aktivnosti za smanjivanje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biološke raznolikosti, i do kraja 2020. godine zaštiti ugrožene vrste i spriječiti njihovo izumiranje</p>
Stepen korelacija	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	<p>Kada je u pitanju degradacija i fragmentacija zemljišta, ona se događa kao posljedica urbanizacije, izgradnje infrastrukturnih objekata, požara, erozije, ispuštanja zagađujućih materija u tlo, te ilegalne izgradnje objekata. Kako bi se smanjili ovi negativni utjecaji na ekosisteme prilikom izgradnje infrastrukturnih objekata, implementiraju se mjere predviđene ishodjenim dozvolama kao i najbolje prakse i tehnologije koje se koriste u EU zemljama. Kako bi se spriječile navedene štete, sproveđe se razne mјere. U cilju smanjenja bespravne sjeće šuma, a s tim i gubitka prirodnih staništa djeluje se kroz pravne mјere, podnošenje krivičnih i prekršajnih prijava. Organiziranje zaštite od požara ostvaruje se putem uprava za šumarstvo, šumskoprivrednih društava i uprava civilnih zaštitnika. Protivpožarna zaštita sprovodi se putem Godišnjih planova zaštite šuma od požara. Isto tako, minirana područja nominiraju se na liste prioriteta za deminiranje, što ovisi od raspoloživih finansijskih sredstava. Ove aktivnosti doprinose postizanju ovog SDG poticila.</p>

ABT 6: Do 2020. godine, sve ribe, invertebrati, vodene biljke koriste se i njima se upravlja na održiv način, legalno i koristeći „ekosistemski pristup“ izlov je izbjegnut, a postoje planovi za oporavak gotovo svih izlovljenih vrsta, ribarstvo nema značajan negativan utjecaj na ugrožene vrste i osjetljive ekosisteme već je u sigurnim ekološkim granicama

SDG	<p>14.4 Do 2020. godine, djelotvorno regulirati ribolov i okončati izlov, ilegalan, neprijavljeni i neregulirani ribolov i destruktivne prakse u ribarstvu i sprovesti planove upravljanja zasnovane na nauci, kako bi obnovili ribljji fond u najkraćem mogućem roku, barem do nivoa koji može davati maksimalni održivi prinos, kao što je određeno njihovim biološkim svojstvima</p>
Stepen korelacija	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeran
Obrazloženje	<p>Posmatrano sa stanovišta provedenih mјera za nacionalne ciljeve, može se konstatirati da je doprinos poduzetih mјera umjeran jer je urađen određeni broj ribolovnih osnova kojima su date osnovne smjernice za upravljanje vodama, provođenje poribljavanja, mјera zaštite, mrijesta i sl. Sve ove mјere trebaju doprinijeti ribljem fondu. Na prostoru BiH, odnosno entiteta, postoji više zakona o ribarstvu kojima je ova oblast uređena. U RS-u, na snazi je Zakon o ribarstvu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 72/12), dok je na prostoru FBiH aktuelan Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Službene novine Federacije BiH“, br. 64/04). Ribarstvo na području BD-a BiH regulirano je Zakonom o slatkovodnom ribarstvu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 35/05 i 19/07). Pored navedenih zakona, u dva kantona Federacije BiH usvojeni su i kantonalni zakoni o slatkovodnom ribarstvu, kao i zakon o morskom ribarstvu u Hercegovačko-neretvanskom kantonu („Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“, br. 7/14).</p>

SDG	14.7 Do 2030. godine, povećati ekonomski koristi za male ostrvske države u razvoju i najmanje razvijene zemlje od održivog korištenja morskih resursa, između ostalog, i kroz održivo upravljanje ribarstvom, akvakulturom i turizmom
Stepen korelacije	Niska korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	Mogućnosti morskih resursa imaju manji potencijal za razliku od slatkovodnih, jer mali dio morske obale pripada području BiH. Upravljanje ribarstvom, akvakulturom i sportskim ribolovom ima značajno veći udio kada su u pitanju slatkovodni ekosistemi i s tog aspekta može se govoriti o umjerenom doprinosu. Ribarske osnove i programi ribarstva omogućavaju efikasnije upravljanje resursima.

ABT 7: Do 2020. godine, najkasnije, područjima pod poljoprivredom, akvakulturom, šumarstvom, upravlja se na održiv način osiguravajući očuvanje biološke raznolikosti	
SDG	2.4 Do 2030. godine, obezbijediti održive sisteme proizvodnje hrane i sprovesti otporne poljoprivredne prakse koje povećavaju produktivnost i proizvodnju, koje pomažu održavanju ekosistema, koje jačaju kapacitete za prilagođavanje na klimatske promjene, ekstremne vremenske uslove, suše, poplave i druge nepogode i koje progresivno poboljšavaju kvalitet zemljišta i tla
Stepen korelacije	Srednji stepen korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	Implementacijom nacionalnog cilja 8 koji se odnosi na uspostavu i razvoj sistema održive poljoprivredne proizvodnje, posebno organske i integralne proizvodnje, te očuvanje i uzgoj autohtonih vrsta doprinosi se implementaciji ovog SDG poticila. U BiH se polako razvija sistem organske poljoprivredne proizvodnje dok nema aktivnosti na uspostavi i razvoju integralne poljoprivredne proizvodnje, koja podrazumijeva načela integralne zaštite bilja, uravnoteženu primjenu agrotehničkih mjera i racionalnu upotrebu agrohemijskih sredstava i gnojiva u procesu proizvodnje.

ABT 8: Do 2020. godine, najkasnije, onečišćenja, uključujući i višak nutritijenata, svedena su na nivo na kojem funkcija ekosistema i njihove biološke raznolikosti nije ugrožen	
SDG	14.1 Do 2025. godine sprječiti i značajno smanjiti sve vrste zagađenja mora, posebno od aktivnosti na kopnu, uključujući morski otpad i zagađenje hranjivim sastojcima
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	BiH ima oko 21 km obalnog područja i Grad Neum na samoj obali. Gradske otpadne vode su riješene sistemom sakupljanja i odvođenja van Neumskog zaljeva. U ovom slučaju prijetnju za zagađenje mora predstavlja otpad koji se ostavlja na plažama ili baca direktno u more, iako u Neumu postoji sistem prikupljanja otpada. Aktivnosti koje se implementiraju u određenom nivou doprinose

ostvarenju ovog SDG potcipila. Potrebno je uložiti veće napore kako bi se smanjilo zagađenje mora u BiH. Kako bi se dokazao negativni utjecaj na morske ekosisteme SharkLab implementira projekte poput „Priče o morskim psima: efekti gubitka staništa i zagađenja na zdravlje elasmobranča i razvoj specifičnih bolesti“ i „Kvantifikacija mikroplastičnih ostataka u uzorcima prilova morskog i slatkovodnog malog ribolova u BiH“. Implementacijom ovih projekata izanalizirane su i dokazane bolesti i negativni utjecaji na ribe kao posljedica zagađenja mora raznim polutantima (teški metali, plastika itd.).

ABT 9: Do 2020. godine, najkasnije, invazivne i strane vrste i putevi unosa identificirani su i prioritizirani, prioritetne vrste su kontrolirane i/ili istrijebljene, a na snazi su mjere kojima se sprječava njihovo ponovno unošenje i uspostavljanje populacija

SDG	15.8 Do 2020. godine, uvesti mjere za sprječavanje unošenja i značajno smanjenje utjecaja invazivnih stranih vrsta na kopnene i vodene ekosisteme, te kontrolirati ili iskorijeniti prioritetne vrste
Stepen korelacija	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeran
Obrazloženje	<p>Doprinos se može smatrati umjerenim jer je prvenstveno kroz odgovarajuće zakonske norme regulirano unošenje stranih vrsta. Ova oblast regulirana je Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13) i Zakonom o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14). Također, ovu problematiku tretiraju i strateški dokumenti iz oblasti prirode i okoliša/zivotne sredine koji su doneseni na entitetskim i nivou BD-a BiH. Postoje akcijski planovi i odluke na lokalnim i kantonalnim nivoima koje reguliraju suzbijanje i sprječavanje širenja određenih invazivnih vrsta koje su prioritetno određene. Također, invazivne vrste predmet su istraživanja u naučnim publikacijama.</p> <p>Potrebno je spomenuti i odluke kojima je regulirano suzbijanje određenih invazivnih vrsta. Na području RS-a na snazi je Odluka o mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambrozije (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>), dok je na području FBiH na snazi Odluka o mjerama za sprječavanje širenja i uništavanje korovske biljne vrste <i>Ambrosia artemisiifolia</i>.</p> <p>Aktivnosti na projektima „Inventarizacija i geografska interpretacija invazivnih vrsta u FBiH“ i „Očuvanje staništa sliva rijeke Save kroz međunarodno upravljanje invazivnim vrstama“, daju poseban doprinos mjerama sprječavanja širenja inazivnih vrsta.</p>

10. Do 2015. godine, najkasnije, višestruki antropogeni utjecaji na koraljne grebene i druge osjetljive ekosisteme, pogodene klimatskim promjenama ili zakiseljavanjem okeana, svedeni su na minimum kako bi održali svoj integritet i funkciju

SDG	14.2 Do 2020. godine, održivo upravljati i zaštititi morske i priobalne ekosisteme kako bi se izbjegli značajni negativni utjecaji, između ostalog i jačanjem njihove otpornosti, i poduzeti mjeru za njihovu obnovu kako bi imali zdrave i produktivne okeane 14.5 Do 2020. godine očuvati najmanje 10 posto priobalnih i morskih područja, u skladu s nacionalnim i međunarodnim pravom i na osnovu najboljih raspoloživih naučnih podataka
Stepen korelacija	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan

Obrazloženje	Nacionalni cilj 11 obuhvaća kanjonske, gorske, visokoplaninske, kraška polja, aluvijalne ravni i močvarne ekosisteme koje po definiciji Ramsar konvencije spadaju u bosanskohercegovačka morska i priobalna područja. S obzirom na to da je vrlo teško izvesti aktivnosti smanjivanja višestrukih antropogenih pritisaka na ova područja (gradnja tj. konverzija staništa, zagađenje mora, invazivne vrste, klimatske promjene), cilj je uspostavljen tako da poziva na urgentnu akciju uspostave zaštićenog područja. Treba naglasiti da je područje poluotoka Kleka na bh. morskoj obali, bilo vrlo dugo zaštićeno kao mediteranski arboretum. Također, treba naglasiti da taj pravni akt (Rješenje) nikad nije stavljen van snage, ali je u poslijeratnom periodu zanemaren, te se na području Kleka izvode brojne radnje koje nisu u skladu s konzervacijskim ciljevima. Nešto značajan doprinos SDG-u je zasad postignut kroz Plan za Natura 2000 područja u BiH, koji je predložio navedene osjetljive ekosisteme kao dio Natura 2000 mreže, te kroz implementaciju UNEP/GEF projekta „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“. U slučaju Mediteranetuma, spomenuti projekat predložio je mapu puta za njegovu reklassifikaciju u skladu s važećim Zakonom o zaštiti prirode FBiH.
SDG	15.5 Poduzeti hitne i značajne mjere kako bi se smanjila degradacija prirodnih staništa, zaustavio gubitak biološke raznolikosti, a do 2020. godine zaštititi i spriječiti izumiranje ugroženih vrsta
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	Kada je u pitanju degradacija i fragmentacija zemljišta, ona se događa kao posljedica urbanizacije, izgradnje infrastrukturnih objekata, požara, erozije, ispuštanja zagađujućih materija u tlo, te ilegalne izgradnje objekata. Kako bi se smanjili ovi negativni utjecaji na ekosisteme prilikom izgradnje infrastrukturnih objekata, implementiraju se mjere previdene ishodenim dozvolama kao i najbolje prakse i tehnologije koje se koriste u EU zemljama. Kako bi se spriječile navedene štete, sprovođe se razne mjere. U cilju smanjenja bespravne sječe šuma, a s tim i gubitka prirodnih staništa djeluje se kroz pravne mjere, podnošenje krivičnih i prekršajnih prijava. Organiziranje zaštite od požara ostvaruje se putem uprava za šumarstvo, šumskoprivrednih društava i uprava civilnih zaštitnika. Protivpožarna zaštita sprovodi se putem Godišnjih planova zaštite šuma od požara. Isto tako, minirana područja nominiraju se na liste prioriteta za deminiranje, što zavisi od raspoloživih finansijskih sredstava. Ove aktivnosti doprinose postizanju ovog SDG potcipa.

ABT 11: Do 2020. godine, najkasnije, najmanje 17% kopnenih staništa i voda i 10% obalnih i morskih područja, naročito područja od posebnog značaja za bioraznolikost i usluge ekosistema očuvano je kroz održivo upravljanje, ekološki reprezentativne i dobro povezane sisteme zaštićenih područja, te kroz druge učinkovite mjere očuvanja određenih područja, te integrirano u šire predjele i morske krajolike

SDG	11.4 Ojačati napore na zaštiti i očuvanju svjetske kulturne i prirodne baštine
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjeren
Obrazloženje	Ovo pitanje predstavlja svojevrsni izazov za institucije BiH, iz razloga što BiH predstavlja centralni dio Dinarida, a i migratoričnih puteva koji su sastavni dio ovog regiona, visokih sisavaca (medvjed, ris, vuk), kao i migratoričnih puteva za aviofaunu kroz specifična IBA područja. Implementacijom nacionalnog cilja 11 i postizanjem Aichi cilja 11 BiH će doprinijeti postizanju ovog SDG potcipa na globalnom nivou. Trenutna površina zaštićenih područja za cijelu BiH iznosi 2,28%, za FBiH 3,24%, a za RS 1,30%. Dodatno, prema analizi prostornih planova, utvrđeno je da Prostorni plan FBiH (2008–2028), koji još nije usvojen u FBiH, predviđa uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja, što iznosi 18,5% od površine FBiH, dok je u RS-u prema Prostornom planu do 2025. godine planirano zaštiti između 15–20% teritorije.

ABT 12. Do 2020. godine spriječeno je izumiranje poznatih ugroženih vrsta, a njihovo stanje očuvanosti, posebno onih najugroženijih, poboljšano je i održivo

SDG	15.5 Poduzeti hitne i značajne mjere kako bi se smanjila degradacija prirodnih staništa, zaustavio gubitak biološke raznolikosti, a do 2020. godine zaštitići i spriječiti izumiranje ugroženih vrsta
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	Doprinos se može posmatrati kroz aktivnosti za izradu crvenih knjiga i inoviranje postojećih crvenih lista. Crvena lista FBiH sadrži kategorije ugroženosti, dok u crvenoj listi RS-a ove kategorije nisu zastupljene. Također, povećavaju se površine pod određenim stepenom zaštite, što utječe na zaštitu prirodnih staništa. Povećanje površina pod zaštitom sprovodi se implementacijom aktivnosti na entitetskom i kantonalnim nivoima uz domaće resurse, kao i putem implementacije projekata koje su finansirale međunarodne finansijske institucije i fondovi. Među navedenim projektima aktuelan je UNEP/GEF projekat „Postizanje očuvanja biološke raznolikosti kroz uspostavljanje i efikasno upravljanje zaštićenim područjima i izgradnju kapaciteta za zaštitu prirode u BiH“, čijom će se implementacijom povećati broj zaštićenih područja i upravljati na održiv način prirodnim staništima u tim područjima.
SDG	15.7 Poduzeti hitne mjere da se zaustavi krivolov i trgovina zaštićenim vrstama flore i faune i riješi pitanje kako potražnje, tako i ponude ilegalnih proizvoda od divljih životinja
Stepen korelacije	Srednji nivo korelaciјe
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjerен
Obrazloženje	Trgovina zaštićenim vrstama regulirana je Zakonima o zaštiti prirode u FBiH, RS-u i BD-u BiH. Također, dio koji se odnosi na krivolov tretiran je Zakonima o lovstvu i Zakonima o ribarstvu u FBiH, RS-u i BD-u BiH. Navedenim zakonskim aktima reguliran je ribolov nedozvoljenim sredstvima, kao i stavljanje u promet ulovljenih jedinki. Postoje propisi koji određuju vrijeme lovostaja, zabrane lova ili ribolova u određenom periodu. BiH je potpisala i ratificirala međunarodne konvencije kojima se uređuju pitanja zaštite, upravljanja i unaprjeđenja flore i faune, a među kojima se nalaze Bernska konvencija, CITES konvencija i Konvencija o biološkoj raznolikosti. CITES predstavlja konvenciju o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore. Uzimajući u obzir navedene propise i ratificirane konvencije, te implementaciju odredbi koje su u njima sadržane, može se zaključiti da je doprinos BiH u postizanju ovog potcilja umjeren.

ABT 13: Do 2020. godine genetička raznolikost kultiviranih biljaka, domaćih i pripotomljenih vrsta životinja i divljih srodnika, uključujući i druge društveno- ekonomske i kulturno vrijedne vrste, održava se, a strategija za minimiziranje genetičke erozije i zaštitu njihove genetičke raznolikosti razvijene su i implementirane

SDG	2.5 Do 2020. godine očuvati genetsku raznolikost sjemena, gajenih biljaka i uzgojenih i domaćih životinja i njima bliskih divljih vrsta, između ostalog koristeći banke sjemena i biljaka na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou koje su diversificirane i kojima se na odgovarajući način upravlja, kao i promoviranjem pristupa, poštene i pravedne podjele koristi koje proizilaze iz upotrebe genetskih resursa i povezanog tradicionalnog znanja, kao što je međunarodno dogovoren
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Umjerен

Obrazloženje

Očuvanje biljnih genetičkih resursa u BiH provodi se kako u RS-u, tako i u FBiH. U RS-u se banka biljnih gena nalazi u sklopu Instituta za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, dok se u FBiH biljna banka gena nalazi pri Poljoprivredno-prehrambenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Sigurnosna kopija kolekcije biljnog sjemena iz RS-a deponirana je i čuva se i u trezoru u Svalbardu (Norveška). Banka gena za životinjske genetičke resurse ne postoji ni u jednom entitetu BiH. Što se tiče aktivnosti vezanih za pristup, te poštenu i pravednu podjelu, koristi koje proizilaze iz upotrebe genetskih resursa i povezanog tradicionalnog znanja, s obzirom na to da BiH još uvijek nije potpisala Protokol iz Nagoye, u ovom smislu nije ostvaren doprinos.

ABT 14: Do 2020. godine ekosistemi koji pružaju osnovne usluge, uključujući i usluge koje se odnose na vodu, a doprinose zdravlju, egzistenciji i blagostanju, obnovljeni su i zaštićeni, pritom uzimajući u obzir potrebe i prava žena, autohtonih i lokalnih zajednica, te siromašnih i ugroženih osoba

SDG	6.6 Do 2020. godine zaštititi i obnoviti ekosisteme povezane s vodama, uključujući planine, šume, močvare, rijeke, podzemne rezervoare i jezera 15.4 Do 2030. godine obezbijediti očuvanje planinskih ekosistema, uključujući njihovu biološku raznovrsnost, kako bi se poboljšala njihova sposobnost za pružanje koristi koje su ključne za održivi razvoj
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	Dostizanju ovih poticiljeva Agende 2030 posvećena su dva nacionalna cilja (11 i 15). Prvim ciljem (11) zahtijeva se mapiranje i urgentna zaštita visokoplaninskih ekosistema u skladu s postojećim planskim dokumentima. U ovim dokumentima je veliki dio visokoplaninskih područja BiH planiran za zaštitu biodiverziteta. Međutim, uspostava tih zaštićenih područja blokirana je zbog interesa drugih sektora (kao što je navedeno u prethodnim poglavljima ovog izvještaja). Drugim nacionalnim ciljem (15) nastoji se, kroz mehanizme okolišne/ekološke dozvole i zaštitu područja razviti održivi način upravljanja šumskim, slatkovodnim i močvarnim ekosistemima BiH. Osim pripreme Plana za Natura 2000 područja u BiH, nije postignut dovoljno značajan progres na dostizanju ovog cilja.

ABT 15. Do 2020. godine otpornost ekosistema i doprinos biološke raznolikosti zalihamu ugljika poboljšan je kroz očuvanje i restauraciju, uključujući obnovu najmanje 15% degradiranih ekosistema, čime se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi, te borbi protiv dezertifikacije

SDG	15.1 Do 2020. godine obezbijediti očuvanje, obnovu i održivo korištenje kopnenih i slatkovodnih ekosistema i njihovih usluga, a posebno šuma, močvara, planina i ravnica, u skladu s obavezama iz međunarodnih ugovora
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	Dostizanju ovog poticilja Agende 2013 direktno je posvećen 11. nacionalni cilj BiH, koji je formuliran tako da podržava Aichi ciljeve 10 i 15. U situaciji kad je BiH na dnu evropske ljestvice po površini zaštićenih područja, a najznačajniji biološki resurs predstavljaju šume, neophodno je poduzeti urgentnu akciju njihove zaštite u cilju očuvanja i obnove funkcije sekvestracije karbona.
SDG	15.3 Do 2030. godine suzbiti pojavu i širenje pustinja, obnoviti degradirano zemljište i tlo, uključujući zemljište pogodeno pojmom i širenjem pustinja, sušama i poplavama i nastojati da se izgradi svijet bez degradacije zemljišta

Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	<p>U cilju očuvanja i obnove funkcije sekvestracije karbona cilju, planirane su akcije: obnova kopovskih jezera u pravcu potpomognutog razvoja funkcionalnih močvarnih ekosistema, obnova i pošumljavanje degradiranih šumskih ekosistema, te širenje zelenih gradskih površina.</p> <p>Izuvez volonterskih akcija pošumljavanja, planova za širenje i obnovu gradskih parkova, te razvoja naučnih i stručnih kapaciteta za aktivnosti restauracije, nije postignut značajan uspjeh u dostizanju ovog cilja. O barijerama za implementaciju mjera vidjeti prethodna poglavљa.</p>

ABT 16: Do 2020. godine Nagoya protokol o pristupu genetičkim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja je na snazi i operativan, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom

SDG	15.6 Promovirati pošteno i pravedno dijeljenje koristi koje proizilaze iz korištenja genetskih izvora i promovirati odgovarajući pristup tim resursima, u skladu s međunarodnim dogovorima
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	<p>BiH još uvijek nije ratificirala Nagoya protokol, što predstavlja prepreku za razvoj domaćih procedura u reguliranju iskorištavanja genetičkih resursa. Aktivnosti poduzete na dostizanju Aichi cilja 16 za sada nisu rezultirale ratifikacijom Nagoya protokola. Prema ciljevima NBSAP-a BiH 2015–2020, BiH daje prioritet ratifikaciji Protokola, nakon čega je planiran razvoj drugih aktivnosti SDG potcilja 15.6.</p>

ABT 17: Do 2015. godine svaka članica razvila je i usvojila kao instrument politike, te započela implementaciju efikasne, participativne i ažurirane nacionalne strategije i akcijskog plana očuvanja biološke raznolikosti

SDG	15.9 Do kraja 2020. godine integrirati vrijednosti ekosistema i biološke raznolikosti u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izvještaje
Stepen korelacije	Visoka korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Značajan
Obrazloženje	<p>Usvajanjem NBSAP-a i Nacionalnih ciljeva, među kojima se nalazi i cilj koji se odnosi na integriranje pitanja biološke raznolikosti u domaće strategije za smanjenje siromaštva i prostorne planove ima značajan utjecaj na implementaciju ovog SDG potcilja u BiH, pogotovo u momentu kada bude došlo do implementacije nacionalnog cilja. Biološka raznolikost uvrštena je u planove prostornog planiranja i pretežno u strateške dokumente koji se odnose na održivi razvoj. Iako biološka raznolikost nije uključena u druge strateške dokumente, bitno je spomenuti da su, na osnovu zakona koji reguliraju zaštitu okoliša/životne sredine i uređenje prostora, organi nadležni za izradu dokumenta prostornog uređenja i entitetski i kantonalni organi nadležni za izradu planova, programa i strategija iz oblasti poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, energije, rудarstva i industrije, transporta, upravljanja otpadom, upravljanja vodama i čiji sadržaji mogu imati negativan utjecaj na okoliš/životnu sredinu, dužni izraditi stratešku procjenu utjecaja na okoliš. Izradom navedenog dokumenta postiže se SDG potcilj 15.9, odnosno integriraju se vrijednosti ekosistema i biološke raznolikosti u planove i strategije višeg reda koji predstavljaju osnovu za izradu lokalnih planova i strategija.</p>

ABT 18: Do 2020. godine tradicionalna znanja, inovacije i prakse autohtonih i lokalnih zajednica relevantne za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti, kao i njihovo običajno korištenje bioloških resursa, poštuju se, predmet su nacionalnog zakonodavstva i relevantnih međunarodnih obaveza, te su potpuno integrirani i ogledaju se u implementaciji Konvencije s punim i učinkovitim učešćem autohtonih i lokalnih zajednica na svim relevantnim nivoima

SDG	1.4 Obezbijediti do 2030. godine da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i ranjivi, imaju jednaka prava na ekonomski resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i kontroli nad zemljištem i drugim oblicima vlasništva, nasljedstvu, prirodnim resursima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući mikrofinansiranje
Stepen korelacije	Slaba korelacija
Doprinos u postizanju SDG-a	Značajan
Obrazloženje	Socijalna komponenta razvoja sadržana je i provodi se kroz Strategije razvoja kantona, jedinica lokalnih samouprava i BD-a BiH. U akcionim planovima navedenih dokumenata predložene su mjere za poboljšanje životnog standarda stanovništva i korištenja ekonomskih i prirodnih resursa u prihvatljivim omjerima. Kada su u pitanju finansijska sredstva, važno je naglasiti da se na entitetskim i nivou BD-a BiH svake godine dodjeljuju podsticajna sredstva za poljoprivredne aktivnosti, posebno one namijenjene za uzgoj autohtonih vrsta i pasmina, što ima utjecaj na održivo upravljanje domaćim prirodnim resursima. Dodatno, na nivou BiH postoje mikrokreditne organizacije koje plasiraju svoje proizvode, odnosno mikrofinansiranja u cilju razvoja biznisa, što uključuje i poljoprivrednu. Kroz navedene aktivnosti BiH doprinosi postizanju ovog SDG potcila.

ABT 19: Do 2020. godine naučna saznanja, naučne baze i tehnologije koje se odnose na biološku raznolikost, njegove vrijednosti, funkcioniranje, status i trendove, te posljedice njegovog gubitka poboljšane su, široko shvaćene, prenesene i primjenjene

SDG	17.6 Unaprijediti saradnju sjever-jug, jug-jug, kao i trostranu regionalnu i međunarodnu saradnju i pristup nauci, tehnologiji i inovacijama i poboljšati razmjenu znanja po medusobno dogovorenim uslovima, između ostalog i kroz poboljšanje koordinacije između postojećih mehanizama, posebno na nivou Ujedinjenih nacija, kao i kroz mehanizam omogućavanja globalne tehnologije
Stepen korelacije	Srednji nivo korelaciјe
Doprinos u postizanju SDG-a	Značajan
Obrazloženje	Jedan od načina na koji se radi na postizanju ovog SDG potcila jeste provedbom velikog broja projekata u BiH. Projekat SEEDLING „Regionalni program obrazovanja za održivi razvoj – U susret novom milenijumu: Predstavljanje UN-ovih ciljeva za održivi razvoj u školama u jugoistočnoj Evropi“, koji je trajao od novembra 2015. do oktobra 2018. godine imao je za cilj podržati obrazovne reforme, izgraditi kapacitete i podizati svijest o održivim razvojnim ciljevima UN-a u zemljama jugoistočne Evrope (uključujući i BiH) uključivanjem Ciljeva održivog razvoja u nacionalne školske programe, promoviranjem regionalne saradnje i umrežavanjem među donosiocima odluka, edukatorima i nastavnicima. Projekat je dodatno utjecao na izgradnju kapaciteta relevantnih institucija, nastavnika i učenika u razumijevanju Ciljeva održivog razvoja i njihovoj provedbi, te unaprijedio prekograničnu saradnju između institucija u oblasti obrazovanja za održivi razvoj (OOR) u jugoistočnoj Evropi.

20. Do 2020. godine, najkasnije, mobilizacija finansijskih sredstava za učinkovitu implementaciju Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020, iz svih izvora, a u skladu s usaglašenim i dogovorenim procesom u Strategiji za mobilizaciju resursa, znatno su povećani u odnosu na sadašnji nivo. Ovaj cilj će biti predmet promjena u zavisnosti od procjene potreba resursa o kojima će stranke izvještavati

SDG	1.a Omogućiti značajnu mobilizaciju sredstava iz raznih izvora, između ostalog i putem poboljšane razvojne saradnje, u cilju obezbeđivanja adekvatnih i predviđljivih sredstava za zemlje u razvoju, posebno najmanje razvijene zemlje, da mogu sprovoditi programe i politike za okončanje siromaštva u svim njegovim dimenzijama
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	Nadleženost za zaštitu životne sredine nalazi se na nivou entiteta i BD-a BiH. Nadležna ministarstva su Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a i Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove BD-a BiH. Na entitetskim nivoima u BiH postoje i Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost RS-a, i Fond za zaštitu okoliša FBiH. Mobilizacija sredstava provodi se u skladu s planiranjem budžeta za određenu godinu, na nivou entiteta, kantona i lokalnih zajednica. Podaci o troškovima za zaštitu životne sredine pokazuju da je ukupno uloženo više sredstava tokom 2017. godine u poređenju s 2016. godinom. Ukupni troškovi za zaštitu životne sredine u 2016. godini iznosili su 81.342158 KM, dok su u 2017. godini iznosili 95.402.323 KM. Tokom 2016. godine, od ukupnih investicija u zaštitu okoliša/životne sredine dio koji se odnosi na biološku raznolikost iznosi 0,2%, dok od ukupnih tekućih troškova ovaj dio iznosi 1,1%. Tokom 2017. godine od ukupnih investicija u zaštitu okoliša/životne sredine, biološka raznolikost je zauzimala 0,1%, a 1,4% od dijela tekućih troškova.
SDG	17.3 Mobilizirati dodatna finansijska sredstva za zemlje u razvoju iz više izvora
Stepen korelacije	Srednji nivo korelacije
Doprinos u postizanju SDG-a	Nešto značajan
Obrazloženje	Može se zaključiti da je doprinos u postizanju ovog SDG potcila nešto značajan, jer se u BiH mobilizacija dodatnih finansijskih sredstava vrši iz različitih raspoloživih izvora: budžeti entiteta, kantona i lokalnih zajednica. Dodatno, potrebno je spomenuti da se plasiraju i sredstva iz međunarodnih fondova, prekogranične saradnje, aplikacije pojedinaca prema organizacijama koje se bave zaštitom biološke raznolikosti. Dodatni doprinos u postizanju ovog potcila predstavlja i implementacija projekta „Podrška pripreme za implementaciju Ciljeva održivog razvoja i angažiranje privatnog sektora“ koji ima za cilj osposobiti i pripremiti partnera iz privatnog i javnog sektora u BiH za provedbu Ciljeva održivog razvoja (SDG), čime se direktno podržavaju napor BiH u njenom doprinosu realizaciji najvećeg globalnog plana današnjice, odnosno Agendi 2030. Realizacija projekta predviđa izradu Mape puta za Ciljeve održivog razvoja za BiH i započinjanje njene implementacije, te uključivanje aktera iz privatnog sektora u prioretizaciju, planiranje i implementaciju SDG-a.

5. DOPRINOS BIH U OSVARIVANJU CILJEVA GLOBALNE STRATEGIJE ZA ZAŠTITU BILJAKA

Uovom dijelu Izvještaja opisan je doprinos BiH u ostvarivanju ciljeva Globalne strategije za zaštitu biljaka (eng. *Global Strategy for Plant Conservation – GSPC*⁸). Opis navedenog doprinosa urađen je iz četiri dijela kao što je propisano metodologijom koja je zadata Smjernicama za izradu Šestog nacionalnog izvještaja, a koje čine Prilog Odluke br. XIII/27 koju je 15. decembra 2016. godine usvojila Konferencija stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti⁹. Prvi dio odnosi se na pregled Nacionalnih ciljeva koji su povezani s GSPC ciljevima, drugi dio sadrži informacije o svim aktivnim mrežama za očuvanje biljaka koje se nalaze u BiH, treći dio sadrži glavne mjere koje je BiH poduzela za provedbu GSPC-a, dok četvrti dio sadrži kategoriju napretka prema GSPC ciljevima s obrazloženjem.

5.1 Pregled Nacionalnih ciljeva koji su povezani s GSPC ciljevima

U BiH usvojeni su Nacionalni ciljevi koji su povezani s ciljevima GSPC-a. Ispod slijedi lista GSPC ciljeva i povezanih nacionalnih ciljeva:

- **GSPC cilj 2. Izvršena procjena konzervacijskog statusa svih poznatih vrsta biljaka s ciljem upravljanja mjerama daljnje konzervacije:** u BiH ima samo jedan nacionalni cilj koji je direktno povezan s ovim GSPC ciljem i radi se o Nacionalnom cilju 13. „Do 2020. godine izraditi crvene knjige biljaka, životinja i glijiva, te usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona“.
- **GSPC cilj 9. 70% genetičke raznolikosti usjeva/sjemena, uključujući njihove divlje srodnike i druge socioekonomski vrijedne biljne vrste, očuvane su, poštujući, održavajući i koristeći autohtonu i lokalna znanja (znanja lokalnih zajednica i autohtonog/starosjedilačkog stanovništva):** u BiH ima samo jedan nacionalni cilj koji je direktno povezan s ovim GSPC ciljem i radi se o Nacionalnom cilju 14. „Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe *in situ* i *ex situ* zaštite domaćih sorti i pasmina i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju, te uspostavljanje parametara autohtonosti“.
- **GSPC cilj 14. Važnost biljne raznolikosti i potreba za njegovim očuvanjem uključeni su u programe komunikacije, obrazovanja i jačanja javne svijesti:** u BiH usvojena su dva nacionalna cilja koji su direktno povezana s ovim GSPC ciljem i radi se o Nacionalnom cilju 19. „Do 2020. godine ojačati ulogu naučnoistraživačkih i stručnih institucija, te NVO sektora i medija, uključujući unaprjeđenje naučnih tehnologija“, i o Nacionalnom cilju 1. „Do 2020. godine povećati nivo javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti“.

Ispod se nalazi jedna tabela s pregledom svih GSPC ciljeva u kojoj su označeni oni ciljevi za koje su usvojeni korespondirajući nacionalni ciljevi.

Tabela 17: Pregled GSPC ciljeva

GSPC ciljevi
1. Izrađena <i>online</i> baza flore
2. Izvršena procjena konzervacijskog statusa svih poznatih vrsta biljaka s ciljem upravljanja mjerama daljnje konzervacije
3. Dostupnost informacija, istraživanja i metoda neophodnih za implementaciju Strategije
4. Minimalno 15% svih ekološki značajnih regiona ili vegetacijskih staništa zaštićeno kroz efikasno upravljanje i/ili obnovu
5. Na minimalno 75% područja značajnih za biodiverzitet biljaka primijenjeni su načini efikasnog održivog upravljanja u cilju zaštite biljaka i biljne raznolikosti
6. Na minimalno 75% proizvodnih zemljišta svih sektora primijenjeni su načini efikasnog održivog upravljanja u cilju očuvanja biljne raznolikosti
7. Najmanje 75% poznatih ugroženih biljnih vrsta očuvano je <i>in situ</i>

8 <https://www.cbd.int/gspc/targets.shtml>

9 <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-27-en.pdf>

8. Najmanje 75 % ugroženih biljnih vrsta nalazi se u *ex situ* zbirkama, po mogućnosti u zemlji porijekla, i najmanje 20% je na raspolaganju za programe oporavka i restauracije

9. 70% genetičke raznolikosti usjeva/sjeme, uključujući njihove divlje srodnike i druge socioekonomski vrijedne biljne vrste, očuvane su, poštujući, održavajući i koristeći autohtonu i lokalnu znanja (znanja lokalnih zajednica i autohtonog/starosjedilačkog stanovništva)

10. Kreirani efektivni planovi i načini upravljanja u cilju prevencije biološke invazije novih biljnih vrsta i održivo upravljanje područjima na kojima je već došlo do invazije novih biljnih vrsta

11. Nijedna vrsta divlje flore nije ugrožena međunarodnom trgovinom

12. Svim proizvodima biljnog nedrvnog materijala upravlja se održivo

13. Inovacije i prakse autohtonih i lokalnih znanja (starosjedioci, lokalne zajednice) povezanih s biljnim resursima održavaju se ili povećavaju, prema potrebi, kako bi se podržala uobičajena upotreba, održivi način korištenja, lokalna sigurnost hrane i zdravstvena zaštita

14. Važnost biljne raznolikosti i potreba za njegovim očuvanjem uključeni su u programe komunikacije, obrazovanja i jačanja javne svijesti

15. Odgovarajuće ustanove s dovoljnim brojem educiranog kadra za potrebe implementacije i postizanja ciljeva Strategije

16. Institucije, mreže i partnerstva na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, u svrhu očuvanja biljaka, uspostavljeni su ili ojačani kako bi se postigli ciljevi ove strategije

5.2 Informacije o aktivnim mrežama za očuvanje biljaka u BiH

U BiH postoje razni centri, institucije i nevladine organizacije koje se bave pitanjima očuvanja biljaka. Navedene institucije od velikog su značaja za očuvanje biljnog genofonda autohtonih vrsta.

Pod okriljem Švedskog centra za biološku raznolikost (eng. *Swedish Biodiversity Centre – CBM*) i uz finansiranje Švedske agencije za razvoj i saradnju (eng. *Swedish International Agency for Development Cooperation – SIDA*) 2004. godine uspostavljena je *Jugoistočna evropska mreža za biljne genetske resurse* (SEEDNet). Iste godine Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH postavilo je Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu kao implementatora ovog projekta na nivou FBiH, a ovu ulogu fakulteta dodatno je podržalo i Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ). Tokom dvije faze rada ove mreže, izvršena je inventarizacija najvećeg dijela FBiH u potrazi za biljnim genetskim resursima poljoprivrednih kultura, te sakupljanje i kolekcioniranje registriranog biljnog materijala. Značaj očuvanja biljnih genetskih resursa poljoprivrednih kultura prepoznale su organizacija IFAD (*Međunarodni fond za razvoj poljoprivrede*) i OdRaz (*Fondacija za održivi razvoj FBiH*), koje su 2007. godine usmjerile sredstva za rekonstrukciju objekta na fakultetskom dobru Butmir, u cilju uspostavljanja banke gena FBiH. Radovi na rekonstrukciji objekta završeni su 2008. godine, a oprema i kolekcije sakupljenog materijala (sjemena) pohranjene su u objekat 2009. godine¹⁰. Kao rezultat ovih aktivnosti uspostavljena je banka biljnih gena FBiH pri Poljoprivredno-prehrambenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu (<https://www.ppf.unsa.ba/>).

Od 2005. godine Vlada RS-a dodijelila je budžet za održavanje PGRFA-e (eng. *Plant genetic resources for food and agriculture*) kao podršku projektu SeedNet i uspostavljanju *Programa za očuvanje biljnih genetičkih resursa RS-a*. Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci osnovan je u januaru 2009. godine, te je imenovan za koordinatorsku instituciju u sprovođenju navedenog programa usvojenog u junu 2008. godine i time određen za Republičku banku biljnih gena. Također, Institut upravlja zaštićenim područjem „Univerzitetski grad“. U svom sastavu Institut uima dvije podorganizacione jedinice, Centar za biodiverzitet i Centar za održivo korišćenje genetičkih resursa. Institut Univerziteta u Banjoj Luci za genetičke resurse jedina je institucija u regionu koja je svoju sigurnosnu sjemensku kolekciju deponirala u Globalni sjemenski trezor Svalbard u

¹⁰ Operativni program za biljne genetske resurse u poljoprivredi FBiH

Norveškoj. Globalni trezor sjemena osnovala je Vlada Norveške 26. februara 2008. godine s ciljem obezbjeđenja zaštite očuvanja biljnih genetičkih resursa, a smješten je u arhiipelagu Svalbard u uslovima stalnog leda (www.igr.unibl.org). Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci registriran je za proizvodnju reproduktivnog materijala jabučastog, koštičavog, jezgrastog i jagodastog voća, vinove loze i višegodišnjih ukrasnih biljaka (Rješenje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede broj 12.03.3-2535/13), kao i proizvodnju šumskog reproduktivnog materijala (Rješenje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede broj 12.06-18/12). U rasadniku se proizvodi sadni materijal za proširenje postojećih *ex situ* kolekcija kao i za prodaju i povratak autohtonog materijala u *on farm* sistem konzervacije (<https://igr.unibl.org/?idsek=186&griunibl=Proizvodnja/reproduktnog/materijala/jabucastog,/kosticavog,/jezgrastog/i/jagodastog/voca,/vinove/loze/i/visegodisnjih/ukrasnih/biljaka>).

Evropska organizacija za biljne genetičke resurse (eng. *A European Genebank Integrated System – AEGIS*) kroz kolaborativni program između evropskih zemalja (eng. *European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources – ECPGR*) ima za cilj obezbijediti dugoročno čuvanje i upotrebu biljnih genetičkih resursa u Evropi. Program finansiraju zemlje članice i koordinira ga FAO, odnosno Međunarodni institut za biljne genetičke resurse (eng. *International Plant Genetic Resources Institute – IPGRI*) sa sjedištem u Rimu. Program funkcionira kroz deset definiranih mreža koje se bave grupama usjeva i općim temama vezanim za genetičke resurse. Preko Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, članstvo ECPGR-a postignuto je u 2008. godini, imenujući Centar za održivo korišćenje genetičkih resursa u sklopu Instituta za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci za koordinatorsku instituciju (<http://www.ecpgr.cgiar.org/aegis/>) ([http://www.ecpgr.cgiar.org/aegis/aegis-membership/associate members/Bosnia%20and%20Herzegovina/](http://www.ecpgr.cgiar.org/aegis/aegis-membership/associate-members/Bosnia%20and%20Herzegovina/)).

Od 2009. godine BiH je dio *Evropske baze podataka o biljnim genetskim izvorima* (eng. *European Search Catalogue for Plant Genetic Resources – EURISCO*) (<http://eurisco.ecpgr.org>), dok je 2010. godine postavljen na stranicu EURISCO-a Nacionalni inventar s podacima od oko 500 vrsta sjemena <https://www.genesys-pgr.org/org/EURISCO#nav-BIH>.

Pored navedenog, treba istaknuti Botanički vrt Zemaljskog muzeja u Sarajevu koji je osnovan 1912/13. godine pod rukovodstvom poznatog botaničara Karla Malija (Malý) (1874–1951.). Danas se u Botaničkom vrtu uzgaja oko 1.700 vrsta biljaka s nekoliko hiljada jedinki. Od toga je oko 750 primjeraka drveća i grmlja, a ostalo su višegodišnje i jednogodišnje biljke. Botanički vrt sastoji se od sljedećih nasada: (i) flora na škriljevcima; (ii) flora na serpentinitu; (iii) flora na dolomitu; (iv) flora vapnenastih planina BiH (flora Trebevića, pećinska flora); (v) flora doline rijeke Miljacke, sukulentne biljke; (vi) flora planinskih vrtića; (vii) grupa močvarnih i vodenih biljaka; (viii) grupa papratnjača (*Pteridophyta*); (ix) flora kserotermnih staništa; (x) alpinetum; te (xi) arboretum (www.zemaljskimuzej.ba).

Važno je navesti i postojanje Društva za zaštitu bilja BiH čiji su glavni interesi podsticanje naučno-istraživačkog rada u oblasti zaštite bilja, proučavanje i čuvanje naučne, prirodne i kulturne baštine iz oblasti zaštite bilja, te aktivno učešće u izradi zakonske regulative iz oblasti zaštite bilja (<http://www.dzbbbih.org>).

Za očuvanje biljnih genetičkih izvora neophodno je spomenuti i rasadnike pri šumarskoprivrednim gazdinstvima. U tom kontekstu izdvaja se Služba za uzgoj i zaštitu šuma u okviru Tehničkih poslova JP „ŠPD ZDK d. o. o.“, Zavidovići. Djelatnosti koje Služba za uzgoj i zaštitu šuma obuhvaća su: uzgoj šuma, zaštita šuma, sjemensko- rasadnička proizvodnja, sekundarni šumski proizvodi i ekologija. JP „ŠPD ZDK d. o. o.“, Zavidovići jedno je od tri registrirana proizvođača, odnosno sakupljača šumskog i hortikulturnog sjemena na području FBiH. Od sjemena se izdvaja normalno šumsko sjeme: obična jela, smrča, Pančićeva omorika, zelena duglazija, bijeli bor, crni bor, ariš, bukva, bijeli jasen, gorski javor, javor mlječ, gorski brijest, malolisna lipa, hrast kitnjak i brekinje. Sjeme se sakuplja u priznatim sjemenskim objektima kojih trenutno ima 40. Proizvodnja sadnog materijala šumske i hortikulturnih vrsta drveća i grmlja u JP „ŠPD ZDK d. o. o.“, Zavidovići vrši se u četiri registrirana rasadnika: Rasadnik Olovo, Rasadnik Žepče, Rasadnik Zavidovići i Rasadnik Tešanj. Svi navedeni rasadnici 2014. godine upisani su u Fitoregistar. U proteklom periodu u Rasadniku Žepče su, kao rješenje problema aktiviranja neproizvodne površine, u saradnji sa Šumarskim fakultetom u Sarajevu, podignuta tri objekta iz oblasti genetike i oplemenjivanja šumskog drveća: (i) klonski arhiv crne topole; (ii) generativna plantaža hrasta lužnjaka; (iii) međunarodni test provenijencija divlje trešnje; te (iv) test hibrida euroameričkih topola (<http://spdzhdk.ba/ba/djelatnost.php>).

Kantonalno javno poduzeće za gospodarenje državnim šumama KJP „Sarajevo-šume“ također se bavi proizvodnjom sadnog materijala, s obzirom na to da imaju dva rasadnika (Sedrenik i Tarčin) ukupne površine od 28.538 m². Osnovna namjena ovih rasadnika je proizvodnja sadnog materijala šumskih vrsta drveća, kao i ukrasnih vrsta drveća, grmlja i cvijeća. U cilju zaštite genofonda najvažnijih autohtonih vrsta drveća, kao i ekonomski opravdanog uzgoja alohotnih vrsta drveća, potrebno je izvršiti izdvajanje, kandidiranje i registraciju postojećih ili novoodabranih sjemenskih objekata. Izvršen je odabir objekata, a uz pomoć Šumarskog fakulteta će biti urađeni i izdvojeni kao sjemenski objekti, a zatim registrirani u Ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH. Planirano je osam takvih sjemenskih objekata za koje je planirano izdvojiti i zaštiti skupine stabala posebno vrijednih fenotipskih karakteristika koje će služiti kao sjemenske (<https://www.sarajevo-sume.ba/index.php/en/djelatnosti/rasadnicka-proizvodnja>).

„Voćni rasadnik d. o. o.“, Srebrenik bavi se proizvodnjom i prodajom sadnica voća, cvijeća i ukrasnog bilja. Rasadnik raspolaže s oko 45 ha zemljišta i s kapacitetom za proizvodnju oko 450 000 komada sadnica krošnjastog voća godišnje. Dosad je u ovom rasadniku proizvedeno oko 10,5 miliona voćnih sadnica različitih vrsta i sorti. U strukturi proizvodnje, vodeće su sadnice jabuke, kruške, šljive, trešnje, višnje, breskve, dunje, mušmule, oraha, lješnika, duda, kao i sadnice jagodičastog i bobičastog voća. Rasadnik proizvodi i cvijeće, ukrasno bilje i drveće. Federalni Zavod za poljoprivredu Sarajevo obavlja stručne kontrole proizvodnje u rasadniku Srebrenik (<http://vochnirasadnik.ba/en/home-2/>).

Rasadnici Iris, Popović i Slavnić najbogatiji su rasadnici voćnih i šumskih sorti, kao i sorti ukrasnog i ljekovitog bilja na području Banje Luke, čiji kvalitet sadnica i sjemena provjerava Poljoprivredni fakultet u Banjoj Luci (<http://www.sadnice.com/>) (<http://www.irisrasadnik.com/index.html>) (<https://www.indeks-firmi.ba/listing/sadnice-cempresa-rasadnik-popovic/>).

U narednom periodu planirano je podizanje arboretuma u Banjoj Luci na području park-šume Trapisti. Elaborat o podizanju arboretuma radio je Arhitektonsko-građevinsko-geodetski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.

5.3 Mjere poduzete od strane BiH za provedbu GSPC-a

BiH je u posljednjem periodu poduzela razne mjere koje na direktni ili indirektni način doprinose provedbi GSPC-a. Mjere koje su najviše utjecale na provedbu GSPC-a u BiH su sljedeće:

- Na nivou entiteta usvojene su crvene liste flore (Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 124/12) i Crvena lista ugroženih biljaka, životinja i gljiva u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14)). Navedene liste sadrže vrijedne podatke o lokacijama vrsta kojima je dodijeljen konzervacijski status.
- U BiH uspostavljene su banke gena na entitetskom nivou u relevantnim institucijama koje se bave genetičkim resursima. U RS-u, banka biljnih gena nalazi se u sklopu Instituta za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, dok se u FBiH banka biljnih gena nalazi pri Poljoprivredno-prehrambenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Dodatno, RS je sigurnosne kopije svog sjemena pohranila u Globalni sjemenski rezerv (Norveška).
- Redovno se sprovode edukativne aktivnosti o važnosti biljnog diverziteta putem nastavnih planova i programa u visokom obrazovanju koje se stiče na prirodno-matematičkim fakultetima (odsjeci za biologiju), biotehničkim, šumarskim, poljoprivrednim i farmaceutskim fakultetima u BiH.
- Sprovode se aktivnosti na podizanju javne svijesti o biljnom diverzitetu. Veliki broj nevladinih organizacija radi na podizanju javne svijesti o očuvanju biološke raznolikosti, te na taj način rade na širenju vrijednosti biljnog diverziteta među stanovništvom BiH. Osim navedenog, podizanje javne svijesti vrši se i putem medija. Na primjer, pojedini bh. TV-programi imaju praksu priprema i emitiranja novih emisija, ili ponovnog emitiranja već prikazanih emisija koje se odnose na pojedine vrste biljnog diverziteta u BiH.

Navedene mjere detaljnije su prikazane i u dijelu koji slijedi, a koji se odnosi na doprinos BiH u postizanju GSPC ciljeva.

5.4 Doprinos BiH u postizanju GSPC ciljeva

U ovom dijelu Izvještaja opisano je u kojoj mjeri BiH doprinosi u postizanju GSPC ciljeva. Ispod slijedi tabelarni pregled metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele sa procjenom doprinosa prema svakom GSPC cilju za koji postoji korespondirajući nacionalni cilj. Dakle radi se o pregledu doprinosa u postizanju GDPC ciljeva 2, 9 i 14.

Tabela 18: Prikaz metodologije koja je korištena u popunjavanju tabele sa procjenom doprinosa BiH u postizanju GSPC ciljeva

GSPC cilj	Navesti cilj globalne strategije za zaštitu biljaka za koji postoji korespondencija sa nacionalnim ciljevima
Korespondirajući nacionalni cilj	Navesti korespondirajući nacionalni cilj sa ciljevima globalne strategije za zaštitu biljaka
Stepen korespondencije	Navesti stepen korelacije prema već utvrđenoj shemi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ slaba korespondencija ▪ srednji nivo korespondencije ▪ visoka korespondencija.
Akcije/mjere zaštite biljaka	U ovom dijelu treba navesti i objasniti sve akcije/aktivnosti/mjere koje su poduzete u cilju ispunjenja navedenih/identifikovanih nacionalnih ciljeva (a koji doprinose ciljevima GSPC).
Dokumenti izdati u svrhu zaštite biljaka	Navesti sve dokumente izdate u cilju zaštite biljaka i na šta se tačno odnose.
Procjena progrusa ka ispunjenju nacionalnog cilja koji korespondira GSPC cilju	Potrebno je procijeniti progres ka ostvarenju nacionalnih ciljeva koji korespondiraju sa GSPC ciljevima prema već zadatoj shemi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ na putu ka ostvarenju cilja na nacionalnom nivou, ▪ progres u postizanju cilja na nacionalnom nivou ali nedovoljno značajan, ▪ nije zabilježena značajna promjena na nacionalnom nivou.
Obrazloženje	Ukratko dati pojašnjenje prethodno date procjene.
Reference	Navesti sve relevantne web stranice, web poveznice i dokumente u kojima se mogu potrditi navedene informacije i naći dodatne informacije vezane za navedeno.

Tabela 19: Doprinos BiH u postizanju GSPC ciljeva

Nacionalni ciljevi koji korespondiraju GSPC ciljevima	GSPC cilj	2. Izvršena procjena konzervacijskog statusa svih poznatih vrsta biljaka a ciljem upravljanja mjerama daljnje konzervacije
	Korespondirajući nacionalni cilj	13. Do 2020. godine izraditi crvene knjige biljaka, životinja i gljiva, te usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona
	Stepen korespondencije	Srednji nivo korespondencije
Mjere za zaštitu biljaka	Akcije/mjere zaštite biljaka	U skladu s nadležnostima, u BiH pripremljene su dvije entitetske crvene liste flore. Liste sadrže vrijedne podatke o lokacijama vrsta kojima je dodijeljen konzervacijski status. S obzirom na postojeće zakonske obaveze, u narednom periodu će biti pokrenuta revizija donesenih listi. Integralna crvena lista flore nije propisana zakonskim aktima u BiH. Usljed nedostatka finansijskih, ljudskih i tehničkih kapaciteta, zasad se ne provode mjeru zaštite za pojedinačne biljne vrste. Primjenjuje se zaštita određenih područja, na kojima se nalaze, između ostalog, i vrijedna staništa jedne ili više biljnih vrsta s crvene liste biljaka.
	Dokumenti izdati u svrhu zaštite biljaka	Crvena lista flore Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14) Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 124/12)

Procjena progrusa ka ispunjenju nacionalnog cilja koji korespondira GSPC cilju	Procjena	Progres u postizanju cilja na nacionalnom nivou, ali nedovoljno značajan
	Obrazloženje	U BiH izvršena je procjena konzervacijskog statusa flore u granicama entiteta FBiH i RS-a, te ne postoji cjelovita crvena lista flore u BiH. Projekat pripreme crvenih listi završen je 2013. godine, a od tada BiH nije imala značajnijeg progresa u pripremi crvenih knjiga.
	Reference	Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune RS-a Crvena lista flore FBiH

Nacionalni ciljevi koji korespondiraju GSPC ciljevima	GSPC cilj	9. 70% genetičke raznolikosti usjeva/sjemena, uključujući njihove divlje srodnike i druge socioekonomski vrijedne biljne vrste, očuvane su, poštujući, održavajući i koristeći autohtona i lokalna znanja (znanja lokalnih zajednica i autohtonog/starosjedilačkog stanovništva)
	Korespondirajući nacionalni cilj	14. Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe <i>in situ</i> i <i>ex situ</i> zaštite domaćih sorti i pasmina i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju, te uspostavljanje parametara autohtonosti
	Stepen korespondencije	Srednji nivo korespondencije
Mjere za zaštitu biljaka	Akcije/mjere zaštite biljaka	U BiH uspostavljene su banke gena na entitetском nivou u relevantnim institucijama koje se bave genetičkim resursima. U RS-u se banka biljnih gena nalazi u sklopu Instituta za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, dok se u FBiH banka biljnih gena nalazi pri Poljoprivredno-prehrabrenom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Zahvaljujući Institutu za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci, RS je jedina s ovog područja sigurnosne kopije svog sjemena pohranila u Globalni sjemenski trezor Svalbard (Norveška). Tokom 2015. godine u sklopu UNEP/GEF projekta „Razvoj kapaciteta za integraciju globalnih okolišnih obaveza u državne politike i razvoj procesa donošenja odluka u Bosni i Hercegovini“ provedena je Analiza nedostataka u sistemu praćenja stanja okoliša/životne sredine i izvještavanja prema tri Rio konvencije u BiH. U analizi je, između ostalog, identificirana neusklađenost metodologija vođenja banke gena u entitetima, u smislu razvoja <i>ex situ</i> indikatora. Analiza je, između ostalog, rezultirala i preporukom za razvijanje kolekcije gena biljnih i životinjskih vrsta u BiH, te unaprjeđenje banke gena entitetskih instituta za genetičke resurse i koordinaciju među svim institucijama koje se bave genetskim resursima u BiH u cilju razvoja <i>ex situ</i> indikatora za autohtone genetičke resurse.
	Dokumenti izdati u svrhu zaštite biljaka	Analiza nedostataka u sistemu praćenja stanja okoliša/životne sredine i izvještavanja prema tri Rio konvencije u BiH, izrađena u sklopu UNEP/GEF projekta „Razvoj kapaciteta za integraciju globalnih okolišnih obaveza u državne politike i razvoj procesa donošenja odluka u Bosni i Hercegovini“
	Procjena	Progres u postizanju cilja na nacionalnom nivou, ali nedovoljno značajan
Procjena progrusa ka ispunjenju nacionalnog cilja koji korespondira GSPC cilju	Obrazloženje	Programi <i>in situ</i> zaštite domaćih sorti i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju, kao ni uspostava parametara autohtonosti ne prate dinamiku aktivnosti za <i>ex situ</i> zaštitu, uključujući banke gena. Za <i>in situ</i> zaštitu potrebni su veći finansijski tehnički i humani kapaciteti od onih kojima BiH trenutno raspolaze. Inventarizacija domaćih sorti i njihovih divljih srodnika predstavlja složen proces koji zahtijeva terenska istraživanja i kapacitete, kao i pripremu odgovarajućih baza podataka. Pored toga, treba napomenuti da su u BiH veoma izraženi procesi migracija i napuštanja ruralnih područja. S tim u vezi, došlo je do naglog pada tradicionalnih znanja i gubitaka praksi, što utječe i na stanje autohtonih sorti. Zbog navedenih ograničenja i okolnosti, BiH danas nastoji iskoristiti, te dalje razviti postojeće kapacitete za <i>ex situ</i> zaštitu.

	Reference	Banka biljnih gena RS-a https://www.nezavisne.com/nauka-tehnologija/nauka/Odrzivo-koriscentje-genetickih-resursa-osigurava-njihov-opstanak/489945 http://www.unep.ba/tl_files/unep_ba/PDFs/Analiza%20stanja%20u%20BiH%20-%20Nagoya%20protokol%20+%20tekst%20Protokola%20final.pdf
--	------------------	---

Nacionalni ciljevi koji korespondiraju GSPC ciljevima	GSPC cilj	14. Važnost biljne raznolikosti i potreba za njegovim očuvanjem uključeni su u programe komunikacije, obrazovanja i jačanja javne svijesti
	Korespondirajući nacionalni cilj	19. Do 2020. godine ojačati ulogu naučnoistraživačkih i stručnih institucija te NVO sektora i medija, uključujući unaprjeđenje naučnih tehnologija; 1. Do 2020. godine povećati nivo javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti
	Stepen korespondencije	Visoka korespondencija
Mjere za zaštitu biljaka	Akcije/mjere zaštite biljaka	Važnost biljnog diverziteta tradicionalno je dio nastavnih planova i programa u visokom obrazovanju koje se stiče na prirodno-matematičkim fakultetima (odsjeci za biologiju), biotehničkim, šumarskim, poljoprivrednim i farmaceutskim fakultetima u BiH. Nastavni planovi se redovno inoviraju, te se uloga obrazovanja u podizanju znanja o biodiverzitetu kontinuirano pojačava. Treba istaknuti da se na pojedinim fakultetima stiču i znanja o strateškim globalnim, regionalnim i domaćim procesima planiranja i utvrđivanja politika prema biodiverzitetu. Također, stiču se znanja o domaćim i regionalnim mehanizmima i instrumentima za zaštitu i održivu upotrebu biodiverziteta. Pored obrazovanja, javna svijest o biljnom diverzitetu prisutna je i kroz medije. Pojedini bh. programi imaju praksu priprema i emitiranja novih emisija, ili ponovnog emitiranja ranije snimanih informativno-edukativnih emisija o florističkom diverzitetu u BiH. Jedna od takvih je serijal <i>Prirodna baština</i> , koja se već godinama reemitira na bh. programima. Serijal kroz putopise različitim dijelovima BiH prikazuje pojedine vrste, govorи o njihovoj distribuciji, a za neke vrste i o njihovoj upotreboj vrijednosti. Treba istaknuti da se tokom posljednjih godina društvene mreže sve više koriste u promociji florističkog diverziteta, najčešće kroz aspekt upotrebnih vrijednosti.
	Dokumenti izdati u svrhu zaštite biljaka	Barudanović, S., Mašić, E. Macanović, A. (2017): Tresetišta na bosanskim planinama, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Sarajevu http://www.fzofbih.org.ba/v3/vijest.php?akt_id=139
	Procjena	Progres u postizanju cilja na nacionalnom nivou, ali nedovoljno značajan
Procjena progresa ka ispunjenju nacionalnog cilja koji korespondira GSPC cilju	Obrazloženje	Treba istaknuti da BiH nije identificirala nacionalne ciljeve za GSPC, ali da i pored toga, u zemlji postoje aktivnosti koje doprinose njenim ciljevima.
	Reference	http://www.pmf.unsa.ba/biologija/index.php/studijski-programi/i-ciklus-studija/ekologija#vii-semestar http://www.pmf.unsa.ba/biologija/index.php/studijski-programi/i-ciklus-studija/ekologija#viii-semestar

6.

DOPRINOS AUTOHTONOG/ STAROSJEDILAČKOG STANOVNIŠTVA I LOKALNIH ZAJEDNICA U POSTIZANJU AICHI CILJEVA ZA BIOLOŠKU RAZNOLIKOST

Uovom poglavlju opisan je doprinos autohtonog/starosjedilačkog stanovništva i lokalnih zajednica u upravljanju, zaštiti i održivom korištenju nacionalnom biološkom raznolikošću.

BiH je zemlja bogata tradicionalnim znanjem s obzirom na to da se kroz historiju nalazila na udaru različitih kultura i tradicija. Dugotrajni procesi etnogeneze s izraženom raznolikošću kultura dali su dovoljno vremena i prostora za razvoj praksi koje je karakterizirala raznolikost korištenja prirodnih dobara, kao npr. divljeg medicinskog i aromatičnog bilja i njihovo korištenje u etnofarmaciji, divljeg jestivog bilja i njegovo korištenje u ishrani, te tradicionalnih biotehnologija i upotreba autohtonih vrsta biljaka i životinja. Prepostavlja se da visoka planinska područja i druga manje pristupačna područja, koja nisu istražena, te koja su posebno okarakterizirana velikom biološkom raznolikošću, obiluju lokalnim tradicionalnim znanjima s obzirom na to da je starosjedilačko stanovništvo tih područja zbog izoliranosti više zavisilo od prirodnih bogatstava kroz historiju.¹¹

Međutim, sve veće migracije stanovništva sa sela u gradove uzrokovale su smanjenje i potpuno nestajanje sela i ruralnih djelatnosti. Ovo se posebno odnosi na smanjenje poljoprivrede i stočarstva. Posljedica ovih kretanja odrazila se na biološku raznolikost vrsta u BiH koji pokazuje trend smanjenja.

Na ovakvo stanje dodatno utječe i nedostatak adekvatnog zakonodavnog okvira i referentnih institucija, kao i neosviještenosti stanovništva o posljedicama prekomjerne eksploracije autohtonih vrsta. U BiH još uvijek ne postoje efikasne institucije za zbrinjavanje i trajno čuvanje genetičkih resursa u obliku domestificiranih biljaka i životinja. Tradicionalna znanja kojima se koriste stanovnici u ruralnim područjima značajan su resurs u očuvanju izvorne biološke raznolikosti. Na taj način razvija se održivo korištenje prirodnih resursa u poljoprivredi i stočarstvu. Tradicionalno znanje u jednu ruku predstavlja značajan ekonomski resurs, a u drugu dostignuće i centralni dio identiteta jedne društvene zajednice. Kao takvo, tradicionalno znanje mora biti na pravilan, potpun i učinkovit način zaštićeno pravnim instrumentarijem, što u BiH nije pravno regulirano.

Tradicionalna znanja i prakse koje čuvaju lokalne zajednice i starosjedilačko stanovništvo u BiH odnose se na proizvodnju hrane i lijekova od domaćih proizvoda i proizvoda iz prirode. Stare prakse u proizvodnji hrane održavaju se još uvijek u pojedinačnim domaćinstvima i to kod obrade uzgoja i konzerviranja domaćih sorti voća i povrća (jabuka, kruška, šljiva, višnja, patlidžan i sl.) i divljih sorti voća (drijen, šipurak, gljive i sl.). Posebnu važnost ima prikupljanje i sabiranje plodova iz prirode jer se na taj način održavaju opća staništa. Ovakav tip proizvodnje razvijen je u središnjoj i sjevernoj Hercegovini (brežuljkasto-brdski dio), središnjoj Bosni, Podrinju, u dolinama rijeka Neretve (dolina kod Mostara i Čapljine), Bosne i Vrbasa. U FBiH, od 2009. godine egzistira Savez udruženja organskih proizvođača FBiH – ORGANSKO FBiH, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). U RS-u je 2015. godine formirano Udruženje organskih proizvođača i prerađivača. U RS-u, identificirano je 26 proizvođača koji se bave organskom poljoprivrednom proizvodnjom, a trenutno ih je najviše u oblasti ljekovitog bilja i bobičastog voća. Kroz organsku proizvodnju lokalni poljoprivrednici rade na očuvanju tradicionalnih praksi i autohtonih vrsta i pasmina. Proizvođači koji se bave plantažnim uzgojem ljekovitog bilja uglavnom uzgajaju kamilicu, nanu, kadulju, smilje itd., a neki od njih ušli su i u certifikaciju organske proizvodnje ljekovitog bilja. Važno je naglasiti da su pojedina prirodna staništa ljekovitog bilja prilično opustošena zato što RS i FBiH nemaju kontrolu ubiranja tih biljaka.

Uzgoj ljekovitog bilja za komercijalnu proizvodnju doprinosi smanjenju nekontroliranog ubiranja autohtonog ljekobilja (kadulja, smilje, lavada) i degradacije prirodnih staništa. Komercijalna proizvodnja smilja, kadulje i lavande provodi se u južnoj Hercegovini. Uzgajivači su uglavnom privatni posjednici i zadruge za uzgoj i otkup ljekobilja (u BiH se ne vodi evidencija broja uzgajivača ljekobilja).

Tradisionalni stočarski proizvodi odnose se na brojne vrste sireva i suhomesnatih proizvoda koji su primjenjeni i rasprostranjeni u gotovo svim domaćinstvima koja se bave stočarstvom. Područja koja su tradicionalno orijentirana na takvu proizvodnju su planinska područja južne Bosne i sjeverne Hercegovine (vlašićki sir, livanjski sir, planinski sir iz mjeha, hercegovački pršut, sudžuka i sl.).

11 Leopold Glück, Narodni lijekovi iz bilinstva u Bosni: etnografska studija, Glasnik zemaljskog muzeja, 1892.

Sulejman S. Redžić, Wild edible plants and their traditional use in the human nutrition in BiH, *Ecology of Food and Food Nutrition*, 45 (3): 189–232, 2006

NERDA, Zaštita izvornosti, geografskog porijekla i tradicionalnog ugleda proizvoda u prehrambenoj industriji, Tuzla, 2009.

Tradicionalni način stočarenja koji je još uvijek izražen u planinskim zaseocima Bjelašnice, Igmana, Jahorine, Čvrsnice i drugih pretplaninskih i planinskih područja doprinosi očuvanju raznolikog biodiverziteta livadskog ekosistema. Kontinuirana ispaša i košnja obnavljaju i jačaju livadske biljke, te reguliraju razvoj cijelog ekosistema.

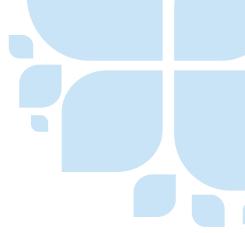
Također, očuvanje autohotnih vrsta vrši se kroz oživljavanje i komercijalizaciju lokalnih obrta. Tako se pristupa uzgoju i sadnji šibe od koje se prave tradicionalni ručno rađeni proizvodi od pletera. Šiba se uzgaja uglavnom na privatnim parcelama samostalnih obrtnika u Posavini. Jedan od pozitivnih primjera je i projekat „Razvojem korparstva do samozapošljavanja“, koji je realiziralo Udruženje građana „Don“ iz Prijedora, a koji je finansirao Razvojni program Ujedinjenih naroda u BiH. Navedeni projekat implementiran je u dvanaest općina i gradova u BiH. Tokom implementacije projekta radilo se na obukama korpara, i rezultat projekta je 17 obučenih korpara. (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/ourwork/povertyreduction/successstories/korparstvo-u-posavini-povratak-tradiciji-i-biznis-na-kunom-pragu.html)

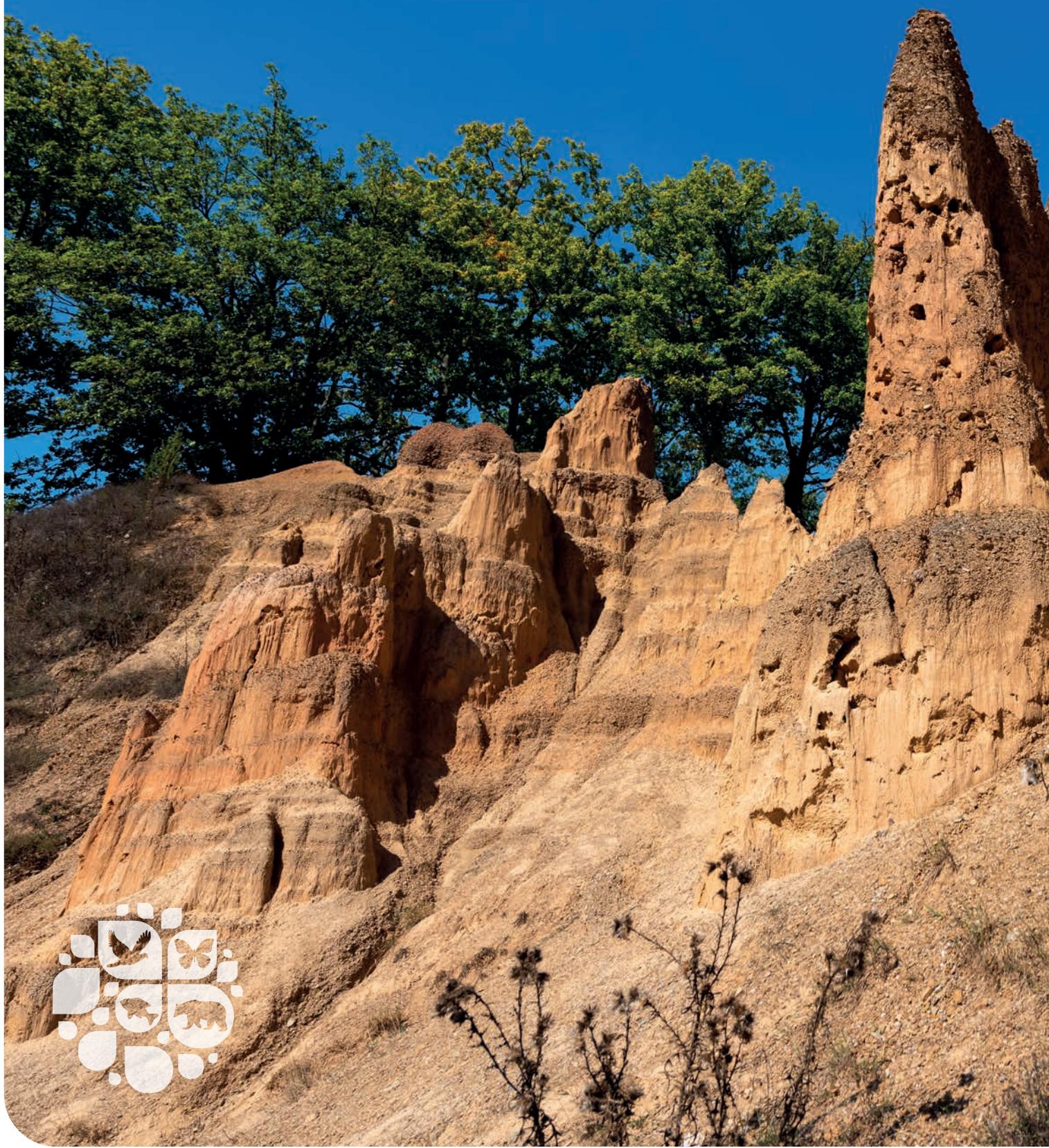
U Parku prirode Blidinje koristi se tradicionalna prerada ljekovitih pripravaka od endemske vrste bora munike. U Parku egzistira jedno poljoprivredno gazdinstvo „Boroviti“ koje proizvodi ovaj pripravak (Dostupno na: <https://boroviti.com>). Šume munike se ovdje posebno čuvaju od sječe i degradacije šumskog pokrova. Pored navedenog, munika ima ljekovito svojstvo za respiratorne puteve, što je razlog više da se područje pod šumom širi na veće površine i pažljivo odabiru prilikom selektivne sječe. Dostupno na: <http://blidinje.net/med-ili-sirup-od-borovih-iglica-ljekovitost-i-recept/>.

Pasmine poput krave buše, bosanskog brdskog konja, posavskog goveda, hercegovačkog magarca i svinje mangulice su ugrožene. Očuvanje autohotnih vrsta goveda buše očuvano je na farmi za uzgoj buše u Buhovu (Hercegovina). Projekat očuvanja izvornih domaćih pasmina sprovodi se preko Centra za očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja kroz otvoreni Edukacijski infocentar čiju je izgradnju kroz projekat „Bioodrživi razvoj pograničnih područja kroz očuvanje autohtonih pasmina i uspostavu gen-centara u Buhovu i na Biokovu“, koji je u cijelosti finansirala Evropska unija. Dostupno na: <https://youtu.be/7UUtDAH4vPA>. Ugrožena vrsta autohtonog hercegovačkog magarca čuva se još samo na farmama magaraca i rijetko kod pojedinačnih uzgajivača. Unosan posao distribucije i prerade magarećeg miljeka utječe na povećanu brojnost grla. Najpoznatije farme su u Tihaljini (Ljubuški) i kod Zavidovića. Dostupno na: <https://mali-farmer.com/magarecemlijeko/>; <https://www.grude-online.info/tihaljina-drazen-rasic-uzgaja-magarce-tvrdi-da-je-njihovo-mljeko-ljekoviti-eliksir/>. Za održavanje autohtone pasmine bosanskog brdskog konja brine se Udruženje uzgajivača bosanskog brdskog konja. Udruženje okuplja uzgajivače koji rade na razvoju farmi i dosad ima 5 ergela na području cijele BiH koji dalje rade na povećanju broja jedinki, edukaciji i promociji. Na ovaj način nastoje održati pasminu brdskog konja od nestanka. Dostupno na: <https://www.akta.ba/vijesti/pasmina-je-sacuvana-povecava-se-brojno-stanje-bosanskog-brdskog-konja/96607>.

U kontekstu zaštite prirodnih dobara važno je spomenuti i zaštitu rariteta žuta bukva. Nakon sprovedenih zakonskih procedura koje uključuje podnošenje inicijative, izradi elaborata i postulata javnog uvida, Vlada RS-a donijela je Odluku o zaštiti spomenika prirode „Žuta bukva“ („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 30/12). Ovo je ujedno i prvi dendrološki spomenik prirode koji je zaštićen prema aktuelnim zakonskim propisima – Zakon o zaštiti prirode („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 113/08). Inicijativu za zaštitu pokrenulo je Eko-etno selo „Žuta bukva“ iz Kotor-Varoši koja je Odlukom o zaštiti spomenika prirode, određena za upravljanje zaštićenog područja. Stablo žute bukve, *Fagus moesiaca* (K. Maly) Czecz var.*aurea serbica* Tošić, nalazi se u zaseoku Stolići, selo Zaselje, općina Kotor-Varoš. Osnovna vrijednost ovog prirodnog dobra je to što predstavlja, prema dostupnim podacima, jedini takav varijetet bukve u Evropi. Stablo žute bukve je raritet ne samo na području RS-a i BiH, već i šire. Ovo stablo je staro oko 300 godina. Površina zaštitne zone iznosi 5002 m², a dendrometrijske karakteristike ovog spomenika prirode su: (i) obim debla 1,30 m i prečnik debla od 1,30 m; (ii) visina stabla 15,0 m; (iii) visina do glavne rašlje 2,3 m; i (iv) širina krošnje 18x17,5 m.

Dostupno na: http://www.naslijedje.org/docs/pdf/Odluka_zuta_bukva.pdf.

7.

AŽURIRANI PODACI O
STATUSU BIOLOŠKE
RAZNOLIKOSTI U BIH

Uovom dijelu Izvještaja nalaze se podaci koji se odnose na status biološke raznolikosti u BiH, kao i podaci o implementaciji Konvencije o biološkoj raznolikosti u BiH. Ovi podaci će biti prikazani na bh. profilu biološke raznolikosti dostupnom na web-poveznici: <https://www.cbd.int/countries/?country=ba>.

7.1 Stanje biološke raznolikosti BiH: status i trendovi, uključujući benefite od biološke raznolikosti i usluge ekosistema

BiH se nalazi na Balkanskom poluotoku, a graniči s Republikom Hrvatskom (931 km) na sjeveru, sjeverozapadu i jugu, te Republikom Srbijom (375 km) i Republikom Crnom Gorom (249 km) na istoku. Površina BiH iznosi 51.209,2 km², od čega je 51.197 km² kopnene, a 12,2 km² morske površine. Na sjeveru BiH ima pristup rijeci Savi, a na jugu, u Neumu, izlazi na Jadransko more. Prema svom geografskom položaju, BiH pripada jadranskoj i crnomorskoj dolini. BiH je pretežno planinska zemlja prekrivena šumama. Prosječna nadmorska visina je 500 metara, a najviši vrh je planina Maglić (2.387 m). Od ukupnog kopnenog područja 42% čine planine, 24% brda, 29% kraško područje i 5% nizine. BiH posjeduje visoku vrijednost vodenih resursa na Balkanskom poluotoku, jer se na njenoj površini nalaze mnogi površinski i podzemni tokovi vode. Sedam je glavnih riječnih slivova u BiH (Una, Vrbas, Drina, Bosna, Sava, Neretva, Trebišnjica i Cetina), od kojih 75,5% pripada slivu Crnog mora, a 24,5% slivu Jadranskog mora.

Kada je u pitanju biološka raznolikost, iako je općepoznato da je BiH bogata u smislu genske i specijske raznolikosti, kao i raznolikosti ekosistema, nema tačnih i ažuriranih općih i specifičnih podataka o statusu biološke raznolikosti BiH. Sistemsko prikupljanje i analiza podataka o biološkoj raznolikosti i praćenju statusa biološke raznolikosti gotovo da i ne postoji.

Prema važećim zakonima o zaštiti prirode u entitetima i Brčko distriktu (BD), entiteti i distrikt dužni su uspostaviti informacijske sisteme zaštite prirode. Kompletna inventarizacija flore, faune i gljiva BiH, ekosistema i tipova staništa BiH, nije urađena na način da postoje liste flore ili faune, odnosno baze podataka. Napretkom u realizaciji ove odredbe može se smatrati uspostava informacionog sistema zaštite prirode u RS-u s modulima, pri čemu su neki od modula aktivni i sadrže dio podataka o endemima i registar biljnih vrsta RS-a. Potrebno je istaknuti da je informacioni sistem u primjeni relativno kratko vrijeme i da će u narednom periodu ova baza imati više informacija. Flora RS-a je registar podataka o rasprostranjenju i taksonomiji viših biljaka u RS-u, sa skoro 70.000 prikupljenih prostornih podataka, koji se odnose na 2.638 taksona na nivou vrste i podvrste. Baza je „otvorenog“ tipa, što podrazumijeva stalni rad na prikupljanju i objedinjavanju postojećih i novih informacija o flori RS-a. U FBiH, Fond za zaštitu okoliša FBiH provodi aktivnosti na uspostavi informacionog sistema zaštite prirode Federacije BiH.

Prvi ozbiljan korak u identifikaciji ekosistema i pejzažne raznolikosti u BiH proveden je tokom izrade Prvog nacionalnog izvještaja BiH za UNCBD iz 2008. godine pod nazivom „Pregled i stanje biološke i krajobrazne raznolikosti u BiH, BiH – zemlja raznolikosti“. U izvještaju za 2008. godinu sažeto su prikazana najvažnija istraživanja i rezultati. Podaci predstavljeni u izvještaju mogu se smatrati jednim pokusajem razvoja inventara ekosistema i pejzažne raznolikosti u BiH do danas. Biološka raznolikost BiH rezultat je sveukupne raznolikosti ekoloških uslova na ovom prostoru, a na temelju podataka iz 2008, u BiH se razlikuju sljedeći tipovi pejzaža: (i) mediteranski; (ii) submediteranski; (iii) mediteransko-planinski; (iv) brdski; (v) gorski; (vi) peripanonski; (vii) panonski; (viii) planinski; i (ix) krški krajolici, a u njima više od stotinu različitih ekosistema.

Kada je riječ o inventurnim podacima za različite grupe organizama prema Petom nacionalnom izvještaju ukupno 30% endemske flore Balkana (oko 1.800 vrsta) nalazi se na prostoru BiH. Flora, fauna i fungia BiH ubraja se u najraznovrsnije u čitavoj Evropi, a visok stepen endemičnosti i reliktnosti daje joj značaj na nivou globalne biološke raznolikosti. Najbolje su proučeni hordati i vaskularne biljke, a najveće nepoznanice su među beskičmenjacima, gljivama i bakterijama.

Prema NBSAP-u BiH 2015–2020 stanje biološke raznolikosti BiH prikazano je u tabeli u nastavku teksta.

Tabela 20: Stanje biološke raznolikosti u BiH

Takson	Narodni naziv	Engleski naziv	Poznati broj vrsta
Eucaryota	Višećelijski organizmi	Multicellular organisms	17.223
Plantae	Biljke	Plants	4.696
Thallophyta*	Niže biljke	Thallophytes	514
Alge**	Alge	Algae	514
Rhodophyta	Crvene alge	Red algae	15
Chlorophyta	Zelene alge	Green algae	461
Xanthophyceae	Žutozelene alge	Yellow-green algae	13
Chrysophyceae	Zlatne alge	Golden algae	25
Lichenes	Lišajevi	Lichen	>300
Cormophyta*	Više biljke	Cormophyta	4.182
Bryophyta	Mahovine	Mosses	565
Pteridophyta	Paprati	Pteridophytes	61
Spermatophyta	Sjemenjače	Spermatophytes	3.256
Fungi	Gljive	Fungus	552
Ascomycota	Gljive mješinarke	Sac fungi	51
Basidiomycota	Gljive stapčarke	Higher fungi	501
Animalia	Životinje	Animals	12.016
Porifera	Spužve	Sponges	14
Cnidaria	Žarnjaci	Cnidarians	9
Platyhelminthes	Pljosnati crvi	Flatworms	90
Nemertea	Vrpčari	Ribbon worms	1
Nematoda	Oble gliste	Roundworms	47
Nematomorpha	Strunaši	Horsehair worms	5
Acanthocephala	Kukaši	Spiny-headed worms	9
Mollusca	Mekušci	Mollusks	347
Annelida	Gliste	Ringed worms	133
Arthropoda	Zglavkari	Arthropods	10.643
Bryozoa	Mahovnjaci	Moss animals	2
Echinodermata	Bodljokošci	Echinoderms	19
Chordata	Kičmenjaci	Chordates	697

*Nazivi koji nemaju taksonomsku poziciju.

***Cyanobacteria, Euglenophyta, Dynophyta i Bacillariophyceae* odnose se na grupe koje danas pripadaju drugim taksama (bakterije, jednoćelijski eukarioti).

Izvor: NBSAP BiH 2015–2020.

Očuvanje biološke raznolikosti obuhvaća kako akcije konzervacije, tako i akcije oporavka ugroženih vrsta i obnavljanja prirodnih resursa. Jedan od prvih koraka u očuvanju biološke raznolikosti je inventura vrsta i staništa, a potom i utvrđivanje stepena njihove ugroženosti. Na crvenoj listi Republike Srpske (RS) nalazi se 818 vrsta vaskularne flore, 304 vrste ptica, 46 vrsta riba, 57 vrsta sisara, 20 vrsta vodozemaca, 25 vrsta gmizavaca,

i 273 vrste insekata, dok se na crvenoj listi Federacije BiH (FBiH) nalazi 658 biljnih vrsta, 27 vrsta sisara, 40 vrsta ptica, 6 vrsta gmizavaca, 4 vrste vodozemaca, 36 vrsta riba, te veliki broj vrsta iz različitih grupa beskičmenjaka. Metodologija koja je korištena za izradu crvene liste RS-a razlikuje se od metodologije koja je korištena u izradi crvene liste FBiH. Stoga dobijeni i sakupljeni podaci nisu uporedivi ili prikladni za kompilaciju i prezentaciju na nivou BiH.

Praćenje statusa i trendova biološke raznolikosti u BiH provodi se parcijalno kroz različite studije i strategije, ali ne postoji kontinuiran sistem monitoringa koji bi omogućio procjenu stanja i promjena biološke raznolikosti u BiH. Kontinuiran monitoring prisutan je samo u određenim segmentima i prati određene ekosisteme, kao na primjer monitoring vodenih ekosistema. Mnogi pritisci koji će ispod biti opisani ugrožavaju biološku raznolikost BiH, međutim, potrebno je naglasiti da se implementiraju aktivnosti koje imaju za cilj očuvanje i poboljšanje stanja biološke raznolikosti. Na primjer, radi se na povećanju površine zaštićenih područja u BiH. Površina zaštićenih područja u BiH iznosi 2,28%, za FBiH 3,24%, a za RS 1,30%. Najveći postotak predstavljaju zaštićena kopneno-planinska područja, dok je vodenih – močvarnih staništa jako mali postotak, a ona predstavljaju IBA područja, odnosno područja od međunarodnog značaja. Prema prostornim planovima planira se zaštititi dodatnih 15–20% područja.

Geografski položaj BiH, karakteristike reljefa i ekološka heterogenost prostora, uz geomorfološke i hidrografske karakteristike, te raznolikost ekoklima, uslovili su i posebno bogat živi svijet na ovom području. Ekosistemi BiH mogu biti grupirani na različite načine. Jedna od jednostavnijih klasifikacija razlikuje 19 velikih grupa ekosistema unutar kojih postoji veliki diverzitet. To su: ekosistemi snježanika, ekosistemi planinskih i pretplaninskih livada, ekosistemi vriština, ekosistemi klekovine bora, ekosistemi šuma smrče, ekosistemi šuma bukve, ekosistemi visokih zeleni, ekosistemi hrastovih šuma, ekosistemi crnog graba i šikara bjelograbića, ekosistemi borovih šuma, ekosistemi pukotina stijena, ekosistemi sipara, ekosistemi termofilnih livada, ekosistemi mezofilnih livada, ekosistemi higromezofilnih i poplavnih livada, ekosistemi šuma johe i vrba, ekosistemi močvara, ekosistemi slatkih i slanih voda, ekosistemi ruderale i okopavinske vegetacije.

U vezi s visokim diverzitetom ekosistema je i diverzitet servisa koje oni pružaju, a to su: hrana, sirovine, pitka voda, ljekoviti i vitaminozni resursi, regulacija lokalne, regionalne i globalne klime, usvajanje i skladištenje ugljika, sprječavanje i ublažavanje prirodnih katastrofa, prečišćavanje otpadnih voda, kontrola erozije zemljišta, regulacija i kontrola bolesti, proizvodnja organske materije, polinacija, kruženje materije, rekreacija, mentalno i fizičko zdravlje, turizam, estetska, kulturna i umjetnička inspiracija, duhovno iskustvo i učenje, te brojni drugi servisi. Ekosistemski servisi BiH do sada nisu prostorno mapirani, a vrlo su rijetke i pisane informacije o njima. One se najvećim dijelom odnose na naučnu literaturu i tehničke izvještaje o općekorisnim funkcijama šuma u BiH.

Najznačajnije ekosystemske servise pružaju šumski ekosistemi, vodeni ekosistemi i poljoprivredni ekosistemi. *Šumski ekosistemi.* Šume i šumsko zemljište zauzimaju površinu od oko 27.100 km², ili oko 53% teritorije BiH. Oko 2,6 miliona ha pogodno je za poljoprivrednu djelatnost. Plodne nizije u BiH sastoje se od 16% poljoprivrednog zemljišta, 62% su manje plodna brdovita i planinska područja, dok mediteransko područje čini oko 22%. Prema NBSAP-u najveći dio šumskih ekosistema u BiH još uvijek ima primarnu, prirodnu strukturu. S aspekta produkcije drvne mase, kao jedne od prvih esencijalnih usluga za stanovništvo BiH, šumski ekosistemi mogu se grubo diferencirati na visokoproduktivne (šume brdskog i gorskog pojasa) i niskoproduktivne (termofilne šume i šikare) šume. S aspekta zaštitne funkcije šuma izdvajaju se visokoplaninske šume (gornja granica šume) i poplavne šume (šume oko riječnih tokova i močvarnih staništa). Staništa poplavnih šuma s johom danas se također nalaze pod velikim pritiskom i zbog planiranja gradnje velikog broja malih hidroelektrana u BiH na planinskim vodotocima.

Vodeni ekosistemi. U BiH sadrže značajne vodne resurse. To su ekosistemi tekućica, planinskih potoka, snježanika, jezerskih ekosistema te močvarnih staništa, među kojima posebnu vrijednost imaju ekosistemi tresetišta, a također i morski ekosistemi. Posebnu ekološku i prirodnu vrijednost BiH predstavljaju kanjonski ekosistemi u reliktno-refugijalnim pejzažima Une, Vrbasa, Drine i Neretve. Međutim, voda u njima se sve više posmatra u svjetlu ekonomskog resursa, što predstavlja uzrok jednog od većih konflikata u održivom upravljanju vodama.

Poljoprivredni ekosistemi. 46% zemljišta BiH povoljno je za poljoprivrednu proizvodnju. Unatoč tome, a i visokom broju zaposlenih u ovoj djelatnosti (19%), udio poljoprivrede u strukturi bruto domaćeg proizvoda

(BDP) za 2010. godinu iznosio je samo 6,2%, dok je za 2016. godinu iznosio 6,3%.¹² U 2016. godini poljoprivredni i prehrambeni proizvodi predstavljaju 16,4% ukupnog uvoza, a oko 10% ukupnog izvoza. Promjene u grani poljoprivrede mogu se povezati s globalnim antropogenim pritiscima kao što je rast stanovništva, pa samim time i urbanizacija, te neplanska gradnja i nekontrolirana upotreba pesticida i đubriva, te nekontrolirano uvođenje invazivnih i alohtonih vrsta kao i nekontrolirano uvođenje i manipuliranje genetički-modificiranim organizmima (GMO).

Pritisci na biološku raznolikost (direktni/indirektni):

Pritisci na biološku raznolikost su zapravo sve vrste utjecaja koji mogu dovesti do ugroženosti ili promjene trenutnog stanja biodiverziteta u BiH. Generalno, prema vrsti nastanka, pritisci na biološku raznolikost dijele se na prirodne i antropogene.

Prirodni pritisci mogu se javljati u vidu rijetkih katastrofičnih prirodnih pojava kao što su poplave, požari, klizišta te kao stalno prisutni procesi niskog intenziteta poput prirodnih erozijskih procesa, prirodne selekcije, prirodnog izumiranja. S druge strane, antropogeni pritisci su razne aktivnosti čovjeka koje imaju direktni ili indirektni utjecaj na biološku raznolikost. Glavni identificirani antropogeni pritisci koji su ujedno i uzroci promjene stanja biološke raznolikosti su:

- izgradnja cjelovite infrastrukture (izgradnja saobraćajne mreže; izgradnja elektropostrojenja/ hidroakumulacija, električnih centrala, postrojenja za prijenos električne energije, cjevovoda, plinskih vodova, izgradnja objekata za vodosнabдijevanje/slivnih područja, jaraka, vještačkih jezera s branama, ustava, brana),
- poljoprivredne aktivnosti (melioracija, iscrpljivanje staništa monokulturom, korištenje pesticida i mineralnih gnojiva),
- nekontrolirana urbanizacija i ruralizacija,
- neusklađenost između strateških ciljeva razvoja po sektorima.

Prirodni pritisci imaju manju stopu invazivnosti od antropogenih jer: (i) ili su veoma rijetke pojave; (ii) ili se javljaju u vrlo malom intenzitetu tokom dugog vremenskog trajanja za koji period se vrste uspiju prilagoditi novonastalim uslovima.

Pritisci na biološku raznolikost mogu se posmatrati na globalnom nivou, kao i na različitim nivoima biološke raznolikosti, genetskog i specijskog diverziteta. Prije svega, pritisci se mogu razlikovati po načinu djelovanja, odnosno, da li su u pitanju direktni ili indirektni pritisci.

U BiH, direktni pritisci na nivou genetskog i specijskog diverziteta su sječa šuma, degradacija i destrukcija šumskih ekosistema, kao i neodrživo prikupljanje ekonomski značajnih vrsta čime se nepovratno gubi genetički materijal i uništava biološka raznolikost flore. Direktni pritisak na biološku raznolikost faune u prvom redu predstavlja lov i krivolov, čime se uništavaju izvori genetičkog materijala i smanjuje biološka raznolikost.

Indirektni pritisci na biološku raznolikost flore i faune su, prije svega, trajno zagodenje svih sfera okoliša/životne sredine, fragmentacije ekosistema, te razni poremećaji prirodnih rezervata netaknute prirode, kao i neodrživo korištenje prirodnih resursa.

7.2 Mjere poboljšanja implementacije Konvencije

Implementacija NBSAP-a

NBSAP BiH za period 2015–2020 izrađen je u sklopu projekta „Podrška Bosni i Hercegovini (BiH) za reviziju Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti i izrada Petog nacionalnog izvještaja prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti“ koji finansirao Globalni fond za okoliš/životnu sredinu (engl. *Global Environment Facility – GEF*), a implementirao Program Ujedinjenih nacija za okoliš/životnu sredinu (engl. *United Nations*

12 Agencija za statistiku BiH (BHAS), 2017.

Environment Programme – UNEP). NBSAP BiH 2015–2020 izrađen je s ciljem da bude u potpunosti primjenjiv i efikasan u postizanju Aichi ciljeva, a uzimajući u obzir stanje biološke raznolikosti i njenim upravljanjem u BiH. Budući da je NBSAP BiH 2015–2020 usvojilo Vijeće ministara BiH u maju 2017. godine, u ovom momentu nije moguće odrediti efikasnost ovog dokumenta. Može se naglasiti da postizanje Nacionalnih ciljeva NBSAP-a doprinosi u velikoj mjeri postizanju Aichi ciljevima, jer su se tokom izrade Nacionalnih ciljeva kao osnova koristili Aichi ciljevi.

Kao što je već naglašeno, NBSAP BiH usvojen je u maju 2017. godine, kada su mnoge od propisanih mjera već trebale biti implementirane. Dodatno, implementacija državnih strategija vezanih za okoliš/životnu sredinu, prema postojećim zakonskim rješenjima, moguća je samo kroz entitetski nivo. Entitetski nivo vremenski ne prati pripremu strategije. Potrebno je kroz izradu entitetskih strategija okoliša/životne sredine uvrstiti ciljeve i mjere koji se nalaze u NBSAP-u BiH kako bi se olakšala implementacija NBSAP-a i mjera koje su u njemu sadržane i na nižim nivoima. Prema ovom modelu djelovanja, jasno je da je za implementaciju Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020 u BiH potrebno daleko više vremena od postojećeg okvira. Međutim, ovo ne znači da se u BiH ne implementiraju mjere i NBSAP. Entitetska ministarstva nadležna za zaštitu okoliša/životne sredine kroz pozive za finansiranje projekata uzimaju u obzir NBSAP BiH i usklađenost projekata koje će finansirati s ciljevima koji su sadržani u NBSAP-u BiH. Međutim, navedena sredstva, iako relevantna, nisu značajna kada se analizira njihov udio u sveukupnim izdacima u budžetima entiteta.

NBSAP BiH je samo djelimično implementiran. Veliki broj ciljeva koji se u njemu nalaze samo su djelimično implementirani, dok mnoge mjere koje su u njemu predviđene nisu nikako implementirane. Važno je naglasiti da glavne prepostavke za njegovu implementaciju postoje, da se iz budžeta odvajaju sredstva za implementaciju mjera koje doprinose biološkoj raznolikosti, iako se navedena sredstva ne mogu smatrati značajnima. Usvojeni su zakoni koji se odnose na zaštitu prirode i oni su osnova za proglašenje zaštićenih područja i njihovo održivo upravljanje kao i očuvanje ekosistema koji se nalaze unutar navedenih područja. U narednom periodu potrebno je raditi na povećanju sredstava i aktivnosti koji su u skladu s ciljevima NBSAP-a BiH. Kada je u pitanju implementacija NBSAP-a u BiH, ona podrazumijeva aktivno učešće velikog broja institucija koje su bile uključene u samu izradu ovog dokumenta, jer se one nalaze kao nosioci aktivnosti mjera za postizanje nacionalnih ciljeva.

Aktivnosti koje doprinose implementaciji Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020

Kao što je navedeno u Šestom nacionalnom izvještaju, glavni mehanizam za implementaciju Strateškog plana za biološku raznolikost 2011–2020 je NBSAP BiH 2015–2020. Tokom izrade NBSAP-a BiH, te njegovih ciljeva i indikatora, u potpunosti je korištena SMART metodologija. NBSAP BiH 2015–2020 sadrži ukupno 21 nacionalni cilj za biološku raznolikost, koji su raspoređeni unutar 5 globalnih strateških pravaca (A, B, C, D i E) identificiranih u Strateškom planu 2011–2020. Tokom izrade svakog pojedinačnog nacionalnog cilja koji je sadržan u NBSAP-u BiH korišteni su zahtjevi iz Aichi ciljeva, te su Nacionalni ciljevi u velikoj mjeri slični Aichi ciljevima, ali su prilagođeni situaciji u BiH.

NBSAP BiH je izrađen s ciljem da bude u potpunosti primjenjiv i efikasan u postizanju Aichi ciljeva, a uzimajući u obzir stanje biološke raznolikosti i upravljanje njime u BiH. Budući da je NBSAP BiH usvojilo Vijeće ministara BiH u maju 2017. godine, nije bilo moguće postići dosad veći napredak u postizanju nacionalnih i Aichi ciljeva. Može se naglasiti da postizanje Nacionalnih ciljeva NBSAP-a BiH doprinosi u velikoj mjeri postizanju Aichi ciljevima baš zato što su se tokom izrade Nacionalnih ciljeva kao osnova koristili Aichi ciljevi.

Kada je u pitanju doprinos u postizanju Aichi ciljeva, on je prikazan u Šestom nacionalnom izvještaju. Na osnovu podataka koji se nalaze u Izvještaju zaključeno je da su implementirane mjere u BiH značajno doprinijele u postizanju Aichi ciljeva 1 i 17. Umjeren doprinos identificiran je u postizanju Aichi ciljeva 2, 6, 11, 13 i 15, dok je nešto značajan u postizanju Aichi ciljeva 3, 4, 5, 7, 8, 8, 9, 10, 12, 14, 16 i 20. Implementirane mjere u BiH skoro da nisu imale doprinosa u postizanju Aichi ciljeva 18 i 19.

Glavne barijere u realizaciji mjera su: (a) kašnjenje internacionalnih sredstava, (b) nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta, (c) kompleksnost institucionalnog okvira, (d) kratak rok za implementaciju ciljeva.

Mehanizmi podrške implementacije Konvencije u BiH (legislativa, koordinacijski planovi, finansiranje, izgradnja kapaciteta, itd.)

Iako implementacija NBSAP-a BiH nije u potpunosti završena zbog nedostatka finansijskih sredstava i stručnih institucija za vođenje stručnih i naučnih aktivnosti, važno je naglasiti da su u BiH uspostavljeni mehanizmi koji doprinose implementaciji Konvencije u BiH.

Kao prvo, potrebno je istaknuti saradnju koja je uspostavljena između entiteta, a koja predstavlja jedan od najvažnijih faktora u implementaciji usvojenog Strateškog plana za biološku raznolikost. Entitetska ministarstva nadležna za zaštitu okoliša/životne sredine rade na koordinaciji aktivnosti koje se odnose na biološku raznolikost. Međutim, potrebno je raditi na poboljšanju operativnosti na entitetskom nivou.

Kada su u pitanju pravni mehanizmi, na nivou entiteta i BD-a BiH usvojeni su zakoni koji se odnose na zaštitu prirode i biološke raznolikosti: Zakon o zaštiti prirode FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13), Zakon o zaštiti prirode RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 20/14) i Zakon o zaštiti prirode BD-a BiH („Službeni glasnik Brčko disrikta BiH“, br. 24/04, 1/05, 19/07 i 9/09). Radi se osnovnim zakonskim aktima na kojima se zasniva zaštita prirode i održivo upravljanje zaštićenim područjima, te postupak njihove zaštite, kao i problematika ugroženih vrsta. Osim navedenog, od zvaničnih dokumenata koji tretiraju ugrožene vrste potrebno je spomenuti i Uredbu o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 124/12) i Crvenu listu ugroženih biljaka, životinja i gljiva u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 7/14). Crvena lista zaštićenih vrsta flore i faune RS-a sadrži listu vaskularne flore, ptica, riba, sisara, vodozemaca, gmizavaca i potcarstva metazona, bez kategorija ugroženosti. Prema Crvenoj listi FBiH obuhvaćene su biljne vrste, sisari, ptice, gmizavci, vodozemci, ribe i kolouste s pregledom pripadanja odgovarajućoj kategoriji ugroženosti. Lista obuhvaća i ugrožene vrste gljiva FBiH, kao i pregled vrsta reda *Ephemeroptera* (vodeni cvjetovi), *Odonata* (vilinski konjici), *Plecoptera* (obalčari) i *Trichoptera* (vodeni moljci), pregled dnevnih leptira, trčuljaka i listorožaca FBiH, potom vrste iz redova *Amphipoda* (rakušci), *Decapoda* (desetonošci), *Opiliones* (kosci) i *Pseudoscorpionida* (lažištipavci).

Kao što je već navedeno, zakoni o zaštiti prirode propisuju i održivo upravljanje zaštićenim područjima, te postupak njihove zaštite, dok je planiranje zaštite novih područja predloženo u prostornim planovima. Prostornim planom FBiH (2008–2028), koji je još uvek u proceduri usvajanja, predviđa se uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja s ukupnim prostornim obuhvatom od oko 4.488 km² površine, što iznosi 18,5% od površine FBiH. Prostorni plan RS-a do 2025. godine postavio je cilj da se pod zaštitu stavi 15 do 20% teritorija ukupne površine RS-a. Uspostavom predloženih zaštićenih područja BiH bi mogla postići 17% zaštićenih područja, kao što je predviđeno Strateškim planom za biološku raznolikost 2011–2020, iako trenutna površina zaštićenih područja u BiH iznosi samo 2,28%, za FBiH 3,24%, a za RS 1,30%.

Finansiranje aktivnosti iz oblasti biološke raznolikosti sprovodi se na entitetskom, nivou BD-a BiH, kantonalnim i lokalnim nivoima, s tim da ne postoji jedna zajednička baza podataka s prikazanim sredstvima koja se odvajaju za ovu namjenu. Ministarstva nadležna za zaštitu okoliša/životne sredine plasiraju sredstva za implementaciju projekata kojima se postižu ciljevi NBSAP-a BiH. Međutim, kada se uzmu u obzir ukupni troškovi koji su prikazani u budžetima, navedena sredstva predstavljaju mali postotak. Znatna sredstva za zaštitu biološke raznolikosti izdvajaju i entitetski fondovi za zaštitu okoliša/životne sredine koji su regulirani Zakonom o Fondu za zaštitu okoliša FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 33/03) i Zakonom o Fondu i finansiranju zaštite životne sredine RS-a („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 117/11 i 63/14), te drugim podzakonskim aktima. Pored navedenog, dio sredstava obezbjeđuje se i kroz različite grantove i evropske fondove kojima se finansiraju određene projektne aktivnosti koje imaju direktnu ili indirektnu vezu s očuvanjem biološke raznolikosti. Kada je aplikacija kod međunarodnih fondova u pitanju, potrebno je istaknuti da pored institucija i pojedinci konkuriraju za ove projekte. Takoder, u ovaj dio mogu se uključiti i projekti prekogranične saradnje. Nacionalnim ciljem 20 predviđena je izrada Strategije za mobilizaciju finansijskih sredstava za biološku raznolikost, kao mehanizam za efektivniju implementaciju NBSAP-a BiH (2015–2020) i Strateškog plana 2011–2020. Navedena Strategija trebala bi sadržavati analizu trenutnog stanja (procjena izdvajanja sredstava iz domaćih i međunarodnih izvora za oblast biološke raznolikosti u posljednjih 5 godina, identifikacija donatora i finansijera), procjenu raspoloživih sredstava za implementaciju Nacionalnih ciljeva/mjera za biološku raznolikost do 2020. godine, indikatore/pokazatelje, akcioni plan, te način provedbe i nadzora korištenja finansijskih sredstava. Međutim, navedena strategija nije još izrađena, što otežava implementaciju odredbi Konvencije.

Potrebno je naglasiti da je jedan od uspješnih mehanizama za implementaciju Konvencije u BiH i uspostava saradnje na međunarodnom nivou. Uspješan pokazatelj su projekti koje implementira Otvoreni regionalni

fond za jugoistočnu Evropu – Biodiverzitet (ORF BD), koji je formirao i podržao GIZ. Navedeni projekti vezani su za konzervaciju i održivu upotrebu biodiverziteta u regionu jugoistočne Evrope. Od posebnog značaja za BiH je Projekat uspostave Regionalne mreže za upravljanje informacija o biodiverzitetu i izvještavanje (BIMR) koji treba omogućiti regionalnu razmjenu podataka i informacija u cilju kolaborativnog praćenja, izvještavanja i upravljanja (zajedničkim) resursima u domenu biodiverziteta. Projekat je tekao u pravcu uvođenja jedinstvenih tehničkih standarda za potrebe razmjene podataka, spiskova vrsta i staništa, kao i kontinuiranog dijaloga, koordinacije i komunikacije među svim relevantnim akterima u regionu. Kroz implementaciju navedenog projekta radilo se na uspostavi informacionih sistema za zaštitu prirode. U BiH su u toku aktivnosti na uspostavi informacionih sistema na nivou entiteta koji su međusobno kompatibilni, te su kompatibilni i regionalno unificirani zajedno s Crnom Gorom i Makedonijom. Baza podataka u sklopu informacionog sistema urađena je prema Darwin Core standardu i podržava elemente za daljnji razvoj modula poput flore, faune, zaštićenih područja, Natura 2000, GIS platforme, crvene liste itd.

2013. godine u BiH uspostavljen je portal BiH s mehanizmom za razmjenu informacija o biološkoj raznolikosti, odnosno CHM BiH. Cilj CHM-a je pružiti sveobuhvatne informacije o biološkoj raznolikosti putem efikasnih informacionih usluga ne samo široj javnosti nego i svim interesnim stranama, te omogućiti tehničku i naučnu saradnju, razmjenu znanja i protok informacija koje pomažu donosiocima odluka i svim interesnim stranama u ispunjavanju obaveza definiranih CBD-om. CHM BiH trenutno raspolaže informacijama o vrijednostima i stanju biološke raznolikosti u BiH, kao i o događajima (npr. radionice, konferencije, sastanci i dr.).

Mehanizmi monitoringa i revizije implementacije NBSAP-a

Kada je u pitanju monitoring implementacije NBSAP-a BiH, važno je naglasiti da u BiH nije usvojena lista indikatora koja bi se primjenjivala na entitetskim nivoima za praćenje stanja biološke raznolikosti i postizanja ciljeva koji su u NBSAP-u sadržani. Trenutno je u proceduri usvajanje liste indikatora koja će se u narednom periodu primjenjivati na entitetskom nivou kako bi se pratilo stanje biološke raznolikosti.

Postizanje nacionalnih ciljeva NBSAP-a prati se putem indikatora koji su predloženi u samom NBSAP-u. U sklopu izvještavanja prema Sekretarijatu CBD-a izrađuju se nacionalni izvještaji o implementaciji CBD-a, Aichi ciljeva i nacionalnih ciljeva koristeći navedene indikatore. Praćenje implementacije NBSAP-a BiH radi se putem izvještaja koji se redovno šalju Sekretarijatu CBD-a.

7.3 Nacionalni kontakti

Tabela 21: Nacionalni kontakti

Nacionalne fokalne tačke			
Pozicija	Ime i prezime	Kontakt telefon	E-mail
Konvencija o biološkoj raznolikosti	Mehmed Cero	Tel: +387 33 726 717 Fax: +387 33 726 747	mehmed.cero@fmoit.gov.ba
Pomoćno tijelo za naučne, tehničke i tehnološke savjete (eng. <i>Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice</i> – SBSTA)	Senka Barudanović	Tel: +387 33 723 758 Fax: +387 33 649 196	sebarudanovic@gmail.com
Globalna taksonomska incijativa (eng. <i>Global Taxonomy Initiative</i> – GTI)	Senka Barudanović	Tel: +387 33 723 758 Fax: +387 33 649 196	sebarudanovic@gmail.com
Globalna strategija za očuvanje biljaka (eng. <i>Global Strategy for Plant Conservation</i> - GSPC)	-	-	-

Nacionalne fokalne tačke

Pozicija	Ime i prezime	Kontakt telefon	E-mail
Zaštićena područja (eng. <i>Protected areas – PAs</i>)	Dejan Radošević Andrea Bevanda-Hrvo	Tel: +387 51 247 549 726 720	D.Radosevic@kipn.vladars.net Andrea.Bevanda@fmoit.gov.ba
Kartagena protokol o biosigurnosti (eng. <i>Cartagena Protocol on Biosafety</i>)	Armin Čolaković	Tel: +387 36 336 970 336 950 Fax: +387 36 336 990	colakovic@fsa.gov.ba
Portal s mehanizmom razmjene podataka o biosigurnosti (eng. <i>Biosafety Clearing House – BCH</i>)	Vojislav Trkulja	Tel: +387 51 311 313	vtrkulja@blic.net
Nagoya protokol za pristup i raspored dobrobiti (eng. <i>Nagoya Protocol on Access and Benefit-sharing - ABS</i>)	Gordana Đurić	Tel: +387 51 348 080 348 081 Fax: +387 51 348 089	gordana.djuric@igr.unibl.org
Odgovorna osoba za izradu 6NR	Mehmed Cero	Tel: +387 33 726 717 Fax: +387 33 726 747	mehmed.cero@fmoit.gov.ba